

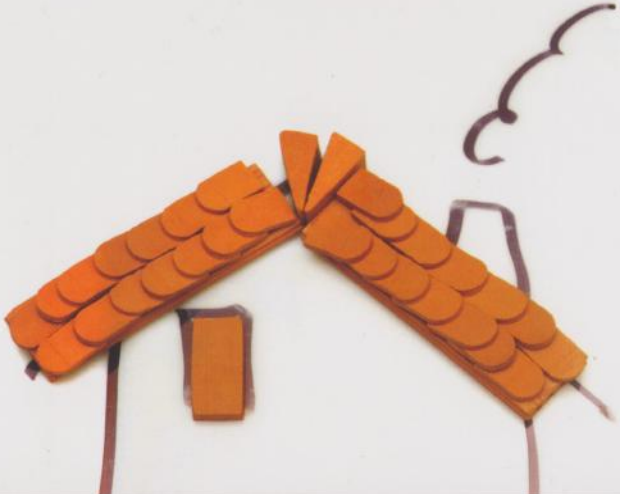
ORHAN KEMAL

Baba Evi

—
Avare Yıllar

Küçük Adamın Romanı 1-2

37. BASKI

§

EVEREST

1238

ORHAN KEMAL

Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğdu. Babası ilk TBMM'de milletvekilliği ve Adalet Bakanlığı yapmış olan Abdülkadir Kemali Bey'dir. Adana'da Ahali Cumhuriyet Fırkası'nın kurucusu olan Abdülkadir Kemali Bey daha sonra partisinin kapatılması üzerine ailesiyle birlikte Beyrut'a yerleşti ve Orhan Kemal bu dönemde orta son sınıftaki eğitimini yarıda bıraktı. 1932'de Türkiye'ye geri döndükten sonra, çırçır fabrikalarında işçilik, dokumacılık ve ambar memurluğu yapan Orhan Kemal 1937 yılında evlendi. 1938 yılında, Niğde'de askerlik görevini yaparken Ceza Yasası'nın 94. maddesine muhalefetten yargılanarak beş yıl hüküm giydi. 1940 yılında Bursa Cezaevi'nde Nâzım Hikmet'le tanışması sanat yaşamının önemli dönüm noktalarından biri oldu. 26 Eylül 1943'te serbest kalan Orhan Kemal 1951 yılında İstanbul'a yerleşti. Bu dönemden itibaren geçimini yazarlıkla sağlayan Orhan Kemal, 1966 yılında bir ihbar nedeniyle yeniden tutuklanarak Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi. Otuz beş gün sonra salıverildi. 1968 yılında bu davadan beraat ettikten iki yıl sonra 2 Haziran 1970'te davetli olarak gittiği Sofya'da öldü. İlk şiirlerini Raşit Kemali adıyla Yedigün, Yeni Mecmua gibi dergilerde yayımlayan Orhan Kemal, Nâzım Hikmet'in etkisiyle düzyazıya yöneldi. İlk düzyazısı Balık adıyla 1940 yılında Yeni Edebiyat gazetesinde yayımlandı. İlk öykülerini ise 1942 ve 1943 yıllarında İkdam ile Yurt ve Dünya dergilerinde yayımlayan Orhan Kemal daha sonra Varlık, Gün, Yığın, Seçilmiş Hikâyeler, Yaprak, Yeni Başdan, Yeditepe, Beraber gibi dergilerde de yer alırken birçok romanı da Vatan, Dünya, Ulus, Son Havadis ve Cumhuriyet gazeteleri tarafından tefrika edildi. Kardeş Payı ile 1958 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan Orhan Kemal, Önce Ekmek ile de 1969 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı ve TDK Öykü Ödülü'nü kazandı. 72. Koşuş, Murtaza, Eskici Dükkânı, Kardeş Payı ve İspinozlar (Yalova Kaymakamı) adlı yapıtlarını oyunlaştırdı. 72. Koşuş ile 1967 yılında Ankara Sanatseverler Derneği tarafından en iyi oyun yazarı seçildi. Orhan Kemal'in ailesi tarafından 1972 yılından beri yazarın ölüm yıldönümünde verilmek üzere Orhan Kemal Roman Armağanı düzenlenmektedir. Yapıtları: Murtaza, El Kızı, Yalancı Dünya, Sokakların Çocuğu, Müfettişler Müfettişi, Üçkâğıtçı, Ekmek Kavgası, 72. Koşuş, Eskici ve Oğulları, Cemile, Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl, Bereketli Topraklar Üzerinde, Sokaklardan Bir Kız, Vukuat Var, Hanımın Çiftliği, Suçlu, Dünya Evi, Kötü Yol, Yağmur Yüklü Bulutlar, Kırmızı Küpeler / Babil Kulesi, Oyuncu Kadın, Grev, Serseri Milyoner, Gurbet Kuşları, Evlerden Biri, Kaçak, Kanlı Topraklar, Arkadaş Islıkları, Devlet Kuşu, Bir Filiz Vardı, Avare Yıllar, Sarhoşlar, Baba Evi, Çamaşırcının Kızı, Önce Ekmek, Tersine Dünya, İstanbul'dan Çizgiler, Oyunlar 1-2, Yazmak Doludizgin (Günlükler-Şiirler), Senaryo Tekniği ve Senaryolar, Önemli Not! (Düzyazılar), Abdülkadir Kemali Bey'in Anıları.

BABA EVİ

—

AVARE YILLAR

(Küçük Adamın Romanı 1-2)

Orhan Kemal

§

Yayın No **1238**
Türkçe Edebiyat **446**

Baba Evi - Avare Yıllar
(Küçük Adamın Romanı 1-2)
Orhan Kemal

Yayına hazırlayan: Çiğdem Su
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Arka kapak fotoğrafı: Ara Güler

Baba Evi © 1949, Orhan Kemal
Avare Yıllar © 1950, Orhan Kemal
© 2013; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.
Bu kitap Baba Evi-Avare Yıllar romanlarının birleştirilmiş 5. baskısıdır.
Baba Evi 30. - Avare Yıllar 19. kez basılmıştır.

1. Basım: Ekim 2013
- 2-3. Basım: Nisan 2014
4. Basım: Mayıs 2015
5. Basım: Eylül 2015
6. Basım: Nisan 2016
7. Basım: Eylül 2016

ISBN: 978 - 605 - 141 - 681 - 6

Sertifika No: 10905

Orhan Kemal Müzesi
Akarsu Caddesi No: 30 Cihangir/İSTANBUL
Tel: (0212) 292 92 45 Faks: (0212) 243 67 82
E-mail: info@orhankemal.org
www.orhankemal.org

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
[www.twitter.com/everestkitap](https://twitter.com/everestkitap)
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

BABA EVĪ

ÖNSÖZ

“Küçük Adam”ı Adana kahvelerinden birinde tanıdım, tesadüfen. Sakallı yüzünü avuçları içine almış, düşünüyordu. Açık mavi gözleri, kıvrıkcık sarı saçları vardı. Birbirimizi uzun uzun gözden geçirdikten sonra yanıma geldi. Beni birisine benzettiğini söyledi. Maksudının konuşma kapısını açmak olduğunu anlıyordum.

Derhal ahabap olduk.

Bana hayat macerasını çok sonra, ısrarlarım üzerine, uzun uzun anlattı. Bunları yazmasını söyledim, güldü. “Sen yaz istersen!” dedi. Coşarak anlattığı şeylerden tuttuğum notlar bir haylidir. Bir ciltten sonra ihtimal ikinci, üçüncü, dördüncü ciltler meydana gelecek...

O şimdi nerde mi?

Kim bilir? “Küçük Adam”lara mahsus çileli bir hayatı sürerek, belki İzmir’de, belki İstanbul’da, belki de Van’da...

O.K.

1

Ben doğduğum zaman, babam Çanakkale’de, Dardanos’ta bataryasının başında, kumral bıyıklı, enveriyeli* bir “topçu teğmeni”ymiş. Dedem benim doğduğumu babama benim imzamlamla, şöyle tellemiş:

“Ben de dehr’in sitemin çekmeğe geldim dehr’e!”**

Beş aylıkımışım. Dedem kundağımı avluya çıkarmış. Gökte on beşinde, yalap yalap bir ay varmış. Bakmış bakmış, “Cıss...” demişim. Evde olay olmuş bu:

“Cıs dedi, cıs dedi, oğlan cıs dedi ha, cıs dedi!”

* Bez miğfer.

** Ben de dünyaya dünyanın sıkıntısını çekmeye geldim.

Beş yaşımda olduğumu söylüyorlar.

Çok yapraklı ağaçlarının bahçesine koyu ve nemli gölgeler saldığı, büyük bir konak hatırlıyorum. Bahçenin bir kenarında, güneşli suyu taş bir yalağa dökülen, döküldükçe köpüklenen bir çeşmemiz vardı. Ben burada ayaklarımı yıkardım ve sarı kedi-yi yalakta boğmaya çalışırdım da, küçük halam hayvanı elimden yarı ölü kurtarırdı.

Küçük halam benden yedi yaş büyüktü. Çikolatalarımla bisküvilerime ortak olur, beni babama dövdürmek için ufacık kaba-hatlerimi büyütürdü.

Ortası yeşil ibrişimle dikili bir ders kitabım vardı. Kıpırmızı boynunda kemik gibi sert, kolalı yakasıyla babam, işine gitmeden önce beni mutlaka çağırır, kopya kaleminin ucunu tükürükleyip dersimi işaret ettikten sonra, “Al!” diye kitabı uzatırdı. “Al ve akşama su gibi hazırla!”

Orta kata çıkılan merdivenin altındaki kilerimsi odacığa hapsedilirdim. Buradan çıkacak olursam şayet, küçük halam, babama haber verecektir.

Küçük halam kapı önünde, kırmızı kurdeleli örgülerini hop-lata hoplata çizgi oynayadursun, büyük halam usulcacık gelir, beni hapishaneden alır, üst kata, kendi odasına kaçırırdı. Onun odası ne güzeldi! Tül perdeli, yan yana iki pencereden vuran güneş, kaba tüylü halının yeşil, mor, sarı renklerinde kamaşırken, ben sıcacık tüylerin üstünde yatar, yuvarlanır, debelenirdim.

Halamın bir kucak, sapsarı, lüle lüle saçları vardı. Onu eniştemden kıskanırdım. Bir gün hırısından kerevet takımlarını makasla doğradım da, büyük halam beni babama şikâyet etmedi.

Akşama doğru, babamın eve gelmesinden az evvel, tekrar hapishaneme konulurdum. O gelirdi. Tahtaları gıcırdatan, evi sar-san ağır yürüyüşü yaklaştıkça, yerimde küçülür, ufalır, mutlaka yiyeceğim dayanın korkusuyla beklerdim.

Babam ne ve neciydi? Bilmiyorum.

Gümüş topuzlu bastonu, sarı çantası, hasırlı kırmızı fesi, bil-hassa bana bakarken mutlaka çatılan kalın kaşlarıyla o, benim için iri gövdeli bir korkudan ibaretti.

Kalın kalın öksürerek gelirdi:

“Nerde o oğlan?”

Sanki yerimi bilmiyormuş...

“Dersine çalıştı mı bakayım? Ha?”

Çoğunlukla babaannem cevaplardı:

“Helbeet... Gürül gürül çalıştı beybabası!”

Hapishanemin kapısı açılırdı. Kitabım koltuğumda, beyaz gecelik entarim içinde sarı saçlı, kocaman bir kafadan ibaret, gözlerim daima önümde, kalbim çarparak beklerdim.

“Çalıştın mı bakalım?”

Çenemi kaldırır, gözlerimi arar...

“Söyle, çalıştın mı?”

Sesinden onun niyetini keşfetmeyi öyle öğrenmişim ki!

“Cevap versene ulan, çalıştın mı?”

“Çalıştım...”

“Su gibi mi?”

“?..”

“Ha? Su gibi mi?”

“Su gibi...”

“Oku öyleyse!”

Kıllı, kalın parmağı, okumamı istediği satırın başındadır. Fakat... Büyük halamın su gibi çalıştırdığı dersten kafamda eser kalmamıştır. Yalnız kıllı, kalın parmak... Satırın başında... Parmağın kıl diplerindeki deliklere gözlerim dikili...

“Okusana!”

Sırtımda bir kaşıntıdır başlar... Parmağın kıl diplerindeki delikler büyürler, küçülürler, uzaklaşıp yaklaşır, tekrar uzaklaşırlar... Kâh ağız olurlar, kâh göz... Ağız olunca dil çıkarır, göz olunca

göz kırparlar... Ya harfler? Onlar da eğri büğrü, kambur birer hareket halindedirler.

Birdenbire bir tokat, bir tekme... Ekseriya babaannem, beni yerden alır, yukarılara kaçırırken babam ter ter tepiniyordur:

“Benim gibi, benim gibi bir adamın oğlu ha!”

Annemse (beybabalar çocuklarını terbiye ederken asla müdahale etmemesi kendisine öğretilmiş el kızı) yaşlı gözlerle mahzun, kalır.

Bir gün babam eve neşeli geldi. Beni filan sormadı. Vara yoğa gülüyordu. Dudağında bir ıslık... Islık çalarak elbisesini değiştirdi. Sonra hep aynı neşe içinde, yemek masasına geldi, oturdu. Daha sonra da ben akla geldim. Bütün bu olanları budak deliğinden gözetlediğim hapishanemden çıkarılıp yemek masası başındaki uzun bacaklı iskemleme oturtuldum, tabii kitabım koltuğumda...

Babam, “Eee,” dedi, “Davalaciro, ders ne âlemde?”

Titremeye başladım. Üstelemedi...

“Bak oğlum,” dedi, “seninle pazarlık edelim! Biliyorsun ki dünyada herkesin rızkı başka başka yollardan... Kimisi bakkal, kimisi kunduracı, kimisi çiftçi, kimisi de mesela, çöpçü. Bu neden böyle? Çünkü Allah herkese derece derece akıl vermiştir. Bir doktorun işini bir çöpçü beceremediği gibi, bir çöpçünün işini de bir doktor göremez. Şimdi olabilir ki, senin kafan da okuyup bey olmaya uygun değildir. İçinden, ‘Ben okuyup bey olmak istemiyorum, ben kunduracı olacağım, yahut da çöpçü!’ dersin. Ha? Söyle, sen ne olmak istiyorsun mesela?”

Eğer ağzımı aramıyorsa...

“Fikrini apaçık söyle, korkma... Bak çöpçülere... Ne okuma kitapları var, ne de akşamları ders soran beybabaları... Sen de, ‘Ben çöpçü olacağım, okumak istemiyorum,’ dersen, ben de senin yakını bırakırım, bir daha da ders sormam...”

Uzatmayalım, çöpçü olacağımı söylemiş bulundum.

Sen misin...

Tekme, tokat, yumruk ve iskemlemlerle beraber yerlere... Ondan sonra dersler bir kat daha bindi, tabii dayaklar da.

Çok zaman, “Aman yarabbi,” derdi, “aman yarabbi! Böyle mi olacaktı benim oğlum?”

O, Kuran’ı beş yaşında hatmetmiş!

3

Sonra okula verildim.

Ne zaman? Nerde? Hangi okula ilkönce? Bilmiyorum. O kadar çok, o kadar çeşitli okul değiştirdim ki...

İlk verildiğim okul bir “Aralık Mektebi”ydi, yahut da medrese... Kocaman sarıklı bir hocamız vardı ve okulumuz tek sınıftan ibaretti. Yarı karanlık, loş bir cami odası, belki de bir mescit? Hocanın uzun sakalı, gümrah, kuvvetli bıyığı, bilhassa babamı hatırlatan daima çatık kaşları...

Diz çöküp otururduk. Önlerimizde cüzlerimiz. Hoca içimizden rasgele birini okuturken biz sinek avlar, kışına kâğıt takıp bırakırdık. Sinek, can sıkıntılı, ağır havada tembel daireler çizerek dolaşır, arada, arkadaşlarımızdan birisinin kulağına, yahut hocanın sarığına konardı.

Düşman uçaklarının ara sıra gelip şehre bomba attığı Milli Mücadele günlerimizde beni bu okuldan aldılar. Kaç yaşındaydım? Kardeşim Niyazi kaç yaşındaydı?

Sonra, “Düşman geliyor!” dediler. Caddeye bakan evimizin önünden, gittikçe çoğalan sedyelerde, sargıları kanlı, yüzleri toz toprak, kan içinde, gözleri yumuk, inleyen askerler geçmeye başladı. Babam, ev halkının endişeli bakışları önünde birtakım harp planları çizer, düşmanın taarruzlarını, bizim müdafaamızı, kısa, kalın, bazen uzun oklarla anlatırdı.

Düşman uçakları her gün gelmezdi... Geldiği günler bahçede kardeşimle oynuyorsak, onu elinden tutar, kaçırdım. Bahçe çok

büyüktü. Kalın ve yüksek duvarlarla çevriliydi. Bir ucunda ufacak bir kulübe vardı. Bu kulübede Pavli Dayı otururdu. Kimdi? Ne-
ciydi? Pavli Dayı buruş buruş bir ihtiyardı. Mahalle çocukları pe-
şine takılır, “Bitli, bitli!” diye taşa tutarlar, o ise, akları kırmızı,
mavi bebekli ufacak gözleriyle ve korkuyla bakar, sonra kambu-
runu çıkararak kaçardı.

Pavli Dayı’nın tek dostu bendim galiba. Benden korkmazdı. Onunla çöplüğü eşeler, düğmeler, fırketeler, sigara kutuları, bez parçaları bulur, kulübesine taşırdım. Kulübesi, çöplükte bulunmuş öteberilerle doluydu...

Pavli Dayı’nın gülüşü korkunçtu. Pavli Dayı gülmezdi, Pavli Dayı sanki ağlardı. Onunla ahabalık ettiğime kızan babaannem, “Pis, bitli, gâvur,” derdi.

Bir sabah, ortalık diz boyu kar, soğuk; babaannem dünden kalmış bir kap mercimek çorbasını Pavli Dayı’ya götürmemi söylemişti. Gittim. Kapısı kapalıydı. Yumrukladım, cevap alamadım. Tekrar yumrukladım, gene cevap yok. Bir ara Niyazi de geldi. Derken düşman uçakları. Yemeği Pavli Dayı’nın kapısı önüne bırakıp kardeşimle kaçtık. Uçaklar birbiri peşi sıra birer bomba atıp gittiler.

Bir başka sabah babaannem, “Çocuklar, çocuklar,” dedi, “Pavli Dayıcık ölmüş!”

Fırladım. Pavli Dayı’nın kulübesi önünde insanlar.. Onu, “Bitli, bitli!” diye kızdıran çocukların babaları, dayıları, teyzele-
ri. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kulübe kapısından başımı uzat-
tım, çok pis bir koku. Öyle pis ki, öğürdüm. N’olursa olsun, Pav-
li Dayı’nın ölüsünü görmeliydim. Gördüm de... Üstünü bir çulla örtmüşlerdi. Yalnız, çıplak iki ayağı görünüyordu. Çatlak topuk-
ları kir içinde, iki ayak ve iki başparmakta uzun, sapsarı iki tırnak.

Midem bulandı, hemen oracığa kustum, fakat Pavli Dayı’nın ölüsü çöp arabasına konuluncaya kadar oradan ayrılmadım.

Göğün kül renkli bulutlarla sımsıkı olduğu bir sabahtı. Ba-
baannem, annem, halalarım, ben ve Niyazi düştük yollara...

Babaannem geniş kalçalarıyla, önümüzde, çatık kaşlı, sinirli ve hırçın yürüyordu. Eşyalar daha önceden sevk olunmuştu. İstasyona geldik... Mahşer gibiydi... Millet tren bekliyordu, millet düşmandan kaçıyor, sabırsızlanıyordu. Gidip gelenler, gelip gidenler... Kıyamet... Bütün bu kaynaşma içinde çocuklar, çarşafli kadınlar, bıyığı düşmüş, sakalı uzamış insanlar, yalınayak askerler ve bir ufkun kurşuniliğinden öbür ufkun kurşuniliğine uzanan, donmuş tren rayları.

Her taraf kar içindeydi. Telefon tellerine üşüşmüş kuşlar. Kuşlar, zavallı kuşlar, başlarını omuzları arasına çekmiş, karanlık geleceklere endişeyle bakan kuşlar...

Ufukların ötelerinden top sesleri geliyordu. Toplar belki çok daha yakındaydılar, ama ben sanıyordum ki, onlar mosmor ufukların da gerilerindeler. Kalpaklı bir subay yanındakine, “düşmanın bir saatlik mesafeye kadar yaklaştığını” söyleyerek geçti.

Düşman! Düşman nasıl şeydi? Niçin geliyordu? Biz niçin kaçıyorduk? Bu toplar ne biçim şeylerdi?

Birden, “Tren geliyor!” diye bağrışmalar oldu. Herkesin baktığı tarafa baktım. Ufkun orada simsiyah, kucak kucak dumanlar... Telgraf tellerindeki kuşlar silkindiler, başlarını omuzları arasından çıkarıp, gelen trene baktılar.

Lakin top sesleri...

Tren henüz durmamıştı, birdenbire üşüşen insan kalabalığı içinde onları kaybettim. İnsanlar saldırmışlardı. Babaannem elimden şiddetle çekti:

“Aptal aptal bakınmanın sırası değil, yürü!”

Evet ama... Kuşlar? Onları düşmandan kaçırarak babaanneleri yoktu ki!

Trende bütün gün onları düşündüm. Yol boyunca birbirini kovalayan direklere gerili tellerde ne kadar da çoktular!

Tren tıklım tıklımdı. Bana bavulların üstünde yer yapmışlardı, rahattım, fakat kuşlar? Uyudum, uyandım, kuşlar? Sonra gene

uyudum, gene uyandım, gene kuşlar? Onları ne zaman unuttum, bilmem.

Karın lapa lapa yağdığı bir gün, trenimiz bir yaylanın yüzünde, karlara gömülü kaldı. Herkes indi. Biz de indik. Lokomotif yorgun yorgun fişliyordu, bacasında hafif bir duman, kar gökten ve yerden saldırıyordu adeta.

Trenden inen insanlar neler sordular?

Makinist ne cevap verdi?

Bilmiyorum. Yalnız, şöyle söyleniyordu: Trenin odunu tükenmiş!

Bursa yaylıları geldi. Herkes bindi mi? Bilmiyorum. Arabalar çingır mıngır, nakışlı, işlemeli, yaylı arabalar... Arabaları kuvvetli atlar çekiyordu. Hamutlarındaki çingıraklarıyla karlı ovalara sesler sala sala bizi çekip götüren terli atlar fişliyordardı.

Sonra gece oldu. Donmuş yıldızlar... Yusuvarlak ay donuk ve bembeyazdı. Konuşulmuyordu. Başım babaannemin dizinde, arabacının omuzu üzerinden görünen aya bakıyordum. Kardeşim Niyazi annemin kucağında uyuyordu. Annem, babaannem, halalarım çarşaflarına bürünmüşlerdi. Gece gittikçe derinleşiyor, yıldızlar çoğalıyor, sanki şıkırdıyorlardı. Arabacı sigara içiyordu. Arada kalın kalın öksürüyor, kalpaklı başı arabanın kenarına yaslanıp doğruluyordu.

Babaannem kurt sürülerine dair bir şeyler sordu. Arabacı, arkasına bakmadan cevaplar verdi. Geçende iki atlıyı atından alıp parçalamışlar... Yine öksürdü. Babaannem titreyen sesiyle bir duayı hızlı hızlı okuduktan sonra anneme, “Kız,” dedi, “bu oğlan üşüyecek, ver o battaniyeyi!” Babaannemin sarsmasıyla uyandım. Bir köydeydik. Ne ay vardı, ne de yıldızlar... Kocaman kalpaklı, iriyarı bir adam lamba tutuyordu. Bir han odasına alındık, tuvalet kokuyordu. Marsık tüten bir mangal getirdiler, camı sigara kağıdıyla yamalı bir de gaz lambası. Babaannem gene eşkıyalarla ilgili bir şeyler sordu. Eşkıyalara, çapulcu asker kaçaklarına, düşmana ve kurt sürülerine dair korkunç şeyler... Adam

kalın sesiyle, tek tek cevaplar verdi; umursamayan, omuz silken, şüpheli cevaplar...

Babaannem Allahüla'yı okuyor.

Dışarıda esrarlı fısıltılar...

Kaba kaba öksürüp tüküren biri... Ve annemle halalarımın en-dişe dolu bakışları...

Uyku tutması ne mümkün! Niyazi, dünyadan habersiz, uyuyordu. Dışarıda bir at kişnedi, bir köpek havladı...

Ertesi sabah yine erken erken düştük yollara. Kar yağmıyordu, güneş yoktu, bembeyaz ovalarda uluyan bir rüzgâr... Öğleye doğru yolumuzda tepeler, sonra vurduk dağlara... Dağlar, karla örtülü dağlarda kıvrıla kıvrıla uzayıp giden, korku dolu, tek tük izler, bizden önce geçip giden arabaların tekerlek izleri...

Bir uçurumun kenarından geçiyorduk. Bir yanımız sarp kayalık, öbür yanımız baş döndürücü bir uçurum. Arabacı, "Buradan," dedi, "bir araba uçtu geçende!"

Babaannemin titreyen dudaklarında Elham, Kulhüvallahü, Allahüla... Annemle halalarım kireç kesilmişlerdi. Bense, sanki uçuruma iteleyeceklermiş gibi babaanneme sarılmıştım.

Az gittik, uz gittik, dere tepe düz gittik... Tahta konakları, kurşun kubbeleri ve simsiyah servileriyle birdenbire önümüzde yükselen bir şehre vardık. Kurtulmuştuk. Daha sonra babam da geldi. Yorgun, bilhassa uykusuzdu. Sakalı uzamıştı. İlkönce beni aldı, öptü. Evin içinde neşeye, sevince, ümide dair bir şeyler uçuştı. Sonra bir sabah uyandım ki, babam gene yok. Usul-cacık gitmiş.

Nereye?

Bilmem...

Şimdi anlıyorum ki, babam Ankara'ya gitmişti.

Ankara!

Ankara denince ben, yanık, çürük, paslı tahtalar ve kerpiç kalabalığından ibaret, alt alta, üst üste evler, bozuk, dar sokaklarda sipsiz kabalaklarıyla askerler, kalpaklı subaylar, *Hâkimiyeti Mil-*

liye gazetesi satan çocuklar ve suyu akşamdan sabaha donmuş, çatlak bir testi hatırlarım.

Fakat, daha önce Konya.

Bizim ev, Alâettin Tepesi'yle Ermeni Okulu arasındaydı. Yüksek, Rum veya Ermeni evi... Ev sahibi alt katta otururdu, çocukları vardı. Ev sahibinin karısı hemen her zaman yün örgüler örür, omuzunda siyah atkısı...

Birdenbire bir isyan* içinde bulduk kendimizi, yahut da bana öyle geldi... Keçe külahlı, poturlu insanlar, yerlere kaba kaba basarak koşuyorlar, "İstemezük, biz bu hükümeti istemezük!" diye bağırıyorlardı.

Soran olursa, kömürcünün oğlu olduğumu söylememi sıkı sıkı tembih etmişlerdi. Babaannem, babama ait ne kadar kitap, kâğıt, fotoğraf, kılıç, tüfek varsa, daha doğrusu Ankara'daki babama ait ne varsa, hepsini yatakların pamukları içine, tavan arasına saklamıştı.

Alâettin Tepesi'nden atılan kurşunların bizim evin üst kat pencere camlarını kırıp Ermeni Okulu'na, Ermeni Okulu'ndan atılan kurşunların da gene aynı şekilde, bizim evin üst kat pencerelerinden geçip Alâettin Tepesi'ne gittiğini söylüyorlardı. Okulun pencerelerinde kaba bıyıklı başlar görüyorduk ve bütün gün, bütün gece alt katın merdiven basamaklarında barınıyorduk.

Bir gün işittik ki, asiler valiyi ahıra bağlamışlar. Bir başka gün, Alâettin Tepesi'ni işgal eden asilerin, bir genç subayı ensesinden kesip annesinin dizine yatırdıkları haberi yayıldı. "Şeriat isterük, biz bu gâvur hükümeti istemezük, dinsizleri istemezük, şeriat isterük!" Sürüklenen insanların çığlıkları ve dinmek bilmeyen silah sesleri... Kapılar kırılıyor, insanlar boğazlanıyordu.

Günler ve günler geçti... "İstemezük, istemezük, istemezük!" sesleri sokaklarda çınladı durdu ve bir gün, çığlık, silah sesi, istemezük'lerle yüklü hava içinde "Kuvayı Milliye" geliyor-

* Ekim-Kasım 1920, Delibaş Ayaklanması-Konya.

muş haberi şimşek gibi çaktı. İstemezük'ler dindi, kaba postallı ayaklar sokaklarda kaçıştılar, silah sesleri kesildi.

Güneşli bir sabah, ellerimizde mendiller, savcının evi önündeki halkın arasına kardeşimle ben de karıştık. Ağızları köpüklü, kuvvetli atların nal sesleri her şeyi örttü. Çılgın bir alkış... İhtiyar kadınlar, çocuklar, genç kadınlar, kızlar sevinçten ağlıyorlar, kalabalık neşe çığlıklarıyla çalkalanıyordu.

Atlılar geçiyordu, atlılar... Parlak güneşin altında, kabalakları, kalpakları, koca koca bıyıklarıyla atlılar geçiyordu. Sonra "istemezük"ler... Elleri arkalarında bağlı, poturlu, keçe külahlı, şeriat fedaileri... Derken yük arabaları... Yük arabalarında, enselelerinden kesilmiş, kanlı cesetler... O gün o kadar bağırdım ki, sesim kısıldı, hastalandım.

Ermeni Okulu'nun önünde çocuklar, fişek kovanlarıyla bir çeşit mortiz oynamaya başladılar. Sokaklar boş fişek kovanlarıyla doluydu...

4

Sonraları bir çiftlik hatırlıyorum...

Kargası bol bir güney kasabasının dışında, akarken duruyormuşa benzeyen bir nehrin kenarında, ulu dutlara gömülü bir çiftlik.

O yıllarda kaç yaşındaydım? Niyazi kaç yaşındaydı? Hatırlamıyorum. Beyaz gecelik entarilerimizle bütün gün oradan oraya koşar, terler, terli terli su içer, zaman zaman hastalanırdık. Hastalandığımız zamanlar annem, benim iyi annem, başucumuzda, gözlerimizin içine bakarak, fakat ağlamadan, bütün gece beklerdi. Koltukaltılarımıza sık sık derece koyar, şakaklarımızı kolonya veya sirkeyle ovar, arkamıza kuru bez yatırır, acı ilaçları içmiyoruz diye dövmez, kızmaz, diller dökerek, güzellikle içirirdi.

Babam, gene kalın ve kıpkırmızı boynunda kemik kadar sert kolalı yakası, fevkalade şık sarı çantasıyla büyük bir memurdu. Uzak şehirlere gider gelirdi. Babamın böyle uzak gittiği günler Niyazi'yle geniş sofada çılgınlar gibi koşar, havaya sıçrar, sağa sola çifteler savururduk. Evdecinin* oğluyla köy çocuklarını çağdırır, güneşin altında bütün gün koşar dururduk. Onlara şehir ve okul oyunları da öğrettirdik. Görgüsüz, fakat dehşetli zekiydiler. Her şeyi çabucak kavrarlardı, *İki Çocuğun Devriâlemi*'ni okuduğum zaman heyecandan titrerlerdi. Hele uzun sırtımla yüksek atlama yaptığım zaman hayretler içinde kalmışlardı. Boyumdan yüksek gerilmiş ipin üzerinden aşmış, onları heyecanlandırmıştım. Sonraları buna da alıştılar, içlerinden, cin gibi, kirpi saçlı bir oğlan, birkaç gün sonra, benim üst üste düşürdüğüm ipin üzerinden şaşılacak bir çeviklikle atlayıvermişti.

Oynadığımız oyunlardan sık sık usanırdık. Nihayet sıra patlıcan hırsızlığına gelirdi... Bizim çiftliğin bitişiği büyük bir bahçeydi. İri çoban köpeklerinin bütün gece havladığı bu bahçeye biz, bir kenarından usullacık giriverirdik. Dallarda incirler, cins cins erikler, zerdaliler... Hele patlıcanlar... Biz, çiğ patlıcan yemesini evdecinin oğlu Haso'dan öğrenmiştik. Bazen köpekler koku alırlardı herhalde, havlamaya başlamazlar mı, çil yavrusu gibi dağılırdık. Birtakım hendeklerden nefes nefese atlarken vahşi sarı dikenler bacaklarımızı kan içinde bırakırdı.

Çoğunlukla kardeşim Niyazi'yle oynardık. Mesela, çiftliğin sayısız tavuk ve horozları bizi bazen saatlerce uğraştırırdı. Kardeşimle bu çiftliğin kralıydık; tavuklar, horozlar, hindiler, Karabaşla, Sarı it de tebaamız. Yasalarımıza bazen tavuklardan birisi riayet etmeyebilirdi. Suçlu derhal göz hapsine alınır, tevkif için emir verilirdi. İşçi kadınların buğday eledikleri kocaman kalburlardan birini çiftlik avlusunun bir köşesine dikedik, uzun bir sici mi kalbura bağlar, kalburun önüne yem serper, tavukların bizi görüp ürkmeyeceği bir köşeye saklanırdık.

* Bir çeşit yanaşma.

“Muhterem kral hazretleri”nin emirleri gereğince tevkifi istenen tavuk, tam kalburun altına geldi mi, ipi çekiverirdik. Tavuk kalburun altındadır, bütün gıdaklayıp çırpınmasına rağmen kaçmasına imkân yoktur. “Muhterem kral hazretleri”nin koyduğu yasayı bozan tebaa cezalandırılacaktır!

Hayvanı ilkönce kısacık bir muhakemeden geçirirdik... Babamdan öğrendiğimiz kurusıkılarla, hayvanın cam gibi parlak ve sert gözlerine tehditler savururduk. O ise sinirlendirici bir boş verişle, sadece dinlerdi. Nihayet, hayvanı bir iple dutun engin dallarından birine asar, bağırta bağırta döverdik. Her darbe hayvanı deliye çevirirdi. Çırpınarak bir yandan bir yana kendini atarken öyle acı acı bağırırdı ki, hayvanın bu acı haykırıışlarına annem koşardı:

“Ne yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz gene, deliler?”

Ona, “muhterem kral hazretleri”nin emrinden bahsetmezdik.

“Terbiye ediyoruz!” derdik.

“Ne terbiyesi?” diye şaşkınlık içinde sorardı. “Tavuk terbiye edilir mi? Görülmüş şey mi? Divaneler!”

Tavuğu çözerdi. Sonra da ince kaşlarını çatarak:

“Kendinize yapılmasını istemediğiniz bir muameleyi başkalarına da yapmayın! (Ve hemen ilave ederdi) İsterse tavuk olsun!”

Babamın uzak şehirlere gittiği günlerin tadına doyamazdık. Böyle zamanlarda, bilhassa geceleri, annem evdecinin karısı Seher Bacı’yla hizmetçi kız Gülizar’ı çağırır, “Haydin,” derdi, “şu sofrayı yere serin de, o yokken ağız tadıyla bir yemek yiyelim...”

Babam, yerde yemeye, bulgurdan yapılan ve haşlanmış taze asma yaprağıyla yenilen “batırık”lara müthiş kızardı. Hele annemin “hizmetçi takımıyla” senlibenli oluşuna daha çok kızardı. Hiçbir zaman gelin, kaynana, görümce dırıtlarının eksik olmadığı evimizde, babaannemle halalarım anneme şöyle haykırmışlardır:

“Hizmetçi ruhlu kadın, aşâğılık kadın, ruhsuz kadın!”

Halbuki annem... Bir eski “muallime” olan annem, istese de büyüklük satamazdı, elinden gelmezdi ki...

Yere çullar serilir, sofra bezleri yayılır, kehribar kadar sarı hıyar, acur, biber turşuları bol bol çıkarılır, kısırlar, batırıklar, bol soğanlı bulgur pilavları hazırlanırdı. Evdecinin karısıyla hizmetçi kız Gülizar’ın çekingen hallerinden rahatsız olan annem, “Allah aşkına,” derdi, “Allah aşkına, bırakın şu çekingenliği! Bakın, biz bizemiz... Ağz tadıyla, güle söyleye bir yemek yiyelim...”

Bunun üzerine, onlar çekingenliklerini bütün bütün bırakırlardı. Güle söyleye yemekler yenirken, evdecinin karısı çeşit çeşit şeylerle, bilhassa yakası açılmadık laflarla bizi gülmekten kırar geçirirdi.

Yemekten sonra sofrayı evin hanımıyla hizmetçiler yardımlaşarak kaldırırlar, sonra sıra kuru üzüm, incir, ceviz içi, incir pestiline gelirdi. Evdecinin karısı, esmer bileğine dar gelen gümüş bileziğiyle oynayarak masallar anlatırdı.

Bu masalları ne kadar severdik!

Yedi başlı müthiş devler, cadılar, cinler, periler, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte Araplar, Zümrüdüanka kuşları, padişahlar, padişah kızları, sihirbazlar ve şehzadelerle dolu masallardı. Gecenin adamakıllı ilerlediği saatlerde uzaklardan çakal sesleri başlardı. Gecenin içinden ulumalar halinde gelen bu sesler ne müthişti!

Evdecinin karısı derdi ki:

“Bu çakaller ırmağı yüze yüze geçer, çütlüğe girerler... Gözlerinden procektor saçılır... Tavuklara bir baktılar mı, patır patır düşerler tavuklar dallardan... Gözlerinde büyü var çakallerin...”

Kardeşimle titreşerek sarılır, daha, daha sokulurduk birbirimize. Yorganı tepemize çekerdik, nehrin öbür tarafından gelen ve gittikçe yaklaşan çakal pavkırmalarını, terleten bir korkunun ürpertileri içinde dinlerdik. Bu sesler, mezarlıklarda kefenleriyle dolaşan hortlakların kemik gıcırıltıları, yahut masallarından fir-

lamış cadılarla sihirbazların ulumaları gibi gelirdi bana. Ben bu çiftlikte neler hatırlamam!

Bazı günler şehirli misafirler gelirdi... Çiftlik avlusundaki ulu dutların altına masalar kurulur, bol bol tereyağı, süt, taze yumurta ikram edilirdi. Sonra annem, misafir hanımlara çiftliği gezdirir, ikindiüstü de, al, yeşil, mor, sarı, beyaz bostanlara dağılırlardı.

Biz de misafir çocuklarıyla ya karıkocalık oynar ya dağılırdık tarlalara... Kızlar eteklerini tuta tuta, kirpi saçlı, haşarı oğlanlar da ayakkabılarının uçlarına basa basa ve bin bir sual, bin bir ukalalıkla önden giderlerken, güneşin altında hazla akan sarı bir tarla yılanını görünce çılgığı basarak annelerinin yanına kaçarlar, kendilerine su içirilir, sonra yılanın çatal dilinden, onları nasıl kovaladığından, yılanın nasıl ılık çaldığından, gözlerinden fişkıran alevden bahsederler, Niyazi'yle beni de buna inandırdıklarını sanarak kahramanlık satarlardı.

Misafir erkekler babamla birlikte, ayrı oturur, lügatlı sözlerle konuşurlardı. Hiç unutmam, babamın bile hürmet ettiği ak saçlı bir ihtiyar beyefendi, bir gün buğday başağının tanelerini saydıktan sonra, "Fesuphanallah," demişti, "doğrusu cennetten bir köşe! Vallahi bey oğlum, şöyle tabiatla koyun koyuna yaşamakla ne isabet ediyorsunuz bilseniz... Bizimki de hayat mı? Sokulmuş ahlaksızlık yatağı, ruhsuz şehirlere..."

Sonra acı hatıralar...

Çiftlik binası ya Rum ya da Ermenilerden kalmaydı, babam burasını bilmiyorum kimden kiralamıştı. Kocaman, siyah bir asma kilit sallanan kapısıyla bir alt evi vardı. Bu alt ev, birer gözü hatırlatan pencereleri ve yıllardan beri kilitli kapısıyla, müthiş bir sırrı saklıyormuşa benzerdi.

Bir gün komşular, annemin ağzından girer, burnundan çıkar, ne yapar yapar kandırır, bu alt evi açmak iznini kopardıklarını sanırlar. Annem sofada babamın elbiselerini ütölüyordu, Niyazi'yle ben de renkli kâğıtlarla kuş, yani uçurtma yapıyorduk.

Alt evde gürültü, takırtılar oldu. Annem, “Koş!” dedi.

Fırladım. Komşular alt evi açmışlar, kadınlar, kızlar, çoluk çocuk karıncalar gibiydi. Alt ev taşınıyor değil, yağma ediliyordu... İrili ufaklı kazanlar, tencereler, sahanlar, bakır leğenler, porselen tabaklar, yemişlikler, renk renk karpuzlu lambalar, fotoğraf çerçeveleri, perde kornişleri, billur sürahiler elden ele uçuyordu. Ben de aralarına katıldım... Her taraf toz içindeydi. Yerlerde, şaşırmış karaböcek sürüleri, tozlu sandıkların üzerlerinde örümcekler, arada, bir baştan bir başa kurşun gibi geçen iri bir fare... Hele camı bir parmak toz, heybetli bir boy aynası vardı ki, insana ürküntü veriyordu. Sonra sandıklar... Sonra kitaplar, koca koca sandıklarda muhteşem ciltli, “gâvurca” kitaplar, yazılmış defterler, fakat kitaplar, boyuna kitaplar... Kitaplar o kadar çoktu ki...

Sandıklardan birinde bulduğum bir oyuncak kanepa takımına dalmıştım, mahallelinin telaşlı gidip gelişi bir an durdu, baktım, kapıda annem. Korku içinde, sapsarı, dikiliyor...

“Ne yaptınız?” dedi. “Ne yaptınız? Beni mahvetmek mi istiyorsunuz?”

Komşular eline ayağına düştüler:

“Hanimim, hanimim, iyi hanimim... Allah seni efendine, çocuklarına bağışlasın... Nasıl olsa gâvur malı, sayende sebeplene lim, sevaptır, sana hayır dua ederiz...”

Annem beyaz geceliği içinde ufalmıştı. Kaşları endişeyle çatık, bir zaman bekledi. Sonra, “Gelin beni dinleyin, vazgeçin bu işten,” dedi. “Acıyın bana... Beyin, çok sıkı tembihi var, birkaç güne kadar gelir, duyarsa siz değil, ben mahvolurum!”

Zaten taşıyacıkları kadar taşımışlardı... Birer ikişer çekildiler. Beni de dışarı ittikten sonra annem, kapının kanatlarını çekip kilitledi. Fakat o günden sonra büyük bir korkunun dehşeti içinde, düşünceli yaşadı. Belliydi ki babamdan, şu hali babamın duyacağından, er geç duyurulacağından korkuyordu.

Nitekim, galiba bir hafta sonra, annem korktuğuna uğradı.

Gece yarısına doğru babamın geleceğini biliyorduk. Annem evdecinin karısıyla hizmetçi Gülizar'ı evden uzaklaştırmış, hepimizi sıkı sıkı tembihlemişti ki, "Alt ev ve alt evin yağma edildiğine dair ağzımızdan bir şey kaçırmayalım!"

"Sonra," demişti, "babanız beni mahveder!" Uykudaydık. Yıkılırcasına çalınan sokak kapısının sesine uyanıp Niyazi'yle fırladık. Aksi gibi lamba da sönmüş. Annemin karanlıkta bir türlü bulamadığı kibrite ettiği inkisarları duyuyorduk.

"Allah kahretsin senin gibi kibriti... Hay olmaz ol! Çocuklar, koşun, açın şunu, çılgın gene celallendi... Yahut durun durun siz, nerde kibrit dedikleri zıkkım, siz görmediniz mi?"

Kapı yıkılıyordu...

"Kör şeytan kör gözüne, lanet gözüne... Sen bilirsin yarabbi!"

Babam bar bar bağıyor, kapıyı yumrukluyor, sövüp sayıyordu. Bu sırada Karabaş'la Sarı it de havlamaya başladılar... Nihayet annem kibriti bulmuş, lambayı yaktı, koştu. Biz kardeşimle merdiven tırabzanlarının oradan bakıyorduk.

Annem kapıyı açtı. Babam içeriye bir gülle gibi daldı... Ayaklarında rugan çizmeleri... Bir hınç yumağı halinde anneme saldırdı, onu saçlarından yakaladı...

Annem korkunç bir çığlıkla yuvarlandı. Elinde tuttuğu lamba yere düşüp parçalandı ve bir anda her taraf alevler içinde kaldı. Alevler... Kızıl, sarı, turuncu alevler ve annemin çığlıkları...

Babam merdivenleri sarsa sarsa yukarı koştu.

"Lamba!" diye bağırdı, "Lambaaa! Öküz gibi bakacağına bulsana öteki lambayı eşşoğlu eşşek!"

Merdivenlerden vuran alevlerin sarı aydınlığında kibriti buldum, öbür lambayı dolaptan alıp yaktım, koşturdum.

Babam, koca bir battaniyeyle alevleri boğmaya çalışıyordu. Arada battaniyenin bir kenarından turuncu bir alev parçası pofurtuyla uzanıyor, babam çizmesiyle basıp hemen söndürüyordu.

Evin içi gazyağı, duman ve günlük* kokuyordu.

Nihayet babam, annemi kaldırıp yukarı sürükledi. Gecelik entarisi kadar ağarmış yüzüyle annem, ayakta, sallanıyordu, saçları darmadağındı.

“Söyle,” dedi babam, “duyduklarım doğru mu?” Annem dizleri üzerine çöktü. Cevap vermedi. Babam onu çizmesinin burnuyla dürterek, “Söyle!” diye tekrarladı, “Doğru mu duyduklarım?”

Annem inledi:

“Fakat... Ben... Ben bilmiyorum ki, ne duyduunuz?”

“Alt evi boşalttığınızı?”

Annem, “Vallahi,” diye kekeledi, “benim hiç, hiç, en küçük kabahatim...”

Babam, annemi saçlarından yakaladı, sofada sürüdü, sürüdü, sürüdü... Sonra çizmeleriyle tekmeledi, tekmeledi, ezdi ve avucunda kalan bir tutam saçı nefretle silkeledi.

Biz iki kardeş, uzun gecelik entarilerimiz içinde tir tir titreyerek birbirimize sokulmuş, ağlamaya olsun cesaret edemeyerek donmuş kalmıştık. Annemse artık kımıldamıyordu. Boylu boyunca uzanmıştı, ihtimal bayılmıştı, yahut da... Annemin ölmüş olabileceği birdenbire aklımdan geçti. Dehşetli bir isyan hissiyle babama baktım... Fakat onun çatık, simsiyah kaşları... Babam bir dev kadar kocaman ve kuvvetliydi!

Anneme bakmıyordu bile... Sofa tahtalarını gıcırdata gıcırdata dolaşırken ölçüp biçiyor, arada iri iri söylenip küfrediyordu. Bir ara gene durdu. Yüzükoyun, cansız gibi yatan annemi kolundan tutup hoyratça kaldırdı. Annem dehşetle büyüyen gözleriyle babama baktı, koluyla yüzünü sakladı.

“Söyle,” diye babam gene gürledi, “ne cesaretle yaptın bu işi? Düşünmedin mi, düşünmedin mi ki benim şerefim, haysiyetim

* Ağaç sakızı.

söz konusu? Ya yarın seni alır hapsederlerse? Ya yalnız seni değil, beni de seninle birlikte mahkemelere sevk ederlerse? Bu ne ce-
halettir, yarabbi, bu ne düşüncesizliktir! Hükümetin mührü nasıl
bozultur, buna nasıl cesaret edilir!”

O gece annemi boşadı ve sabahleyin erkenden dayımın evine
yolladı. Hemen o akşam da babaannemle küçük halam çiftliğe
geldiler, ikisi iki yandan, evin içini şöyle bir kolaçan ettiler. Sonra
babaannem eteklerini beline soktu, hizmetçilere emirler vererek
evi baştan aşağı yıkattı.

Dünyalarından memnundular... Vara yoğa kahkahalarını salı-
veriyorlardı...

“Aman ne pislik ne pislik yarabbi! Düşman başına böyle ka-
dın!”

Yahut:

“Doğrusu Eyüp sabrı varmış evlatçığımda. Bu pasaklı kariyla
yaşamak değme babayiğidin harcı değil...”

Hiç unutmam, ikisi iki yandan, annemin, benim iyi annemin
tahin renkli sandığı başına geçtiler, onun entarilerinden çorap
lastiklerine varana kadar, nesi var nesi yoksa çıkarıp yaydılar, hatta
annemin bir kısım çoraplarıyla çorap lastiklerini evdecinin karı-
sıyla hizmetçi Gülizar’a verdiler.

Bir gün küçük halam, biraz fazlaca gülüveren evdecinin ka-
rısına, “Ört dişlerini bakalım!” diye çıkıştı. “O hizmetçi ruhlu
hanımınızın günleri geçti artık... Hizmetçiler hizmetçiliklerini
bilmeliler... Hanımların karşısında...”

Galiba iki ay sonra, babaannemlerin bütün ısrarlarına rağmen
babam, anneme nikâh tazeleyip onu bize getirdikten sonra öğ-
rendik ki, babamı büyükannemler doldurmuşlar.

“Karın,” demişler, “mahalleliyle birlik olup alt evi bütün bo-
şaltmış... Kasaba çalkalanıyor, bugün yarın polisler basacakmış,
haberini olsun!”

Annem, babamı çoktan affetmişti:

“Dövsün,” demişti, “erkektir... Kabahat onda değil, öteki boynu kopasılarda... Anlayıp dinledikten sonra dövse, ne yapayım, o zaman ben cezama razıyım...”

5

Ama ben babamı asıl “fırka”* mücadelelerinde tanıdım.

Yine böyle günlerdi... Nutuk söyleyenleri niçin alkışladıklarını çok defa bilmeyen sokaklar dolusu insanın kinle, küfür şimşekleriyle yüklü kalabalığı... Kalabalık, kalabalık, hep kalabalık... Aynı parkelere basan ayakkabılı, çarıklı veya yalınayakların mahşeri hatırlatan, insanı coşturan müthiş kalabalığı.

Dar bir sokakta, karşılıklı iki konak hatırlıyorum. Becerikli ilkokul öğrencilerinin yaptıkları mukavva konakları hatırlatan bu cumbalı, kafesli, çıkıntılı, tahta saçakları dantela gibi işlemeli konaklardan birisi bizimdi. Burası aynı zamanda babamın “fırka” binasıydı. Alt kat ağır, beyaz taşlarla döşeliydi. Ben bu alt kattan çok korkardım. Eski bir Ermeni evi olduğundan mı ne, alt kattaki yan yana iki samanlığın çürümüş tahta kapıları açılıverecek, içerden ölü yüzlü Ermeniler çıkacak gibi gelirdi.

Ömrümde bir tek Ermeni görmediğim halde, onlara dair abartılı hikâyelerin tesiriyle olacak, Ermenileri korkunç, sarı yüzlü, saç sakalına karışmış düşünürdüm.

Bu alt katta fırka toplantıları yapılırdı. Sigara dumanlarıyla keşifleşen havasında öfkeli yumrukların sert kavisler çizdiği, sinirli toplantılardı. Hangi cins, hangi sınıfa mensup insanlardı? Ne istiyor, ne düşünüyorlardı?

Orta kat sofanın budak deliklerine gözlerimi uydurarak baktıkça gördüğüm manzara buydu: Ayrı sınıflara mensup olması lazım gelen insanların karmakarışık kalabalığına nutuklar söyleniyor, nutuklara karşılık eller çırpılıyor, “Yaşa!” diye bağırılıyor-

* Siyasi parti.

du. Böyle bir kalabalığı zaman zaman coşturan bir adamın oğlu olduğumun farkındaydım. Babamın ta ilan sayfalarına kadar uzanan makaleler yazdığını da biliyordum. Lakin ne babamın fırka liderliği, ne de bitmez tükenmez makaleler beni ilgilendiriyordu.

Matbaaya makaleler götürür, provalar getirir, düzeltmeler götürürdüm. Babam, birtakım kalın kitapları okuyarak sabahladığı günler, kaşlarını çatarak ve kan çanağına dönmüş gözleriyle, elim tutuşturduğu yazılardan sonra, “Matbaaya çok acele götür, ver ve bir gazete al gel!” tembihine rağmen, sokakta gecikmeyi icap ettirecek mevzular bulurdum mutlaka. Ben bunları aramazdım şüphesiz, lakin sokakta o kadar çok, bir çocuğu alıkoyup geç bırakacak o kadar çeşitli konular vardır ki... Mesela, futbol, kamyı vuruşmak, çikolata çekişmek... Gecikince dayak yiyeceğimi bilirdim... Lakin evin kapısında öyle usturuplu yalanlar kurardım ki, beni gayet iyi tanıyan, ileri sürdüğüm mazeretlere kolay kolay inanmamayı “prensip” saymış babam, çoğunlukla aldanırdı. Al-datamadığım zamanlarsa halim duman olurdu. Sırtımda kırılan bastonların, yediğim tekme tokatların haddi hesabı yoktur.

Günlerden bir gün -kül renkli bir gündü- babam beni çok erken uyandırdı. Aspirin almaya gönderdi. Aspirini almış, geliyordum. Bir köşeyi dönünce birdenbire o... Ağır siyah paltosunun içindeydi, başında kahverengi fötrü, elinde sarı çantası, her zamandan daha heybetli ve korkunç, yanında da iki arkadaşı...

Adımlarımı açtım. Yanıma gelince aspirini elimden aldı, paranın üstünü cebime atmamı söyledi, etrafı kolladıktan sonra yanağımdan öptü:

“Uslu ol!” dedi. “Okuluna devam et ve derslerine çalış.”

Bir şeyler seziyordum, seziyordum ki babam bir yerlere, uzak bir yerlere gidiyor!

Koşa koşa eve geldim. Annem ağlıyordu. Sebebini sordum, sakladı. Galiba on beş gün sonra, ben de herkes gibi öğrendim ki, “salimen öbür tarafa geçmiş!”*

* Yıl 1930.

Babasından ayrılan birçok çocuk babasız kalışına üzülür... Ben tersine... Sevinmiştim... Niçin? Bilmem... Bu “hissizlikte” benim çocuk yapımın çok az etkisi olmalıydı.

6

Evde krallığımı ilan ettim... Astığım astık, kestiğim kestikti. Kardeşlerimi istediğim zaman ağız tadıyla dövebiliyor, güneş battıktan çok sonra, futbol topumla eve döndüğüm zaman, nerde kaldığımı, niçin geciktiğimi, dersleri bırakıp gene mi futbol oynadığımı soran olmuyor, damların tepesinde, renk renk, boy boy uçurtmalarımın mavi gökyüzüne ferman okuyabiliyordum.

Annem benimle uğraşacak halde değildi. Babamın ona bıraktığı ev gailesi altında bütün gün tapu, mahkeme yahut istidacı dükkânlarına koşar durur, eve ekseriya terli ve çok yorgun dönerdi. Hoş, koşmasaydı da benimle uğraşabilecek miydi?

O sene sınıfımda çıktım.

Bu, krallığıma toz kondurmadı. Annem bir iki söylendi, sonra, “Ne halin varsa gör, ben koca oğlanla uğraşamam...” deyip “ipimi üstüme attı.” Dünyadan memnundum... Bu saltanat böyle sürüp gidecek sanıyordum... Fakat bir gün... Uzun bir mektup geldi babamdan. Acele pasaport için müracaat etmemiz ve ne var ne yoksa satıp derhal hareketimiz isteniyordu.

İnmeler indirecektim... Bir türlü doyamadığım “hürriyet”imin üstüne sünger çekmek lazım geliyordu.

Elveda mavi gökler, elveda şeker kamışçıları, elveda çikolatacılar, futbol arkadaşlarım, tozlu arsalar elveda! Elveda Cin Memet! Kediler, köpekler, serçe kuşları, yarasalar. Ulu Cami, saathane, Siptilli Pazarı... Hepinize elveda!

Ve bir akşamüstü, ağlayacak kadar hırslı, trene bindim. Dokunsalar ağlayacaktım. En sevdiğini az evvel topraklara kendi elleriyle vermişlerin o tesellisiz, bunaltıcı sıkıntısı içinde, tren kalktı.

Bütün gece, üçüncü mevki kompartımanın bir köşesine büzülüp korkunç hayaller kurarak geleceğimi düşündüm.

Annem memnundu, geçim sıkıntısını sahibine devredecekti. Niyazi'yle kız kardeşlerim memnundular, benim baskımdan kurtulacaklardı. Niyazi'yi zorla kaleci durduramayacaktım, kızlara arkamı uzun uzun kaşıtamayacak, eve istediğim zaman dönemecektim...

Onlar birbirleriyle konuşup gülüşüyor, söylüyorlardı. Trense, o da onlarla birlik gibi, karanlıkları yırtıp parçalayarak uçuyor, daha, daha, daha çabuk yol alıyor, yol alıyordu.

İçimde gittikçe büyüyen bir sızı... Kafamda Cin Memet, Cin Memetlerin cumbalı, pembe evleri, maçlar yaptığımız tozlu arsalar, kerusa denen faytonlar, "Dereler, turplar, maydanozlar, soğanlar!" diye mahalleden geçen Arap uşağı satıcı... Sonra arkadaşlarım: Kürt Ado, Hocanın oğlu Kertiş * Süreyya, Tekin...

7

Beyrut'ta Fıstıklı tarafında oturuyorduk. Lübnan tebaası olmadığı için babama avukatlık yaptırmıyorlardı. Babam da annemin bileziklerini bozdurdu, on altın lira sermayeyle, Burç Meydanı'na çıkan aralıklardan birisinde, yüksek bir apartmanın altında küçük bir lokanta açtı.

Babam lokantaya pek uğramazdı. Yemekleri Süreyya adında bir Türk mültecisi pişirir, Niyazi'yle ben de lokantanın garsonluğuyla bulaşıkçılığını yapardık.

On yedi yaşındaydım ve hayatımın bu tarzından çok memnundum. Memleket, futbol, Cin Memet ve ötekiler silinmişti. Ortalık yeni yeni ağarmaya başlarken Niyazi'yle birlikte evden çıkardık. O saatte Beyrut'un yeşil tramvayları bile seyrek işlerdi.

* Kertenkele.

Yalnız işçiler, o, dünyanın her tarafında, herkesten az uyuyan, kadınlı erkekli, çocuklu kalabalık, onlar kümeler halinde ve yollarda olurlardı. Aralarına katılırdık... Tıpkı onlar gibi, ceketlerimiz omuzlarımızda, onların bastıkları parkelere basmak gururu içinde, iş gücü sahibi insanlardık.

Ayakkabılarım biraz yeniydi galiba... Onlarınkine benzesin diye bir gün şurasını burasını kesmiş, şeklini bozmuştum da, babamdan mükemmel bir dayak yemiştım.

Memlekette, tanınmış bir fırka lideri, bir avukat, bir gazetecinin oğlu olmaktan bıkmıştım. “Sokaklarda dolaşma, terbiyesiz çocuklarla oynama, küfretme,” gibi nasihatlerden usanmıştım. Öyle ki, kaç sefer, ah, keşke bir eskicinin çocuğu olsaydım diye düşünmüştüm. Lokanta ne iyiydi...

“Git, dört işkembe al gel!”

“Beye takım ver...”

“Bulaşıkları yıka...”

“Soy şu soğanı!”

“?..”

Niyazi’yle işbölümü yapmıştık. Sabahtan öğleye kadar bulaşıkları o yıkar, garsonluğu ben yapardım; öğleden sonra bulaşıklar bende, garsonluk onda. Bunun dışında, çarşıya pazara ben giderdim, çeşmeden suyu da ben taşırdım... Şüphesiz bu türlü işbölümünde zararlı bendim, ama bunu bilhassa böyle yapmıştık... Niyazi zayıftı, çocukluğunda ağır hastalıklar geçirmişti. Bazı günler uyuyakalır, lokantaya benden çok sonra gelirdi. Akşamüstleri de çoğunlukla benden çok önce dönerdi.

Bizim lokantanın üzeri, yanları, karşısı büyük büyük apartmanlarla çevriliydi. Günün her saatinde renk renk dekolterileri içinde, dudakları boyalı, pervasız kahkahalar atan, zaman zaman kavgaya tutuşan, ağzı sigaralı kadınlar sokakta dolaşırlardı.

Sık sık gelen pırıl pırıl otomobiller bu kadınlardan birkaçını alır giderdi.

Bizim lokantanın bitişişindeki apartmanda, eski paşalardan birinin kızı olduğunu söyleyen bir kadın oturuyordu: Naciye. Bu da etekiler gibi dudakları boyalı ve ağzı sigaralıydı. Fakat bu, etekilerden daha güzel değilse bile, gayet güzel Türkçe konuşurdu. Hemen ahbab olduk, bize hayatını anlattı: Vahdettin'in paçalarından birinin kızıymış. Babası memleketten kaçmış, evvela Mısır'a gitmişler, sonra şam'a geçmişler... şam'da babası ölmüş. Annesi ve kardeşleriyle yapayalnız kalmış. Sonra bir sürü memleket dolaşmışlar, nihayet, malum hikyeler... Lakin o bunu öyle saf, öyle samimi anlattı ki... Bir ara ağladı, az kalsın bizi de ağlatacaktı...

Ben en çok kara gözlerini seviyordum. Işıklı, ıslak ıslak gözler... Dükkâna geldikçe o, Süreyya Usta bile değişirdi. Hiç gülmeyen yüzü yumuşardı. Naciye'yse, ya bir sandalye çekip bacak bacak üstüne atar, yahut musluğun aynasında kendi kendini seyreder, yahut da ocakta tencerelerin başına geçip yemeklere bakardı... Öyle sezerdim ki, Süreyya Usta, onu benden kıskanırdı. O ne zaman gelse, usta beni ya çarşıya ya suya gönderir, gndermese bile mutlaka bir iş buyururdu. Gerçi ben iş yapmayı seviyordum ama Naciye'nin yanında değil.

Hoş, Naciye'nin ona pek de aldışış ettiği yoktu ya... Bütün abalamasına rağmen ille benim yanıma sokulur, çenemi, yüzümü okşar, benimle konuşurdu. Gözucuyla ustaya bakardım, ifrit olurdu adam...

Niyazi'ye gelince... Onu hesaba kattığım yoktu.

Süreyya Usta'nın pazara gittiği bir gün, Niyazi'yle dükkânda yalnızdık. O kap yıkıyordu, bense saçlarımı ıslatmış, ayna karşısında tarıyordum. Naciye geldi. Aynadan gördüm. Göğsü fazla açık beyaz bir dekolte giymişti, başında kocaman, pembe bir fiyonk. Yanıma geldi, kolunu boynuma doladı, yüzünü yüzüme dayadı, ayna karşısında böylece bir müddet kaldık. Her tarafım titriyor, yanıyordum.

“Çok mu utandın?” dedi.

Cevap vermedim.

“Bugün öğle yemeğimi sen getir, olmaz mı?”

Ve yanağımdan öptü.

Niyazi dükkânın gerisinde, bir şarkı tutturmıştu. Naciye, “Kim?” diye sordu. “Kardeşim,” dedim. Gittik. O, şarkısına dalmış, habire bulaşık yıkıyordu.

Naciye:

“Kolay gelsin ahbap!”

Niyazi telaşla döndü. Karşısında Naciye’yi görünce kıpkırmızı kesildi. Bulaşık sulu ellerini önlüğüne siliyor, suçlu suçlu önüne bakıyordu. Naciye onun da saçlarını okşarken bana döndü:

“Sen de bulaşık yıkıyor musun?”

Niyazi’ye bakarak, “Hayır,” demiş bulundum. Niyazi morardı.

“Hayır mı?” dedi, “Hayır mı?”

Naciye’ye döndü:

“Yalan söylüyor abla, sabahları ben yıkarım, öğleden sonra o... Size fiyaka yapıyor!”

Mahvolduğumu sandım... Ufaldım, ufaldım.

Halbuki Naciye hiç de ehemmiyet vermemişti... Tencerelerin başına geçti, kapakları açıp yemeklere baktı, sonra dudağında bir ılık, çekildi gitti.

Yalnız kalmıştık... Niyazi, hesap soracağımın farkındaydı. Hâlâ bulaşıkların yanında, ayakta, endişeyle bekliyordu.

“Ne halt ettin lan?” diye sordum.

Tokatlayacağımdan korktu.

“Sen de yıkamıyor musun sanki?” diye mırıldandı. Ona iki tokat atabilirdim, fakat deveden büyük fil vardı. Onu “bir fahişe yüzünden dövdüğüm” anlaşılnca babamın nasıl celalleneceğini kestiremeyecek kadar toy değildim.

Abonelerin öğle yemekleri hazırlanmıştı. Naciye’nin tepsisine sarıldım. Niyazi durur mu?

“Bırak onu,” dedi, “ona sarılma!”

“Bugün de ben götüreceğim!” dedim. “Sen barinkini götür!”

Süreyya Usta ona meydan vermedi:

“Hayır, hayır,” dedi. “Eski köye yeni âdet mi? Bu çocuk uzaklara gidebilir mi?”

“Uzakları her gün ben, her gün ben...” diye dikildim. “O her zaman yakınları götürsün, aldığı bahşişleri de küt cebe...”

Niyazi, “Vallahi bahşiş filan verdikleri yok ağabey,” dedi.

Öyle doluydum ki... Ağzımdan müthiş bir küfür kaçtı. Süreyya Usta bile şaştı. Niyazi ağlamaya başlamıştı.

“Görürsün, görürsün sen... Sana sordurturum akşama... Sordurturum sana beybabama...”

İçime bir korkudur çökmüştü. Ya sahiden söylerse?

Barın tepsisini alıp lokantadan çıktım. Niyazi’yle akşama kadar konuşmadık. Akşam, müşteriler yemeklerini yedi, aboneler dağıldı, tam bulaşığa oturacaktım, Niyazi bana ters ters bakarak, Süreyya Usta’ya, “Allahaismarladık usta!” dedi.

Bana da “sordurturum sana” gibilerden baktı, çıktı gitti. Bulaşığı filan bıraktım, ben de peşinden... Ortalık kararmıştı. Etraf pırıl pırıl... Yeşil tramvaylar tellerde mavi şimşekler çaktıra çaktıra geçiyor, kaldırımlarda kaynaşan kalabalık. Ona barın tam önünde yetiştim. Bir muzcudan muz alıyordu. Kolunu tuttum, baktı, hırsıyla çekti.

“Erkeksen yalvarma,” dedi. Erkektim, erkektim ama...

Gene peşine takıldım. Boyuna aksileniyordu. Para verdim, cevizli helva aldım da zorla beybabasına söylemekten vazgeçti.

Keşke bu türlü hareket etmeseymişim... O günden sonra bana adamakıllı baskıya başladı. Eskiden her emrime -evet, her emrime- gık demeden boyun eğen oğlan, şimdi dikilir olmuştu.

“Bir bardak su ver şuradan,” desem, “Ayağın kırık değil ya, git iç,” der oldu. Hele bir gün, “Sabah bulaşıklarını da sen yıka bundan böyle... Saçlarını tarayıp oturmakla olmaz, işe güce baktığın yok!” demesin mi?

Süreyya Usta'ya, "Usta," dedim, "söyle şuna, gitsin hiç olmazsa suyu getirsin!"

Süreyya Usta omuz silkti:

"Ona beybabası karıştır..."

Ümitlerim adamakıllı kırılmıştı. Niyazi lokantaya sanki süs için geliyordu... Saçlarını tarıyor, dükkânın önüne sandalyeyi atıyor, ooh... Yalnız, Naciye'yle öteki yakın abonelerin yemeklerini götürüyor, aldığı bahşişleri de cebine atıyordu.

Bense, işkembe ayıklamaktan, su taşımaktan, bulaşık yıkamaktan göz açamıyordum. Bir gün, "Yahu," dedim, "Niyazi, hiç olmazsa şu sabah bulaşıklarını yıka..."

Omuz silkti:

"Ben zaten zayıfım, yoruluyorum bir de... Beybabam dedi ki, zorsunuyorsan çalışma oğlum, dedi."

"Peki n'olacak? Buraya süs için mi geliyorsun sen?"

Çıldırtan bir soğukkanlılıkla, "Ne yapayım," dedi, "beybabam öyle tembih etti..." Beybabam ha? Beybabanın...

Artık ne saç taramak, ne şu, ne bu... Ara sıra dükkânın önüne atıp oturduğum iskemle de onun olmuştu... Ya bir gün, Naciye'nin yanında, "Gidip bulaşıkları yikasana," dedi. "Yemek neyle verilecek?"

"Ulan," dedim, "biçimli otur, kenef..."

"Geçenki küfrü unutmadım yani," dedi.

Bu işlerin tadı çoktan kaçmıştı. Bütün bunlara tez elden bir son vermeliydim. Öyle bir son ki, tereyağından kıl çeker gibi...

Aradan bir hafta daha geçti.

O gün eve biraz geç dönmüştüm. Niyazi hastalanmış, yatıyordu. Babam başucunda, bileğini eline almış... Beni görünce:

"Bu çocuk niye hasta ulan?"

"Bilmem," dedim.

"Bilmezsin ha? Ben sana sorarım bilmemi... Kim bilir nasıl sokmuşundur oğlanı yılan gibi..."

Kafamda şimşek çaktı. Annemi bir kenara çektim:

“Niyazi çok yoruluyor lokantada, terliyor, kendini üşütüyor,” dedim, “zaten zayıf... Siz onu göndermezseniz fena olmaz...”

Annem:

“Sana bir şey söyledi mi?”

“Kaç kere... Babamdan korkuyormuş, açamıyormuş size...”

“İyi ama evladım, bu sefer bütün işler sana yüklenecek!”

“Zarar yok...” dedim, “kardeşim hasta olmasın da...”

O günden sonra Niyazi’yi lokantaya yollamadılar. İş ağırsa da...

8

Lokanta iflas edeli bir ayı geçiyordu. Yiğınla tencere, sürahi, çatal, bıçak sattık. Gerek bunların parasını, gerekse Niyazi’nin kazandığı günde yedi sekiz kuruş suriyi* çok idareli harcıyorduk.

Niyazi işportacılık yapıyordu, ben boştum. Babamın ahbaplarından birisi bana bir iş bulacağını vaat etmişti, ama iki haftadır bir ses çıkmayınca, ben de eskisi gibi, balığa gitmeye başladım.

Pazardı. Hava kapalı ve soğuktu. Zeytin mevsimi olduğu için, uzun sopaları, örme kamış sepetleriyle yerliler zeytin çırpıma gidiyorlardı. Kamışım omuzumda, ellerim pantolon ceplerinde, ıslak rüzgâra karşı yürürken iliklerimden titriyordum.

Her biri birer oyuncak kadar güzel, dev apartmanların arasından rıhtıma indim. Beton rıhtımda balıkçılar sıra sıra oturmuşlardı. Sağda, uçak hangarının ilerisindeki kayalığa yürüdüm.

Deniz kuduruyordu... Kül renkli sular köpüre köpüre geliyor, kayalara çarpıp gürültüyle parçalanıyordu. Islak ayakkabılarımı denizin ulaşamayacağı kumsala gömdüm, kayalardan en yükseğine tırmandım. Oltama solucan taktım, kurşunu bütün kuvvetimle denize fırlattım.

* Suriye parası.

Yağmur serpeleyerek başladı, gittikçe azıttı... İplik ceketim ıslandıkça sert rüzgâr içimi titretiyordu. Kamışı kayalardan birisinin kovuğuna sokarak oltamı denizde öylece bırakıp kalktım. Uçak hangarının yanındaki kır kahvesine sığındım. Kahveci kaba bıyıklı bir adam, bana ters ters baktıktan sonra Arapça bir şeyler söyledi.

“Ene mabiarif Arabî...”* dedim.

Adam birden kızdı. Elinde tuttuğu hindistancevizinden yapılma nargileyi bamaya bıraktı.

“Ente Ermeen?” diye sordu. “Yallah ruh min hoon.”**

Yağmur olanca hızıyla yağıyordu.

“Lâ...” dedim, “ene Türk...”***

Adam yumuşadı, sırtımı okşadı. Çok bozuk bir Türkçeyle, “Veled, sen nereli?” diye sordu.

“Adanalı...”

“Tayyib... Ben Harbi Umumi, asker orda...”

Cebinden bir parça esrar çıkardı, avucunda kırıp ufaladı, nargilesinin ser’indeki tütüne yaydı, ateşledi. Derin derin nefes aldıkça gözleri ufalıyor, esmer yüzü ağarıyordu.

Konuşmuyorduk... O, çalkalanan denize bakıyordu, bense, içime bütün ağırlığıyla çöken bu kül renkli gündüzün hüznü içindeydin... Böyle ne kadar geçti bilmem, yağmurun hafiflediği bir sıra kahveden çıkarken, “Hatirküm,”**** dedim.

“Maasselami,”***** dedi.

Oltamın yanına geldim. Kamış, sıkıştırdığım gibi duruyordu. İpi topladım. Oltaya yeni bir solucan taktım, kurşunu denize tekrar fırlattım.

Ufuk hâlâ mosmordu. Bir Çukurova türküsü tutturdum. Aklıma vatanım geldi... Okulum, Cin Memet, Kürt Ado, Kertiş

* “Ben Arapça bilmem.”

** “Sen Ermeni misin?” “Git buradan, yallah.”

*** “Hayır, ben Türküm.”

**** “Hoşça kal.”

***** “Güle güle.”

Süreyya, Cin Memetlerin mahallesindeki tozlu arsa... Gözlerim doldu. Nihayet Beyrut... Akşama yiyeceğimiz yoktu. Hiç olmazsa bir tek balıkla dönmeliydim...

Birden isimimle çağrıldım, döndüm: Virjin. Hasta annesiyle bizim evin arkasındaki teneke barakalardan birinde oturan Ermeni kızı. Çıplak ayaklarıyla keskin kayaların üzerinde koşarak yanıma geldi. İncecik entarisi kirliydi, saçları darmadağın...

“Sabahtan beri bir tane bile tutamadım,” dedi, “şuna bak!” Elinde tuttuğu kırık kamışı gösterdi.

“Kim kırdı?”

Rıhtım boyunu işaret etti:

“Pis bir Arap var orada, o kırdı...”

İçini çeke çeke ağlıyordu. İpi kamışından kopardım, yumak yaptım, entarisinin cebine soktum...

Ortalık kararıyordu. Uçak hangarının canavar düdüğü birden acı acı ötmeye başladı. Bu düdüğü, Avrupa seferini yapan deniz uçağının limana yaklaştığını bildirirdi.

Virjin iri siyah gözlerini bana çevirdi:

“Sen de mi tutamadın?”

“Tutamadım...”

Denize döndü, rüzgâr saçlarını uçuruyordu... “Annem çok hasta...” diye mırıldandı.

“Nesi var?”

“Göğsü tutuluyor, kan tükürüyor...”

“Hastaneye niye yatırmıyorsunuz?”

“Bizim paramız yok ki...”

“Akrabalarınız?”

“Hiç kimsemiz yok... Amcalarım var ama.. Amerika’da...”

“Eee?”

“Bizi unuttular...”

“Neden?”

“Zengin oldular...”

“Sahiden de ha... Bizim de zengin hısımlarımız var memle-kette...”

“Siz zengin miydiniz?”

“Zengindik... Tarlalarımız vardı, otomobilimiz...”

“Şimdi niye böyle?”

“Bilmem... Allah öyle istedi herhalde...”

Virjin’in gözleri birden parladı:

“Annem üç sene daha ölmese, ah...”

“N’olacak?”

“On dört yaşında olurdum...”

“Annene ne?”

“Şinorik Ablam diyor ki, üç sene sonra adamakıllı para kazanabilirmişim...”

Kirli bacakları kalın ve bembeyazdı. Devam etti:

“O, on üçünde başlamış...”

“Neye?”

“Para kazanmaya...”

“Nasıl?”

“Geceleri evine adam alıyor...”

“Yani, fahişelik... Fahişe mi olmak istiyorsun?”

“Yoo... Ben, anneme bakmak için...”

“?..”

Deniz uluyordu. Uzaklarda bir şamandıra denizin üzerinde yükseliyor, sonra gümbürtülerle parçalanan karanlık suların uçu-rumunda kayboluyor, az sonra tekrar çıkıyordu.

Virjin hâlâ denize bakıyordu. Bir ara bana döndü. Bir şey söyle-yecekti ki, koca bir dalga yuvarlana yuvarlana geldi, ona çarptı. Kız kendini tutamadı, kucağıma devrildi, ikimiz de sıırıslıkla olduk.

“Haydi,” dedim, “gidelim... Bugün bize denizden ekmek yok...”

Tam kalkacaktık, benim kamış sert sert oynadı. Hemen ipi topladım, oltada kocaman bir balık. Sevinçle çıkardım, karnını yardım. Virjin yaptıklarına hayran hayran bakıyordu.

Kalktım. Kuma gömdüğüm ayakkabılarımı aldım. Hava ayaza çevirmişti. Çeneleri vuran Virjin, “Donuyoruuuum...” dedi.

Islak ceketimi çıkardım, onun yaş omuzlarına koydum.

Şehrin tekmil ışıkları yanmıştı. Burç Meydanı’nı geçtik. Re’s Beyrut’a geldik. Türk konsolos muavininin evi önünden geçerken Niyazi’ye rastladık.

“Topu topu bir tane mi?” diye sordu.

“Ne yapayım,” dedim, “deniz öyle azgın ki...”

“Biz akşama kadar taban tepelim, koca Beyrut’u arşınlayalım, efendi bir tek balıkla gelsin...”

Cevap vermedim. Bizimle birlikte yürümeye tenezzül etmiyormuş gibi, adımlarını açtı. Virjin, “Kardeşin amma da çalımlı ha!” dedi.

Ortalık iyice kararmıştı. Bizim eve dönülen köşenin başındaki Nasrani bakkal, lüks lambasını yakmıştı. Virjin’den ceketimi aldım. Ayrılacaktık ki birden elimi tuttu:

“Sana bir şey söyleyeyim mi?”

“Söyle...”

“Ya yapmazsan?”

“Belki yaparım...”

İçini çekti:

“Annem bu gece ölecek...”

“Hadi, ağzını hayra aç, deli...”

Entarisinden sular damlıyordu.

“Ölecek kardeşim, ölecek... Dediğimi yapacaksın, değil mi?” diye kolumu tuttu.

“Söylemedin ki...”

“Annem üç gündür aç, hiçbir şey yemedi... Şu balığı versen de ızgarasını yapıp yedirsem...”

Derhal uzattım. Sevinçle aldı. Koşa koşa gitti. İçim, Virjin’e karşı ezile ezile eve geldim, kapıyı çalarken, “Allah’ın herhalde bana sevap yazdığını” düşünüyordum. Kapıyı Niyazi açtı, beni görünce haber verdi. Babam, “Gel bakalım süre devesi,” dedi, “sabahtan beri aptal aptal dolaştın tabii, değil mi?”

“Yoo...” dedim, “dolaşmadım ama, balık da tutamadım...
Deniz öyle berbattı ki...”

Niyazi atıldı:

“Topu topu bir tane tutmuş... Bizim tabanlarımız patlıyor
bütün gün dolaşmaktan...”

Babam annemlere parladı:

“Kar kapıyı mı aldı? Nedir bu? Olmazsa maltızın içine girin...
Koyun şu balığı ızgaraya!”

Annem balığı istedi.

“Ne balığı?” dedim. “Balık ne gezer!”

Babam, Niyazi’ye döndü:

“Hani ulan, bir balık tutmuş diyordun?”

“Ne bileyim n’aptı... Yolda gördüm, bir balık vardı elinde...”

Babam tepeme dikildi:

“Nerde ulan balık?”

“Tutamadım ki...”

Niyazi:

“Heye, tutamadın ki... Şu Ermeni kıızıyla gelmiyor muydun?
Bir taneden başka tutamadım demedin mi?”

Çaresiz, “O kıza verdim,” dedim, “annesi üç günden beri...”

Babam bir parladı:

“Evde gaz yok, ekmek yok, şeker yok, üstte kalmadı, başta
kalmadı, ben ne halt edeceğimi düşünüp dururken, sen tut elin
fahişelerine cömertlik yap! Allah mısın da rızık veriyorsun ulan!”

Ve mükemmel bir dayak.

Ta gece yarısına kadar söylendi durdu.

Yatağa girdim, yorganı tepeme çektim. “Ne biçim dünya
bu?” diye düşündüm. “Bütün gün rüzgârın, yağmurun altında
sırılsıklam ol, titre, öl, üstelik dayak ye, söz işit...”

Gece rüyamda Virjin’i gördüm. Bembeyaz dişleriyle gülü-
yordu.

Re's Beyrut'taki evimiz bir tek odadan ibaretti. Babamın yeri, sokak kapısından girince beton dehlizin sağ köşesindeydi. Önünde daima bir gaz sandığı, gaz sandığının üzerinde türlü türlü ilaç şişeleri, küçük küçük defterler, kapakları yırtık yuvarlak kutularda tozlar, kundura boyaları, cilalar, boy boy kalemler, yazılmış kâğıt parçaları, pastırma kırıntıları...

Sandığın altında mor yollu beyaz bir iplik çul seriliydi. Bir eski minder... Bu minder babamın çocukluğundan kalmamış, babam, "Bu minderde anamın, vatanımın kokusu var!" derdi.

Gece yarılarna, bazen daha sonralara kadar okur, pek az uyurdu. Gelirken bütün kitaplarını getirmiştik. Dört yanı *Sebil-ür-Reşâd*, *Sırât-ı Müstakim* gibi kara kaplı mecmua koleksiyonları, boy boy tarihler, kenarları hâşiyelenmiş Tevratlar, Kuranikerim, İncil, Zeburlar, İmam Gazali, Muhiddin-i Arabi ve diğerlerine ait kitaplarla doluydu. Hele, kırmızı kabının kenarı sigara yanığı, kalın bir *Tarih-i Siyasi** si* vardı ki, onu hiç elinden bırakmazdı.

Öbür tarafa geçtikten az sonra, midesinde müthiş sancılar başlamıştı. Konsoloshanemizin doktoru bazı ilaçlar tavsiye etmişti, ama eczaneler avuç dolusu para istiyorlardı. Babam da eski tıp ve nebatat kitaplarından bir ilaç bulmuş, yerli bazı ot ve aktar tozlarını karıştırarak bir çeşit manyezi elde etmişti ki, babam hayatını bu ilaca borçlu olduğunu söylerdi.

Babamın bir âdeti vardı: Cuma günleri hepimizi toplayıp kıra götürmek. Bu huyunu memleketten beri hiç sevmezdim. Beyrut'ta da öyle... Yiyeceklerimizi sepetlere doldururduk, ver elini Fıstıklı... Fıstıklı'da bizim gibi, ağaçların altında yemek yiyen bazı Türk ailelerine rastlardık. Böyle zamanlar annemle kız

* Sadrazam Mehmet Kâmil Paşa, Tarih-i Siyasi Devlet-i Aliye-i Osmaniye, 1909.

kardeşlerim için bayram olurdu. Hele o ailenin bizimkilerle akran kızları da varsa, kız kardeşlerim aylardan beri daracık odalara kapanmanın verdiği bunaltıyla coşarlar, çiçek toplar, demetler yaparlardı.

Adana çiğköftesini ekseriya kırdı verdik... Erkekler ayrı oturlardı. Memleketten bahseder, eski günlerden konuşurlardı. Bu arada babam bir yolunu bulup bahsi dine getirir, kara kaplı cep defterini çıkarır, not ettiği ayet ve hadislerden parçalar okur, onları yeni baştan ayrıntılı açıklarken heyecanlanırdı. O heyecanlandıkça, uzak ve yakında oturan, yoldan gelip geçmekte olanlar da meraklanır, gelir kalabalığı artırırlardı.

Kalabalığa bazen hahamlar, papazlar, bazen de hocalar karıştırdı. Bin şu kadar seneden beri incelenen incelenen imanı gevremiş meseleler tekrar tekrar ele alınır, nefesler tüketilir, saatler geçer, lakin hiçbir sağlam kazığa bağlanamadan, gün aşır giderdi.

Ramazan içindeydik...

Karşımızdaki kocaman konakta zengin bir sarraf oturuyordu. Gayet Müslüman adamdı. Ara sıra iftara çağrıldıkça bol bol ikram görürdük. Babamsa, iftar dönüşleri çoğunlukla fenalaşırdı.

Bayram kışa rastlıyordu. Üst başça pek perişandık... Ben hâlâ işsizdim. Niyazi'yse, babamın para edecek kitaplarını çoktan satmıştı. Babamla annem bütün gün ölçüp biçiyorlardı, fakat... Ne bir iş kapısı açılıyor, ne de memleketten umduğumuz yardım yetişiyordu.

Arife günü eve geç gelmiştim. Gene kim bilir ne azarlar işiteceğimi düşünerek kapıyı çaldım. Evde her zamandan başka bir sessizlik vardı. Karşı konağın bütün ışıkları yanmıştı. Yanık bir ses Kuran okuyordu ve mermerlerde dolaşan bir takunya sesi geliyordu.

Kapıyı açan ortanca kız kardeşim, beyaz başörtüsü, sapsarı yüzüyle dehşet içindeydi.

“Koş ağabey,” dedi, “babam ölüyor!”

Koştum. Oda her zamandan daha loştu, babam yatakta...

“Aaaaah, aaaah evlatlarım ah...”

Başucunda oturan annem ağlıyordu, kızlar ağlıyorlardı, yanı başında Niyazi, Niyazi de ağlıyordu. Bir ara annem haber verdi: “Oğlun geldi bey, bak, yanında, soruyordun deminden beri...”

Babam kıpkırmızı gözleriyle baktı:

“Hani? Nerde? Hangisi?”

“İşte, burada, yanında, büyüğü...”

Bana doğru kollarını uzattı:

“Evladım,” dedi, “babanız ölüyor artık... Öksüz kalıyorsunuz... Sana çok eziyet ettim, çok dövdüm seni... Hakkını helal et... Size dünya malı bırakamadım. Kader kısmet böyleymiş... Aklını başına al, annene itaat et, kardeşlerine eziyet etme, onları kanadının altına topla. Sakın birbirinizden ayrılmayın... Memleket, hısımlarımıza yazın, babamız öldü deyin, kimsesiz kaldık deyin, para isteyin, dönün memleketinize!”

Annemle kız kardeşlerimin ağıtları birden yükseldi. Bana gelince, ben belki onlardan daha çok şeyler hissettiğim halde, dimdik dikiliyor, ağlamak istiyordum, elimden gelmiyordu. Ağlamayı kendime yakıştıramıyordum... Çocukça sayıyordum, ama böyle bir manzara karşısında, herkes hıçkırırken kazık gibi dikilmenin de yersizliğine akıl erdirmiyor değildim. Başımı öbür tarafa çevirip gözlerime tükürük sürdüm. Böyle yapmasaydım, gene taş kalpli diyeceklerdi...

Babam, “Beni de,” dedi, “mümkün olursa benim ölümü de götürün, beni gurbet ellerde bırakmayın!”

Haftalardan beri, annemin bütün tesellisine rağmen, bayram yaklaştıkça babamın üzüntüsü artıyor, “çocuklarına bayramlık alamadığı için” kendi kendini yiyordu. O sabah en küçük kız kardeşimle Burç Meydanı’ndan geçiyorlarmış. Ellerinde paketleri, yanlarında çoluk çocuğuyla, neşe içinde kaynaşan insanlar -şüphesiz babam yalnız bu türlüleri görmüş- ona eski günlerini ve bizi hatırlatmış, hem de her zamandan çok...

Birden gözlerinin önünde bir kurşunilik ve her şey ters dönmüş, yıkılmış. Kardeşim başlamış ağlamaya... Etraftan koşmuşlar... Kardeşimden evimizi sormuşlar, ne bilsin... Böyle de bir hayli zaman geçmiş, nihayet, babamı tanıyan bir Ermeni şoför, onları alıp eve getirmiş...

“Şoföre parayı nerden verdiniz?” diye sordum.

“Bilmem,” dedi annem, “ne o bir şey istedi, ne de biz akıl ettik...”

O gece sabaha kadar babamı bekledik. Zaman zaman daldı, sayıkladı, tekrar daldı, ayıldı, bizi öptü, hepimizden ayrı ayrı helallik aldı.

Sabah ince bir soğukla başlamıştı. Annem ilkönce en küçük kız kardeşimi giydirdi, kırpıntılar arasından kırmızı bir bez parçasını kurdele gibi keserek saçlarına bağladı. Öteki kızlar da haftadan haftaya giydikleri, yer yer erimiş, akmış gül kurusu basma entarilerini giydiler. Babam yatağında oturuyordu, yorgani omuzunda. Gece hastalanmasın diye neşeli görünmeye çalışıyor, umursamıyorduk...

Sokakta telaşlı ayak sesleri... Müminler bayram namazına koşuyorlardı...

Bir ara babam:

“Karı be, bir parça kahve yok muydu?”

Annem başını kırpıntı bohçasına indirmişti. Babam mırıldandı:

“Canım öyle çekti ki...”

Karşı sarraflara el öpmeye gidecektik... Bunu bize ne babam ne de annem söylemişti, ama el öpüp harçlık almak ihtimali hepimizin aklından geçmişti muhakkak.

Evvela babamla annemin ellerini öpmek lazımdı. Eskiden olduğu gibi, yaş sırasıyla dizildik. En önde ben, arkamda Niyazi, sonra kızlar... Önce babamın, sonra annemin ellerini öptük. Onlar da bizi öptüler ve “Allah’ın daim bugünlere erdirmesini” dilediler.

Babam metin görünüyordu. Annemse yaşaran gözlerini saklamaya çalışıyordu.

Sokağa çıktık. Güneş ıslak parkelerde parlıyordu. Konağın kapıları artlarına kadar açıldı. Girenler, çıkanlar... Kapıda koca bıyıklı, fesli iki teşrifatçı. Kapıdan girdik, ağır ve bembeyaz taşlarla döşeli avluyu çekine çekine geçtik. Tam merdivenleri çıkacaktık ki, teşrifatçıların ikisi birden koşup önümüzü kestiler. “Haydi yallah yallah,” dediler.

Bizi dilenci sanmışlardı herhalde... Koca konak tepemde fırıl fırıl döndü, gözlerim karardı... İki kız kardeşim hemen tersyüz etmişlerdi. En küçüğümüzse hâlâ orada, merdivenleri çıkmaya çabalıyordu ki, adamlardan birisi onu kolundan çekip sokak kapısının önüne bırakıverdi. Niyazi kapının oradaydı, mosmor, ters ters bakıyordu.

Ben de çıktım... Yıkılmış gururum, çiğnenmiş insanlığımla mahcup, büyük bir kabahat işlemişim gibi bekledim. O anda aklımdan neler geçmedi?

Çok şeyler... Bu çok şeyler arasında herhalde, bu konağı içindekilerle beraber dinamitlemek de vardı.

Dalmıştım... Bir de baktım ki, en küçük kardeşim yanımda yok. Ta karşıda, bir kozhelvacının tablası yanında, helvalara bakıyor. Çağırmaya kalmadı, bir adam belirdi, yanında iki çocuğu... Helvacının oraya geldiler. Adam çocuklarına helva aldı, bizimkini de sevdi, ona da bir parça helva verdi. Bizimki yıldırım gibi geldi: “Bak,” dedi, “baaaak helvama... O amca verdi...” Sokaklar gittikçe kalabalıklaşıyordu. Çocuk şarkıları ve çocuk kahkahaları taştan bir kamyon hızla geçti. Uzaklarda davul zurna sesleri... Parlak güneşin altında ortalık gittikçe ısınıyordu. Eve döndük. Babam hâlâ yatağında, annem yanı başında, konuşuyorlar, annemin gözleri yaşlı. Babam, “N’oldu?” diye sormadı. Fakat herhalde bakışımızla her şeyi anlamıştı ki, ikisinin de gözleri birdenbire sönükleşti. Annem, “Gözleri kör olsun...” dedi. Tam bu sırada en küçük kardeşim, elindeki helvayla babama sokuldu:

“Sen ne biçim babasın bee...” dedi, “heykeşin babası cici...”

Babam, kuvvetli bir darbe yemiş gibi şaşkın, boş gözlerle bakakaldı. Odanın içinde korkuya, ümitsizliğe benzer bir şeyler uçuştı...

O günden sonra babam, hiç kalkmamak üzere tam iki buçuk ay yatağa düştü, ateşler içinde, sayıkladı durdu.

10

Beyrut’un cetvelle çizilmiş gibi dümdüz uzanan kalabalık caddelerinde beş parasız dolaşırken çoğu kez bir oyuncakçı dükkânının vitrini önünde saatlerce kalırdım.

Kasketim ensemeye yıkılı, ellerim pantolon ceplerinde, bütün güzelliklerle ilgili, fakat bunlardan bir veya birkaçına sahip olmayı aklımdan bile geçirmeden -ne aptallık- Beyrut caddelerinde dolaşır dururdum.

Sabah olurdu, evin kasveti, bilhassa babamın iğneli bakışlarından kurtulmak için çoğunlukla o uyurken sokaklara düşerdim. İş arardım... Fakat nerede?.. Anadilinden gayrisini bilmeyen, dalgın, avare bir çocuğa kim iş verir? Kendimi *İki Çocuğun Devriâlemi*’ndeki Jano kadar kuvvetli, Yanık kadar da cambaz sanmama, iş istediğim patronların lüzumundan çok kocaman göbekleriyle kat kat gerdanlarına bıyık altından gülecek kadar zeki olmama rağmen bu tip insanlar beni ürkütürlerdi. Ben de kâh Ermeni mahallesine, kâh portakal bahçeleri içindeki papaz mektebine, oradan Külliye’ye uzanır, arada balıkçıların sıra sıra dizilip balık tuttıkları rıhtıma vurur, ta akşam karanlığında eve dönerdim.

Gene böyle bir gündü... Parlak güneş, mavi gök, çarşaf gibi deniz ve dev apartmanların hayranlığını içimde taşıyarak eve istemeye istemeye dönmüştüm.

Babam her zamanki yerinde, kitap ve gazete yığınları arasındaydı. Lamba yakmamışlardı henüz. O, bu loş alacakaranlıkta

büsbütün koyulaşmış bir öfke ve küfür yığınınına benziyordu. Ona sezdirmeden odaya kayarken, birden:

“Yarın bir tarafa ayrılma! İbrahim Efendi gelecek,” -Ve hemen ilave etti- “sana iş bulmuş!”

Birden öyle sevindim ki... Sanki, “Hazır ol, yarın Adana’ya gideceksin!” demişlerdi.

Ona, her aralanışında bana küfür savuran dudakların iri gövdeli, çatık kaşlı, kalın sesli sahibine daha dikkatle, içim sevinçten kırılarak baktım. Birdenbire öyle sevimli bir hal alıvermişti ki... Artık onun hakkında fena şeyler düşünmeyecektim, küfür de etmeyecektim içimden... Bir zamanlar, “Ölürse ölsün!” diye aklımdan geçirmiş oluşuma teessüf ettim. İbrahim Efendi’nin bana bir iş bulduğunu müjdeleyen bu adamı, şimdiye kadar yaptığı zulümlerden, ettiği küfürlerden dolayı affetmiştim. O kadar ki, şu anda boynuna sarılmak, “Babacığım, babacığım... Biliyor musun, senin için neler düşünmüştüm...” diye bütün düşündüklerimi anlatmak, ondan af dilemek, ellerini öpmek, ağlamak için önüne zor geçtiğim bir istek duyuyordum.

Oysa, gittikçe kararan dehlizde çoktan kitaplarına dalmıştı. Yüreğimi titreten sevincimi görmüyor, aklımdan geçenleri bilmiyordu şüphesiz... Başını kaldırdı, bana baktı, baktı:

“Niye? Niye öyle kazık gibi dikildin kaldın? Çalışmak işine gelmiyor, değil mi? Serserilik iliklerine işledi... Şunu iyi bilmelisin ki, hiçbir baba, on yedisindeki bir evladı beslemeye mecbur değildir! Yarın İbrahim Efendi’yle birlikte gideceksin ve işe başlayacaksın... Haydi marş!”

Ona karşı sırf o anda duyduğum bütün iyi şeyler, mermere düşen bir cam tabakası gibi tuzla buz oldu. Keşke bu türlü hareket etmeseydi... Bu türlü hareket etmeseydi, ihtimal onu sevmekte devam edecektim. Sonra?

Sonra fena, çok fena şeyler... Ölürse ölsün, onu sevmiyordum, sevmiyorum evet, sevmiyorum!

Bir küfrü dudaklarımda zapta çalışarak, odaya, annemlerin yanına girdim.

Vakit gece yarısını geçmiş olmalıydı. Annem ve kız kardeşlerim çoktan uyumuşlardı. Arada, dışardan babamın kalın öksürüğü geliyordu. Biz Niyazi'yle koyun koyuna, usul usul konuşuyorduk:

“Ne biçim adam yahu...”

“N’apsın, bizi düşünüyor hep...”

“Bırak canım, ne düşünüyor... Sana bile... Halbuki bütün gün boynunda işporta...”

Niyazi yedi nüfusluk aileyi geçindirmek yükü altında bir omuzda kazanacağı için memnundu:

“Allloooş...” diyordu, “hafta başı geldi mi, harçlık küt cebe, dayan Fıstıklı’ya..”

“Tabii gideriz... O zaman da futbol oynadığımıza karışamaz ya!”

“Tabii karışamaz. Ekmeğimizi o vermiyor ya... Kafa tutarız... Değil mi?”

“Tutarız tabii... Bir öğrenmiş bağırmak... Öyle kızıyorum ki...”

“Ya ben? İşten dönerim, sormaz yorgun muyum, aç mıyım?... Ancak varsa ver...”

“Dedi ki, İbrahim Efendi sana iş bulmuş, dedi, nasıl sevindim yani, tam... -Neler düşündüğümü açamazdım- Annem gene tatar böreği pişirir, çiğköfte yoğurur... Haftalığı alınca, anne diyecem, telkadayıfı yap... Seversin, değil mi?”

“Enayiye bak... Telkadayıfı bu be...”

“Namuslu çalışınca, iş sahipleri bakar, yevmiyemi artırırlar herhalde...”

“Tabii... Her işin başı namus...”

“Ah be Niyazi, şu yarın oluverse!”

İlkönce Niyazi mi, yoksa ben mi uyudum, bilmem. Uyandığım zaman odanın beyaz perdelerine güneş vurmuştu.

Hiçbir zaman minnet etmeyen babamın, “Âlâ... Babası matbaa sahibi olmuştu, varsın oğlu matbaa işçisi olsun...” diye, müthiş bir kahır içinde saklayarak, adeta yüzüne tükürürcesine konuştuğu İbrahim Efendi, güler yüzlü, kabarık saçlı bir adamdı ki, ayakta durduğu zaman koca bir horozu hatırlatır, Türkçeyi Arapçada olduğu gibi, ayınları çatlatarak,* gürültüyle konuşurdu.

O gün İbrahim Efendi önde, ben arkada, Beyrut’un güneş dolu caddelerinden Burç Meydanı’na indik. Dar bir sokağa saptık. Karşılıklı yüksek apartmanların arasında sıkışmış kalmış, koyu gölgeli bir aralıktı... Bu aralıkta da bir hayli yürüdükten sonra, küçük küçük aktarların, meyhanelerin, balık işportalarıyla muz hevenklerinin yanı başında, rakı ve turşu kokan bir çıkmazda, dar kapısının üstündeki mermer levhada Arapça “MATBAA-TÜL-HACERİYYE” yazılı tahta bir binanın taş merdivenlerini, gene o önde ben arkada, çıktık; birdenbire bir mürettiphaneye girdik. Sağda giyotine benzeyen büyük bir makine, kâğıt kesme makinesi, solda sonradan yaldız makinesi olduğunu öğrendiğim tekerlekli, volanlı, pırıl pırıl bir sandığa benzeyen bir başka makine, karşıda sıra sıra mürettip kasaları...

İbrahim Efendi, mürettiphanedekilere eliyle selam verip solda, yarı örtük bir kapıya yürürken bana, “Bekle!” dedi.

Eli yüzü karalı, elleri dirseklerine kadar sıvalı mürettipler harıl harıl çalışırken arada bana bakıyorlardı. Ürküyordum... Bir kenarda ehemmiyetsiz, ufacık kalakalmıştım. İbrahim Efendi’nin gürültülü sesi geliyordu. Eli yüzü karalı insanlar bana baktıkça sanıyordum ki, orada niçin dikildiğimi biliyorlar, içlerinden bana gülüyorlar... “Dil bilmez, mürettiplikten anlamaz, hatır için kayırılmak istiyor,” diye düşüneceklerinden korkuyordum.

* Sesi gırtlakta boğumlamaya çalışmak.

Hiçbir zaman iltimasa alıştırmamıştım. İlkokulda tembeller sırasındaydım, uzun zaman onların arasından kurtulamadım, galiba sonuna kadar; lakin bir günden bir güne babam, ne bir hocaya ne de şuna buna, sınıf geçirilmem hususunda ricada bulundu. Onun için buraya kabul edilişimde bir iltimas seziyordum, buysa beni yerlerin dibine geçiriyordu.

Neden sonra İbrahim Efendi kapıda görüldü, dışarı çıktı, arkasından gelen tıknaz, gayet şık adama beni gösterdi. Adam yüzüme bile bakmadı, yalnız bir sefer, boyasız, eski postallarına şöyle bir göz attı gibi geldi bana.

İbrahim Efendi eliyle koluyla durmadan anlatıyor, arada mürettiplere dönüyor, boynunu büküyordu. Onlar da acınarak başlarını sallıyorlardı. Arapça konuştukları için İbrahim Efendi'nin nelerden bahsettiğini, adamın ne cevap verdiğini anlamıyordum. Yalnız, hissediyordum ki, benim “zavallı bir mültecinin oğlu olduğumu, kadroları doluyrsa bile, Allah rızası için bana bir iş vermelerini” rica ediyordu.

Hele, kıvrıkcık sarı saçlı bir taş bebeğe benzeyen genç bir kızın yan kapıdan çıkışı, İbrahim Efendi'yi görünce duraklaması, İbrahim Efendi'yi dinleyip dinleyip beni tepeden tırnağa süzüşü içime öyle dokundu ki... Sanki kadınların önünde alaya alınmış, dayak yemiş, rezil olmuşum. Her yanımda titriyor, ellerim üşüyor, kulaklarım cayıp cayıp yanıyordu.

İbrahim Efendi sözünü geçirmiş olacak, yanıma geldi:

“Senin iş oldu, fakat ben de bittim...”

Basımevinin dizgi bölümündekiler bize merakla bakıyorlardı. Sarı saçlı kızla şık patronun konuşuşlarına dalmıştım. İbrahim Efendi'ye hâlâ anlatıyordu:

“Beni sırf onun hatırı için almışlar... Yoksa adama filan ihtiyaçları yokmuş... Haftalığım iki yüz elli kuruş suriymiş.”

Sarı saçlı kız, boyuna beni gözden geçiriyordu. Duru mavi gözleri gözlerime rastlayınca içimde ılık ılık bir şeyler akıyordu.

Kız, şık patronun iltifatına önem vermiyor gibiydi. Eğer, siyah işçi önlüğü olmasaydı, ona, bisküvi, jambon, biftek, rosto

boluğu içinde semirmiş küstah bir apartman sahibi denebilirdi, ama onda ıstırap çekmiş insanların vaktinden evvel durulmuş, ağırbaşlı hali vardı.

Şık patron onun çenesini okşayıp odasına çekilirken o fevkalade ciddiydi. Bana son bir defa daha baktı, sonra demin çıktığı kapıda usulcacık kayboldu.

Sonra İbrahim Efendi de gitti... Bense, ne yapacağımı şaşır-mış, gururu kırılmış bir halde bekledim.

Kimi? Neyi?

Kim bilir...

12

Vazifem, kâğıt kesme makinesinde kol çevirmektir. Vişneçürü-gü fesini daima sol kaşına doğru yıkan ustamsa, zayıf, uzun boy-lu, dehşetli şakacıydı. Herkese takılır, sık sık kahkahalar atardı. Makinenin demirine takılı ceketinin iç cebinde daima rakı şişesi bulunurdu. Kesilecek kâğıt yığınlarını makinenin demir tablasın-da düzeltir, bıçağın altına sürer, sıkıştırır, bana, “Yallaaah!” de-dikten sonra rakısını cebinden alır, dikerdi. Bense olanca kuvve-timi zayıf kollarıma toplar, bütün gayretimle kolu çevirip kâğıdı kesene kadar, o, şişeyi aldığı yere koyar ve seslenirdi:

“Kâfiii!”

Gene bütün nefesimi keserek kola atılırdım. Müthiş bir hızla dönen demir tekerleğin sert daireler çizen kolu ellerime fena halde çarpardı. Duyduğum acıyı sıkılan dişlerimin arasında zap-ta çalışarak yeni bir hamleyle kola atılır, yakalamaya çalışırdım. Hâlâ hızını alamamış kolsa, beni çoğu kez yanımdaki duvara çarpardı.

Bu iş, irikıyım insanların harcıydı şüphesiz. Fakat böyle bir şey hissettirirsem, “Mademki bu işi yapamıyorsun, o halde başka işimiz yok!” derler de yol verirler diye ödüm kopardı.

Şayet böyle bir şey olsa da işimden atılsam, evde gene bütün itibarımın kırılacağını, babamın acı sözleriyle iğneli bakışlarına tahammüle mecbur olacağımı düşünür, kolun bütün acılarına katlanırdım.

Herkesten evvel işbaşı yapıyor, makinenin bir kenarına ilişiyor, evden getirdiğim esmer somunumu birkaç zeytinle yiyordum. Çok geçmeden öteki işçilerle dizgi yapanlar da geliyorlardı ve derhal iş başlıyordu.

Beni sabahtan öğleye, öğleyin bir saatlik yemek paydosundan sonra akşamın yedisine, bazen sekizine kadar kan ter içinde bırakıp sinirlerimi bozan, canımı yakan kola müthiş içerliyordum.

Sabahları, herkesten evvel geldiğim sıralar, Elham, Kulhüvalahi okur, üflerdim. Fakat kolun demir ve tahta sessizliği fevkalade bir ciddilik içinde, tahtasını demirine bağlayan uçtaki tek somunuyla bana ters ters bakar, dualarıma filan boş verirdi.

Zaten şuna dikkat ediyordum ki, makinelerin bulunduğu yerde dualar pek zavallı kalıyordu. Muazzam volanların ve iniltili dev makinelerin santral dairesinde Allah, çiviye takılmış bir tülbent kadar aciz ve zavallı geliyordu bana. Makinede Allah'a isyan ediş, mazeret tanımayan, affetmeyen, miskinliği parçalayan sistemli bir hırs görüyordum. Onda hiçbir duanın stop ettiremeyeceği bir kudret vardı. Bu kudret beni ürkek bir hayranlığa götürüyordu. Makineyi seviyordum. Makine, insan kolunun gelişmesi, insanın en namuslu dostu, yardımcısı, kölesiydi ama makineneden gene de korkuyordum.

Hayat sahiden tehlikeli bir yol oluyor, bu yolda mümkün değil yürüyemeyeceğimi sanıyordum. “Ya,” diyordum, “babam ölüverirse!”

Onun varlığında bana evimin dağılmamasını temin eden bir tılsım var gibi geliyordu. Onu sevmediğim, ondan korktuğum, ondan süratle uzaklaşıp kurtulmak için can attığım halde, onu gene de sırtımı dayadığım bir ağaç yahut uçurumun kenarında

sıkı sıkıya tutunduğum sağlam bir meşe dalı kadar kuvvetli buluyordum.

Kol çevirirken çoğu kez, elimde olmadan dile gelirdim. Bu ve buna benzer bütün düşündüklerimi içimdeki bir başka benle münakaşa ederken kendimden geçermişim... Ustam, kim bilir kaçınıcı defa, “Kâfiii!” diye bağırırmış, duymazmışım ki, ensemeye vururdu.

Akşam paydosunda, yani sabahın altısından akşamın yedisine kadar on iki saatlik işten sonra, ötekiler gibi, ceketim omuzumda, elim yüzüm kir pas içinde -onlar gibi olabilmek için ceketimi omuzuma atar, onlara benzemek için elimi yüzümü bilhassa karartırdım- kaldırımları çiğnerken aşırı bir gururun hazzını duyar, sızlayan kollarımın ağrısını unuttururdu.

Bir karaca kadar çevik, amirsiz bir insan kadar rahat, eve, geçimini sağladığım insanların yanına döner, sonra da yatağına kavuşurdu.

Henüz para almamıştım ama evdeki itibarım adamakıllı artmıştı. İşten her dönüşümde babam, beni güler yüzle karşılıyor, kız kardeşlerime, “Hey, kızlar, ne cehennemdesiniz? Ağabeyinize su hazırladınız mı? Ayşe, ağabeyinin ceketini al, Hayrünnisa, öküz gibi bakma, karnı aç herhalde oğlanın, hazırla sofrayı...” diye çıkışıyor, yabancı olduğu bir şefkatle bana sualler soruyor, acımış görünüyor -acıdığı muhakkaktı- sonra uzun uzun düşünüyordu.

Her ne olursa olsun, hayatımdan memnundum. Sabahleyin تنها sokaklardan işime giderken, o gün bitmeyecek, akşam olmayacak gibi kocaman kaygıyla işbaşı yapıyordum.

Günlerse geçip geçip gidiyordu...

13

Bir cumartesi günü öğle paydosundan sonra işçilere para verilmeye başlandı. Bizim atölyedekilerden başka, o sarı saçlı kızın

çalıştığı çikolata fabrikasının -bu fabrika da bizim patronundu- işçi kadınları, kurdeleli kızlar, şık patronun oda kapısı önünde toplandılar. İtişip kakışan, boyuna kımıldarken fıkırdayan bir kalabalığın uğultusunu ben, makinemin yanında, ters çevrili bir gazyağı sandığı üzerine oturmuş, seyrediyordum.

Kadınlar, pervasızdılar, kızlar çapkın. Hepsinde de az sonra paraya kavuşuyor olmanın ümitli neşesi vardı. İhtiyarlar bile gençlere uyuyor, şen görünmeye kendilerini zorluyorlar yahut sahiden de onların neşesi içinde neşeleniyorlardı.

Birden sarı saçlı kız... Bugün her zamandan daha güzeldi. Saçlarını kalın, mavi bir kurdeleyle sıkmış, kulaklarına küçük, kırmızı küpeler takmıştı. Neden bilmem, onun böyle olmasını istemiyordum. Gülmesin, kimseyle konuşup şakalaşmasın. Gözlerim gene ayakkabılarıma kaydı, yanları patlamıştı. Bu türlü postalları olan birinin hiçbir kızı sevmeye hakkı olamayacağını düşündüm. Onları geri çektim, birbiri üzerine koydum, nafile... Patlaklar görünüyordu.

O hâlâ gülüyor, söylüyor... Etrafında gençler, ihtiyarlar. Hep beraber gülüyorlar. Bizim koca burunlu başdizgici bile gülüyordu, o çok az gülerdi halbuki...

Kızıyordum. Şımarık ayakkabıları, kırmızı küpeleri, mavi kurdelesini... Hayır, hayır, o bütün bunları çıkarmalı, gülmemeli, kimseyle konuşmamalı... Patron çenesini filan okşuyor... Bu kadar mı? Daha ileri gitmiyor mu? Ne fena... Niçin terslenmiyor? Tükürsün suratına o herifin... Ben arka çıkarım ona... Elbette çıkarım... Beni işten mi atarlar? Ooof of, şu dünya! Şu babam, annemler, kardeşlerim filan olmasa... Dünyada yapayalnız olsam... Çenesine bir yumruk patronun, kızı bileğinden çeksem, yallah... Binsek limandaki üç bacalı bir vapura, vapur bizi Amerika'ya götürse!

Amerika!

Amerika denince, coğrafya kitaplarımda resmini göre göre ezberlediğim yüz katlı binalarla Amerikan filmlerinin kocaman

göbekli, tek gözlüklü patronları kafamda canlanır, geniş yapraklı üstüva ağaçlarının serin ormanlarını düşünürdüm.

Ben Amerika'yı asıl *İki Çocuğun Devriâlemi*'nden öğrendim. Çinli mahallelerinde dolaştım, Meksika'da boynu mendilli haydutlara Jano'yla beraber yumruk attım, Kızılderililere Yanık'le birlikte esir oldum, onunla direğe bağlandım, ateşte yanma tehlikeleri atlattım...

Jano daha kuvvetliydi, fakat Yanık daha kurnaz, daha çevik, daha çapkın. Onda bir karacanın hafifliğini buluyordum.

Birden ustam... Kendime geldim. Gülüyordu. Bana şık patronun odasını gösterdi. Kalktım, benim kızın etrafını alan kadınlar bana yol açtılar. Alayla baktıklarını sandım. Yanaklarım alev alev, aralarından geçtim. Bu odaya ilk defa giriyordum. Tül perdeleri inik pencereler, maroken koltuk kanepeler, üstü kalın camlı kocaman bir ceviz masa... Masanın üstünde demet demet paralar...

Beni görünce şık patronun suratı asıldı. Bir şeyler mırıldandı. Belliydi ki fazladan bir insana para vermeye mecbur oluşuna sinirleniyordu.

İki kâğıt lirayla biraz ufak parayı ayırıp elinin tersiyle camın üzerine itti. Hayatımda ilk defa ücret alıyordum. Masaya sokuldum. Kulaklarım uğuldar, gözlerim kararırken paraları avucuma çektim, patrona teşekkür etmek için baktım. O, hep aynı asık yüzle, "Yallah ruh, yallah ruh..." dedi.

Oda kapısına yürüdüm. Benimki orada. Avucumdaki paralara baktı. Sonra göz göze geldik. Paralarım dudak büktü.

Kapı, kapının önündeki kalabalık, kalabalığın içinde kırmızı küpeler fırıl fırıl döndüler.

Çıktım. Az evvel kalktığım sandığa tekrar çöktüğüm zaman kulaklarım hâlâ uğulduyor, mürettiphane sanki dönüyordu.

Dudak büktü demek... Demek dudak büktü? N'olacak, fahişenin biri... Fahişe olmasa çenesini sıktırır mı? Fakat dudak büktü... Niye? Az para kazanıyorum diye mi?

Birden onun ayakkabıları... Başımı kaldırdım, o, mavi mavi gülüyor:

“Siz Ermeni misiniz?”

“Hayır...”

“Ya?”

“Ben Türk’üm.”

“Türk?”

Gözleri büyüdü, ciddileşti:

“Demek Türk’sünüz?”

“Türk’üm. Şaşacak ne var?”

“Bana sizin Ermeni olduğunuzu söylemişlerdi de.”

Gözlerimi önüme indirmiştim, o hâlâ dikiliyordu. Birden göz göze geldik.

“Siz benim paralarımın dudak bükünüz!” dedim.

“Ne zaman?”

“Demin, odadan çıkarken...”

Düşündü:

“Hatırlamıyorum...”

“Sahi mi? Demek dudak bükmediniz?”

“Kesinlikle...”

“Yoksa siz de mi Türk’sünüz?”

“Ben Rum’um, yani Yunanlı... Şu litograf ustası yok mu, Baba Dimitri?”

“Evet...”

“Babamdır...”

“Dimitri Usta babanız demek? Dimitri Usta çok rakı içiyor.”

“Çok... Fakat siz buraya niçin geldiniz?”

“Matbaaya mı?”

“Hayır, Beyrut’a...”

“Bilmem... İlkönce babam geldi, sonra da biz.”

“Mülteci mi baban?”

“Mülteci...”

“Haydi çıkalım!”

Önden yürüdü. Patronun kapısı önündeki kalabalığın alaylı bakışlarından sıyrılıp onun peşi sıra çıktım. Caddede karşıya geçtik, sonra تنها bir aralığa saptık.

“Çok az kazanıyorsun,” dedi.

“Çok az...”

“Annenlere sen mi bakıyorsun?”

“Ben...”

“Ben de annelere bakıyorum.”

“Baban?”

“Boş ver, o hep içer... Ondan hayır yok.”

Birden lafı değiştirdim:

“Biz çok zengindik memlekette, şimdi çok utaniyorum.”

“Neden?”

“Şu postallarımdan...”

“Aldırma...”

“Aldırma mı? Ayıp değil mi bunlarla...”

“Neden ayıp olsun? Benim bir ağabeyim var, der ki: Eski ayakkabılarımdan zenginlerimiz utansın...”

“Sen de mi öyle dersin?”

“Biz hepimiz öyle deriz.”

“Baban da mı?”

“Babam da ama, boş ver ona...”

“Ağabeyin ne iş yapıyor?”

“Kunduracı... Götürü çalışır, evde yapar kunduraları...”

“Biliyor musun, sen hiç Rum’a benzemiyorsun.”

Güldü:

“Neye benziyorum ya?”

“Türk’e...”

“Nerden anladın?”

“Türkçeyi çok güzel konuşuyorsun da...”

“Biz esas İstanbulluyuz... Mübadelede Atina’ya gitmişiz. Ben çok küçükmüşüm.”

“Sonra?”

“Sonra ağabeyimi hapsettiler.”

“Eee?”

“Ağabeyim hapisten kaçtı, buraya... Sonra da biz geldik.”

“Niye hapsettiler ağabeyini?”

“Uzundur...”

On dakika daha yürüdük, birden deniz göründü. Güneşin altında tozlu bir mavilikle, hareketsiz uzanıyor, çok uzaklarda bir yelkenli, daha arkada ince bir tül gibi mavi dağlar...

O, “İşte evimiz!” diye, sırtını denize dönmüş, kamış örtülü küçük bir kulübeyi gösterdi.

“Burada mı oturuyorsunuz?”

“Evet...”

“Niçin burada?”

Güldü:

“Sen niçin bu postalları giyiyorsun?”

“?..”

“Evimiz hiç de fena değil... Bazı geceler deniz kudurur, dalgaların gümbürtüsü ninni gibi gelir insana... Sonra, daha başka sebepler...”

Kulübeye yaklaştık. Denizin kenarında bağlı küçük bir kayık.

“Bu da mı sizin?”

“Bizim...”

“Ne yapıyorsunuz bununla?”

“Ooo... Amma da çok şey soruyorsun?” diye gülümsedi.

“Çok mu sordum? Affedersiniz.”

Eve gelince, “Bekle!” dedi, kapıya yürüdü, durdu. “Adın neydi senin?”

Adımı söyledim.

“Benimki Eleni...” dedi.

İçeri girdi, az sonra annesiyle çıktılar. Kadın beni çok hoş karşıladı. Epeyce genç görünüyordu ama saçları yarı yarıya ağarmıştı. Eleni boyuna benden bahsediyordu. Kadının elini

öptüm, sonra eve girdik. Dar, loş bir odaydı. Karşı köşede, kitaplar yığılı bir masa, masanın orada irikiyım, sert bakışlı, hafif sakallı bir delikanlı, alçak bir iskemlede oturuyor, sarı deriden ayakkabı sayaları kesiyor, falçatayı öyle çabuk, öyle ustaca kullanıyordu ki...

“Hoş geldin delikanlı!” dedi.

Onu çok beğenmişim. Büyüdüğüm zaman onun kadar sağlam ve yakışıklı olsam diye aklımdan geçti.

Eleni’nin annesi boyuna Türkiye’den soruyordu. Babamın mülteci olduğunu öğrenen Eleni’nin ağabeyi, elinden falçatasını bıraktı:

“Yaa,” dedi, “demek baban siyasi? Adı ne babanın?”

Babamın adını söyledim.

“Evet,” dedi, “işittim... Fakat neye yarar? Bu çeşit mücadelelerden ne çıkacak?” Ve işine koyuldu.

Birden kızdım. Babamın eleştirilemez olduğunu sanırdım. Eleni’nin ağabeyine öfkeyle baktım:

“Benim babam avukattır,” dedim, “hem de çok okumuş... Sen onun kitaplarını görseen...”

Aldırmadı.

“Biz memlekette çok zengindik.”

Gene aldırmadı. Neden sonra, “Sen,” dedi, “böyle şeyleri kafa-fanda fazla büyütme ve pek de kıymet verme... Sen babandan çok, çok, çok ileri olmaya çalış.”

Beni dikkatle süzdü, sonra işine koyuldu. Eleni’yle dışarı çıktık. Dışarıda güneş, deniz ve dağlar vardı.

“Ağabeyin ne demek istedi?”

“Ne demek istediğini anlamadın mı?”

“Yooo...”

“Günü gelirse öğrenirsin çocuğum!”

Çeneme vurdu.

Martılar gökten denize, denizden göğe doğru birer parça köpük gibi inip kalkıyorlardı. Hafif bir rüzgâr esti. Uzaklardaki yel-

kenli hâlâ yerli yerindeydi. Kasketimi çıkardım. Eleni'yle birlikte yere, çimenlerin üstüne oturduk.

“Roman okuyor musun?” diye sordu.

“Ben roman okumayı sevmem,” dedim, “ben yalnızca *İki Çocuğun Devriâlemi*’ni severim. Sen okudun mu onu?”

Okumamış. Ona acıyarak baktım:

“Ben dört cildini belki on sefer okudum.”

Ve ona *İki Çocuğun Devriâlemi*’ni anlatmaya başladım. O gün Eleni'yle adamakıllı ahbap olduk. Çayırıların üstünde ekmek, peynir, yeşil soğan yedik, kovalamaca oynadık, terledik, sonra kulübelerinin duvarına sırtlarımızı dayayarak, lacivertleşen dalgaların ardına kıpkırmızı, koskocaman bir küre heybetiyle bakan güneşi seyrettik. O bana birçok şeyden bahsetti, sonunda, “Sana kitaplar vereceğim, onları oku,” dedi. “Onlar *İki Çocuğun Devriâlemi*’nden çok daha faydalıdırlar!”

Eve geldiğim zaman ortalık kararmıştı. Babam gene dehlizin köşesindeki yerinde, kitaplarının arasındaydı. Bugün lamba her zamandan erken yanmıştı ve babam neşeliydi.

Haftalığımı çıkarırken, “Öğleden sonra paydos değil miydiniz?” diye sordu. Parayı geç aldığımızı söyledim ve haftalığımı avucuna koydum. Aldı, başının etrafında üç defa çevirdikten sonra, “Artık ölmem,” dedi, “oğlum para kazanıyor!”

14

Eleni meselesini Niyazi’den saklamak için kesinlikle verdiğim karara rağmen, yatağa girdikten az sonra onu dürttüm:

“Niyazi!”

Arkası bana dönüktü. Bu gece ya çok uykusu vardı ya da domuzluğu tutmuştu gene. Kendini uykuya veriyordu. Tekrar dürttüm:

“Niyazi be!”

“...”
“Hişt, Niyazi!”
“Ne var be, ne var be?”
“Ne bağıırıyorsun? Dön de konuşalım...”
“Belle ki döndük... Ne var?”
“Numara mı yapıyorsun yani?”
“Ne numarası? Uykumuz var diyoruz, anlamıyorsun!”
“Benim de aksi gibi hiç uykum yok.”
“N’olacak yani?”
“Hiiç... Konuşalım...”
“Konuşamam, uykum var.”
“Para veririm...”
“Konuşamam...”
“Parayla?”
“Ne yapayım, uykum var...”
“Lan, para verecem, lan...”
“Para verecekmiş... Kaç para verecen?”
“Hani uykun vardı?”
“Var, gene de var ama... Kaç para verecen?”
“Boş ver paraya canım...”
“Parasız dinlemem... Hem bak, bağıırırım beybabama!”
“Ulan amma da kötü adammışsın be... Yavaş söylesene...”
“İstersen... Bir bağıırdım mı beybabam duyar, derim uyuyordum uyandırdı, rahat bırakmıyor uyuyayım... Sen bilirsin...”
“Peki, kaç para istiyorsun?”
“On kuruş versen yeter...”
“Çok...”
“Çoksa ben de dinlemiyorum... Kapa çeneni, bir laf söyler-sen...”
“Ama peşin değil.”
“Ya...”
“Gelecek hafta, haftalığı alınca...”
“Ohooo...”

Nihayet razı oldu, ama bir şartla, şayet mızıkçılık edip de parayı vermeyecek olursam, o da yapacağını biliyordu... Konuşmaya başladık.

“Bizim orada bir Rum kızı var, Niyazi, görsen yani öyle kızkı, kitap gibi...”

“Aha... Gene mi kız? Ulan sende hiç utanma yokmuş be...”

“Niye lan?”

“Ulan bu karı kız dalgasından işitmediğin söz kalmadı, hâlâ uslanmadın...” Mırıldandı: “Bir zamanlar Naciye, sonra Ermeni kızı, şimdi de bu... Elinden de bir iş gelse bari...”

“Sen öyle bil...”

“Naciye’ye bir şey yapabildin miydi sanki?”

“Sen öyle bil dedim ya...”

“Öyle bilelim bakalım... Sonra?”

“Sonra... Naciye filan hiç yahu... Ya mavi kurdelesı?”

“Aranız nasıl?”

“Kıyak mı kıyak... Millet para alıyordu, ben de oturdum... Bir baktım, bu... Beni Ermeni zannedermiş... Türk’üm, dedim. Öyle güzel Türkçe konuşuyor ki... İstanbulluymuş esas, mübadelede Atina’ya gitmişler... Ama ne kız yahu...”

“Demek aranız iyi?”

“Tabii... Hem de...”

Az kalsın evlerine gittiğimi kaçıracaktım.

“Dün bir, bugün iki... Ne çabuk böyle aran iyi oldu?”

“Oğlum, bu işler...”

“Oğlum mu? Antakya’daki dayağı unuttun galiba?”

Antakya’daki dayak! Evet... Bir gün Niyazi’ye oğlum dediğimi babam duyar, dikilir tepeme. Sen misin oğlum diyen... “Git bana şöyle kırılmaz soyundan bir odun getir!” Gittim, bahçeyi altüst ettim. Odunlar arasında esaslı bir dayak için elverişli ne kadar odun varsa ayırıp bahçedeki gül fidanlarının kalabalığına sakladım. Zayıfça bir odun seçip götürdüm. Babam oduna dikkat

etmedi. Odun üçüncü darbede ikiye bölündü de esaslı şekilde dayak yemekten kurtuldum. Niyazi'ye:

“Boş ver canım, dil alışkanlığı...”

“Dil mil... Diline sahip ol...”

“Saçları sarı, lüle lüle... Hem ne yapıyor, biliyor musun? Mavi bir kurdeleyle... Fakat en çok küpeleri yakışıyor... Ya rugan ayak-kabıları?”

“Ballandır ha ballandır...”

“!...”

“...”

Uykuya ne zaman geçtik, bilmiyorum. Uyandım, sabahtı.

Gece fevkalade nefis bir rüya görmüştüm:

Masmavi bir denizde, sütbeyaz bir transatlantiğin güverte-sinde, onunla yan yanayız... Rüzgâr hafiften esiyordu, martılar... Sonra birdenbire bir gürültü, çan sesleri, düdükler... Polisler geliyor, arama yapacak, bir kaçak varmış vapurda, onu alıp götür-receklermiş, dediler. Vapur durdu, istimbotlar yetişti, polislerin arasında babam. Kulağımdan bir tuttu, çeke çeke götürürken yür-geğim çarpıyordu. Babamın parmakları arasında kulağım uzadı, uzadı, metrelerce...

Meğer rüyamda sayıklamışım, babam sahiden gelmiş, kulağı-mı çekmiş...

Elimde kahvaltı çıkınım, evden çıktım.

15

Onun çalıştığı bitişik çikolata fabrikasına dadandığım için bir gün patron, kızların önünde kulağımdan yakaladı, getirip makine-minin yanına bıraktı, bağırdı, çağırdı... Galiba, “Bir daha seni orada görürsem kovarım!” dedi.

Rezil olmuşum... Gerçi böyle ufak işlere babamdan idman-lydım ama olsun, pek haysiyetsizce idi. Kendi kendimi yemeye

başlamıştım. Bir saat içinde avurtlarımın çöktüğünü, boyumun kısaldığını, bileklerimin büsbütün inceldiğini ve çirkinleştiğimi zannediyordum.

Zannediyordum ki, basımevinin dizgi bölümünün demiri, tahtası, camı, insanı, makinesi elbirliği etmişler, bana gülüyorlar. Her zaman ters ters bakan kâğıt kesme makinesinin kol demirindeki tek somun bile gülüyor, sanki dil çıkarıyordu. Ya postallarım? Onlar büsbütün eskimişlerdi. Küçük adam oluşuma hayatımda ilk defa lanet ederek, şaşkın, bekledim. Kızamıyor, hiç olmazsa, nasıl kızacağımı beceremiyordum. Buna hakkım yoktu da galiba...

Birden Eleni, kıpkırmızıydı. “Hiç canını sıkma,” dedi, “şimdi onun yuvasını yaparım!”

Gitti, kapıyı filan vurmadan içeri girdi. “Yuvasını nasıl yapacağını” merak ediyordum. İçeride sert konuşmalar başladı. Bu yanda dizgiciler gülüyor, arada bana bakıp başlarını sallıyorlardı. Eleni’nin hırçın sesi gittikçe yükseliyordu. Bir taraftan da, bir kız kadar olamadığım için utanıyordum. Eleni geldi:

“Duydun mu, nasıl yaptım yuvasını!”

“Duydum ama anlamadım...”

“Neler söyledim bilsen, rezil ettim... Bundan sonra ben de burada çalışacağım, şu yaldız makinesinde...”

“Sahi mi? Sahi mi söylüyorsun?”

“Vallahi ha...”

“Peki, nasıl oldu bu iş?”

Bu işin nasıl olabildiğine bir türlü akıl erdiremedim. O günden sonra Eleni sahiden de yaldız makinesinde çalışmaya başladı. Ya o kâğıt verirdi, ben alırdım ya da ben verirdim, o alırdı. İkimiz de, elimiz yüzümüz yaldız içinde, fakat öyle iştahla çalışırdık ki...

Bir gün Eleni'yle babası Usta Dimitri ortadan kayboldular... Kimse bir şey bilmiyordu, patron bile... O da benden sordu. Paydostan sonra evlerine gitmeyi aklıma koymuştum. Niyazi geldi, eve gitmem gerekti.

Nihayet ertesi değil, daha ertesi gün -cumartesiydi- haftalıklar dağıtıldıktan sonra gittim. Ev yerli yerindeydi, ama perdesiz pencereleri, açık kapısıyla hazin hazin bakıyordu.

Komşu Ermeni karısından sordum.

Havadis müthişti:

“İki gün evvel, yirmi dört saat zarfında Lübnan hudutlarını terke mecbur” edilmişler. Kadın anlatıyordu:

“Böyle olacağı belliydi zaten... O oğulları yok mu oğulları, daha çok süründürür onları... Bir kayıkları vardı ya, dolar dolar giderlerdi... Ya evleri? Az mı polisler bastı?”

Beyrut'tan öyle bir soğumuştum ki...

Tenha yollardan eve döndüm, sıkıntımдан patlayacaktım.

O gece yatakta ağladım.

İşime gidip geliyordum, lakin her şeyden soğumuştum. Dördüncü haftalığımı alırken, patron her zamandan daha sert, bir şeyler söyledi, anladım ki işime son veriliyor!

Umurumda bile değildi... Babamın canı sıkılmıştı, annem...

Gene işsiz, gene ellerim boş ceplerimde, gene enseme yıkılı kasketim, gene deniz kenarları, papaz okulu, Külliye, Fıstıklı... Günler geçiyordu.

Ahlakımdaki değişmenin kendim bile farkındaydım. Eve asık yüzle giriyor, kimseyle konuşmuyor, sorarlarsa zoraki cevaplar

veriyor, daha çok kendi kendimle sohbetlerde bulunuyordum ve bundan adamakıllı zevk almaya başlamıştım.

İki seneden beri bir türlü alışmadığım bu yerler, bu gurbet ellerden usanmıştım. Vatanım burnumda tütüyordu. Vatanım, bilhassa memleketim, okulum ve arkadaşlarım!

Geceleri yatakta Niyazi'yle hemen hemen hiç konuşmuyorduk. Hırçın hallerimden ürküyordu. Yatakta ona arkamı dönüyor, dalıyordum hayaller âlemine...

Memlekete apansız dönüvermişim, doğru Cin Memetlerin evine... Cin Memet, beni birdenbire karşısında bulunca hayretler içinde kalıyor, “Aman,” diyor, “aman ne kadar büyümüşsün.”

Onu Arapça cümlelerimle şaşırtıyorum. Lokantadan, Naciye'den, papaz okulundan, Beyrut'un denizinden, apartmanlarından, caddelerinden, yeşil tramvaylarından, Virjin'den bahsediyorum, en sonra Eleni'den.

Neler uydurmuyorum...

Kız beni çılgın gibi severdi, onunla gizli gizli buluşurduk. Adana'ya dönme diye yalvarmıştı. Ama ben, vatanım, okulum ve arkadaşlarım için... Hele bir gün, patron, Eleni'ye çok fena bir teklifte bulunur, kız ağlayarak gelir bana, her şeyi anlatır. Birden öyle öfkelenirim ki, kan tepeme sıçar... Elim yüzüm kir pas içinde, dalarım odasına patronun, “Ulan derim, hergele... Neler söyledin kıza?”

Patron afallar, kireç kesilir... Hık mık... Çenesine bir sağ, bir sol, sonra bir tekme, serilir enayi...

Bunları Cin Memet'e anlatırken mesela, Kürt Ado'yla, hoca'nın oğlu, bir de Kertiş Süreyya çıkıverirler. Beni görünce çıldırırlar... Sarmaş dolaş oluruz... Cin Memet, der ki onlara:

“Başından neler geçmiş yahu... O hepimizden çok tecrübeli... Biz olsaydık onun yerinde, imkânı yok onun yaptıklarını yapamazdık...”

Ötekiler bana hayran hayran bakarlarken, Cin Memet, “Anlat hele, anlat da dinlesinler,” derdi.

Ortalarında ben, Cin Memet'e anlattıklarımı daha ciddi, daha kendimden emin, yeni baştan anlatırım. Hayretler içinde dinlerler. Benim yanımda ufalmışlardır muhakkak...

Sonra çift kaleye başlarız.

Ben santrfor oynuyorumdur. Top ayağımda... Sürüyorum, önüme birisi çıkıyor, atlatıyorum, biri daha, onu da atlatıyorum... Karşı kalenin önü allak bullak oluyor... Beni durdurmaya imkân yok. Bir şut, gol.

Top tekrar santrada... Az sonra sol içten bir pas alıyorum, bir evvelki gibi atlata atlata iniyorum hasım kalesine, gene bir şut, gene gol.

Rakip oyuncular itiraz ediyorlar, bu bizim oyuncumuz değil, bunu kabul etmeyiz, çok güzel oynuyor bu... Hafifçe gülümsüyorum. Cin Memetlerin karşısındaki evin kız lisesine giden siyah saten önlüklü kızı Mihriban, pencerededir, deminden beri bana bakıyor, heyecan içindedir. Alkışlıyor boyuna... Fakat ben... Ben ne kadınlar, ne kızlar görmüşüm... Ben Eleni'yle sevişmiş insanım... Bunların hiçbirisi Eleni'yle sevişemez ki...

Hayaller kurduğum geceler uykum adamakıllı kaçırdı. Babamın dışardan gelen kalın öksürüğü hayallerimi sık sık bozdukça hırslanır, çoğu sefer ağlardım. Bilirdim ki vatana dönmeme en büyük engel babamdır! Onun yüzünden, vatana hiçbir zaman dönemeyeceğimi, yolumu bekleyen arkadaşlarıma maceralarımı anlatamayacağımı, gurbet ellerde ölüp gideceğimi, bu yüzden de kıyametin kopacağını sanırdım.*

Arada canım isterse balık tutuyordum, fakat ekseriya istemiyordu. Bir yük, asi, hoyrat, kavgacı ve isyankâr bir yük olarak evin dar bütçesine yüklenmek, babamın bütün küfrüne, hatta dayacağına rağmen böyle lüzumsuz bir yük halinde evi usandır-maktan faydalar umuyordum.

* Şimdi de zannediyorum ki, yazılarımı kitap halinde bastıramadan ölüvereceğim ve kıyamet kopacak. (y.n.)

Babam bir söyler, beş söyler... Nihayet bıkar, “Cehennem olup gitsin şu baş belası,” der.

Çoğu geceler, eski spor dergileri koleksiyonlarını karıştırır, meşhur futbolcuların resimlerine hayran hayran bakar, maçları yeni baştan, yepyeni heyecanlarla okurdum. Arkadan, başlardı hayaller...

Memlekete dönmüşüm. Kulüplerden birine girmişim. O haftaki maçta ben de oynayacağım... Nihayet maç günü... Sırtımda yepyeni formam, pırıl pırıl futbol ayakkabılarım... Bu maç çok mühimdir nedense... Bu maçı mutlaka kazanmamız lazım... Herkesin gözü bende. Takımımız alkışlar arasında sahaya çıkarırken, genel kaptan beni bir kenara çeker, “Aman, aman... Bütün ümitlerimiz sende!” der.

Aldırmayın, gibilerden sahaya fırlarım... Tabii, görülmemiş çalım, müthiş şutlar, harikulade goller... Sahadan galip ve halkın alkışları arasında çıkarız, ben şüphesiz omuzlarda...

Az sonra babamın kalın öksürüğü beni kendime getirip de gerçeğe toslayınca, buz gibi bir his... Hırsımdan yumruklarımı ısırırdım. Alçak sesle, fakat hınçla söylenirdim:

“Gidecem, gidecem işte!”

Memlekete dönmek için duyduğum arzu, gün geçtikçe şiddetleniyordu. Düşünüyordum ki, ben her şeyden evvel, Türk’tüm. Askerliğim de yaklaşıyor... Konsoloshanemize gidip yardım istesem?

Niçin olmasın? Konsolosların vazifesi ne? Yabancı memleketlerdeki vatandaşlarla ilgilenmek değil mi? Bitti...

Lakin düşünürdüm ki, konsolos, babamla ahabtı. Ona oğlunun müracaatı hakkında bir şeyler açacak, hiç olmazsa iznini isteyecekti. Bu takdirde babamın, “Zinhar!” diyeceği gün gibi aşikârdı.

Bir gün anneme, “Ben okumak istiyorum!” dedim. “Beni buralara getirdiniz, cahil bırakacaksınız... Okumak istiyorum ben, okumak!”

Annem bu sözlerimi babama anlatır, babam tabii parlar: “Hanım hanım,” der, “aklını başına al! Ben senin gibi kuşbeyinli değilim... Bu türlü masallarla o ancak seni aldatır. Onun bütün derdi, benden uzak kalıp dilediği gibi hareket etmektir... Yoksa ne okumak, ne de bir baltaya sap olmak...”

Artık bir tek çare kalmıştı: Kaçmak!

Günlerce ölçtüm, biçtim... Planlar yaptım... Türkiye’ye kaçabilmenin yollarını araştırdım. Coğrafya kitabındaki Türkiye haritasında Beyrut’la Adana arasını pergelle ölçtüm. Saatte en çok beş kilometre yürüyebileceğimi göz önünde tutarak birtakım hesaplar yaptım. Ama gene de bir çürüklük seziyordum bu işte... Herhalde birtakım formaliteler, bir miktar para filan lazımdı.

Kaçtığımı farz ediyordum... Akşam olunca babam bir bekleyecek, iki bekleyecek, bakacak ki oğlan yok, bir telaş, bir gürültü, koşacak polise... Ondan sonrası malum... Daha hududa varmadan enseleneceğim...

Şu halde?..

İsyan bayrağını çekmekten gayrı çıkar yol yok!

Bir sabah, çay içecektik, babam dünden kalmış bayat ekmekleri pay ediyordu. Sıra bana gelince, “Al kuçu kuçu kuçu!” diye iri bir parça ekmeği bana attı.

Ekmek, çay bardağına değdi, bardak devrildi, dökülen çay suları ayağımı öyle fena yaktı ki... Zaten doluydum, nasıl fırladım, neler söyledim, bilmiyorum. Yalnız, odaya girdiğimi, oda kapısını da suratlarına hınçla çarptığımı hatırlıyorum...

Bir an korkunç bir sessizlik oldu... Bunun keseme kalmayacağını, babamın bunun hesabını soracağını biliyordum. Odada şaşkın, bekledim. Sonra, bir iş yapmış olmak için, gittim dolaptan çantamı aldım, kerevete tam oturdum, babam, “Ulan, gel buraya!” diye bağırdı.

Gitmedim, cevap da vermedim. Her yanımda buz gibi ve zangır zangır titreyerek bekledim.

O, tekrar çağırıldı, gene gitmedim, cevap da vermedim... Tekrar kısa bir sessizlik... Sonra kapı sertçe açıldı, beyaz gecelik entarisi içinde, mosmor, dikildi:

“Ulan dinini imanını... evladı... Çağırıyorum da niye gelmiyorsun?”

Hüngür hüngür ağlarken, “Gelmeyeceğim!” diye bağırdım. “Bundan sonra hiçbir zaman gelmeyeceğim, sofranıza oturmayacağım... Bana üvey evlat muamelesi yapıyorsun, beni burunluyorsun!”

Babam sapsarı kesildi ve kapının topuzunu tutan eli düştü. Sonra? Sonra çekildi.

Okul tasdiknamemle nüfus kâğıdımı ve kendimce lüzumlu birtakım kâğıtlarımı ayırıp paket yaparken odaya annem girdi. Yanıma çekinerek sokuldu:

“Çok fena yaptın,” dedi, “çok fena...”

Ona da parladım.

“Hayır,” diye devam etti, “ne olursa olsun, baba daima babadır. Evladın vazifesiye...”

“Babaysa babalığını bilsin, Allah olmadı ya!”

Öteberimi paketlemiştim, annem paketime şüpheyle baktı:

“Bunlar ne? N’olacak?”

“Nüfus kâğıdım, tasdiknamem...”

“Niye paket yaptın onları?”

“Yaptım işte...”

“Niye yaptın? Bir sebebi var herhalde...”

Kesinlikle, “Adana’ya gitmeye karar verdim,” dedim. “İcap ederse kaçacağım!”

Annem ağlamaya başladı:

“Pişman olacaksın, umduğunu hiçbir zaman bulamayacak, pişman olacak, eyvah diyeceksin...”

Ağır ağır devam etti:

“Babaya, anaya isyan etmek... Biz bugün varsak, yarın yokuz... Bu hareketinin acısını bütün ömrün boyunca çekeceksin.”

Evdeki itibarım birdenbire yükselmişti. Lokantadan beri yitirdiğim haysiyetimi geri almış, başta Niyazî, kardeşlerimi tam manasıyla sindirmiştım. Niyazi ara sıra dikilmek istese bile, bir tokat, bir çelme, yuvarlanıyor, beybabasına şikâyetten pek de bir şey ummadığı için bir iki ağlıyor, sonra küsüp bir köşeye çekiliyordu.

Evin de benden nefret ettiğinin farkındaydım. Adam sen de... Canları isterse... Ben de dünden nefret ettim onlardan...

Babama kızgınlığım aşırı dereceyi bulduğu zamanlar, mesela şöyle hayaller kurardım:

Memlekete dönmüşüm. Tekrardan okul, liseyi filan bitirmişim, subay olmuşum. Aradan yıllar geçmiş... Rütbem hızla yükselmiş, paşa olmuşum... Günün birinde bir savaş patlamış... Bir gün huzuruma bir ihtiyar getirirler, saçı sakalına karışmış bir ihtiyar... Boyuna elime ayağıma kapanır, “Paşam paşam,” diye yalvarır. Hüviyetini tetkik edince hayretler içinde kalırım ve etrafındakilerin şaşkın bakışları önünde ihtiyarın boynuna sarılırım:

“Babacığım, babacığım...” derim, “ben, senin oğlun!”

O çılgına dönmüştür, hıçkırıklar içinde kendini kollarıma bırakır ve bayılır.

Bir gün Beyrut limanında dolaşırken bir Türk vapuru gördüm. Direğinde bayrağımız... Bu vapur, bu bayrak, bu benim memleketimin, vatanımın bir parçası... Saatlerce oralardan ayırlamadım. Büyülenmiş gibiydim, gözlerim bayrağımıza dikili, heyecandan çalkalanarak, oralarda dolaştım durdum. Sonra o çılgın heyecanla konsoloshanemize koştuğumu hatırlıyorum... Neler söyledim? Beni dinleyenler kimlerdi? Bilmiyorum. Akşam eve döndüğüm zaman hâlâ kendimi bulamamıştım.

İki gün sonraydı galiba, bir akşamüstü babam, omuzları çökmüş, geldi. Asık yüzü, sinirli haliyle, köşesine, kitaplarının arasına geçip oturdu. Neden sonra, yüzüme bakmadan, “Konsolosa söylediklerin doğru mu?” diye, kapıyı çarptığım günden beri ilk defa benimle konuştu.

“Doğru...” dedim. Başka bir şey sormadı. Annem lamba yakmaya kalktı, babamsa, köşesinde, gittikçe karararak, uzun bir düşünceye daldı.

18

Her sabah Ermeni Çarşısı’na iner, Fırıncı Boğos’tan bayat ekmek alırdım. Bayatlar tazedden iki kuruş eksigineydi ve bayat ekmek tazedden bereketli olur.

Bu çarşı, Türkçe konuşması, Türkçe şakalaşması, Türkçe sövüp saymasıyla memleketimden bir parça gibiydi.

Bir bakarsın, adının Ahmet olması lazım geldiğini zannetti-ren bir bakkal, nezleli sesiyle “Turnam”ı tutturmuş, öteden bir kasap, “Heye heye...” diye onu cevaplıyor, yahut içerlek bir şekerci dükkânında usta çırağını döverken Türkçe küfrediyor, bir Türk gibi sinirleniyor, bir köfteci Adana tarzında içliköfteler satıyor!

O sabah kolumda sepet, ekmek almaya inmiştim. Alçak iskemlelerini dükkânlarının önüne atmış, kahve içip tavla oynayan yahut nargile tokurdatan esnafa dalmış, ağır ağır yürüyordum. Birden ismimle çağrıldım. Döndüm, Virjin, balık yüzünden dayak yediğim Ermeni kızı... Yanında bir kadın vardı. Yanıma geldiler. Beni kadına Ermenice tanıttı, kadını da bana Türkçe: “Şinorik Ablam bu işte... Hani o gün...” Kadın otuz beşini aşkın olmalıydı... Boyalı dudakları, sürmeli gözlerine rağmen çökmüş-tü; şu kadınlardandı...

“Demek Türk’sün?” diye sordu.

“Türk’üm,” dedim.

“Türkiye’nin neresinden olursun?”

“Adana’dan...”

“Adana’dan mı?”

“Evet...”

“Hangi mahallesinden Adana’nın?”

“Hurmali...”

“!..”

Üçümüz yan yana yürüyorduk. Ona laf atıyorlardı etraftan. Oysa, Adana’nın Bebekli Kilisesi’nden, Papazın Bahçesi, Dilberler Sekisi’nden bahsederken duruyor, edepsizce takılan birine edepsizce karşılıklar veriyor, kahkahalar yükseliyordu.

Bir ara, “Demek vatanına döneceksin, ha?” diye durakladı.

Yüzümü uzun uzun gözden geçirdi.

“Ne mutlu sana,” dedi, “ne mutlu!”

Ve kesinlikle, “Git oğlum,” diye ilave etti, “memleketine git! Karnının doyduğu yere vatan derler ama, kulak asma...”

Düşünceli, efkârlıydı...

“Allah o bizim başımızdakilere rahat yüzü göstermesin...” diye söylendi. “Bizim Türk’le aramızda ne vardı?”

Boğos’un fırınına geçmiştik. Müsaade istedim.

“Yook,” dedi, “bu kız seni bana pek övdü, ille bizim eve gideceğiz...”

“Mümkün değil,” dedim, “eve ekmek götüreceğim.”

Yumruklarını beline dayadı:

“Yoksa bizden mi çekindin? Fahişeliğimiz bulaşmaz oğlum, korkma! Fahişe de Allah’ın kulu, o da insan...”

“Esağfurullah... Siz bana hiçbir zaman düşünmediklerimi...”

Virjin:

“Yok, yok, sen ona bakma... Ekmekleri bırak, gel e mi?”

Söz verdim.

Ayrılırken, Şinorik, “Ben kafadan kontağım kardeş,” dedi, “beni bağışla, efkârlıyım ben... Dur,” diye kolumu tuttu, “şayet bir daha görüşemezsek, aklında kalsın, Adana’ya gidince Seyhan Irmağı’ndan benim için bir tas su iç!”

Güneş süratle yükseliyordu. Hızlı adımlarla uzaklaştılar.

Ekmekleri bırakıp Şinoriklerin mahallesine geldim. Fakir Ermenilerin oturdukları bu mahalle pek haraptı. Paslı teneke-

ler çakılı duvarlarıyla, tahtaları çürümüş, basık eğri büğrü evler kalabalığı... Daracık sokaklar çamur içindeydi. Domuzlar sürüler halinde dolaşüyor, kapı önlerinde devrilmiş çöp tenekeleri... Yalınayak çocuklar çamurlara bata çıka koşuyorlar, pencerelerde kadınlar, karşıdan karşıya çene çalıyorlar, bir yerlerde bir gramofon, eski bir Türkçe şarkıyı bayat bayat haykırıyordu.

Epeyce dolaştıktan sonra Şinoriklerin evini nihayet buldum. Postallarım çamur içindeydi, patlak yerlerinden adamakıllı su almışlardı...

Beni kapıda sevinçle karşıladılar. Hele Virjin, boynuma sarı-liverdi. Şinorik, “Hele kaltağa...” dedi. “Bu, bizi de geçecek!”

Basıldıkça kötü kötü gıcırdayan kara bir merdivenden çıktık. Yukarısı genişçe bir odaydı, çamaşır ipine atılı bir çul, odayı ikiye bölüyordu. Yerde çok eski bir Sivas kilimi... Odanın bir köşesinde bacağı kırık bir masa, masanın üzerinde boş rakı şişeleri, bulaşıklı kaplar, balık kılçıkları, yumurta kabukları...

Oda sası sası balık kokuyordu.

Şinorik:

“Tenezzül edip de gelmez diyordum...”

Savruk, hamarat, deli... Gitti, kocaman bir cezve getirdi, mangala sürdü. Dolaptan gayet zarif kahve fincanlarını getirdi, kenarları çiçekler işliydi...

“Bunlar bizim rahmetlinin yadigârı... Paris’ten getirdiydi... Satmadık, bir bu kaldı...”

Sonra Virjin’den bahsetti: Annesi ölmüş.

“Artık bu benim kızım oldu...” dedi.

Virjin ise bebeklerinin cicik kutusunu kerevetin altından çıkardı.

“Baaak,” dedi, “nelerim var! Bu bebeğe bak... Bunu Şinorik Ablam yaptı, bunu da ben... Hangisi daha güzel?”

Onun yaptığıının daha güzel olduğunu söyledim, sevindi. Çi-kolatalardan çıkan küçük küçük artist resimlerini gösterdi:

“Bunları Doktor Altunyan’ın kızları verdi...”

“Bu entariyi ben diktim ha... Vallaha ben diktim... Öyle değil mi abla?”

“?..”

“!..”

Şinorik, çenesini dizlerine dayamış, Virjin’e bakıyordu.

“Aaah öksüz fukara, ah...” dedi, “sen bunları zengin çocuklarına bırak da para kazanmanın yolunu belle, yolunu...”

Virjin’in kalın, bembeyaz bacakları, yer yer eprimiş entarisi-nin yukarılara kaymış eteği altından görünüyordu. Bebeğine yeni bir entari giydirmekle meşguldü ki, merdivenleri birisinin gürültüyle çıktığını duyduk, sonra kapıda belirdi... Kasketinin siperi yana dönmüş, saçları darmadağın, ipiri burunlu biri... Şinorik fırladı. Bir şeyler konuştular. Adam beni sordu galiba, Şinorik’in omuzundan başını uzatıp bana baktı.

Şinorik’i kolları arasına almak istiyordu, beriki kaçınıyor, sınırleniyordu. Sonra birlikte, iplikçulun öbür tarafında kayboldular, sesleri duyuluyordu. İtişip kakışmalar oldu, arkasından tokat sesleri, küfürler...

“Kim bu adam?” diye sordum.

Virjin, “Kegam!” dedi, “Ablamın dostudur, belalısı...”

Bu sırada tekrar tokat sesleri, ağıt ve erkeğin kahkahaları...

“Ablamdan para istiyor gene...”

Sesler kesildi, mırıltı halinde konuşmalar başladı.

“Ne istiyor?”

“Kumarcının biri... Kaybetti herhalde...”

“Vermesin...”

“Vermesin mi? Keser ablamı...”

Öbür tarafta bir sandık açılıp kapandı.

Mangala sürülü cezve kabarıyordu. Virjin cezveyi ateşten çekti, kahveyi fincanlara döktü.

“Her gün neler çekeriz biz...”

“Kimden?”

“Sarhoşlardan...”

“Niye?”

“Eee... Şinorik Ablam geceleri eve adam alır ya... O orada kompleyken (Çulun öbür tarafını işaret etti) ben sarhoşları bu tarafta idare ederim!”

“Nasıl?”

“Amaan sen de... Hiçbir şey bilmiyorsun... Basbayağı... Ağzlarına meze veririm, kucaklarına otururum...”

“Kucaklarına mı oturursun?”

“Para verirlerse...”

Odayı korkuyla gözden geçirdim, burnuma birdenbire rakı koktu...

Şinorik’le dostu yanıma geldiler. Adamın gözbebekleri burun köklerine akmış gibiydi. Sırtarak, “Demek kart horozlardan bıktın he, Şinorik?” dedi.

Şinorik onu omuzundan iterek dışarı çıkarmak istedi, adam kapıya dayandı, sonra Şinorik’i bir itişte yere yuvarladı. Beni uzun uzun gözden geçirdi. Şinorik yerden kalktı, adamı tekrar itti, zorla dışarı çıkardı. Beriki, söylenerek merdivenleri paldır küldür indi, gitti.

“Boş ver...” dedi Şinorik, “itin biri...”

Bol bol güldük, şarkı söyledik... Şinorik Adana’dan, anasından, babasından, ilk kocasından bahsetti, sonra falıma baktı, bana mutlak yol görüldüğünden ve başımın üstündeki kismetten söz etti. Lafı döndürüp çevirip memlekete sahiden gidip gitmeyeceğime getiriyordu. Bir ara, “Bak kızıma,” dedi, “tam senin dengin... Gitmeseydin dost olurdunuz...”

Virjin bebeklerine dalmıştı. Şinorik devam etti:

“Ayının birine nasip olacağına...”

Güneş guruba yaklaşırken kalktım. Tekrar tekrar vedalaştık. Virjin ağladı. Şinorik memleketten mektup yazmamı söyledi... Arkamdan bağırıyordu:

“Unutma ha kardaş, unutma e mi? Seyhan İrmağı’ndan benim yerime...”

19

Zaten bekliyorduk, nihayet bir akşamüstü babam, ben orada değilmişim gibi, anneme, “Söyle o oğlana, yarın hareket edecek...” dedi.

Annemle bakiştık. Onun gene gözleri dolmuştu. Bende sevinç kasırgası... Bahçeye fırladım. Orada kalsam sevincimi saklamama imkân yoktu.

Artık herkese acıyordum... Babama bile... Niyazi’yle dargın olmamıza rağmen onu çoktan affetmiştim, kızmıyordum. Hatta onu dövdüğüm bile pişmandım. Öyle iyi kalpli, öyle dokunsalar ağlayacaktım ki... Geride bırakacağım her şeyde bir mahzunluk seziyordum. Kâğıttan kayıklar yüzdürdüğümüz havuz, serin şırıptılarıyla sanki ağlıyordu. Gül fidanları, çamaşır iplerinde baş aşağı dönmüş mandallar, tekerleklerinden birisi kopmuş oyuncak araba, futbol topumun parçalanmış meşini, kayışı kopmuş nalın, komşunun avlusunu bizimkinden ayıran paslı tahtalar, her şeyde bir hüznün, bir öksüzlük...

Niyazi boynunu bükmişti, sanki, “Bizi bırakma ağabey,” demek istiyor, kız kardeşlerim sanki, “Sen bizi bırakıp gidiyorsun... Biz de burada ölürüz, n’apalım,” diyorlarmış gibi geliyordu.

Mutfağa girdim. Sapındaki bakır çivileriyle bana bakan yağ tavasına, “Haberin var mı,” dedim, “yarın Adana’ya gidiyorum!”

Raftaki tencereler, sahanlar, tabaklar, çatal bıçakların beni imrenen bir kıskançlıkla seyrettiklerini zannediyordum. Mutfak kapısında Tekir’le karşılaştık. Belini kamburlaştırarak bacaklarımın arasından geçti. Onu yerden aldım, öptüm:

“Tekir, biliyor musun, yarın Adana’ya gidiyorum!”

Miyavladı.

“Yok, yok... Seni de götüremem... Sen burada kal, onlara da yazık!”

Tekrar miyavladı.

Onu yere bırakıp annemlerin yanına geldim. Annem bohçamı hazırlarken sessiz sessiz ağlıyor, bize bunu göstermemeye çalışıyordu. Bu bana çok dokunmuştu, lakin memlekete gitmenin sevinci...

Sonra sofaya çıkıyorum, sofadan odaya, odadan mutfığa, mutfaktan bahçeye, bahçeden tuvalete... Tuvaletin yeni ren-
delenmiş tahtasına kurşunkalemle bir şeyler yazıyor, bir tarih düşüyorum, sonra bunu babamın görmesinden korkarak kara-
lıyorum.

Babam... Onda hiç değişiklik yoktu... Gene kitaplarının ara-
sında, gene kaşları çatık...

Gece Niyazi'yle koyun koyuna, neler konuşmadık.

“Mesela,” dedim, “benim yerimde sen olsaydın... Öyle farz
et... Sen gidiyormuşsun Adana'ya... Ha? Ne yapardın?”

Düşündü, düşündü...

“Ben olsam, ben gitmezdim ki...”

“Niye lan?”

“Gitmezdim işte.”

“Peki ama niye?”

“Niye... Niyesi var mı, yazık değil mi ona? Onun kimsesi var
mı bizden başka?”

Kendimi taş kalpli buldum ama...

“Cin Memet'in kardeşine selam söyleyim mi senden?”

“Söyle...”

“Başka ne yapayım senin yerine?”

Düşündü, düşündü...

“Taş köprüye çık, ırmağa bak!”

İçini çekti.

“Olur,” dedim, “senin yerine uzun uzun bakarım. Sen hiç üzülmeye... Sana her hafta mektup yazarım, spor mecmuaları gönderirim...”

Tekrar içini çekti.

Sabahleyin babamın sarsmasıyla uyandım:

“Yola gidecek insan böyle eşşekler gibi uyur kalır mı?”

Fırladım. Kardeşlerim de... Etrafımı aldılar... Babam çok sinirli görünüyordu.

“N’oluyorsunuz be?” diye bağırdı. “Sizi tepip gidiyor işte... Nesine sanki?”

Elbisemi çabuk çabuk giyiyorum, yüreğim sevinçten çatlayacak... Bütün dikkatime rağmen su testisini deviriyorum, az sonra kolum lambanın camına çarpıyor, kediye basıyorum.

Babam çamaşır bohçamın başında... Annem çamaşırlarımı ona gösteriyor:

“İki don, fildekos fanila, iki frenk gömleği, bir atlet fanilasısı... Şu da var ya, hiç hayrı kalmamış, bütün eprimiş...”

Babam, “Koy,” diyor, “benim yün fanilamı da koy...”

Annem, onun yün fanilasını getirip koyuyor.

“Eldivenlerimi de...”

Eldivenlerini de koyuyor.

Ve bohçam bavuluma yerleştiriliyor.

Bahçeye son defa çıkıyorum. Havada tatlı bir serinlik var, güneş henüz doğuyor, gökyüzü pespembe... Havuzun fiskiyesine kırmızı başlı bir arapbülbülü konmuş, şakıyıp duruyor. Gül fidanlarında berrak damlalar titreşiyor. Tekir kedi tuvaletin kapısı önüne oturmuş, yalanıyor. Bir baştan bir başa gerili çamaşır ipinin üzerinde cıvıldaşan serçe kuşları...

“Hani nerdesin ulaaan?”

Koşuyorum.

“Nerdeydin?”

“TuvalettEydim.”

“Allah Allah... Anadan babadan ayrılan bir evlat bu kadar sevinir mi?”

Kardeşlerimle son defa öpüşüyoruz. Ağlıyorlar. Sıra annemdedir. Elini alıp öpüyorum, o da hıçkırıklar içinde, yüzümü defalarca öpüyor. Bir zaman ana oğul öylece kalıyoruz. Babam bütün bunları görmemek için olacak, sokağa çıkmıştı; bekliyor, sabırsızlanıyor...

Nihayet, bavulum elimde, çıkıyorum. Geride bıraktıklarımın birdenbire yükselen ağıtları... Kız kardeşlerim arkamdan tas tas su döküyorlar...

Niyazi’yle yan yana yürüyoruz, bavulumu alıyor. Babam önümüzde. Onu ensesinden görüyorum. Kırışmaya başlamış, incelmış bir boyun. Uzun uzun yürüyoruz... Yolda babam bir kerecik olsun dönüp de bakmıyor. Niyazi’yle usul usul konuşuyoruz. Güneş süratle yükseliyor, sıcak basmakta...

İstasyonda babam sekiz tane muz alıyor. Üçünü yiyoruz, beşini, “Yolda yersin,” diye bana hediye ediyor. Lakin gözlerini benden daima kaçırıyor, başka başka yerlere bakıyor. Bir ara, “Gidince onlara söyle,” dedi, “söyle, de ki, onlar orada sefalet içindedirler... Taş kalpleri yumuşasın biraz!”

Hâlâ bakmıyor yüzüme... Sigarasının dumanını istasyon binası tarafına üflüyor...

İlk kampana!

Kompartımana yerleşiyorum. Niyazi de biniyor. Babam kompartımanımın penceresi önünde, yerde. Zihni meşgul gibi... Tükenden sigarasını tazeliyor, fakat hâlâ yüzüme baktığı yok.

İkinci kampana!

Babamın heyecanlandığı besbelli... Sigarasından üst üste, sinirli sinirli duman alıyor. Bir şey söyleyecek gibi...

Son kampana!

Niyazi’yle sarılıp öpüşüyoruz, ağlıyor ve aceleyle trenden iniyor. Babamın pencereye uzanan elini alıp öpüyorum.

“Yahut,” diyor, “onlara bir şey söyleme... Sen yalnız kendini düşün, kendini ve okulunu... Bizi Allah düşünür!”

Lokomotifin keskin düdüğü, tren sarsılıyor, yürümeye başlıyor.

“Allah yolunu açık etsin evladım!”

Tren hızlanıyor. Babamla Niyazi kompartımanımın yanında, koşuyorlar...

“Sık sık mektup yaz, bizi sıhhatinden haberdar et...”

Tren belli bir kavisle onları gerilerde bırakırken, babam arkasını dönmüş, başı öne eğik. Niyazi mendil sallıyor.

İçimde müthiş bir garipseme... Tren gittikçe hızlanıyor. Sonra dağlar, Lübnan dağları... Ovalar, ovalarda muz tarlaları... İstasyonlar geçiyoruz. Yemyeşil ağaçlar, agel, kefiye, fes, parlak güneş, sonra deniz... Hepsi bu kadar...

20

Trenden iner inmez, memleketimin haziran güneşiyle ısınmış toprağını öptüm. Sonra elimde bavulum, düştüm yollara. Bir arabaya binecek kadar param vardı. Lakin araba beni memleketimin toprağına basmaktan alıkoyacaktı. Hem, kim bilir, belki de benim kadar hızlı gidemeyecekti.

İçimde gittikçe artan bir çalkantı!

Güneşe, toza, her şeye, her şeye rağmen, koşmaya başladım. Cin Memet’i şaşırtmak için hazırladığım Arapça cümleler dudaklarımdan dökülüyor, Eleni, Virjin, Matbaatül-Haceriyye, portakal bahçeleri içindeki papaz okulu, masmavi deniz, muz bahçeleri, Ermeni Çarşısı, bütün bir Beyrut kafamda kaynaşıyordu.

Şehre bir ucundan giriverdim. Memleketim bana birdenbire pek harap gözüktü. Neşesi kırık sokaklar, neşesi kırık sokaklarda zayıf, kirli kediler, insana kocaman kilitleriyle ters ters bakan, sahipleri iflas etmiş sıra sıra mağazalar...

Babaannem umurumda değildi. Ona daha sonra gidebilirdim. Şimdi gitsem, mümkün değil beni bırakmayacak, babama, anneme, kardeşlerime ve Beyrut’a dair bitmez tükenmez sualler soracak, ağlayacaktı.

Bavulumu bir emanetçiye bırakıp koşuyorum Cin Memetlere... Yaz günleri biraz geç gölgelenen mahalleye yaklaştıkça heyecanım artıyor. Arasında futbol oynadığımız, tozlu sokaklarında donsuz sümüklü çocukların kaynaştığı ve yorgun işçilerin paydos dönüşlerini hatırladığım bu köpeği bol mahalle bile ne kadar değişmişti... Acı güneşin altında isteksizce uzanan yollar, sıvaları daha da dökülmüş ahşap evler... Futbol oynadığımız arsanın etrafı dikenli tellerle çevrilmiş, arsada kırmızı kırmızı kiremit yığınları, kireç çukurları, tahta bir baraka...

Sonra Cin Memetlerin evi... Tahta saçakları dantelalar kadar işlemeli pembe ev. Biz arsada futbol oynarken, Cin Memet’in uzun, sinirli annesinin bizi çatık kaşlarıyla seyrettiği cumbalı pencere... Kafes inikti. Bu kafes yaz kış açık dururdu halbuki...

Kapının yüzüklü bir ele benzeyen tokmağını çalarken titriyorum. Kapı tahtalarıyla aşinalığımız var. Boyalı kalemimle senelerce evvel bir gün “Şa, şa, şa!” yazmıştım, hâlâ silinmemiş, yalnız rengi solmuş.

Kapıyı tekrar, az daha kuvvetle çalışıyorum. Derinlerde terlik sesleri ve aydınlık aydınlık öten bir çingirak. Kapı açılıyor. Hiç tanımadığım, genç bir kadın. Kimi aradığımı soruyor. Söylüyorum. Düşünüyor. Göğsü fazla açık, kısacık entarisi... Gözlerim, kadının bembeyaz boynunda mavi mavi atan damarda...

Kadın, böyle birisini tanımadığını söyleyip çekiliyor.

Yolda bir eski tanıdıkla karşılaşıyoruz.

“Yahu,” diyor, “epeydir görünmüyordun, nerdeydin?”

Söylüyorum. Hiç şaşmıyor. Halbuki ufak bir ilgi gösterse ona neler anlatmazdım!

“Cin Memetler bu mahalleden taşındılar galiba?”

“Hangi Cin Memetler?”

“Hangi Cin Memetler mi? Şu arsada top oynardık hani...”

“Cin Memet, Cin Memet? Ha... Onlar gittiler canım, İstanbul’a mı, İzmir’e mi, bir yerlere gittiler... Çok oldu...”

“Ya Ado?”

“Kürt’ün oğlu mu? Bırak şu pisi sen de... Hâlâ unutamamışsın...”

“Ya Süreyya?”

Yere çaprazlama tükürüyor.

“Tekin? Hocanın oğlu? Ötekiler?”

Omuz silkiyor, ayrılıyor. Sanki şehir tepemde fırl fırl dönmeye başlamıştı; içimde, içimin derinliklerinde bir şeylerin yıkıldığını duyuyordum.

Ben şimdi kimi Arapça cümlelerimle şaşırtacağım? Papaz okulundan, çenesine yumruk attığım patrondan, yeşil tramvaylardan, Virjin’den, Eleni ve ötekilerden kime bahsedeceğim? Ben buraya niçin geldim?

21

Bir ay sonra bir gün babamdan bir mektup aldım: Annemleri gönderiyormuş!

Mektupta fazla açıklama yoktu, fakat biliyordum ki, babam, “on sekizinde bir erkek çocuğunun kızıdan daha kıymetli olduğu” kanaatindeydi ve muhakkak ki babam beni seviyordu. Lakin annemler bir türlü gelediler. Yaz geçti, okullar açıldı. Ortaokula yazıldım yeni baştan... Fakat okulla aramdaki bağlar öyle kökünden kopmuştu ki...

Sabah oluyordu... Babaannemin bütün dikkat ve itinasına rağmen, kitaplarım koltuğumda, başımda sarı şeritli okul kasketim, yollara düşüyordum, ver elini Yorgi’nin kepekçi dükkânı!

Yorgi vatana döndüğümün haftasında tanıştığım bir göçmen çocuğuydu. Asıl adı İsmail’di ama nedense Yorgi diyorlardı ve bu isim ona çok yakışıyordu.

Yorgi de tedavisi imkânsız bir futbol hastasıydı, lakin ne kuvvetli şut atabilir, ne iyi çalım yapar, ne de korner atılırken zekice yer tutabilirdi. Böyle olduğu halde onu müthiş seviyorduk. Tanıştığımızdan birkaç saat sonra canciğer oluvermiştik.

Basık burnu ve yampiri yürüyüşüyle insanı her an gülmekten çatlatan Yorgi'nin eli bastonlu, romatizmalarından şikâyet eden, kambur bir amcası vardı. Bu adam bana çocukluğumun Pavli Dayı'sını hatırlatırdı...

Adam çok zengindi ve Yorgi'ye vermesi ihtimali kuvvetli olan bir kızı vardı. Onun için Yorgi'nin amcasına saygısı korku derecesindeydi.

Yorgi, dükkânın arkasına kömür depo ederdi. Yazın ucuz ucuz düşürür, kışın pahalı pahalı satardı. Bu kömürlerin konulduğu yer, "mahalle futbol kulübümüz"ün merkeziydi. Günün her saatinde burası fabrika işçileri, kasap çırakları, talebeler, kunduracı kalfaları, gazete dağıtıcıları ve işsizlerle dolardı. Nerde bir futbol hastası varsa, burayı mutlaka bilirdi. Yazın, güneyin müthiş güneşi altında şehir yanarken, biz her birimizin elinde bir iş, kimimiz bir futbol topuna meşin keser, kimimiz futbol topunun lastiğini yamalar, kimimiz futbol topunun dışını diker, bıkmadan usanmadan maçlardan konuşurduk. Küçük aptesimiz gelince de uzağa gitmeye hacet yoktu. Yorgi, "İşeyin işeyin..." demişti, "kömürlere işeyin, okka çeker hazır!"

Kömürlere işerdik ve sıcak havada burası çok fena kokardı.

Arada Yorgi, bir yengeç gibi gelir, "Amcam!" diye bağırırdı.

Herkes bir tarafa... Kepek çuvallarının arkalarına, büyük tozlu sandıkların içlerine, birkaçımız da kömürlerin içine saklanırdık... Amca bastonuna dayana dayana gelirdi. Yorgi, onu kapıda karşılar, diller dökerek elinden tutar, dükkâna alır, iskemle ikram eder, kahve söylerdi. Bütün çabalamasına rağmen, amcası kesinlikle memnun olmazdı. Mutlaka bir noksanlık, Yorgi'yi azarlayıp, "Adam olmazsın sen, nafile... Gözüm hiç su içmiyor senden!" demeye fırsat yaratırdı...

Bazen dükkânın önüne gözcü koymayı unuturduk yahut da gözcü dalga geçerdi, bir pazar günkü maçta iyi veya fena oynayanlar üzerinde tartışmalara dalmış olurduk ki, amca ansızın geliverirdi, basılırdık... Açardı ağzını, yumardı gözünü... Hepimizi kovardı, sonra da Yorgi'yi bastonla döverdi.

Yorgi'nin dayak yiyişini seyretmek ömürdü. O dayak yerken biz dükkânın önünden manzarayı seyreder, kırılırdık gülmekten. Amcası üstüne yürüdükçe, Yorgi oradan oraya kaçar, baston darbelerinden korunur, baston darbeleri boşa gittikçe de amca kudururdu. Yüzü kıpkırmızı kesilir, kamburunu çıkara çıkara seğirtirken, arada bizim de teyzelerimize söverdi.

Böyle, köşe kapmacaya benzeyen dayak fasıllarından sonra, Yorgi sözde uslanır, asık yüzüyle terazi başında somurtup oturur, hangimiz olursak olalım dükkâna almazdı.

Biz de darılırdık. Onun dükkânına bir daha ayak basmamaya karar verir, Alasonyalı Ahmet Efendi'nin kahvesinde toplanırdık.

Ahmet Efendi'nin kahvesi, Yorgi'nin kepekçi dükkânıyla karşı karşıyaydı. Bizi öyle, kahvenin önündeki gölgeye sandalyeleri atmış, cümbür cemaat görmez mi, ifrit olurdu. Aradan çok geçmezdi. Bir de bakardık ki, bitişik bisikletçinin چراغını göndermiş:

“İsmail Ağabeyim sizi çağırıyor!”

“Dükkânı başında parçalansın, gelmeyeceğiz...” derdik. Çocuk gider ve dönerdi:

“Halt etmesinler, gelsinler!” diyor. Çocuğu tekrar çevirirdik:

“Kendi gelip çağırsın!”

Gelirdi. Dişlerini göstere göstere gülerken Kahveci Ahmet Efendi, “Ört dişlerini ulan,” derdi, “koca budala!” Yorgi'nin ağzı kulaklarında...

“Çağırdım da niye gelmediniz lan, hergeleler?”

Hiçbirimizden cevap yok. Gülmemek için kendimizi öyle sıkıyoruz ki, dudaklarımız kımıl kımıl...

“Ha? Niye gelmediniz?”

“?..”

“!..”

“Ulan Kambur Recep sen de mi? Şu kör oğlana bak be! Ulan silikler, başlarım tarakanızdan ha!”

Nihayet kakırtılar, sonra kahkaha fişekleri, daha sonra tuzla buz olan ciddiliğimiz. Bütün bir kahve kahkahalarının makaralarını koyuverirdi.

Yorgi en önde, biz hepimiz arkasında, kepekçi dükkânına yol-lanırdık ki, Yorgi bir şey unutmuş gibi duruverir, bizi sayardı.

“Yuu...” derdi, “yarısı otuz kişi enayilerin!”

Sonra gene ciddileşir:

“Hey, kahveci!” diye seslenirdi.

Kahve kapısında dikilen Ahmet Efendi bozmazdı. Garsonu-na, “Bak oğlum Âdem,” derdi, “bak İsmail Bey’e!”

Yorgi hâlâ ciddi:

“Çocuklarımıza gazoz, bana da... bir az şekerli...”

Ahmet Efendi, “Cart!” deyince Yorgi şaşalardı.

“Efendim?”

Tekrar kahkahalar... Kasıklarımızı bastıra bastıra gülerdik.

Bütün varlığımla Yorgi’nin kepekçi dükkânına ve futbola bağlı, beni zerre kadar ilgilendirmeyen derslerden uzak, bomboş kafamla okula gidip geliyordum. Okulda da futbol vardı ve ben okulun birinci futbol takımında sağaçık oynuyordum ama okul-da ne Yorgi vardı ne de onun kömürlerine işediğimiz kepekçi dükkânı!

22

Yorgi, Mendiye’yi seviyordu.

“Amcamın kızıyla evlenir, zengin olurum, Mendiye’yi de dost tutarım bir güzel!”

Mendiye, Ahmet Efendi'nin kahvesi üzerindeki evin hizmetçisi, ihtimal on sekizinde, kâğıt kadar beyaz, iri siyah gözlü, bilhassa altın dişiyle gülüp her baktığı yeri yakan bir Çingene kızıydı.

Güzelliğiyle mağrur gibiydi. Sık sık baldırını, bacağına göstere göstere ve yoldan gelip geçenleri gözücuyla süzerek, balkonu yıkar, evin sokağa bakan pencerelerinin camlarını silerdi.

Arada sokağa çıkardı. O zaman henüz çarşaf yasak edilmemişti, siyah ipek çarşafını giymez mi, hepimizi çıldırtıp peşine takacak, uğrunda kafayı çektirip çektirip belaya girdirecek kadar güzel olur, ama hiçbirimize bakmadan, ağır ağır geçer giderdi.

Nereye giderdi?

Vatür Salih, “Sabuncu’nun oğlunun yanına!” derdi. “Şeref-sizim ki ha!”

Parlak Saim:

“Yok canım, şu Amadolar... Amado’nun büyük oğluyla...”

Ona hepimiz tutkunduk... Hepimiz, çaktırmadan, birbirimizi kıskanırdık, fakat o resmen Yorgi’nin “müstakbel kapatması”ydı. Amcasının kızıyla evlenip zengin olduktan sonra onu nasıl ayrı bir eve kapayacağını, ona neler alacağını, nasıl yatacağını, nasıl öpeceğini öyle ballandıra ballandıra anlatırdı ki, zengin olmadığımızı hayıflanırdık.

Gün geldi, futbol üzerine konuşmalarımızı unuttur gibi olduk. Egzersizleri gevşettik. Her birimiz ayrı ayrı iğne iplik olmadıysa, şişmanlamadık da... O seneye kadar şarap içmeyi bilmezdik, Mendiye’nin aşkından bunu da öğrendik. Okullar adamakıllı asılmaya, şarap parası denkleştirilip Mendiye’nin evine bakan Giritli Hüseyin’in meyhanesinde zom olana kadar içilmeye başlandı. Zom olunur, meyhane penceresinden Mendiye’ye mendil sallanır, “Allaaah!” diye bağırırdı. Çok defa şarap parası denkleştiremediğimiz halde, zom olmak ihtiyacındaydık. Parası olmayanlar, parası olup içenlere yutkunarak ve büyük bir kiskançlıkla bakar, arada ikram edilen yarım bardak şaraba öyle sal-

dırırlardı ki, bardakta tek damla kalmamacasına süzer, bardağı dişlerlerdi.

Bir gün gene zilzurna, Yorgi'nin dükkânından ona mendil sallıyor, öpücükler gönderiyorduk. O da galiba en cömert günündeydi... Eteklerini kaldırdıkça kaldırıyordu. Yoldan gelip geçenlerin meraklı bakışları önünde, çıldırıyorduk. Bir ara bal-kondan kayboldu. Çok geçmeden iki dirhem bir çekirdek, evden çıktı. Çarşı yolunu tuttu, sonra karşıya, Yorgi'nin dükkânının bulunduğu kaldırıma geçti ve birdenbire dönerek geldi, tam önümüzden geçerken, "Hergeleler!" dedi.

Donup kaldık. O çekti gitti. Neden sonra:

"Hergeleler, ha?"

"Hergele miyiz biz?"

"Desin be, desin be, Allah be..."

"İyi ama, hergele miyiz yani?"

Yorgi, "Değil misiniz ulan?" dedi.

"Telin mi döküldü paşazade..."

"Telim döküldü ya, ne belledin!"

"Hıyar ağası sen de..."

"Füyyt!"

O günden sonra bir daha ne o eve geldi, ne de meydanlarda görüldü. Tabii yavaş yavaş unuttuk onu, yeni baştan futbola ve futbolun dedikodularına başladık.

Kışa doğru Doç Alilerin evine yeni kiracılar geldi. Yeni kiracıların kızları vardı. Kızların dul ablaları pek iştahlıydı. Gece yarısından sonra Doç'la, hırsız gibi, yukarı kata çıkardık. Kadın ilkönce Doç'u alırdı, sonra beni. Ben çok utanırdım. Öyle ki, o öğretmenimizdi sanki, biz de öğrencisi.

Çok hoşumuza gidiyordu, ama sokakta falan karşılaştık mı kaşlarını çatar, yüzümüze bakmazdı. Bir gün Yorgi, "Çocuklar," dedi, "Mendiye'den haberiniz var mı?"

"Yooo..."

“Şu Sabuncu’nun oğluyla basılmış. Arabacılar alıp götürmüşler, sonra da muayeneye gönderilmiş, geçen gün de kerhaneye atmışlar!”

Parlak Saim, “Yaşasın!” diye bağırды, “gideriz...”

23

Yorgi’nin kepekçi dükkânında tanıdığım yığınla futbol has-tasından biri de Hasan Hüseyin’di. Hasan Hüseyin birinci ta-kımda değildi, çünkü iyi futbol oynayamazdı. İlk zamanlar pek resmiydik, sonra sonra ahbap olduk, daha sonra da dost. Öyle ki, evlerine girip çıkmaya başladım. Zaman geldi, onlardan, onların evindekilerden birisi kadar onlardan oldum.

Hasan Hüseyinler, Hayvanpazarı’na çıkan aralıklardan birin-de, bel vermiş bir kerpiç huğun geniş bir odasında otururlardı. Huğ bel vermişti, sokağın havası yanmış tezek ve hayvan mayısı kokardı. (Şehrimin bu semti, birçok semti gibi, kerpiç huğları, ineği, öküzü, daracık eğri sokaklarında eşelenen tavukları ve ma-kine sesinden uzaklığıyla köyü hatırlatır. O kadar ki, akşamın in-mesiyle beraber, hayat da ölür. Elektrik girmemiştir. Yaz günleri terazisi başında uyuklayan çember sakallı bakkal, tuz, öküzbaşı çivit, boya, mih ve yalınayak çocuklara bayatlamış kırmızı şeker satar.)

Hasan Hüseyin, annesi, babası, babasının annesi, üç kız kar-deşi, tam yedi kişi, bu bir tek odada yatar kalkarlar; Hasan Hü-seyin bu odanın bir köşesinde, bazen dikiş makinesinin kapağını yan yatırıp, bazen bir gazyağı sandığını masa gibi kullanarak, cet-vel, tirlin ve çini mürekkeple okul ödevlerini hazırlardı.

Onlara dair Hasan Hüseyin’den o kadar çok şey dinlemiştim ki... Sapaşğlam babasına rağmen, evin erkeği annesiydi. Dikiş diker, bekâr çamaşırı yıkar, yoğurt satar, vakit bulursa şuna buna çamaşıra giderdi. Kırkını pek az aşkındı, ama iki kattı, yüzü, el-

leri kırışıklar içindeydi, gözleri de trahomlu...^{*} Sık sık, zihninin dağıldığından, ayağı kalkıverince gözlerinin kötü kötü karardığından bahsederdi.

Daha güneş doğmadan uyanmış, ineğı sağlamış, hergeleyle yol-lamış olurdu. Sonra, akşamdan çaldığı çanak yoğurtlarını alır, Kuruköprü’de satar, gelir, sırları dökülmüş mor çaydanlığı tezek ateşine oturtur, ondan sonra da geçermiş dikiş makinesinin başına. Makineyi mümkün mertebe fazla ses çıkarmamaya çalışarak kullanmasına rağmen, Hasan Hüseyin’in babası uyanırmış, “Ulan avrat,” dermiş, “hiç mi medeniyet görmedin, eşşoğlusu! Şurda uyunurken, bu dini eğrinin icadını tangırdatmakta ne mana var!”

Kül renkli bulutlarla havanın sımsıkı kaplı olduğu soğuk kış günlerinde mutlaka dokuzdan sonra kalkar, en az yarım saat, üç çeyrek gerinir, esner, tekrar gerinir, gözlerini ovalar, tuvalete gider gelir, sigara üstüne sigara içer, kerevette de yüzükoyun bir müddet yattıktan sonra, “Ne yiyecek var kız?” diye karısına sorarmış. Kadın, soğuya ısına kaynaya simsiyah olmuş, is kokan, mürekkep ağırlığında bir bardak çayı, taze sulanmış yufka ek-mek, peynir ve bir baş kuru soğanla sürermiş kocasının önüne.

Ben, çoğu kez sabahları onun evden çıkışına rastlardım: Trahomlu gözlerini yumruklarıyla ovalaya ovalaya ve besmeleyle kapının eşiğini atlardı. Parlak siyah bezden kara donu, yumurta ökçe sarı yemenileri, omuzunda lacivert ceket ve iri taneli keh-ribar tespahiyle ağır ağır, salına salına, doğru Melekgirmez So-kağı’ndaki köylü kahvesine... Hasan Hüseyin’in annesi ille buna tutulurdu:

“Omuzunda ceket, elinde tespih, kulunç kıra kıra adam çat-latmasını bir bilir ki! Hükümet bir hayır etse de şu tembelhane-leri kapatsa,” derdi. “Bu ne böyle? Bulmuş bir küşneli ahır, gel, ye, iç, zıbar yat, her şeyin ayağına gelsin, bir de hafta sekiz gün

* Gözde oluşan bulaşıcı hastalık.

dokuz, topla kendin gibi uğursuzları, al getir eve, rakı içir... Bu Allah'tan reva mı?"

Kadın, kocasına beddua etmekten usanmıştı.

"Beddualar da kâr etmiyor," derdi, "dilim damağım kurudu, ona beddua etmekten. Ona ettiğim bedduaları şu köşe taşına etseydim, taş kül ufak olurdu!"

Hasan Hüseyin de babasından şikâyetçiydi:

"Efendi," derdi, "yani başladı mı atmaya, nişangâh mişangâh tanımaz. Bir şey değil, attıklarına kendi de inanır. Heye, bizim esasımız köylü, köylü amma, çıkmış çıkışmışız. Ben kendim şehirdede doğmuşum. İşte on sekizime bastım, köy möy bilmem. Varmış, dedem zamanında beli bükük bir huğumuzla, iki ineğimiz, annem anlatır, hepsi bu. Herif başladı mı palavraya, o beli bükük huğ olur apartman, inekler de ejderha!"

Hasan Hüseyin, Yorgi'yi kızdırmak hususunda çok işe yaradığından, onsuz olamazdık. Ne zaman bir maç teklifi alsak yahut her nereye maça gideceksek, mutlaka Hasan Hüseyin de bizimle. Bazen onu listeden silerlerdi. O zaman Gazi, ben, Parlak Saim ve ötekiler, amma ille ben ve Gazi, asılırdık, ne yapar yapar tekrardan yazdırırdık.

Yemekte üçümüz aynı masaya düşmeye çalışırdık. Kaşla göz arasında en pahalı yemeklerden getirtir, tatlı üstüne tatlı yuvarlardık. O kadar ki, mide fesadına uğrar, ekşi ekşi geçirir, başlardık midelerimizi yumruklamaya.

Hasan Hüseyin derdi ki:

"Doğrusu Allah gibi yemekler... Bir değil, beş mide feda olsun!"

Bir gün yakın vilayetlerden birine maça gidecektik trenle. Yorgi, "Genel kaptan," dedi, "Hasan Hüseyin'i listeden sildi!"

Derhal küstük ve birer kenara çekilip somurttuk. Yorgi gider, böyle böyle, küstüler, gitmeyeceklermiş filan diye yakıştıır. Baktık genel kaptan geldi. İlkönce sert yapmak istedi, sonra perde

perde yumuşadı. Nihayet, “Onunla göbeğiniz bitişik değil ya!” dedi.

“Bitişik!” dedik.

Güldü.

“Öyleyse... Bir tren parası uydursun, yemeği idare etmeye çalışırız.”

Hasan Hüseyin, çapaklanan cam gözünü çıkarmış, mendiliyle siliyordu. Genel kaptanın söylediklerini anlattık. Mahzunlaştı, ağlayacak kadar.

“Kimden bulabilirim yol parasını? Bu kadar parayı kim verir bana?”

Çaresiz, aramızda para topladık, Parlak Saim, Kahveci Ahmet Efendi’den borç aldı, tren parasını denkleştirdik. Hasan Hüseyin’in neşesine son yoktu. Gitti Yorgi’nin şapkasını eğdi, sonra, siperi ortadan kırılmış okul kasketini havaya attı, havladı...

Bir ara koluma girdi. Yakası tiftiklenmiş ceketı uzundu, babasının eskisi... Usulcacık, fakat gayet ciddi, “Burnuma pırzola kokuyor!” dedi. “Gideceğimiz lokantada pırzola var mı acaba?”

“Her lokantada olmaz zannedersem...” dedim, “Bilmem ama...”

Koluma asıldı:

“Pırzoladan bahsettiğimi Gazi’ye açma, olmaz mı? Sonra, benden duymuş olma, pırzola da olan bir lokantaya gidelim diye zorla, e mi?”

Az sonra, “Yarın sabah kahvaltı etmeyeceğim,” dedi, “öğle-yin de yemem, akşam ver Allah ver!”

Ertesi gün öğle yemeklerimizi evlerimizde yiyerek Ahmet Efendi’nin kahvesinde toplandık. Hasan Hüseyin yanıma sokuldu:

“Yemedim,” dedi, “ne sabah, ne öğle... Açlıktan Allahım şaşıyor, ama sıkıyorum dişimi...”

Sonra ihtirasla söylendi:

“Pirzola, gene pirzola, sonra gene pirzola! Arkasından da baklava, komposto, hoşaf...”

Araba parasından kurtulmak için şehrin kestirme yollarından istasyona indik, istasyonda trene bindik ve tren kalktı... Şarkılar, milli marşlar, sonra Yorgi’nin numaraları... Aramıza yolcular da karışmıştı. Parlak Saim ağız mızıkasıyla Tangilita’yı çalıyordu, küçük Aydın taze, çocuk sesiyle gazeller okuyor, trenimizse uçuyordu.

Nihayet vardık. Tozlanmışa benzeyen kurşuni deniz serilmiş yatıyor, limanda birkaç vapur ve mavnalar, güneşin altında uyukluyorlardı.

Trenden indik, “Yaşa!” diye bağırdılar, biz de onların şerefine, “Yaşa!” diye bağırdık ve şehrin beyaz tozlu yollarından kulübe geldik.

Kulüp, ağır, taş bir binaydı. Loş ve serin salonun pencereleri denize açıktı, hafif hafif esen rüzgâr denizden yosun kokusu getiriyordu.

Salonda küçük küçük gruplar halinde dağılmıştık. Parlak Saim pinpon oynuyor, Gazi top ayakkabısına fitil geçiriyordu. Bense, yanımda Hasan Hüseyin, öğleyn fazlaca kaçırdığım biber dolmasının rehaveti içinde, kendimi sandalyeme koyvermişim.

Sordu:

“Buranın pirzoları yağlı olur, değil mi?”

“?..”

“Öyle mi? Her lokantada komposto bulunur tabii?”

“!..”

“Şimdi elma mevsimi değil, peki, komposto için elmayı nereden buluyorlar?”

“?..”

“Kıştan mı saklıyorlar?”

“?..”

“İnsan her öğünde pirzola ile komposto yemeli ki...”

“...”

“Değil mi? Ha? Öyle değil mi be? Adamın boynu boğazı dönmez, tavlânır... Banka direktörü olmalı ki adam... Ha? Muhasebeci olsan gene her gün pirzolaıyla komposto yiyebilirsin...”

“...”

“Bizim eve, haftadan haftaya yarım kilo et girer girmez, zorla, o da babama yetmez... Yarım kilo et ve bir bölük insan!”

“...”

“Okulu mutlaka bitireceğim, yemin ettim. Şöyle muhasebeci filan olabilirsem bankalardan birine... Yani bir muhasebeci olayım, şerefsizim her gün pirzolaıyla komposto yiyeceğim!”

“Üst baş, çoluk çocuk?”

“Evvela can. Zaten maaşım çok olmazsa evlenmem ki... İçim yanmış fukaralıktan... Gözümü açtım yokluk... Bıktım, usandım be... Komposto kayısından da olur, değil mi?”

“Olur...”

“Elma kompostosu yoksa kayısı kompostosu isterim...”

“...”

“Aman kardaş, unutma... Pirzola olan bir lokanta seçsinler ha!”

Sonra kulübün duvar saatine baktı:

“Üçe geliyor...” diye söylendi, “üç, bilemedin dört saat sonra lokantadayız!”

Gözleri parladı, gülümsedi, bir ürperme geçirdikten sonra uzun uzun gerindi.

Maçı bir sayı farkla kazandık. Halkın “Yaşa”ları arasında kulübe geldik, soyunduk, tulumbanın altında çabucak birer duş alıp giyindik ve lokantaya davet olunduk. Hasan Hüseyin’in rengi sapsarıydı, herhangi en ufak bir aksilik çıkar da lokantaya gidilmez diye içi titriyordu.

İçimizden biri bir ara, “Yemeğe boş verip trene yetişsek,” teklifinde bulunacak oldu. Hasan Hüseyin, “Kes lan!” diye bağırdı, “Allahım şaştı açlıktan... Ben bu saati bulana kadar... Öteki trenle gidilsin, hiç gidilmesin isterse...”

Hasan Hüseyin'in bir kolunda ben, öbür kolunda Gazi, lokantaya girdik. Şöyle kenar masalardan birine geçtik. Daha oturmadan, Hasan Hüseyin, "Aman kardaş," dedi, "nerde o liste? Ver hele şu listeyi be Gazi!"

"Oşt!" dedi Gazi. "Etraftan bakıyorlar, ar namus bırakmadın bizde... Lan garsonlar bile bakıyor be..."

Hasan Hüseyin sinirlendi:

"Baksınlar lan! Allah baksın isterse... Sist garson!"

Yorgi uzaktan, "Yuuuuh!" dedi.

Kahkahalar...

Garson gelmişti, gülüyordu. Hasan Hüseyin, "Pirzola!" dedi. "Şöyle, anlarsın ya..."

Gazi taskebabı, ben de kuru fasulyeyle pilav istedim. Yemekler gelince Hasan Hüseyin çatalı bıçağı itiverdi:

"Kıbarlığa boş ver hele kardaşım..."

Pirzolalar lop etli şeylerdi. Galiba iki lokmada, sonra da ötekini...

"Ulan amma da az be..."

Garsona:

"Sist, kardaş, kaldır bunu, bir pirzola daha... Çakıyorsun ya, şöyle yağlı tarafından..."

Uzatmayalım, beşinci pirzola porsiyonundan sonra, iki porsiyon karnıyarık, iki porsiyon pilav, iki porsiyon kuru fasulye yedi, türlü, taskebabı filan, sıra geldi kompostoya.

Kendi işimizle meşguldük. Ona kayısı kompostoları gelip gidiyordu. Gazi'yle çeneye dalmıştık. Tokluğun verdiği sinir rahatlığı içinde, lokantadakileri rasgele gözden geçiriyorduk. Hasan Hüseyin'de bir ürkeklik, suçluluk... Gazi kalktı, gitti, elini ağzını yıkayıp geldi. Ben tam kalkacaktım ki, ziyafeti çeken karşı kulübün genel kaptanı, "Arkadaşlar!" diye başladı, "Önceden söylemeyi unuttuk, ziyafet yalnız futbol oynayan on bir kişiyle iki idareci arkadaş içindir. Yani..."

Hasan Hüseyin'in elinden kaşığı düştü, rengi kireç kesildi. Gazi'yle beni bir gülmedir tutmuştu.

"Gördün mü felaketi!" diye Hasan Hüseyin, ölmüş gibi söylendi. "N'apacam şimdi?" Nerdeyse ağlayacaktı.

Gazi, "Yediklerini geri çıkar!" dedi.

"Yahu bırak şakayı be... Sırası mı yahu? Beni bırakıp gitmezsiniz, değil mi? On param yok... Nerden bulmalı, kimden almalı acep? Gazi be, çağır hele şu Yorgi'yi..."

Gazi gülmekten kırılıyordu.

"Yahu hâlâ gülüyor be, hâlâ gülüyor be..."

Bana döndü:

"Sen de ötekilere asıl e mi? Rezil olacağım... Tuh be... Şu garson da işin farkında galiba... Bak, yanındakine beni gösterdi. Gülüyorlar... Yemez olaydım, zehir zıkkım olaydı..."

Ziyafet dışı bırakılanlar, yediklerinin hesabını veriyorlardı. Sıra ona yaklaşıyordu. Bu ara Gazi kayboldu.

"Tüydü mü dersin?"

"Zannetmem..." dedim, "nah, orada, Yorgi'yle konuşuyor..."

O tarafa baktı.

"Hâlâ gülüyor yahu... Ben can derdindeyim..."

Hesap sırası ona gelmişti. Garson, "Siz, bey!" dedi.

Hasan Hüseyin yutkunduydu, sonra masanın kenarına tutunarak kalktı. Öyle bitmişti ki... Garsonlar gülmeye başladılar, yere bakıyorlardı. Baktım, kayısı kompostoları... Hasan Hüseyin'in sapsarı alnında iri ter taneleri... Garsonlardan biri, "Cebine koymuş..." dedi.

Öteki garson, "Haydi bey, hesap," dedi, "beklemeyelim!"

Tam bu sırada Yorgi, "Garson," diye sokuldu, "onun hesabı bende!"

Gözleri yerdeki kayısı kompostolarına ilişti.

"Bunlar ne?"

Hesap isteyen garson, "Beyin paçalarından döküldü!" dedi.

Hasan Hüseyin, düşük omuzları, tiftiklenmiş ceketiyle muslukların tarafına yürüdü. Yorgi hesabı gördükten sonra, “Ulan,” dedi, “amma da yemiş be!”

Garson:

“Ziftlendiği yetmezmiş gibi...”

Gazi’nin eli şimşek gibi kalktı:

“Kes lan! Allahsız oğlu Allahsız! İnsanın ayıbı yüzüne vurulur mu? Sen alacağın paraya bak... Yerim, cebime korum...”

Garson çekildi. Gazi makaraları koyuverdi. Trende gene yan yanaydık.

“Ölsem bundan iyiydi...” dedi.

“Yedin neyse... Cebine niye koydun sanki?”

“Sağ cebim yırtıktı... Aceleyle oraya koymuşum... Küçük bacıma, Gülseren’e götürecektim, bana da getir ağabey dediği...”

Trenimiz gittikçe kararan akşamı yararak, ıslak fişiltılarla yol alıyor, telefon direkleri gerilere devriliyordu.

24

Maçlar yapardık... Gazozuna, ellişer kuruşuna...

Ağustos güneşinin Adana’yı kasıp kavurduğu altmış derece sıcaklıkta biz top peşinde koşardık. Yanmış, meşine dönmüştük. Sabahlardan akşamlara kadar, bitmez tükenmez halftaymlar tamamlardık. Öyle ki, Yorgi bir gün, “Yahu çocuklar,” demişti, “ay ışığında futbol oynamak kıyak mı kıyak olacak!”

Sahiden de... Pırıl pırıl ayın altında saha gündüz gibiydi. Artık, gündüzleri bir türlü tamamlayamadığımız halftaymlara geceleri devama başladık.

Yakın kasaba veya köylere seyahatler de yapıyorduk. Böyle günler -çoğu kez pazara rastlardı- daha güneş filan doğmadan, çapaklı gözlerimizle Ahmet Efendi’nin kahvesinde toplanırdık. Yirmi Altılık Memet -takım kaptanımızdı- kısacık boyu, dirsek-

lerine kadar sıvalı kolları, çarliston pantolonu ve leş gibi hasır şapkasıyla, hepimizden önce gelmiştir, sağa sola emirler verir. Hasan Hüseyin'i futbol topunun meşinini diktirmeye, Doç Ali'yi solüsyon bulmaya yollar, sonra dehşetli bir sır halinde sakladığı takım şeklini bir kenarda gözden geçirirken fevkalade sinirli görünürdü.

Hiçbir zaman her şey hazır olmazdı. Bütün dikkatimize rağmen, mutlaka unutulmuş bir şeyler olurdu ve Yirmi Altılık Mehmet mutlaka sinirlenir, bağırır çağırır, kamyona zoraki binerdi.

Kamyon parasını harçlıklarımızdan denkleştirirdik. Olan olmayana borç verir, üstünü ya Yorgi tamamlar ya da Kahveci Ahmet Efendi'den borç alınırdı. Kamyon, milli marşlar ve el çırp-malar içinde, neşe yüklü, kalkardı. Aydın eli kulağa atar, daha sonra Yorgi, insanı gülmekten çıldırtan numaralarına başlardı. Gittiğimiz yerde yenmişsek, dönüş bir kat daha neşeli olurdu. Yendiğimiz kulübün çektiği ziyafette bizi görmeli!

Yorgi'nin bir yanında Parlak Saim, öbür yanında, ya Doç Ali ya Kambur Recep, tam karşılarında da Hasan Hüseyin'le Gazi...

İdarecilerimiz konuşma yarışına girmişler gibi, birbiri peşi sıra kalkıp otururlarken, biz fırsattan istifade, karınlarımızı tıka basa doyurmaya koyulurduk. Arada Yorgi fısıldayıverirdi:

“Dayan Hasan Hüseyin, beleştir, dayan!”

Kıkırtılarımızı durduramaz, konuşmasını sürdürmekte olan zatı şaşırtırdık.

Bir gün yakın kasabalardan birisine bir maç teklifi yapmıştık. Evvelce de sık sık gidip maçlar yaptığımız için, bir mektupla, geleceğimizi bildirmek kâfiydi. Gene öyle, teklif mektubu yazıldı, postaya atsın diye Kasafan Cemal'e verildi. Pazar sabahı gene her zamanki gibi, çapaklı gözlerimizle, Ahmet Efendi'nin kahvesinde toplandık. Yirmi Altılık, gene sağa sola adamlar yolladı, kendi kendine takım dizdi bozdu, vara yoğa sövdü saydı... Nihayet kamyona bindik ve kamyon yirmi delikanlının neşeli kahkahalarıyla kalktı.

Kasabaya öğleden az evvel vardık. Yolda öyle bağırıp çağır-
mıştık ki, karınlarımız açlıktan zil çalıyordu. “Ah, bir kere var-
sak!” diyorduk.

Yorgi, “Şerefsizim,” dedi, “otuz tabak yiyecem!”

Hasan Hüseyin:

“Ya ben? Ya ben?”

“Ben kaymaklı kayısı kompostosu...”

“Ben revani...”

“Ben karnıyarık...”

“Fasulye ile pirinç pilavı, Allaaah!”

Kamyonumuz, benzin kokulu yorgun homurtusuyla kasabaya
girdi. Büyük bir köye benzeyen kasaba, güneşin altında yorgun,
tatsız, adeta bomboştu. Kerpiç evlerin pencerelerinden uzanan
başlar bize hayretle bakıyorlardı.

Kulüp binasının önünde durduk. Fakat hayret! Kulübün bü-
yük, tahta kapısında kocaman bir kilit.

“Bu da nesi?”

İlkönce Yirmi Altılık atladı. “Dalga mı geçiyorsun?” demek
isteyerek kilidi yokladı. Kilidin hiç şakası yoktu. Yorgi’nin en-
dişeyle büyüyen gözleri, insana korku veriyordu. Yirmi Altılık,
harap, döndü:

“Ne yapacağız?”

“...”

“Yoksa mektubumuzu almadılar mı?”

“Şuradan şuraya, imkân var mı? Görülmüş şey mi?”

Aklımıza birden Kasafan Cemal geldi, onun iri vücudunu, ko-
caman kafasında kurşuni bebekli gözlerini aradık. Hayret! Kasa-
fan Cemal yoktu... Halbuki sabahleyin bizimle beraberdi...

Birkaç çocuk kamyona sokulmuş, bize bakıyorlardı.

Kulübün idarecilerine haberler uçuruldu, geldiler ama...
Mektubumuzu almamışlar. Esasen, bir maç için de hazırlıklı de-
ğillermiş. Oyuncularının birçoğu bilmem ne köyünde patozda

çalışmaktaymış, genel kaptan İzmir'deymiş... İstersek egzersiz mahiyetinde...

İlle Hasan Hüseyin'in yüreğine inecekti. Yumruklarını midesine bastırarak kulüp binasının gölgesine çömeldi, çapaklanan cam gözünü çıkardı, mendiliyle sildi. Ben açlığımı birdenbire bütün dehşetiyle duydum. Hiçbir zaman, "Açız, paramız da yok!" diyecek kadar yüz­süz değildik. Çaresiz razı olduk ve ikindiüstü bir egzersiz yapmayı kabullendik.

Kamyoncu, parasını peşin almıştı, çekti gitti, idareciler çekti gitti, küçük, büyük oğlanlar çekti gittiler. Her birimiz birer kenarda, kimimiz bir köşeye düşünceli düşünceli işiyor, kimimizin başı yumrukları arasında, kimimiz din iman dümdüz gidiyorduk.

"N'olacaktı böyle? Aç acına maç mı yapılrdı?"

"Niye kabullendilerdi sanki?"

"Peki ama, maçtan sonra neyle dönecektik?"

"Sahi, o da vardı... Kamyoncu peşin para almadan götürmezdi ki..."

Öğleyi bir buçuk saat geçiyordu. Yorgi, "Çocuklar," dedi, "bende yüz on altı kuruş var. Herkeste ne varsa çıkarsın, birleştirilim de karınlarımızı doyuralım!"

İçimizden birisi, "Hayır, hayır," dedi, "paralarımızı birleştirip bir kamyon kiralayalım!"

"Kamyon kiralayacak kadar paramız yok."

"Peki, n'olacak?"

"Allah'ın dediği olacak, Allah'ın dediği..."

"Her şeyden evvel boğaz, arkadaşlar! Karınlarımızı doyuralım..."

"Tabii, tabii... Zil çalıyoruz..."

Yorgi'nin yüz on altı kuruşuna ancak seksen iki kuruş eklenebildi. Hasan Hüseyin gitti sıcak ekmek, kara zeytin, tahin helvası aldı geldi.

Yorgi, "Ulan Hasan Hüseyin," dedi, "gittin de ekmeğin tazesini mi aldın? Şunlara bak be, yuuu... Karaböcekler gibi!"

Sahiden de karaböcekler gibiydik... Ekmeklere filan bir üşüş-tük, bir kalktık... Ellerimizde birer parça ekmek, kara zeytin, ta-hin helvası... Yorgi gözlerini ayıra ayıra somununu ısırırken:

“İki su bir ekmek yerini tutar çocuklar, iki su bir ekmek ye-rini!”

Dayandık suya. Arap Hasan, “Allah kerim be!” dedi. “Ağla-yıp da gözden mi olalım?”

“Ne ağlayacağız yahu, boş ver...”

“Bütün gece tabana kuvvet...”

“Tabii, tabii... Maçımızı da mis gibi yaparız...”

“Ya akşam yemeği?”

Yorgi birdenbire, “Çocuklar be,” dedi, “size bir şey söyleye-yim mi? Gidelim heriflere, diyelim böyle böyle, anlatalım vazi-yetimizi... Bize ya yiyecek versinler ya da kamyon kiralasınlar... Ha?”

Hasan Hüseyin, “Yiyecek versinler, yiyecek!” dedi.

Gazi:

“Boş ver lan... Yiyecekmiş... Kamyon tutsunlar da savuşup gidelim...”

“Yemek daha iyi!”

“Boş ver yemeğe canım, sen de...”

“Kamyon kamyon!”

“Hayır, yemek...”

“Hayır hayır, kamyon daha doğru...”

“Yemek, yemek, yemek!”

Yemekte karar kılındı. Yorgi’nin başkanlığında bir heyet gitti, teklifi yaptı ama... “Genel kaptan İzmir’de olmasaymış... Malum ya, gayri federe kulüpler...”

Maçı yaptık. Bir sürü gol attık, alkışlandık, yaşa diye şerefimi-ze bağırdılar... Hepsi bu kadar. Ver elini tozlu yollar!

Futbol oynayanların hali büsbütün haraptı. Kasabadan çıkın-ca, ulu dutların inleyerek hışırdadığı ormanın nemli topraklarına, futbol oynayan biz on bir kişi, sırtüstü uzandık. Terden sırlı-

sıklandı, yanıyordu. Hasan Hüseyin, Yorgi, Kambur Recep, Vatür Salih bacaklarımıza masaj yaptılar...

Müthiş güneş yusuvarlak ve kıpkırmızı batıyordu. Ortalıkta çıldırtan bir serinlik... Fitillerinden birbirine bağlı top ayakkabılarımız omuzlarımıza atılı, yalınayak, hâlâ fırın külü kadar sıcak tozları çiğneye çiğneye düştük yollara.

*Eğilmez başın gibi
Gökler bulutlu efem
Dağlar yoldaşın gibi
Sana ne mutlu efem!*

On iki yaşında Aydın, Yorgi'nin omuzunda, şarkı söylüyor, biz hepimiz mırıltılarımızla ona katılıyorduk. Sıra, "Oyna yansın cepkenin"e gelince, yirmi delikanlının açlık ve yorgunluktan fersizleşen sesi, doğan aya bir isyan gibi yükseliyordu:

Oyna yansın cepkenin!

Ay hızla yükseldi, ufaldı ve kuvvetli parıltılarla göğün derinliklerine kaçtı. Gece bastırmıştı... İki yanımızda hasat edilmiş buğday tarlaları, uzaklarda kızıl, turuncu alevler ve böcek çıtırtılarıyla dolu serin gece.

Yürüyorduk. Hiç durmadan yürüyebilsek, sabah namazından iki saat sonra şehre varabilecektik. Arada, bacaklarımızın tutulduğundan şikâyet ederek ve gittikçe bastıran uykunun işaretleri esnemeler çoğalarak yürüyorduk. Bir meşeliğe vardığımız zaman, Yorgi, fosforlu saatine baktı:

"On biri çeyrek geçiyor!" dedi.

Artık ne bacaklarımız emrimizdeydi, ne de gözlerimiz. Bodur meşeliğe dağıldık, uykuya bayılmışız. Uyandığımız zaman güneş yusuvarlak ve kıpkırmızı bir küre gibi doğuyordu.

Sonra?

Sonra, kaldırılmış harman yerlerinden buğday toplayıp açlığını öldürdük. Yorgi fosforlu saatini sattı, yolumuzun üstündeki bir inşaat kantininden karınlarımızı doyurduk. Haşlanmış tavuklara dönmüştük. Ta ikindi serinliğinde şehre girebildik.

Tabii Yorgi, amcasından mükemmel bir dayak yemiş, babaan-nem beni esaslı bir sorguya çekmişti...

Ve ertesi gün, koskoca gövdesiyle Kasafan Cemal itiraf etmişti:

“N’apiyim, sıcaktan geberiyordum, dayanamadım!”

Mektubu postaya atmamış, pul parasıyla ayran içmiş!

Ey açlık! Seni midemde, iliklerimde, kanımın yuvarlarında duydum. Ve sen, benim iyi, benim koruyan ve merhametli olan soyum, insan soyu, sen sonsuz tokluğu fethedeceksin!

AVARE YILLAR

1

Yorgi, amcasının kızıyla evlenip kepekçi dükkânını kapadıktan sonra, mahalle futbol kulübümüz dağıldı. Gazi'yle başka bir kulübe geçtik, tabii Hasan Hüseyin de...

Ben iyi penaltı atıyordum. Gazi'nin kafaya çıkışları fevkaladeydi. Futbol ve onun meseleleri dışında, dünya vız geliyordu. Yalnız Hasan Hüseyin, kol ağzları tiftiklenmiş uzun ceketine rağmen, bir gün muhasebeci olup bol bol pırzola yiyebilmek için okulla bağını büsbütün koparmıyordu.

Giritli Kahvesi'ne dadanmıştık.

Kalın gövdeli sıtma ağaçlarının gölgesindeki kahve, çok pencereli büyük bir kibrit kutusunu hatırlatırdı. Şehrin epeyce dışındaydı. Bilhassa açık havalarda, şehrin motor gürültüsünden

usanan birtakım baylar, sandalyelerini sıtma ağaçlarının altına atar, düşünceye dalarlardı.

Kahveci bizden epeyce yaşlı, fakat çok şakacı bir Giritli, bozuk bir Türkçeyle konuşur, birtakım serserilere esrar satardı.

Her sabah evden okula diye çıkardım. Koltuğumda kitaplarım, başımda sarı şeritli okul kasketim, ver elini Giritli kahvesi. Dört yol ağzında Gazi'yle Hasan Hüseyin'i beklerdim. Onlar daha önce gelmişlerse, bana geç kalışımın sebebini sorar, çıkışırlar, sonra güle söyleye, köpekleri taşıyarak ve asfaltın üzerinde yağ gibi kayan pırıl pırıl taksilere hayran hayran bakarak Giritli Kahvesi'ne gelirdik. Çok defa kahveci henüz yatağında horlamaktadır. Onu uyandırmamak için usullacık girilir, ocak yakılır, çay demlenir, bitişik bakkaldan ceviz içiyle sıcak ekmek alınır. Uyandığı zaman her şeyi hazır bulan kahveci, "Yassu!" derdi. "Yassu be kardaşlaar!"

Arada müthiş haberler de verirdi. Mesela, "Tam yatazaktım," derdi, "geldi bir tomafile, indi dört beş kadın erkek, girdi onlara. Sonra gitti tomafile, kaldı onlar onlarda..."

Hepimizi bir telaştır alırdı: Ya görücüyseler! Ya moruk peki derse?

Karşı buğday tarlası içindeki kırmızı kiremitli evin kızlarıyla sevişiyorduk. Üç kızın en büyükleri kahvecinindi. Ortanca benim, en küçük Gazi'nin. Hasan Hüseyin'in sevgilisi yoktu. Çünkü Hasan Hüseyin, engin dallardan murt yemezdi. Onun alacağı kız ya çok zengin olmalıydı ya da tanınmış, meşhur bir aileye mensup.

Engin dallardan murt yememesine, kendisine geçici de olsun bir sevgili bulmamasına rağmen, Hasan Hüseyin bizim hatırı-mız için okuldan kaçır, bizimkilere laf atanları bayıltıncaya kadar dövdüğümüz sıralarda, o bizden çok yumruk sallardı. Öyle ayazlı geceler oldu ki, ihtiyar çınarın altında sevgililerimizi saatlerce beklemek gerekti. O da yanımızdaydı. Bir günden bir güne, "Bana ne? Babanızın uşağı mıyım? Bana ne faydası var?" de-

medi. Biz, her birimiz bir ağacın altında, ıslak karanlıklara gömülü, sadece aşk düşünüp aşk yaşadığımız saatler, o, yirmi metre ötemizdeki turunç ağaçlarının arasında, ölçülü adımlarla gidip gelir, gelip giderek sigara içer, sık sık çapaklanan cam gözünü çıkarır, mendiliyle silip tekrar yerine takar, arada boğuk boğuk öksürürdü. Bir gün benimki, “Ne sabırlı çocuk?” demişti.

“Bekliyor diye mi?”

“Hem bekliyor diye, hem de... Bir sevgili bulmuyor...”

Kızlara parolayı ihtiyar çınarın altından kibritle verir, sofadan idare lambasıyla verdikleri parolayı müthiş bir dikkatle alırdık. Bazen uzun uzun beklemek gerekirdi. Ağaçların kuru dallarında parçalanmış sert rüzgâr, ıslak gece, gürleyen gök ve sık sık çakan şimşekler... Neden sonra karanlıkların içinden ürkek beyaz gölgeler gibi gelirlerdi. Benimki, donmuş elleriyle sinirli hareketler yaparak elimi tutar, yüreğinin üstüne kor, “Bak,” derdi, “nasıl çarpıyor! Kırk güne kadar ölürsem sebep sensin!”

Öteki, “Bari kıymetimiz bilinse...” diye fısıldardı.

Babalarını güç halle uyutabilmişler, annelerini de komşuya geçiriyoruz diye aldatmışlar... Merdiveni tam inerken kara kediye basmasınlar mı? Korkunç bir çığlık. Moruk yatağından fırlar, bütün planlar altüst olacakken...

Her birimiz sevgilisini elinden tutar, yaş ve kaypak toprakta, ayrı birer yönde kaybolurken, Hasan Hüseyin bir sigara yakıp boğuk boğuk öksürerek kalırdı.

Bir gün bir başkası ile arkadaş olduk. Bu yeni arkadaşımız, kara kaşlı, kara gözlü, kuru beyaz yüzlü, insanı gülmekten bayıltan ve tavlada hepimizi sayı vermemecesine yenen, İstanbullu bir emir eriydi: Necip. Yakında tezkere alacaktı. İstanbul’u bize öyle ballandırarak anlatırdı ki, çocukluğumun İstanbul’undan kafamda kalmış ne kadar resim varsa bütün görkemleriyle canlanır, şehrim sönükleşiverirdi.

“... Buralarda,” derdi, “ağzınızla kuş kapsanız hava. Gelin de memleket görün! Bizim tütünde çalışır bir Ali vardı. Sinop-

lu. İlk zamanlar sizin kadar bile futbol oynayamazdı. Şimdi herifçioglu Fenerbahçe’de solıç!”

Bir gün Gazi, “Ulan,” dedi, “basıp gidelim mi? Ha?”

“Ya sevgililerimiz?”

“Boş ver... İstanbul’da sevgilinin daniskası vardır.”

“Ya benim okul?”

“Pırasa mı dedin?”

“Yok, kuşkonmaz...”

Gazi ensesini kaşdı.

“Niye kaşdın enseni?”

“Sanki okula gittiği varmış...”

“Peki, yol parası?”

“Yol parasını... Bak bunda haklısın. Mersin’den birer güverte bileti uydurduk diyelim...”

“Yolda ne yiyeceğiz? İstanbul’a indik, nerde yatıp kalkacağız? Karınlarımızı nerde doyuracağız?”

Gazi, “Dur,” dedi, “şu Reşat’la Ahmet’i bulalım. Bize dokumacılık öğretsinler, çalışıp para kazanalım, biriktirelim ondan sonra...”

“Ondan sonra basar gideriz. Hem dokumacılık İstanbul’da da söker. Sıkışsak...”

“Sıkışsak ne iş olsa yaparız be...”

“Tabii yaparız. Hasan Hüseyin olsa burnuna koymaz ama...”

“Boş ver Hasan Hüseyin’e. Hem biliyor musun, Necip ne demişti? Tütünde çalışan Sinoplu Ali. Ha? Belki bizde de cevher vardır.”

“Olur olur... İyi antrenörler elinde... Fakat Hasan Hüseyin’e duyurmayalım... Günün birinde Fenerbahçe derken, Milli Takım. Ha?”

“Niye olmasın? Bal gibi olabilir...”

Artık bütün konuşmalarımız İstanbul üzerinde toplanmıştı. Fabrikaya girmeye karar verdik.

İstanbul'a gitmek kararımızı bir gün sevgililerimize de açtık. Öyle şeyler anlattık ki, bizden üçer beşer yaş küçük olan sevgililerimiz de bizim kadar havalandılar. Hep birlikte gitmek teklifinde bulundular. Hep birlikte gider, çalışır, para biriktirir, pazarları sinemaya giderdik. Çocuklarımız olurdu, onları güzel güzel büyütür, okutur, adam ederdik. Tabii ihtiyarlık gelip çatacaktı günün birinde... Ölünceye kadar hep beraber, bir evde, yan yana... Gazi'ninki ellerini çırttı:

"Ay, ne iyi, ne iyi, ne iyi!"

Benimki, "Hiç durmayalım, hemen gidelim," teklifinde bulundu.

Öyle ya, iş üç nalla bir ata kalmıştı.

Ertesi gün dokumacı Reşat'la Ahmet'i bulduk. Reşat'la Ahmet, kâğıt kadar beyaz iki kardeş. Yorgi'nin kepekçi dükkânından tanışıyorduk. Onlar da bizim gibi futbol hastalarıydılar. Fabrika dokumalarında çalışıyorlardı. Uykulu gözleriyle, pamuk içinde gelirler, oyuna dar atarlardı kendilerini. Bizi fabrika kapısında görünce şaşılar. Dokumacılık öğrenmek istediğimizi öğrenen Ahmet, "Ne?" dedi. "Dokumacılık mı?"

Reşat'a baktı.

"Tabii," dedik.

"Demek dokumacılık öğreneceksiniz?"

"Şaşacak ne var? Dokumacılık öğrenmek yalnız size mi mahsus?"

İki kardeş gülüştüler. Reşat, ağabeyine, "Biliyor musun," dedi, "dokumacılığı top oynamak belliyorlar..."

Ahmet, "Heye," dedi. "Bakayım ellerinize?"

Gösterdik.

"Vay yavrular vay... Bu yumuşak eller... Bak benimkine..."

Onunki sert, nasırlı ellerdi.

Gazi, "Baba ekmeği yemekten utanıyoruz," dedi, "söyleyin şimdi, bize dokumacılık öğretecek misiniz, öğretmeyecek misiniz?"

“Öğretmeye öğretiriz,” dedi Ahmet, “amma...”

“Ee?”

“Bir hafta bile dayanamazsınız!”

Dokuma ustasıyla görüşeceklerine söz verip bizi işçi mahallesinin alt başından yolcu ettiler.

Çok geçmeden bütün bunları öğrenen Hasan Hüseyin, müt-hiş kızdı. Beni bir kenara çekerek, “Sen,” dedi, “uyma ona! Böyle şeyler sana yakışmaz!”

“Bana? Niçin?”

“Çünkü senin baban...”

Gazi kendisine edilen hakareten habersiz, bol paçalı pantolonunun önden ceplerine sokulu elleri, ağzında sigara. Çakıl taşlarına şut atıyordu.

2

Ertesi sabah daha güneş doğmamıştı, evden usullacık çıktım. Ceketim omuzumda, ağzımda sigaram... Kibriti bir eski dokumacı gibi çakıp sigaramı bir eski dokumacı gibi yaktım ve hovar-da bir dokumacı gibi ağız dolusu bir duman bıraktım göğe.

Gazi, kapı önünde bekliyordu. Onun da ceketini benimki gibi omuzunda.

“Ne haber?” dedim.

“Güzellik,” dedi.

Babası, meğer pencerede, bize bakıyormuş.

“Hah,” dedi, “gördün mü ya... Okuyup adam olmayanın la-yığı budur!”

Köşeyi dönerken, Gazi, okuyup adam olanlara sövdükten sonra, “Versene bir sigara!” dedi.

Daha sonra, iştahlı, ümitli, caddeye çıktık. Kadınlı erkekli çocuklu, cıvılcıvılcı bir işçi kalabalığı parkelere kuvvetli basarak geçiyordu. Karışık aralarına.

Dokumahanenin şakırtılı havası içine girince başım döndü. Burada sanki her şey dörtlüye koşuyordu. Tozlu bir sarsıntı, bir titreme, bilhassa karmakarışık bir şakırtı. Dokumahanenin kola kokan havasında pamuk tozları uçuşuyordu. Kolumdan çekip daha gerilere götüren Ahmet, gülüyordu. Tezgâhları başındaki işçilerin bana hayretle baktıklarını, Reşat'la Ahmet gibi, onların da benimle alay ettiklerini sanıyordum. Beyrut'taki Matbaatül-Haceriyye'de de böyle olmuştum...

İki tezgâha bakan Ahmet yanı başımdaydı. Hep gülüyor, sanki gözlerine inanamıyordu. Arada, kopan iplikleri alışkın ellerle çekip fevkalade usta ilmekler atıyor, sonra tekrardan beni göz hapsine alıyordu. Birinde, “Ne bakıyorsun lan?” dedim.

“Hiç,” dedi.

“Sahi, ne bakıyorsun?”

“Allah'ın işini düşünüyorum...”

“Niye? Neden icap ediyor?”

“Neden olacak yahu. Öyle bir babanın oğlu, gelsin de benim gibi birinin yanında...”

En iyi zamanımızda bile asla düşünmediğim şeydi.

“Ben garsonluk bile yaptım oğlum. Hem de seve seve, oynaya oynaya. Boş ver sen o kafalara. Sen de, ben de hepimiz bir Allah'ın kuluyuz. Hanım evladı değilim ben!”

O, her şeye rağmen gene de başını sallıyor, Allah'ın işine bir türlü akıl erdiremiyordu. Bir ara, “Buna mekik derler,” diye, küçücük bir torpile benzeyen, sivri ucu parlak demir, sarı boyalı, pırıl pırıl bir tahta parçasını gösterdi.

“Bu mekik boşalmış. Şurdan şöyle açar, masurayı böyle alır, yerine dolusunu şöyle takar, böyle kapar, burdan böyle atarsın..”

“?..”

“Buna avara kolu derler...”

“?..”

“... Bunlar tel gücü, bunlar tefe...”

“?..”

Lakin kola kokusu, pamuk tozu, şakırtı... İstanbul ve ötekiler kafamdan silinmişti. Uzun uzun öksürdüğüm bir sıra, Ahmet, “İşte böyle fabrika âlemi!” dedi. “Kardeşimle biz şu kadaran beri bu tozu yutarız. Bizim ciğerlerimiz bütün örümcek bağladı şimdiye...”

Sonra tuvalet aralığına çıktık, sigaraları yaktık. Kulaklarım uğulduyordu. Tuvaletlerin bulunduğu koridorun duvarına tebeşirle “Lortlar Kamarası”, “Dinamo Salih”, “Cart”, “Boşnak Bekir” ve daha bir sürü yazılar yazmışlardı. Beride sıra sıra tuvaletler...

“Tuvaletlerin kapıları niye böyle yarı bellerinden kesik?” diye sordum.

Ahmet, “İçerde dalga geçilmesin, tuvalet bekçisi kolayca kontrol edebilsin diye,” dedi.

“Tuvalette dalga geçilir mi?”

“Biraz eski de bak. Tuvalette dalga geçmek, dokumahanede toz yutmaktan daha rahattır, anlarsın. Hem insanın aklına öyle şeyler gelir ki... Ben tuvalete girdim mi, kafamı bir düşüncedir alır, bellerim ki bu dünyadan çıktım, uçtum, gittim... Gözlerimi de kaparım, oooh...”

Tuvalet bekçisi boyuna düdük öttürüyor, dalga geçenleri işlerinin başına kovalıyordu. Sigaralarımızın diplerini tuvaletlerin altından şırıl şırıl akan pis suya atıp dokumahaneye geldik.

O gün paydosu dar ettim. Gazi de benim gibi yorgun ve toz içindeydi.

“Nasıl?” dedim.

“Tadı yok,” dedi.

Önümüzden giden işçi kızlar kalabalığını göstererek, “Ortadakine bak,” dedim, “var mısın?”

Ters ters baktı.

“Ne o? Niye ağarttın gözlerini?”

“Yorgunluktan Allahım şaşmış benim, bu tutmuş...”

Babaannem beni sokak kapısında bekliyordu.

“Nerden,” dedi, “nerden bu geliş?”

“Okuldan,” dedim, “voleybol maçımız vardı.”

“Yalan söyleme, çoktan beri okula gittiğin yokmuş. Haberi-
ni aldım ben. Doğru söyle, nerden geliyorsun?”

“Okuldan dedik yahu...”

“O üstünün başının tozu, pamuğu ne öyleyse?”

Kısa kestim nihayet:

“İşten geliyorum, fabrikadan...”

“Nerden geliyorsun nerden?”

“Fabrikadan!”

“Ne fabrikası?”

“Basbayağı fabrika... Dokumacılık yapıyorum!”

Eğildi, yüzüme baktı:

“Sahi mi söylüyorsun?”

“Sahi söylüyorum.”

“Amelelik mi yani?”

“Evet, amelelik!”

Öyle bir çılgılık attı ki...

Üstümü başımı çıkardım, elimi yüzümü güzelce sabunladım.
O, karanlık sofada hâlâ dikiliyordu. Sedire uzandım. Neden son-
ra yanıma geldi:

“Mahsustan öyle söyledin, değil mi?”

Cevap vermedim.

“Helbet,” dedi, “helbet mahsustan... Benim oğlum yüksek
gönüllüdür, tenezzül eder mi hiç öyle şeylere! Küçükken hala-
ların sorardı sana, büyüünce ne olacan derlerdi de, sen, Türki-
ye’nin en büyük doktoru olacam, derdin... Benim oğlum öyle
şeylere hiç...”

Tertemiz gülüşüyle Ahmet, sarı saçlarıyla bir kızı hatırla-
tan Reşat içimden bana bakıyorlardı. Çok ağır bir küfrü du-
daklarımda zor tuttum. O ise, bir duayı mırıldanarak çekti
gitti.

Ertesi, daha ertesi günler evden çıkarken babaannemle cenkleşmek gerekti. Ceketlerimiz omuzlarımızda, ağızlarımızda sigaralarımız, tutuyorduk fabrikanın yolunu. Fabrika dilini belle miştik. Ahmet tezgâhları bırakıp bırakıp gidiyordu. Kopan ipliklere onun kadar usta ilmiçler atmasını, iplik çekmesini, top olan bezi kesip yeni çözgü takmasını becerebiliyordum. Gazi de benim gibi... Ancak paydoslarda onunla, sevgililerimizden konuşabiliyorduk.

Bir gün Ahmet, “Artık staj bitti,” dedi, “ustaya haber vereceğim, belki imtihan eder, hazır ol!”

Haber vermiş. Uzun boylu, zayıf, gözleri trahomlu, hilekâr bir Arapuşağı olan usta geldi. Makinemi stop etmemi söyledi. Avara kolunu çekip makineyi stop ettim. Dört beş tane iplik kopardı, çekip bağlamamı söyledi. Çabucak çekip bağladım. Top olmuş bezi kesip yeni çözgüye de takınca, “Aferin,” dedi, “ilk boşalacak tezgâhı derhal vereceğim!”

Gazi de imtihanı kazanmış. Ama ne zaman tezgâh boşalacak? Biz ne zaman tezgâh sahibi olacağız? Ne zaman para kazanmaya başlayıp ne zaman biriktireceğiz?

Bütün tezgâhlar doluydu. Usta işçilerden her birinin yanında parasız çalışan işçiler vardı. Onlardan birçoğu da bizim gibi, işi çabucak belleyip parlak imtihanlar vermişler, usta onlara da, “Aferin, ilk boşalacak tezgâhı derhal vereceğim,” demiş.

Bütün bunları, daha doğrusu “yedek kadro” olduğumuzu çok sonra öğrendik. Fabrika sahipleri bizi usta işçilere karşı ellerinde koz olarak tutuyorlardı. Nitekim bir gün canlı bir misalle bunun böyle olduğunu öğrendim ve ancak o günden sonra tezgâh sahibi olabildim.

Anlatacağım olay iki aşağımdaki tezgâhta geçti.

Kürt Dursun’un tezgâhı mekik atmış, Arnavut Nuri kalıp gibi yıkıldı. Koşuştuk. Ağzı açılıp açılıp kapanıyordu. Mekik kulak

tozuna değmiş. Dokumahane şefine haber uçuruldu. Şef geldi, yaralıyı gözden geçirdi, telaşla çıktı gitti. Az sonra, kısa boylu, tıkız biri olan fabrika başmakini, bir pehlivanı hatırlatan idare memuru, kısa burunlu genel müdür, iri göbeğinin altında ince bacakları ve büyük ayaklarıyla yampiri yampiri basan fabrika sahibi heyecanla geldiler. Her kafadan bir ses çıkmaya, sert emirler verilmeye başlandı. Bu arada bizim usta, gitti, şalteri indirdi. Dokumahane stop etti.

Tezgâhı mekik atan Kürt Dursun'un yüzü kireç gibiydi. Fabrika sahibi bağırıp çağırıyor, sövüp sayıyordu. Birine tokat atacak gibi yaptı. Kürt Dursun, fabrika sahibinin kalkan elini yakaladı ve onu itti. Bunun üzerine ortalık karıştı. O ona, o ona. Islıklar, düdükler, kıyamet. Bir baktım, Dursun'un çırpınan postalları. Dokumahane kapısına doğru akan bir kalabalığın elleri üzerinde, çırpınıyor, herifi apar topar etmişler.

Yanı başımdaki Ahmet yüksek sesle sövdü. Sonra kolumdan çekti:

“Yürü birer sigara içelim!”

Tuvalet aralığına geldik.

“Peki,” dedim, “n’olacak şimdi?”

Ahmet sigarasının külünü sinirli sinirli çırpıyor, aklı başka taraflarda gibi...

“Ne n’olacak?” diye sordu. “Mekik attı, gördün. Kulak tozuna değdi fukaranın. Ölürsa tazminat vermekten kurtulmak için zavallı Dursun’a kabahati yüklemek istiyorlar. Halbuki suçun...”

Dişlerinin arasından tuvaletin betonuna bir tükürük attı.

“Yarısı tezgâhlarda, yarısı da bizim dokuma ustasında...”

“Niye?”

“Kola, direz ustaları akrabası. Çözgüler teknil düğümlü. Makinede mekik gidip gelirken bu düğüme rastladı mı, fırt, atıyor. Bildiği halde boş veriyor...”

“Arnavut Nuri ölür mü?”

“Ölebilir...”

“Ölebilir demek?”

“Bir tarihte, gene böyle mekik atmıştı, iyi bir arkadaş vardı. Laz Haydar, sizden iyi olmasın, şeker gibi bir arkadaştı, hem de yumruğuna sıkı. Mesela de ki, Haydar kardeş, böyle böyle yapak. Bir iki demez, ateş olsa atılırdı. Mekik attı efendi, kulak tozuna onun da... Kulak tozu bütün parçalandı, kan da içeri aktı mı sana? Bir anda öldü fukara. Anam öldü, babam öldü zamanında, Haydar’ın ölümüne ağladığım gibi tövbe ağlamadım. Neden? Arkadaştı, ama bildiğin gibi değil, sapına kadar arkadaş!”

“Öldü ha?”

“Bir anda hem de... Burada ölüm... Kaşla gözün arasında...”

“Arnavut Nuri evli mi?”

“Dört çocuğu var hem de. Amma karısı yiğit avrattır, anam bacım olsun. Bu fabrika iplikhanesinden kaçırdıydı. Giritlidir kendisi, lakin haza Osmanlı!”

“Ölürse çocuklarına tazminat verirler herhalde?”

“Bizim ifademize bağlı. Görmedin mi? Hepsi her yandan fukara Dursun’a yüklendiler. Neden? Çünkü işi dikkatsizliğe getirecekler. Kanun dikkatsizlikten tuttu mu, tabii ölüme sebebiyetten...”

“Kabak, Dursun’un başına patlayacak!”

“Öyle ya...”

Dokumahaneye döndük. Fabrika sahibi, bizim usta, idare memuru, başmakiniist filan hep oradalar... İşçileri başlarına toplamışlar. Bir çekişmedir gidiyor. Sokulduk aralarına. Ne konuştukları pek duyulmuyor, bir gürültü, bir yaygaradır gidiyor. Bir ara bizim dokumacıardan siyah gözlüklü biri, milleti şöyle bir yarıp sokuldu. Konuşmasından anlaşılıyor, çok soğukkanlı. Ancak bir itişme oldu, arkasından, “Değiliz!” diye bir haykırış. “Değiliz, değiliz, değiliz!”ler bir anda dokumahaneyi sardı ve ortalık karıştı, kaynaşma, Ahmet fırladı. Havada mekikler uçuyor, küfürler... Makine aralarında bir kovalamacadır başlamıştı.

İri bir mekik başımın üstünden geçti, bir başka mekik tavandaki ampulü parçaladı, siyah bir gözlük havada uçtu...

Bu böyle epeyce sürdü. Derken dokumahane kapısında polisler. Yedi, sekiz, on, belki de daha çoktular. Düdükler ötüyor, tezgâhlarda bezler parçalanıyordu. Sonra ortalık yatıştı. Kaşı patlamış, yırtık dudağından kan sızan, üstleri başları paramparça dokumacıları polisler alıp götürdüler. Bizim Ahmet'in de sol kaşı yarılmıştı, koyu bir kan gözünü bütün kapamıştı, titriyordu. Bir an gene fırladı. Komiserin yanına gitti, hırslı hırslı bir şeyler söyleyip geldi:

“Sen bak makinelere,” dedi, “ben şimdi gelirim.”

“Nereye gidiyorsun?”

“Arkadaşları götürdüler, yalnız bırakmak olmaz. Hem de ifade vereceğim, gelirim.”

Tezgâhın demirine asılı ceketini omuzuna atıp gitti. Paydos-ta Gazi, “Nasıl?” dedi. “Pay çıkarabilecek miyiz dersin?”

“Bilmem vallaha...”

“Ya mekik atma dalgası?”

“Ahmet diyor ki, burda her an ölünebilir. Ölüm diyor, kaşla gözün arasında!”

“Kıyamet kopuyor zannettim. Bu fabrika insanları amma da sinirli şeyler be! Laf aramızda, ödüm koptu... Bir gün biz de bir mekik yersek ya?”

“Ne demek istiyorsun yani? Açık söyle şunu...”

“Bir gün diyorum, biz de bir mekik yersek. Sigaran var mıydı?”

“Sigaram var. Lakin, n’olur yani bir gün biz de birer mekik yersek?”

“Ananın dini olur. Ver kibritini... Mekik yerse n’olurmuş? Taşlı köyü boylarsın n’olacak?”

“Canım, Gazi Efendi taşlı köyü boylarsa kıyamet kopmaz ya?”

“Kim demiş kopmaz? Gazi’siz tadı mı olur bu dünyanın?”

Yolda bizim genel kaptana rastladık. Eğri gidonlu bisikletiyle geliyordu. Bizi gördü, durdu. Niçin egzersizlere devam etmediğimizi sertçe sordu. Söyledik. Ayıpladı, insan gider de dokumacılık mı yapardı?

“Lig maçları yaklaşıyor, antrenmanlara düzenli devam etmeniz lazım. Anladınız mı?”

Gazi’yle bakıştık.

“Niye bakıştınız?” dedi. “İyi kötü bir şeyler uydururuz size kulüpten... Anlaşıldı mı? Antrenmanlara bütün gücünüzle...”

Eğri gidonlu bisikleti üzerinde, golf pantolon giymiş, besili bir kıçtan ibaret, çekti gitti. Gazi, “Kulüpten iyi kötü bir şeyler uydururuz,” dedi!

“Haftada beş kâğıt, bilemedin on kâğıt. Sonra?”

“Bir şey değil, şu mekik atma dalgası olmasaydı bari...”

“Yani?”

“Yani...” Gülüverdi.

“İyi ama,” dedim, “Ahmet’le Reşat’a karşı... Çok ayıp olacak.”

“Boş ver. Ölürssek daha mı iyi?”

Ertesi gün kararımızı öğrenen Ahmet, “Dememiş miydim,” dedi, “sizin nazik bedenler oğlum. Size kolay ekmek olmalı. Masabaşı, kalem, defter...”

Hemen ayrılmadık. Çünkü bir sürü dokumacıyı işten attılar. Boşalan yerleri de bizlerle, yani yedek kadroyla doldurdular. Bu suretle tezgâh sahibi olduk amma, ne pahasına? İş bıraktık.

4

Lig maçları geldi çattı, bu arada atletizm yarışmaları da. Fakat aldığımız gıdayla sarf ettiğimiz kalori arasında müthiş oransızlık olduğundan, Gazi de, ben de adamakıllı zayıflamıştık. İncelmiş bacaklarımız, tahtaya dönmüş göğüslerimizden utanıyorduk.

O akşam tuz, kırmızı biber ve kimyondan ibaret bir karmayı çeyrek somunla yemiş, yatmışım. Ay sonları babaannem vaziye-ti bu türlü idare edebiliyordu.

Öğleden sonra atletizm yarışmaları vardı. Ben iki yüz koşacaktım, bin beş yüz koşacaktım, dört çarpı yüz koşacaktım.

Genel kaptan, “Aman çocuklar,” demişti, “öğleyin et yemeyin! Hele soğan. Sakın!”

Bu yarışmaları mutlaka kazanmamız lazımmiş!

Kulüpte pingpong oynadık, dedikodu yaptık. Gazi, Hasan Hüseyin’i kızdırdı ve öğleden sonraki yarışmalardan konuştuk. Konuştuk ama, dikkatimizi de bir nokta çekip duruyordu: Hasan Hüseyin bol bol sigara içiyordu!

Kırk kişiydik, kırkımız da birbirimizi bilirdik. Yanına sokuldum, a... Sigarasının ucu da yaldızlı! Yaldızlı sigara ve bizler...

“Nerden?” dedim...

“Boş ver,” dedi, “senin payını ayırdım. Gazi’ye duyurma!”

“Peki ama... Nerden?”

“Boş ver dedik yahu... Allah Allah...”

Rahat edemiyordum ki... Peşini bırakmadım. Nasıl bırakırdım? Ya gömü bulduysa? Tenhada kıstırdım. Kıs kıs gülüyordu. Bol paçalı pantolonunun arka cebinden mavi bir karton kutu çıkardı:

“Toriklerime bak! Senin payın ayrıldı. Ama Gazi’ye duyurma Allah’ını seversen, rezil eder insanı.”

“Nerden estiğini öğrenmek istiyorum ben!”

“Tuh ulan, silsilene sülalene be! Amma da tebelleş oldun. Üzümlü ye, bağını sorma dedik işte...”

“Benden sır çıkmaz, bilirsin...”

“Belli olmaz. Sen yemin et!”

Ettim.

“Genel kaptan,” dedi, “masanın üstünde unutmuştu.”

“Sen de...”

“Ben de... Bildiğin gibi işte. Bir tane istedim, vermedi. Öğleden sonra koşamazmışım, nefesim kesilmiş.”

“Peki, ya çakılırsa?”

“Yok canım, nerden çakılacak? Herif yok yoksul değil ya!”

Tam bu sırada genel kaptan telaşla geldi. Hasan Hüseyin’in rengi uçtu. Ama korkulacak bir şey yoktu. Çivili pabuçlarımızı dağıtıyordu. Sonra cüzdanını çıkarıp bir beş liralık ayırdı, Hasan Hüseyin’e, “Kardeş,” dedi, “bana bir Boğaziçi sigarası alırmısın?”

Hasan Hüseyin’in rengi yerine geldi. Parayı kaptı, fırladı.

Bizim genel kaptan tam bir spor hastasıydı. Kulübün içinde bütün gün canlı bir makine gibi dolaşır, odalara girer çıkar, arkadaşlarla teker teker ilgilenirdi. Şimdi burdadır, az sonra ötede. Gene öyle, kim bilir kaçınıcı defadır ki, depar ve fodeparı izah ediyordu. Hasan Hüseyin sigara paketini uzatırken o, dört çarpı yüzde bayrak alıp verirken bilhassa nelere dikkat etmemiz gerektiğini anlatıyordu.

Öğleyin hiçbir şey yememiştım, yiyecek bir şey yoktu ki. Bir dilim ekmek, fakat sadece ekmek, bayat, katıksız.

İki yüzde göğüs farkıyla ikinci geldim.

Dört çarpı yüzü kazandık. Kalbim öyle sökülürcesine çarpıyordu ki... Ya gözlerimin kararması? Midemde gurultu, bir sızlama. İçim bulanıyordu. Tam bu sırada bin beş yüze çağırdılar. Dünya sallanmıyordu şüphesiz, ağaçlar da yer değiştirmiyorlardı.

Genel kaptan, “Aman,” dedi, “aman... Bütün ümitlerimiz bu yarışta. Eğer bunu kazanırsak, ki kazanmamız lazım, puan hesabıyla başa geçiyoruz. Canını dişine tak, mutlaka mutlaka...”

Şakaklarımda soğuk bir ter.

“Öğleyin et yemedin değil mi?”

“Efendim? Et mi dediniz? Ben mi?”

“Evet, siz...”

“Hayır, yemedim.”

“İştahını akşama sakla, bol bol yersin!”

“??..”

Bacak adalelerim sinirli sinirli titriyor, kaşım seğiriyordu. Galiba yedi kişi, yan yana dizilmiştik. Tabanca patladı, fırladık. İlk tur, ikinci tur. Gözlerimin kararması artıyordu. İçimde fazlalaşan bulantı. Sanki toprak, çivili pabuçlarımın altından kayıyordu. N'oluyorum?

Üçüncü tur... Genel kaptanın önünden geçiyorum, canımı dişime takmışım. İki adım gerimden takip ediyorlar. Genel kaptanın dudağında sigara, zaten sarı yüzü büsbütün sararmış.

“Aç,” dedi, “aç, aç, aç!”

Son gayretle az daha açıyorum.

Dördüncü tura başladık. Ortalara doğru. Hâlâ en öndeyim... Dördüncü turun bitmesine az kalmıştı, sanki kafama bir odun yedim ve etraf altüst oldu.

Gözlerimi açtığım zaman lacivert gökte bütün kuvvetiyle parlayan ayı gördüm... Gazi başucumdaydı.

“N'oluyor?” dedim.

“Yat!” dedi.

“Peki ama, niçin?”

“Elinin körü. Yat işte...”

“Bayıldım mı?”

“Bayıldın ve bir çuval inciri berbat ettin.”

Doğrulup oturdum. Gece, serin gece, üşüten ışıklar, ayın gümüş ışıkları. Gövdem kaskatı kesilmişti. Birdenbire her şeyi hatırladım ve açlığımı bütün kuvvetiyle duydum.

“Genel kaptanın gözüne görünme!”

“Niye?”

“Bin beş yüzü kaybettin, puan hesabıyla ikinciliğe düştük, senin yüzünden.”

Hasan Hüseyin araya girmişti.

“Serseri,” dedi, “bayılacak ne vardı sanki?”

Şaka yapıyordu şüphesiz. İki de koluma girdiler, elbiselerim koltuğumda tortop, arabaya bindik. Hasan Hüseyin bir doktor adresi verdi.

“N’olacak?” dedim.

“Hasta değil misin?”

“Ben mi?”

“Evet... Sen.”

“Ne hastalığı yahu, boş ver.”

“Niye bayıldın öyleyse?”

Kulağına eğilip anlattım. Kahkahayı bastı.

“Öyleyse arabacı çek,” dedi, “çek kebabçı Silo’ya!”

Kalabalık dükkânda çıldırtan bir et kokusu. Hasan Hüseyin bir patron edasıyla, garsona, “Sist,” dedi, “oğlum. Bak beylere!” Nasıl? Hasan Hüseyin miydi bu?

Gazi:

“Bir yanlışlık olmasın oğlum, Hasan? Bende de, bunda da metelik yok, sonra...”

Hasan Hüseyin gayet ciddiye:

“Beylere baksana oğlum, garson!”

Kebapları söyledik. Öyle canlanmıştık ki... Lakin değirmenin suyu?

Hasan Hüseyin mavi kartonlu kutudan yaldızlı sigaralarımızı da ikram etti, kulaklarımızın arkasına koyup üçümüz üç yandan kebablarımıza öyle bir saldırdık ki, nefes nefese, tıkanırcasına!

Yemekten sonra ellerimizi yıkarken Hasan Hüseyin usullacık fısıldadı, değirmenin suyu hakkında bilgi verdi:

“Genel kaptana aldığım sigaradan artan parayı gürültüye getirip...”

5

Babaannem, dokuma işçiliğimi küçük halama yazar, ne yapıp yapıp beni yanına aldırmasını, gidişimi hiç beğenmediğini bildirir. İstanbul’a yakın kazalardan birisinde oturan ve kocası ticaretle uğraşan küçük halam da derhal müdahale eder.

Bir gün bir mektup geldi, on beş sayfa. Mektup doğrudan doğruya bana hitap ediyordu:

... Kendi başıma buyruk değilmişim! Herkes ne dermiş? Yolladığı parayı alır almaz hemen hareket etmeliymişim!

Havadisi ilkönce Gazi'ye açtım. Gözlerinin içi güldü.

"Aman kardaş, ne diyorsun? Bundan daha kıyak fırsat mı olur?"

"İyi ama," dedim, "siz burada kalacaksınız."

"Boş ver bize. İstersen ben de gelirim. Analığımın dırdırından usandım. Basar gideriz, birer iş uydururuz yahut da Gedikli'ye gireriz. Kısa yoldur."

"... Gedikli'yi de bitirdikten sonra bizimkilerle evleniriz!"

"Boş ver bizimkilere... Halanın yolladığı para ikimizi de götürür. Vapurla gideriz, güvertede."

Kararımız karardı. Yalnız, Hasan Hüseyin? Ondan saklayacaktık. Kızların duymasında sakınca yoktu. Madem bizi seviyorlardı, madem bizim için yaşıyorlardı.

Gece ihtiyar çınarın altından kibritle parolalar vererek bizimkileri çağırdık. Geldiler. Anlattık. Benimki ağladı.

"Bütün bunlar masal!" dedi. "İstanbul'a adımınızı atınca bizi unutursunuz."

İmkânı mı vardı? Onlar için yaşamıyor muyduk? Onlarsız hayatın ne kıymeti olabilirdi?

Üç gün sonra, Beyrut'tan getirdiğim bavulum, yüzü adama-kıllı erimiş yatağım ve sepetimle babaannemin evinden ayrıldım.

İstasyon, kızlar, her şeye rağmen Hasan Hüseyin. Benimki başını ablasının omuzuna dayamış, ağlıyordu. Hasan Hüseyin gene, çapaklanan cam gözünü çıkarmış, mendiliyle siliyordu. Üçüncü kampana, lokomotifin düdüğü ve kımıldayan trenimiz. Mendiller sallanıyordu. Benimkinin başı hâlâ ablasının omuzunda.

Gazi bir sonraki istasyonda bekleyecekti. Bomboş cepleri, bomboş elleri ve yarım paket sigarasıyla bir sonraki istasyonda

trene atladı. İlk defa seyahate çıkıyordu. Boyuna sigara içiyor, tükürüyor, âdeti olmadığı halde tırnaklarını yiyordu.

Bir ara, “Sol kulağım vınıyor!” dedi.

Az sonra:

“Babam haber alırsa kaçtığımı ya?”

“Alsın,” dedim, “ne var?”

“Geri çevirtemez mi?”

“Çevirtemez!” dedim. “Hiçbir baba, on sekizinden sonra hiçbir evladı, gitmek istediği yoldan çeviremez. Kanun bizimle, korkma!”

Uzun uzun düşündü.

“Zavallı babam,” diye mırıldandı. “Başım dönüyor, gözlerim kararıyor, diyordu, böbreklerinde de taş vardı.”

İçini çekti, sigarasının izmaritini fırlattı.

Mersin’de iki güverte bileti alıp limana indik. Hafif hafif dalgalanan denizin üzerinde, epeyce uzakta, bizi götürecek olan vapur, inen akşama simsiyah dumanlar bırakıyordu. Bir kayıkla ona gittik. Eşyalarımızı ambarın bir köşesine yerleştirip güverteye çıktık. Karşıda pırıl pırıl ışıklarıyla Mersin şehri.

Gazi, “Zavallı babam!” diye tekrarladı. “Böbreklerinde taş...”

Başını demire dayadı.

Akşamın hüznü, Gazi, şehrin kırpışan ışıkları, deniz... Ağlamak isteği veriyordu. Denizin gittikçe kararan ağır suları nendense ölümü düşündürüyordu. İçimde bir türkü, hazin bir türkü, yıllarca evvel ölen dört yaşındaki kız kardeşimin küçücük tabutu, ufacık bir mezar, minik bir mezar taşı. Bu karanlık sularda kaybolup gidecekmişiz gibi geliyordu.

Gazi birdenbire soruverdi:

“Kaç paramız kaldı?”

“Yetmiş beş kuruşumuz,” dedim.

“Sigaram da kalmadı.”

Ona bir paket yedi buçukluk sigara aldım. Sonra ambara, eşyalarımızın yanına indik. Benim döşeği serdik, yan yana oturduk.

Bir tarafta bembeyaz sakallı biri, kasketinin siperini geriye çevirmiş, namaz kılıyor, bu tarafta kırmızı kuşaklı bir delikanlı rakı içiyordu. Çarşafli kadınlar, yaramaz oğlanlar, dizleri üzerinde uzun zaman oturmaya mecbur genç kızlar... Bütün bu kalabalığın içinde bizi yalnız bir aile ilgilendiriyordu. Aile diyorum, onları Adana'dan tanıyorduk. Dudakları hayasızca boyalı, pörsük kadının “kocam” dediği çolağın kadın simsarı olduğunu biliyorduk. Ama nemize gerek, yeni baştan tanıştık ve çok geçmeden senlibenli oluverdik.

Kadının kızı taze bir kiraz gibi narindi. Dişleri sigaradan karmış annesinin taşkın kahkahalarına sinirleniyor, arada, “Anne!” diye sesleniyordu.

Kadın orali değildi. Gülüyor, söylüyor, kırıtıyor, el şakaları yapıyor, sigaranın birini yakıp birini söndürüyor, boyuna anlatıyordu. Yarım saat içinde bütün hayat macerasını öğrendik. Bu cins kadınlara has, malum masallar. Mutlaka asil bir aileye mensupturlar, kocaları tarafından aldatıldıkları için kadınlık gururları harekete geçer, intikam derken...

Fakat dehşetli savurgan ve ikramcıydı. Her sigara yakışta bizi de unutmuyor, nazlanacak olsak, “Allasen, allasen,” diye zorluyordu. Hiç de tiryaki olmadığım halde, ileride Gazi'ye lazım olacağını bildiğim için iki nefes çektikten sonra söndürüp atıyordum cebime.

Zümrüt Hanım'ın simsiyah dişlerine baka baka uyuyakalmışım. Uyandığım zaman sabahtı. Kahvaltı sofrası kurulmuş, Gazi, yıkanmamış yüzüyle, sofraya bağdaş kurmuştu bile. Uyandığımı görünce, “Haydi yahu,” dedi. “Kahvaltı edeceğiz, seni bekliyoruz!”

Ona şöyle bir baktım. Sonra el yüz yıkamaya diye çıktım, bir daha da dönmedim. Sabahın serin havası, sakın deniz. Vapurumuz vatan sahillerimizin yakınından geçiyordu.

Birdenbire Gazi, telaşla geldi:

“Kahvaltıya niye gelmedin?”

Ona sadece baktım. Kahkahasını salıverdi:

“Boş ver. Zadelığın sırası değil. Kız nasıl, kız?”

“Ha?”

“Kız... Nasıl?”

“Tuh sana!”

“Niye lan?”

“Memlekette bıraktığın?”

Islık çalarak çekti gitti.

Güneş yükselene kadar güverteden ayrılmadım, ille yunus balıkları. Vapurun peşinde, inatçı bir ısrar ve takiple geliyorlardı. Kuvvetli güneşin altında duru yeşil bir renk alan denizin kırışan yüzü, tuzbuz olmuş ayna parçaları gibi, güneşi aksettiriyorlardı.

Ambara indim. Zümrüt Hanım hâlâ anlatıyordu. Kızın dizinin dibinde bizim Gazi, ahbap olmuşlardı bile. Böyle zamanlarda nasihatın can sıktığını bildiğim için aldırış etmez göründüm. Bundan dolayı, Gazi memnundu. Ötekiler de memnundular. Ben dahi memnundum. Çünkü onun boğazı ve sigarasından kurtuluyordum.

Tekrar güverteye çıktım.

Ertesi gün de böyle geçti.

Gazi, “Acıktım,” demeye kalmıyor, kızdan çok anası, derhal sofraya bezini yayıyordu. Bizimki, buyura falan gerek duymadan, yanaşiyor, başlıyordu atıştırmaya.

Kadının, “kocam” dediği çolağa gelince... O pek sessizdi. Arada Zümrüt Hanım’ı tuvalete götürüyor, sofraya bezini yayıp topluyor, sonra bütün gün Zümrüt Hanım’ın anlattıklarını dinliyordu.

Ambarın öteki yolcularıyla pek ahbaplık etmiyorduk. Bunlar daha ziyade kısa yolun yolcularıydılar. Sık sık değişerek inip biniyorlardı. Köylüler, tüccarlar...

Yolculuğumuzun üçüncü günü akşamı küçük limanlardan birinden esmer, atlet yapılı, fevkalade nefis ağız mızıkası çalan,

yakışıklı bir delikanlı bindi. O kadar güzel çarliston, kazaska, harmandalı oynuyordu ki. Onun gelmesiyle ambarın havası birdenbire değişti. O da bizim gibi, saadet aramaya gidiyordu İstanbul'a. Bir güverte bileti uydurmuş, talihini deneyecekmiş, geride bir de sevgili bırakmış...

"Gedikli'ye," diyordu, "kapağı atabilirsem, ne âlâ, atamazsam. Bir arkadaşım var Galata'da, kömür amelesi, Nevzat. Gidip balta olmaktan başka çare yok. Sirtına binsem in demez!"

"Gedikli'ye mi dedin? Biz de..."

"Sizde mi? Sahi mi? İnşallah..."

"Niye inşallah?"

"Beş sene, tam beş senedir sırt sırta gider balta olurum, sonunda hava alırım. Bir anam var, fukara... Babamı hatırlamam. Balıkçıymış. Bizim oralı delikanlılar babalarını hatırlamazlar pek..."

"Niye?"

"Yaz kış balığa giderler. Bir sabah evden çıkar, bir daha dönmeler mi, şaşılmaz. Bizim oralı çocukların babaları, asıl analarıdır!"

Zümrüt Hanım'la kızı bir gün öğleden sonra, portakal bahçelerine gömülü, şirin bir limanda indiler. Gazi güverte demirine dayanmış, çoktan kayboldukları halde arkalarından bakıyordu.

Omuzunu dürttüm:

"Sonra?"

İçini çekti:

"Versene bir sigara!"

Onun için sakladığım, uçları yanık sigaralardan birini uzattım.

"Bu ne?"

Anlattım. Kahkahasını bastı.

"Yaşa kardaş!" dedi, "Dünya vız gelir şimdi."

"Kız? Kızın gözleri ya?"

"Boş ver..."

"Sahi mi? Niye?"

“Kızın gözleri değil, anasının sigarası, bir, bir de lokma biçimliydi. Bütün mesele kayıntı meselesi...”

Hasan, “... Paramız yok, aç kalacağız filan diye düşünmeyin,” dedi. “Sıkışırsak ocağa kömür atarız. Ama boş verin, tüccar mallarını indirir bindiririz...”

Ocağa kömür atmaya gerek kalmadı. Tüccar mallarının inip binmesinde yük taşıdık. Çok bir şey kazanamıyorsak da, aç da kalmıyorduk. Günlerden bir gün, yolculuğumuzun dokuzuncu günü, sabahleyin, vapurumuzun uzun uzun, boğuk boğuk sinyaliyle uyandık.

Hasan, “Geldik!” dedi.

Güverteye fırladık. Vapur Galata’ya demirliyordu. İstanbul hafif bir sis içindeydi. Karşıda Galata Köprüsü. Tramvaylar gidip geliyor, insanlar karıncaları hatırlatarak kaynaşıyorlardı. Limanın kirli sularında mavnalar, çatanalar, istimbotlar. Bir söz kalabalığı duman ve kömür kokusu.

Gazi, “Allahallaaaaah,” dedi, “Allahallaaaaah!”

“Ne o?”

“İstanbul yahu, İstanbul be, İstanbul... Şu güzelliğe bak!”

Hasan bizi Galata’daki dostu kömür amelesi Nevzat’ın yanına götürdü. Kolları dirseklerine kadar sıvalı, eli yüzü simsiyah, gaga burunlu Nevzat, bembeyaz dişleriyle gülerek, “Başımın üstünde yeriniz var,” dedi, “madem gidecek yeriniz yok...”

Sonra ekmek, beyaz peynir, kaynamış yumurta ikram etti.

“Bana müsaade,” dedi, “işim var. Oda benim değil, sizin.”

Küçücük, daracık bir odaydı. Yerlerde soğan kabukları, boş rakı şişeleri, bir kenarda zifiri kaplar...

Hasan, “Nasıl arkadaşım?” dedi. “Anlattığım gibi, değil mi?”

Duvarı, dört kenarından raptiyelerle tutturulmuş güzel bir kadın resmini göstererek, “Bu kadınla yaşardı,” dedi, “çok fena bir hastalık aldı ondan. Başkası olsa kadını temizlerdi sağlam. Ama bu, temizlemek şöyle dursun, tedavi ettirdi, sonra da uğur-

ladı. Bir daha da yüzüne bakmadı. İyi oğlandır Nevzat, arkadaş canlısı.”

İstanbul’da biz taşralıları şaşırtan çok şey vardır.

Güzel İstanbul!

Eşi benzeri yoktur İstanbul’un ama, toprağına altmışar kurşla ayak basan delikanlılara n’etsin İstanbul, n’eylesin?

Sonra üçümüz Karaköy üzerinden Bankalar Caddesi’ne, oradan Beyoğlu’na vurduk. Gazi adım başında şaşıyordu. Dili tutulmuştu sanki...

Dillere destan İstanbul’u o gün bir güzel gezdik... Ona kendimizi öylesine kaptırdık ki, aklımızda ne sevgililerimiz ne Gedikli Okulu. Ufacık işaretleriyle fındık kabuğuna girivereceğimiz kadınlar, kızlar...

6

İstanbul’un çarpan güzelliğine doyduk nihayet. Karınlarımız sık sık acıkiyordu çünkü ve güzellik karın doyurmuyordu. Birer iş tutmanın zamanı çoktan gelmiş, geçmişti.

İş!

Nerde?

Hür olmaya hürdük, hem de alabildiğine. Arzu edersek fabrika kurabilir, istediğimiz lokantasında karınlarımızı doyurabilir-dik İstanbul’un. Ama canımız ne fabrika kurmak ne de mesela Tokatlıyan’da karnımızı doyurmak istemiyordu ve herhalde biz, hürriyetten faydalanmasını bilmiyorduk.

Açlığı gene iliklerimizde duymaya başladığımız günlerden bir gün, Aksaray’da muhallebicinin önünde Kasafan Cemal’e rastlamayalım mı? Hani şu, pul parasıyla ayran içen Kasafan Cemal’e...

Gelip geçenlerin dikkatini çekecek şekilde sarmaş dolaş olduktan sonra dereden tepeden konuşmaya başladık.

Geçen sene Gedikli Okulu'na girmiş. Bizim de girip giremeyeceğimizi sorduk. Başını ümitsizce salladı. Talip o kadar çokmuş ki... Bununla birlikte, belli olmaz, kim bilir?

“Ama durun,” dedi, “şu bizim Memet vardı hani, Yirmi Altılık Memet.”

“Bizim kaptan?”

“Heye... Burada, Beykoz'da. Bir lokantalı gazinoda çalışıyor. İşi kıyak. Hem madem çalışmaya geldiniz, ustası size Beykoz Kundura Fabrikası'nda birer iş uydurur, fabrikanın ustaları filan onların lokantasında yiyorlar.”

Gazi, “Bütün bunlar sonraki iş oğlum,” dedi, bu enayinin yüzü tutmaz, dünden beri açız, Allahımız şaşıyor. Sen sökül bakalım kaç kuruşun varsa üzerinde?”

Kasafan ceplerini yokladı.

“Fazla param yok. Size ancak ekmek peynir alabilirim...”

“Bir paket de sigara. Nerdeyse izmaritlere fit olacağım!”

“Oldu olacak, birer de kahve şişirsek,” dedim.

“Uzun ettiniz lan, hergeleler! Sigaraya, kahveye boş verin.”

“Vallahi Kasafan kardaş, ne sigaraya ne de kahveye boş verebiliriz.”

Ertesi gün Kasafan'ın peşine takıldık, ver elini Beykoz!

Yuşa'ya giderken, hemen oracıkta, hışıldayan ağaçların gölgesindeki küçücük bir lokantaya bizi getiren Kasafan Cemal, “Yemekler bildiğiniz gibi değil,” dedi, “oturun şuraya...”

Gazi, “Yemekler,” dedi, “bildiğimiz gibi değilmiş. Bak, istediğim gibi karnımı doyurmama karışma gene. Kaç porsiyon yersem yerim!”

“Ne demek istiyorsun yani? Herifleri ürkütüp daha ilk günden...”

“Niye ürksünler? Senin bitmez asilzadeliliğin. Bana karışma. Yumulacağım ben!”

Birer sandalye çekip oturduk. Az sonra Kasafan, Yirmi Altılık'la geldi. Mahalle futbol kulübümüzün kaptanı Yirmi Altı-

lık'la. Bizi görünce şaşırıldı, sevindi ilkönce. Sonra birdenbire neşesi uçtu. O zannetmişti ki, dillere destan Fenerbahçe'nin maçlarını seyretmek, para yemek için gelmiştik. Halbuki biz birer iş uydurmaktan bahsediyorduk. Evet, arkadaşlık, muhakkak ama, lokanta kendisinin değildi ki. Nihayet, boğaz tokluğuna çalışan... Patronu da aksinin biriydi. Bize kredi açıp açmayacağına gelince... Sanmıyordu. Beykoz fabrikasında çalışmak... Biz de en olmayacak şeylerden bahsediyorduk. Fabrikanın önünü görmeliydik. Değil bizim gibi, dükkânını kaybetmiş kundura ustalarıyla doluydu!

Gazi bana baktı, ben Gazi'ye. Gazi'nin yumrukları belindeydi, titriyordu. Kasafan Cemal de bizi getirdiğine bin pişmandı.

“Ulan,” dedi, “hiç olmazsa birkaç gün barındır şurada!”

Yirmi Altılık, “Vallahi, Cemal,” dedi, “bilmem ki... Lokanta benim olsa, bilirsiniz. Ama ben de nihayet... Bizim patron Balmumcu Yetimlerevi'nden arkadaşım güya, bilmiyorsunuz tabiatını.”

Gazi ağlayacak kadar hırslı, kolumdan çekti:

“Yörü be!”

Yuşa tepelerini işaret etti:

“Şuradan şöyle basar gideriz!”

Kasafan Cemal, “Yuh ulan sana,” dedi, “bu mu arkadaşlık? İnsanlık bu mu? Ulan açlıktan nefesin kokuyordu Adana'da. Biz, arkadaşlar olmasa... Unuttun mu o günleri?”

“Unutmadım Cemalciğim, biliyorum. Allah hepinizden razı olsun, unutabilir miyim? Bana hepinizin iyiliği çok, fakat...”

“Bırak fakatı makatı. Git görüş patronunla!”

Yirmi Altılık, yutkundu, lokantaya taraf döndü, baktı.

Gazi, “Nerde patronun?” dedi, “Gider ben görüşürüm...”

Karşıda, kadınlı erkekli oturulmuş masalardan birini işaret eden Yirmi Altılık, “Arkası dönük, dikilen,” dedi, “elinde kahve terazisi var, beyaz gömlekli.”

Gazi o tarafa yürüdü, Kasafan’la ben de peşinden. Adamı bir kenara çekti.

“Hısım,” dedi, “biz senin şu hergele çırağının arkadaşıyız. Memleketten geldik. İşsiz, beş parasız ve açız doğrucası. Bizi lokantada birkaç gün idare edebilir misin?”

Adam bizi şöyle bir süzdü:

“Burası, bizim çırağın diye mi geldinizdi?”

Gazi her şeyi bir çırpıda anlattı. Adam uzun uzun güldü.

“Şu halde,” dedi, “İstanbul’un kaldırımları altın diye işitmiştiniz?”

Yirmi Altılık’a seslendi. Yirmi Altılık koşarak geldi.

Patronu:

“Bak, senin diye gelmişler buraya. İstanbul’un kaldırımları altın diye işitmişler. Niye boş veriyorsun?”

Yirmi Altılık, kızardı. Beriki, “Ver,” dedi, “sandalye ver, çay kahve ikram et. İmarethane açtık nasıl olsa. Ver bakalım...”

Yerin dibine geçerek, kahrolarak iskemleleri aldık, kahvenin arkasındaki çayırılara geldik, oturduk, sigaraları yaktık. Yirmi Altılık:

“Aldırmayın, hep böyle konuşur. Bana neler söyler, ohoo...”

Aldırmamış göründük. Bir saat, iki saat, akşamlar ininceye kadar. Yorgi’den, Kahveci Ahmet Efendi’den, Mendiye’den, yaptığımız maçlardan, kupa maçında Kubilayspor’a karşı Bankocu Bayram değil de, Köfte Ahmet oynasaydı, frikiği de Doç Ali değil, Gazi atsaydı sahadan mutlaka galip çıkacağımızdan, bakkal Nuri’nin o kadar aidat verdiği halde, bir maçta bile oynayamadığını söylemekle bitiremediğinden filan bahsettik.

Bir ara Gazi, Kasafan Cemal’in kasketine vurdu:

“Allahsız! Pul parasıyla ayran içtiğin günler... Ha?”

“Yaa... Ne günlerdi. Lakin geberiyordum susuzluktan.”

“Bütün gece yürüttündü bizi.”

“Yorgi fosforlu saatini sattıydı. Ne iyi oğlandı Yorgi.”

“Kepekçi dükkânındayken daha iyiydi... Şimdi zengin oldu, manifaturacılık yapıyor.”

“Deme,” dedi Yirmi Altılık, “amcasının kızıyla evlendi dese-ne? Ya parlak Saim?”

“Bu sene liseyi bitiriyor, hukuka girecekmiş. Hâkim olacaktıymış...”

“Ya Doç Ali? Vatür Salih? Kambur Recep?”

“Kambur Recep’i sorma...”

“N’oldu?”

“Öldü.”

“Yapma.”

“Öyle bir öldü ki fukara... Gövdesine bütün kurtlar düştü.”

Çöken alacakaranlıkta ulu ağaçların hışıltısı, Boğaz’dan geçen vapurların düdüğü.

Yirmi Altılık, “Ya Hasan Hüseyin?” diye sordu, “Muhasebeci oldu mu?”

“Olacak...”

“Olacak demek?”

“Olacak...”

Yirmi Altılık, kıs kıs güldü.

“Niye güldün?”

“Kompostoları cebine doldurduğu günü hatırladım...”

“Ya genel kaptanın sigaraları?”

“Ya bize kebab ısmarladığı gün?”

Gazi:

“Hey gidi yiyip içip aç yattığımız günler, hey!”

Kasafan Cemal son vapurla gitti.

“Peki,” dedim, “bu kocaman, koskocaman şehre biz ikimiz sığmayacak mıyız?”

Yirmi Altılık, içini çekti.

“Yokluğun gözü kör olsun. Ben fena insan mıyım? Söyleyin, fena mıyım esasta? Değil, vallahi hiç de fena değilim, bilirsiniz. Ama ne yapayım? Şuradan kalkmış iki arkadaş gelmiş, onları ağırlamak, gezdirmek icap eder. Eder ama, elim kolum kanadım kırık. Yoksa...”

Gazi'nin yuvarlak yüzünü yandan görüyordum. Arkamdaki yoldan insanlar geçiyor, ağaçların aralarında kovalamaca oynayan çocukların cıvıltıları.

Yirmi Altılık'ın patronu usullacık yanımıza sokulmuş, hiç haberimiz olmadı:

“Demek,” dedi, “birer iş bulacaksınız İstanbul'da, para kazanacaksınız, sevgililerinizi aldıracaksınız? Tabii, iyi bir de konak ister size. Sonra, daha mühimi, çok sağlam cinsinden birer de kasa. Bu mutlaka lazım. Biriktirdiğiniz paraları koymak için... Ha?”

Yumrukları belinde, gülüyordu.

“... Eğer,” diye devam etti, “aşçı, aşçı yamağı filan da lazım olursa... Haber verin. Memet'le ben varız.”

Boyuna gülüyordu. Uzaklaşmadan önce:

“... Lokantanın üstünde bir tavan arası var,” diye devam etti, “misafir ağırlamak için pek elverişli değilse de... Hasır yayarsınız. Nasıl olsa mevsim yaz, örtünecek istemez. Tek sakıncası, farelerle karaböcekler bolcadır, saygısızlık edebilirler, kulaklarınızı koruyun, karışmam. Sonra bir de kırık ayna olacak. Tozunu şöyle bir üfürürsünüz. Bir Ermeni asilzadesine aitmiş. Sabahları tuvalet tazelerken. Tek kusuru çarpık göstermesi. Bir de, sırları epeyce dökük... Bununla birlikte, eski bir asilzadeye ait olması, dünya malına değmese de gurur okşayıcıdır sanırım. Ne dersiniz?”

Hiçbir şey demedik. Kendi kendine güldü, güldü. Sonra Yirmi Altılık'ı çağırdı, onu bir kenara çekerek bir şeyler söyledi.

Bu sırada Gazi, yokluğun anasına avradına sövdü.

7

Ertesi gün Yirmi Altılık, “İstanbul'a ineceğim,” dedi. “Galata'da Nevzat'ı bulur, eşyalarını alır getiririm, yaz bir pusula!”

Bir pusula yazıp verdim.

Gayet neşeli döndü, insana kuşku verecek kadar.

“Gittim,” dedi, “Nevzat’ı buldum, pusulanı okudu. Eşyalar için merak etmesinler, burada kalsın, ben korurum. Ne zaman gelirlerse alırlar, dedi...”

O gece, zeytinyağlı dolması, salatası ve rakısıyla eksiksiz bir ziyafet çeken Yirmi Altılık, çabucak sarhoş oldu, ağladı.

“Ben,” diyordu, “namussuz değilim esasta kardeşler, bilirsiniz amma, gözü çıksın yokluğun.”

Beni bırakıp Gazi’ye, Gazi’yi bırakıp bana sarılıyordu. Yedik, içtik, deniz kenarındaki parktan denizi, gelip geçen vapurları seyrettik, yıldızlar hakkında ne biliyorsak saydık döktük, uygunsuz kadınlara laf attık, çok geç yattık. Sabahleyin uyandığımız zaman kıpkırmızı güneş ayakucumuzdaki tozlu ayna parçasına vurmuştu. Gazi, “Yirmi Altılık’ın akşamki durumu neydi?” diye sordu.

“Bilmem,” dedim, “Hasan Hüseyin’in kebab ısmarlamasına benzedi. Gömü bulmadıysa, yakındır, kokusu çıkar!”

Kokusu sahiden de çıktı.

İş bulma ümitlerimizin tamamıyla suya düştüğü günler... Bir gün, gece yarısından sonraydı. Yirmi Altılık’la patronu aşağıda zeytinyağlı dolma dolduruyorlardı. Etrafa mis gibi dolma kokusu yayılıyordu. O gün hiçbir şey yememiştik. Dolmanın çıldırtan kokusunu içimize çekerek, aşağıya, beyaz kayık tabaklara dizilen patlıcan dolmalarına kuşbakışı bakıyorduk. Gazi, “Şu dolmaların yirmi tanesini yiyebilirim,” buyurdu.

“Çiğköfte mi dedin?”

“Bırak şakayı yahu.”

Dolmalara göz kırpmadan bakıyorduk.

“... Gece, usullacık inip,” dedi.

“Sonra?”

“... Camekânı açıp.”

“... Yani?”

“... Birer tane...”

“Sahiden yapabilir misin?”

“Bilmem. Sen?”

“Ben mi? Sanmıyorum...”

Gazi, İstanbul’a sövdü.

“Hey gidi hey!” dedi. “Rahmetli annem sağ olmalı da görmeli beni şimdi. Zeytinyağlı dolma için içimizi çekiyoruz.”

“Ya biz? Birinde hiç unutmam, Niyazi gene pırzolalara burun kıvırdıydı... Babam zorla iki kalem pırzolayı yedirdi de oğlan öğürdüydü. Et butla gelirdi, yağ tulumlarla, peynir tenekelele.”

“O enayi oğlu enayi de dalga geçiyor bizimle.”

“Kim?”

“Şu, Yirmi Altılık’ın patronu...”

“Ha, geçenki mi? Aşçı filan lazım olursaymış...”

“Kazanacağımız paralara kasa dalgası da var. Alay ediyor. Baksana, dolmaların içi fazla gelecek galiba?”

“Öyle görünüyor. Ama, sana ne?”

“Hiiç... Fazla gelirse... Yeseler bari...”

Dolmaların içi sahiden de artmıştı. Patronuyla Yirmi Altılık birer kaşık aldılar, yemeye başladılar.

Ben dudaklarımı dişliyordum. Gazi ana avrat sövdü, öksürdü. Yukarı baktılar, geri çekildik.

Adam, “Uyuyor mu o enayiler?” diye sordu. Yirmi Altılık başını salladı.

Gazi usulcacık:

“Enayi miyiz?”

“Bilmem... Zannetmiyorum.”

Bu sırada patron:

“Tembih et o arkadaşın Cemal’e, iti köpeği peşine takıp getirmesin... Hem söyle onlara, yarın toplasınlar tası tarağı!”

Yirmi Altılık cevap vermedi.

“... Biliyorum,” diye adam devam etti, “koskoca İstanbul bu... Beş parasız, işsiz dolaşmak. Zor, hem de müthiş, biliyorum ama, bizim vaziyetimiz de malum... Bugün şu Bohor’a uğra demiştim, uğradın mı?”

“Abone parası için mi? Uğradım. Rica etti, iki gün sonra, dedi.”

“Buyur, kime gitsek, iki gün sonra, ay başına. Borç bini aştı, bakalım nasıl kıvıracacağız? Sen mutlaka söyle bunlara, yarın çeksinler postayı. Allah değilim ya... Deldiği boğazı doyursun.”

Sonra uzun bir sessizlik oldu.

Gazi, içerlere çökmüş gözlerle baktı, bakiştık, o kadar.

Ertesi gün, Yirmi Altılık'ın uyarısına gerek kalmadı, birer vapur parası istedik. Gideceğimizden dolayı canı sıkılmış numarası yaptı:

“... Benim hakkımda fena düşünmeyin olmaz mı?” dedi. “N’olursunuz fena düşünmeyin. Ben de nihayet...”

Patron alakalandı, geldi.

“Ne o,” dedi, “gidiyor musunuz yoksa? Bir iş bulana kadar kalsaydınız, n’apacaksınız, kararınız ne?”

Hiçbir kararımız olmadığını söyledik ve Gazi’yle sadece bakiştık. Sonra, Yirmi Altılık’tan uydurduğumuz vapur parasıyla iskeleye indik.

Daha sonra, İstanbul, Galata, Nevzat’ı bulduk. Gaga burunlu Nevzat, bembeyaz dişleri. Sonra da işi öğrendik:

“... Kısa boylu, gözleri şipidik şipidik, galiba da köse biri geldi, pusulanızı verdi, okudum, teslim ettim eşyalarınızı, aldı gitti!”

Gazi, ana avrat, din iman sövdü. Ben donakaldım. Nevzat’sa bizi uzun uzun gözden geçirdikten sonra, ılık çalarak pencereye gitti. Sonra masanın üzerinde duran iri domatesi aldı.

“... Demek diye devam etti, eşyalarınızı size getirmedi?”

“Getirmedi...”

“N’apacaksınız? Yataksız, üst başsız...”

“Bilmem?”

Bizi tekrar gözden geçirdikten sonra:

“Gelelim ikinci bölüme o halde. Pusulanızı aldım ama, ne yalan söyleyeyim, herifin duruşunu hiç beğenmemiştim... Eşya-

ları teslim ettim etmesine, lakin peşini bırakmadım. O gitti, ben gittim, o gitti, ben gittim... Uzatmayalım, götürdü, bir Yahudi var, aşağıda, ona teslim etti, çekti gitti... Şıp, bindim tepesine Yahudi'nin tabii. Ne o, filan... Dedim bu eşyaların sahibi var, şimdi polisle birlikte gelecekler falan fıstık. Yahudi'de şafak attı.. Uzatmayalım, on liraya rehine bırakmış sizinki, verdim Yahudi'nin parasını, geri aldım eşyalarınızı... Aşağıda, hepsi duruyor, istediğiniz zaman alabilirsiniz!"

Çıldıracaktık Gazi'yle az kalsın... Boynuna sarıldık, onu öptük, öptük..

"... Hâlâ bir iş bulamadığınıza göre," dedi, "eşyalarınızı ister alın, ister burada kalsın. Yani açıkçası, demek istiyorum ki, benim on liranın hiç kıymeti yok. Ne zaman paranız olursa..."

Küçük halamdan para istemek aklıma geldi. Bir mektup yazarak, durumumun ciddiliğini, yanımda da bir arkadaşım olduğunu, ne yapıp yapıp acele, kuşun kanadıyla para göndermesini bildirdim.

Mektubu postaya Nevzat attı.

Aylak aylak dolaşmak, vitrinleri seyretmek, lüks otomobiller içinden otomobil beğenip, seninki kötü, benimki daha iyi diye dipsiz münakaşalara tutuşmaktan ve mutlaka gelmesi gerektiğini zannettiğimiz parayı beklemekten başka yapacak ciddi bir işimiz yoktu. Para gelince karnımızı adamakıllı doyurmamız teklifinde bulunan Gazi'ye, "Olmaz," dedim, "peynir, ekmek, üzüm. İdareyle hareket edelim!"

"Halanın kocası zengin mi?"

"Oldukça..."

"Seni severler mi?"

"İdi ama..."

"Çok mu severlerdi?"

"Çok severlerdi. Türkiye'nin en büyük doktoru olacaksın derlerdi. Demek severlerdi."

"Öyleyse, korkma... En aşağı bir yüzlük."

“Yüz lira mı?”

“Öyle ya! Düşünürler ki yanında da arkadaşı varmış... Biraz fazla gönderelim bari de arkadaşının yanında utanmasın, yüzü gölgelenmesin. Öyle değil mi?”

“Olabilir ama, olmayabilir de...”

“Olmayabilire boş ver. Seni madem seviyorlardı...”

“?..”

Beyazıt’ta, havuzun başındaydık bunları konuşurken... Hava sıcaktı, gök maviydi, İstanbul güzel, ama karnımız açtı!

“Sana bir şey söyleyeyim mi,” dedim, “şu lokantalara bir daha uğrasak hiç fena olmayacak!”

“Sık dişini,” dedi Gazi, “kredimizi düşürmeye boş ver. Nevzat kovmuyor nasıl olsa... Bir iki gün daha safra olalım, bakalım Allah ne gösterecek.”

“Marifet, kovuluncaya kadar tınmamak değil mi? Sen bu kadar yüz­süz değildin Adana’da.”

“Gene değilim ama, bakma... Yolsuz kalınca...”

Yanımızdan bir serseri geçiyordu. Ta karşıdaki bir arkadaşına, “Heeey, Metroviçeli!” diye haykırdı, koşarak gitti. Kafamda birden sanki şimşek çaktı.

“Ulan, dur be Gazi,” dedim, “hani şu bir arkadaşımız vardı, Giritli Kahvesi’nde... Necip Metroviçeli, Asker Necip?”

“Ee, sahi vardı. Asker Necip. Adresi?”

“Aklımda galiba. Metroviçeli Necip, Fener, Haliç Fener’i. Haliç. Ha?”

Gazi kolumdan çekti:

“Yeter bu kadarı, çok bile, haydi!”

Fırladık. Sora sora Haliç Fener’ini bulduk. Tütün depolarını teker teker dolaştık. Öğleye doğru, eli yüzü, üstü başı kir pas içinde Necip, karşımızdaydı. Acı acı tütün kokuyordu. Gözlerine inanamıyordu. Beni bırakıp Gazi’ye, Gazi’yi bırakıp bana sarılıyordu. Sonra gitti, depodan izin aldı. Çalıştığı deponun ya-

nındaki bir lokantaya bizi soktu, evvela karınlarımızı doyurmamızı söyledi.

“Ben,” dedi, “depoya kadar gideceğim. Beni şu bitişikteki kahvede bekleyin, tembih ederim, para filan vermeyin!”

Gazi masaya çökmüştü bile:

“Dikilme lan,” dedi, “otur da yumulalım!”

Çatalını tabağa vurdu.

“Biraz kısa geçelim,” dedim, “çünkü...”

“Karışma. Açlıktan habibim şaşıyor benim. Garson, kardaş, bak hele be... Ulan amma da mostra garsonlar be... Lan bak hele, garson!”

Garson geldi.

“Bana,” dedi, “evvela zeytinyağlı dolma... Yahut boş ver zeytinyağlıya. Sade yağlı olsun, amma, irisini seçsin ustan ha!”

Garson gülerek çekildi.

“Ne bakıyorsun,” dedi, “bir haftalık yiyeceğim. Sana ne? Fakat ne bildi Necip aç olduğumuzu? Benizlerimiz mi dönmüş acaba? Fakat arkadaş böyle olur. Herif bir bakışta nevrimizin döndüğünü anladı, aferin!”

Garson onun dolmalarını getirmişti.

“Bana,” dedim, “bir çorba...”

Necip paydosta geldi. Sokağı dolduran tütün işçilerinin gü-rültülü kalabalığı önümüzden geçiyordu. Onların kirli paslı, fakat her şeye rağmen neşeli kalabalığı içinde olmayı çok isterdim.

Necip boyuna soruyor, gülüyor, seviniyordu.

“... Maçlara gideriz, öyle maçlar oluyor ki. Hangi kulübe gireceksiniz? Fenerbahçe’ye girin bence. Çünkü Fenerbahçe...”

Arada Gazi’yle bakışıp usullacık gülüyorduk. Kim bilir kaçın-cı kahvelerimizi içtikten sonra, “Hangi otelde kalıyorsunuz?” diye sordu. “Oteliniz temiz mi bari?”

Gazi bana göz kırptı, “Temiz,” dedi.

“Bu gece bizde kalırsınız. Haydi gidelim. Otele söylemek lazım mı?”

Gazi, “Yooo,” dedi, sonra işi şakaya vurdu. “Hangi otel Allahsız? Bodrum palasta misafiriz...”

“Hangi bodrum palas?”

“Nevzat diye birisiyle tanıştık, onun odasında.”

“Kömür amelesi.”

Necip, “Ben de sanmıştım ki,” dedi. Sonra önümüze düştü. Ne sanırsa sansın, iltifatta zerrece kusur etmedi.

Birtakım köşeler döndük, sokaklar geçtik, kafesi, cumbası ve kırmızı kiremitli damları bol bir mahallede, alçak bir ahşap evden içeri girdik. Bizi misafir odasına aldılar. Evin içi loş ve serindi. Sofada bazen bir baştan bir başa bir kadının beyaz hayali hızla geçip kayboluyordu.

Misafir odasının kerevet örtüsü, perdeler yeşil, pembe, mor ipliklerle, bir örnek işlemeliydiler. Duvarlarda fotoğraf yoktu. Kalın çerçeveler içinde Arap harfleriyle iri iri yazılar.

Necip:

“Bu odaya annem fotoğraf sokturmaz, burda namaz kılar da...”

Döşeme tahtaları ovulmaktan sapsarıydı. Arkamdaki pencereden bir sırt, sırtta bir mezarlık görünüyordu.

Necip’in buruş buruş annesinin damarlı elini öptük. Az Türkçe biliyordu. Dilinin döndüğü kadar sordu, anlatmaya çalıştık. Oda kararıyordu. Necip’in tütünde çalışan kız kardeşi, mavi küpeleri, ondüleli saçları, serbest haliyle geldi. “Hoş geldiniz,” dedi, sonra konsolun üzerindeki pembe karpuzlu lambayı yakıp çıktı. Çok geçmeden Necip’in kaba bııklı babası, üstü başı harç bulaşıkları içinde amcası, marangoz ağabeyi de geldiler. Kırık Türkçeleri ve nasırlı elleriyle çok hoş insanlardı. Hele babası... Kalın, siyah bıyığını sıvazlayarak anlatıyor, sık sık küfrediyordu. Bu ara Necip’in kız kardeşi sofraya bezini yere yaydı, hamur tahtasını üzerine koydu, peçete yerine kullanacağımız hav-

luları dizdi, doğranmış ekmek kabını getirdi. Bütün bu işleri oyun oynar gibi yapıyor, arada, altın dişile şöyle bir gülüveriyordu. Kime gülüyordu? Gazi'ye mi, bana mı?

Yemekler yenilip, kahveler içilip, dereden tepeden konuşulduktan sonra, Necip'in kız kardeşinin hazırladığı yataklarımıza kavuştuk. Yataklarımız ayrı ayrı ve yan yana serilmişti. Ustaca yapılmalı, fakat sakız gibi örtüler, yorgan ve çarşaflar. Her şey sabun kokuyordu.

Yataklarımıza girdik:

“Oooh...” dedim, “dünya varmış.”

Gazi yastığından başını kaldırdı:

“Ne?” dedi, “Kızı mı soruyorsun? Derhal nişanlanabilirim!”

Ona fena halde kızdım.

“Hergele...”

“Sensin. Elimi çabuk tutmasam çünkü...”

“Eee?”

“Dikkat ettim, kıza kötü kötü bakıyordun...”

Ertesi sabah eksiksiz bir kahvaltıdan sonra Galata'ya indik. O gün de geçti. Daha ertesi gün Gazi:

“Halandan şu para gelsin de Necip'i davet edelim...”

“Yaa... Çok iyi olur... Bir lokantaya davet ederiz.”

“İyi bir lokantaya. Şöyle rakısıyla, mezesiyle...”

“Nevzat'a olan borcumuzu da öderiz.”

“Tabii, tabii şart... Onu da davet etmek ister.”

“Olmazsa öyle yapalım. Necip'e çektiğimiz ziyafete onu da alır götürürüz. Doğrusu...”

“İki şişe Kulüp Rakısı ısmarlasak.”

“Yüz elli lira filan gelirse, hiç önemi yok.”

“Zannetmem, fazla gönderir halan. Çünkü yanında arkadaşı da varmış madem diye düşünür herhalde...”

O günün akşamı, Nevzat dört gözle beklediğimiz mektubu uzattı. Zarfı heyecanla yırttım. Gazi'yle kafa kafaya vererek bir hamlede okuduk:

Arkadaşımı filan bırakıp hemen hareket etmeliymişim. Otobüse para vermeye lüzum yokmuş. Eniştemin ismini versem yetmiş, iti köpeği peşime takmak huyundan ne zaman vazgeçecekmişim!

Gazi sapsarı kesilmişti. Mektubu yırttım, kızarmış balık kokusu gelen yan pencereden dışarı fırlattım. İlkönce benim elbiseleri okuttuk. Sonra bavulu.

“İstanbul şehrinin yoktur menendi!”

Tramvaylarından in, taksilerine bin, istediğin lokantasında canının istediği arkadaşla ziyafetler çek, iş ara, fabrika kur, banka aç istersen!

“İstanbul şehrinin yoktur bir benzeri!”

Sonra?

Sonra, İstanbul kazan, biz kepçe. Galata kahvelerinde garsonluk, kömür ameleliği, simitçilik ve ikişer buçuk lirasına maçlar yapan mahalle takımlarında boğaz tokluğuna futbolculuk.

“İstanbul şehrinin yoktur bir benzeri!”

Ve bir sabah, köprüsü, tramvayları, kirli denizi, Galata’sı, Beyoğlu’su ve kalabalık caddeleriyle güzel kadınlarını İstanbullulara bırakıp, yarı aç, bindik vapura.

Elveda İstanbul şehri!

8

Adana’ya döndüğümüz gece Hasan Hüseyin’den öğrendik ki, benimki bir deniz gediklisiyle işi uydurmuş. Gazi’ninki yakın köylerden birinde rençberlik eden amcasının oğluyla nişanlanmış, Giritli kahveci esrarla yakalanıp hapse girmiş.

Gazi, “Uğurlar olsun,” dedi, “uğurlar olsun.”

Bana gelince...

Hasan Hüseyin, “Ne düşünüyorsun?” diye sordu.

Gazi:

“O enayi, merasimsiz unutamaz. Nedir lan, alt tarafı bağlar gazeli be...”

Gece yarısına doğru Gazi’yle Hasan Hüseyin’den ayrılıp, kibritle parolalar verdiğimiz ihtiyar çınarın oraya geliyorum. İhtiyar çınar gecenin içinde sabırlı ve kaderine boyun eğmiş duruyor. Dayıyorum sırtımı gövdesine. Ta karşıda yan yana iki aydınlık pencere, ışık vurmuş asmalar. Her şey onları bıraktığımız en son geceki gibi. Kuvvetli bir ısıklık çalıyor. Aydınlık perdede kulak kabartan gölgeler. İkinci ısıklıkta telaşlanılıyor, bir kaynaşma. Sonra sofaya çıkıyorlar. İdare lambası “Geliyorum” işareti veriyor. Yüzümde titremeler, sol kulağımda birden bir vınlıtı. Kim bilir nasıl ağlayıp af dileyecek? Ne diller dökecek kim bilir? Kim bilir, kim bilir, kim bilir?

Geliyor, hoş geldin bile demeden, sadece dikiliyor. Uzun uzun bekliyoruz. Nihayet, “İşittiklerim doğru mu?” diye soruyorum. Cevap vermiyor.

“Demek doğru?”

Gene cevap yok.

Nasıl tanıştıklarını soruyorum. Hep, hep susuyor.

“Şu halde,” diyorum, “benim için her şey mahvoldu!”

Başını kaldırıp yıldız dolu göğe bakıyor, sonra kollarını göğsü üzerinde çaprazlıyor.

“Seni benim kadar sevmesine imkân yok, pişman olacaksın,” diyorum, “vallahi pişman olacaksın.”

Omuz silkiyor.

Sigaramın izmaritini atıp dönüyorum.

Asfalt cadde, elektrikler, bekçilerin düdükleri. Bir köşeyi kıvrılırken arkamdan yetişen birisi kolumu tutuyor, dönüyorum, Hasan Hüseyin, “Bitti mi?” diyor.

“Bitti!” diyemiyorum.

“Sana söylüyorum. Bitti mi?”

“Fakat...”

“Fakatı makatı yok. Bu burda bitmeli, sen ya okula başlamalısın yeni baştan ya da esaslı bir iş tutmalısın.”

“Kibritini versene!”

Bir sigara yakıyorum.

9

Babaannem, “Eğer oğlum, sen adam olursan, sokaktaki köpekler de adam olur!” dedi.

Arkadaşıma filan boş verip kalsaymışım halamın yanında. Her koyun kendi bacağından asılmış, filan falan, feşmekân.

Gazi de babasından mükemmel bir saparta yemiş. Tabii, itin köpeğin sözüne uyup evden kaçtığı için!

Üç gün sonra, dayısının yakın köylerden birindeki un değirmeninde çalışmaya mecbur edildi ve galiba iki hafta sonra annemler, babamın çatık kaşlı emirleriyle çıkageldiler.

Asla okulu bırakmamalıymışım, mutlaka, mutlaka bir baltaya sap...

“Okuruz,” dedim.

Annem şaştı:

“Okuruz mu? Şimdi okumuyor musun?”

Sözü babaannem aldı, söyledi, söyledi, söyledi. Sonunda da:

“Eğer, bu oğlan adam olursa, sokaktaki köpekler de...”

Annem yüzüme kaygıyla baktı.

Babamların benden sonra Kudüs’e geçtiklerini biliyordum. Annemin anlattıklarına göre, Kudüs’te tam bir sefalet içindeymişler. Bedevilerle dolu bir hanın daracık, harap bir odasına tıkmışlar. Niyazi’nin boyu birdenbire uzamış, fakat çok zayıfmış. Boynunda işporta, bütün gün Kudüs caddelerinde... Bari rahatça dolaşabilse... Filistin tebaası olmadığı için, bütün yabancılar gibi o da İngiliz polislerinin takibinden korunmaya mecbur oluyormuş.

Birinde peşine bir polis takılır. Niyazi kaçır, adam kovalar. O sıra yanlarından bir tramvay geçiyormuş. Niyazi bu kapıdan bi-nip öbür kapıdan atlar ve kapaklanır. İşportası kırılır, öteberiler saçılır; dizleri, avuçlarının içi yaralanır, kan içinde kalır.

Annem hem söylüyor, hem ağlıyordu.

“Hey gidi dünya! Saksıda çiçek yetiştirir gibi büyüt, üstüne titre. Onun daha baba ekmeği yiyip okula gidecek zamanı. Ho-ooş... Ondan küçükleri çalışmıyor mu, ama insanın kendi ciğeri...”

Niyazi’yi düşünüyordum. Beirut’taki evimizin havuzunun kenarına oturup, hangimizinki daha kalın diye, bacaklarımızı ip-le ölçmüştük. İkimizin bacağı da ince, uzun, fırlak dizkapaklı şeylerdi. Benimki sarı tüylü, beyaz; onunki siyah tüylü, esmer.

Annem, “Ya Araplarla Yahudilerin kavgası?” dedi.

Gün geçmezmiş ki insanlar öldürölüp dükkânlar ateşe veril-mesin. Hele sıkıyönetim konulduğu günler... Böyle günlerde babam ağzında sigara, hanın içinde üç aşağı beş yukarı dolaşır, vara yoğa sinirlenirmiş. İstermiş ki, oğlu sıkıyönetimce konulan saatten bir-bir buçuk saat önce gelsin. Halbuki Niyazi... Ya tam saatinde ya da birkaç dakika önce, işportasıyla hanın kapısında görünürmüş. Babam bağırır çağırır. Niyazi’yse, usullacık sıvışır-mış odaya.

“Peki,” dedim, “o da sizinle gelmek istemedi mi?”

“İstemez olur mu,” dedi annem, “pasaportu bile hazırlan-mıştı..”

“Peki?”

“Akşam kardeşleriyle güldü, söyledi. Adana’ya gidince şöy-le yapacam, böyle yapacam... Cin Memet’in kardeşi beni gö-rünce kim bilir nasıl şaşacak! Tekrar okuluma başlarım, futbol oynarım. Etekleri zil çalışıyordu. Sonra, nasıl oldu bilmem. Sa-bahleyin birdenbire fikrini değiştirdi. Babası bile o kadar ısrar ettiği halde...”

“Niçin?” diye sormadım. Çünkü o, benim kadar taş kalpli değildi.

Annem, “Ne yapıp yapıp,” diyordu, “bir parça para uydurup kuşun kanadıyla uçurmalıyım onlara!”

Babam öbür tarafa geçtikten sonra, hükümetçe “idari haciz” altına alınmış bir miktar tarlamız vardı ki, komşu toprak sahipleri tarafından “haksız olarak işgal” edilmekteydi. Annem şimdi bu tarlaları kurtarmak için uğraşacak, gerekirse mahkemelik olacak, kadastro adamlarını götürüp topraklarımızın sınırlarını tespit ettirecek, ondan sonra müşteri bulup kiraya verecek, daha sonra da...

Babaannem, “Zor iş!” dedi. “Uğraşmadım mı sanıyorsunuz? O kışta kıyamette, diz boyu çamurlara bata çıka... Hele birinde... Kalktım, gittim adam adam... O, bir Abdülfettah var, Gülistan’ın kocası, hatırladın mı? Tütün dizmeye gelirdi hani, gümüş soyka... Onun kocası işte. Görme şimdi, lord olmuşlar. Dün adam yerine koyup karşına almadıkların, bugün birer yedi başlı dev kesilmişler... N’apacan? Köprüyü geçene kadar ayıya dayı diyecen. Sakalına göre tarak vurdum kahrolasıcının. Oğlumun çok çok selamı var, dedim gidin, Abdülfettah Ağa’yı görün, o size gerek kalmadan, tarla icarlarını eksiksiz toplar, size kendi eliyle verir diyor, dedim. Köşeye domuz gibi kısılmış kâfir, kararıp duruyor. Dinledi. Vallaha ana dedi, biz kendi tarlalarımızı bile doğru dürüst sürüp ekemiyoruz. Kaldı ki el âlemin tarlasını... Ben kendi nefsim haramdan çekinirim. Daha tarlalarınız, bomboş yatıyorlar, gelin sahip olun!”

“Peki ama oğlum, dedim, herkes diyor ki, sizin tarlaları Abdülfettah Ağa’yla kardeşi sürüp ekiyor!”

“Vay sen misin? Herif bir öfkelen-di, bir köpürdü. Bana bak kadın diye üstüme bir yürüdü...”

Babaannem bilhassa “kadın” sözüne fena içerlemişti.

Şimdi talihini denemek sırası zavallı anneme gelmişti.

“Başka çaremiz kalmadı,” diyordu, gideceğim, mahkemelik olacağım gerekirse, ne yapıp yapıp... Çünkü onlar orada tam bir sefalet içindeler.”

Sonra birdenbire bana döndü:

“Fakat sen mutlaka okula başlamalısın!”

10

Annem tarla işlerine taze bir hamleyle sarılmıştı. Dilekçeler, tapu senetleri, işgal davaları, hukuk mahkemeleri... Günler, haftalar, aylar geçiyordu. Netice daima neticesiz kalıyor, annem yoruluyordu. Akşamın geç saatlerinde eve yorgun dönüyor, pullu kâğıtların yıpranmış tomarını bırakıp atıyordu kendini sedire. Gazyağından tasarruf olsun diye geç vakitlere kadar lamba yakmadan oturuyorduk. Annemin birdenbire ağaran saçları, derinlere gömülen gözleri eve hüznün veriyordu.

Pabuçlarımın altları delinmişti, pantolonumun paçaları da tiftiklenmiş. Çoğu günler okula beş, tek beş kuruşsuz gidiyordum. Babamın çatık kaşlı emirleri, sarı şeritli ortaokul kasketim, bizim 3-B'nin inanılmayacak şeyler geçen çılgın havasına rağmen, okul beni kendine bağlayamıyor, aramızdaki bağ gittikçe gevşiyordu.

Çocuk değildim artık. Babamla kardeşim öbür tarafta sefil, annem ağaran saçları, derinlere çöken gözleriyle diz boyu çamurlara bata çıka koşup durur, kız kardeşlerim günden güne zayıflarken, benim ortaokulum bir lükstü muhakkak. Bu lüksü sürdürüp götürmeye hakkım yok gibi geliyordu.

İyi günlerin has ahbabları da kaçıyorlardı. Sohbetimizden hoşlanılmıyor, can sıkıyorduk.

“Nesine lazımdı babamın? Dünyayı o mu düzeltecekti? El için kendine zarar vereceğine... Her koyun kendi bacağından asılır...”

Annem, “Hey Allahım,” diyordu, “kurdu kocattın, köpeklerle maskara ettin. Dün karşısında lahavle diyemeyenler...”

Her ne olursa olsun, müthiş bir surette aşığılara doğru kaydığımızın farkındaydım. Nereye tutunacaktık? Bana ne diyen, bacağından asılı koyunların dudak büken, omuz silken kalabalığı içinde yapayalnızdık. Bana bunların böyle olduğunu anlatan sebepler çoktu...

Elini yoksullardan en sonra çeken mübarek ekmekle kara zeytine bile veda ettiğimiz günlerden bir gün annem, yakın, ama çok yakınlarımızdan birisine, borç para istemeye gitti.

“Hiç olmazsa bir on lira,” diyordu, “bir on lira uydurabilsem, ekmek, zeytin, çay, şeker alır gelirim. Böyle de bir zaman geçer. Ondan sonra Allah kerim. Kızlar uyanırsa oyala, hemen gelmeye çalışırım!”

Akşamdan aç yatmıştık. Annem gecikti. Kızlar uyandılar. Annemi sordular. “Ekmekle zeytin almaya gitti, nerdeyse gelir,” dedim. Sevindiler. En küçüğümüz ellerini çırpı:

“Yaşasın annem! Öyle açım ki ağabey...”

Kurşun renkli, ıslak bir sabahtı. Az evvel yağmur ortalığı sel vermişti.

Annem bomboş elleriyle döndü nihayet. Dehşetli halsiz görünüyordu. Merdivenleri zorla çıktı. Odaya tam girecekti, kapının kenarına tutundu:

“Su,” dedi, “aman biraz su...”

Fakat annem suyu içmeye kalmadı, eşiğin oraya yığılıverdi. N’oluyordu?

Kızlar ev sahibi kadına koşuştular. Ev sahibi kadın beyaz başörtüsü ve dudaklarında pıtır pıtır bir duayla geldi. Annemin bileğini eline aldı.

“Kolonya!” dedi, yoktu.

“Çiçeksuyu, sirke?”

“?..”

“Sirkeniz de mi yok?”

Yok, yok, yok! Bu yokluk içinde başım dönüyor, sofa ayaklarımın altından kayıyordu sanki.

“Sirkeniz de mi yok?”

“Evet, sirkemiz de yok! Evimiz, barkımız, tarla, apartman, otomobilimiz değil, sirkemiz bile yok!”

Yumruklarımı belime dayamıştım. Sirkemizin bile olmayışı müthiş bir ayıp mıydı?

Ev sahibi kadın gitti, kendi kolonyasını aldı geldi, annemi ayılttı. Sapsarı yüzüyle annem evvela şaşkın şaşkın bakındı, sonra... Alnını dizlerine dayadı, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı, uzun uzun ağladı. Bütün zorlamalarına rağmen, bayılma sebebini o gün söylemedi. Çok sonra öğrendik ki, annem borç para istemek için gittiği, yakın ama çok yakınımızda gayet fena karşılanır. Yukarı bile buyur edilmez. Sokak kapısında, ne istediği sorulur. Annem söyler. Yakınımız, amma çok yakınımız hanımefendi, “Böyle zamanda,” der, “nerde? Sağ gözden sol göze fayda yok.” Nesine lazımmiş babamın siyaset? Her koyun kendi bacağından asılmış. El için nara yanacağına, yakıp çubuğunu rahatına baksaymış...

Annem, “Çocuklar evde aç,” der, “eski defterleri açmaya gelmedim buraya.”

Yakınımız, ama çok yakınımız hanımefendi sinirlenirler: “Güzeel,” der, “eski defterleri açmaya gelmediniz demek? O halde, tamamen kapayalım eski defterleri!”

Sokak kapısını annemin suratına çarpar.

11

Bunu öğrendiğim zaman, oda, kerpiç duvarlı, çürük tavanlı odamız tepemde fırıl fırıl döndü. Eski defterleri kabaca kapayan hanımefendinin kocaman konağını mı yakmak, oğlunu mu dövmek, evlerine gidip rezil rüsva mı etmek?..

Bütün bunları yapabilir miydim sahiden?

Belki...

Fakat düşünüyordum ki, sonu nereye varacak? Bu türlü hareket neyi halledecek?

Belki bir konak yanacak, bir çocuk dövülecek, yahut da hanımefendinin taş duvarları rezil rüsva edilecekti. Netice? Netice aleyhime olacaktı. Kanunların himayesindeki gururlu kalabalık, bana, kayalara yumruk sallayan babayığide, çatık kaşlarla bakacak, dudak bükecekti.

Kayalara yumruk sallamanın akıllıca bir hareket olmadığını anlamıştım.

Gazi, dayısının un değirmeninde ve sıkı bir baskı altında, Hasan Hüseyin Orta Ticaret'in son sınıfında, ben ise Ortaokul 3-B'de.

3-A'da kızlar vardı ve 3-A'nın en büyüğü on altısında yoktu. Bizim 3-B'deyse Hamlet Saim'ler, Pipo Ziya'lar, Arap Sadri'ler, Ayı Mümtaz'lar, Kürt Sermet'ler vardı ve en küçüğümüzü evlendirseler, senesine çocuk babası olurduk.

Bir bakardık, Ayı Mümtaz, elinde tebeşir, karatahtaya tarihinin karikatürünü çizerken, Kürt Sermet, Ayı Mümtaz'a kâğıttan kuyruk takıverirdi. Sınıf eheyler, yuhlarla inlerken, Ayı Mümtaz işin farkına varır, bu kuyruğu takanın anasına avradına resmen söver, Kürt Sermet, kısacık boyuyla bir kenarda, gülmekten ağrıyan karnını bastırarak, Ayı Mümtaz'ın kötülüğünden korunmak için hazırda beklerdi. Ayı Mümtaz işi anlayınca da, masaların üzerinde bir kovalamacadır başlar, duvarlarında tabiat levhaları asılı sınıf toza dumana boğulurdu. Eheyler, yuhlar, masa kapaklarının müthiş gürültüsü dakikalarca sürerken, bazen sınıfın kapısı usullacık açılır, iriyarı müdürün hırslı hayali belirirdi. Müthiş gürültü şıp diye kesilmiştir. Dudaklarında silinen kahkahasıyla sınıf donmuştur.

Müdür bakar, bakar, bakar, “Sınıf mı, ahır mı, hergele yatağı mı, anlayamadım gitti,” der. “Bakın bana çocuklar... Bu böyle devam edemez.. Size ahırdakilere uygulanan davranışı uygulamasını da biliriz...”

Fakat hiçbir zaman bu davranış uygulanmadı; ben oradayken hiç olmazsa...

Bütün bunları beğenmiyor, oyalanamıyordum. Annem, kız kardeşlerim, bilhassa bilhassa kardeşim Niyazi’nin tramvaydan yuvarlanıp parçalanmış esmer dizkapakları aklımdan çıkmıyordu. Bunlar burada, onlar orada sefilken, benim ortaokulum kesinlikle lükstü. Okul, ekmekten önce gelemezdi. Omuzlarımdaki yükün gün geçtikçe ağır bastığını açık açık hissediyordum. Ortaokul diploması bana ne verecekti? Böyle bir belgeyi* aldığımı varsaysak bile, öbür taraftaki adamın oğluna kim, hangi dairede, ne cesaretle iş verebilirdi?

Çalışmak gerekiyordu, ama nasıl?

Gene dokuma işçiliği mi? Yapılarda kara amelelik mi? Pamuk tarlalarında yahut müthiş Çukurova güneşinin altındaki harmanlarda patoz ırgatlığı mı?

En kolayına giden, kavun, karpuz, üzüm satıcılığıydı. Bu kolaydı. Mevsimine göre, limon, portakal, şeker kamışı, şu bu satılabilirdi, iyi kötü bir şeyler kazanılabilirdi. Kazanılabilirdi ama, kendi doğduğum şehirde, arkadaşlarım, sonra bilhassa bilhassa, el için kendine zarar vermeyecek kadar zeki insanların önünde? Çünkü onlar, babamın el için kendine zarar verişini bir nevi ahmaklık sayıyorlardı. Halbuki kendileri... Dünyaya bir defa gelmişlerdi. İyi giyinecek, iyi ve bol bol yiyecek, gezecek, tozacaklardı. Niçin gezip tozulamadığıyla ilgileri yoktu. Onlara lazım olan, değirmenlerinin düzenli dönmesiydi. Suyu nerden gelirse gelsin...

Delik pabuçlarım, paçaları tiftiklenmiş pantolonumdan dolayı müthiş bir ayıbın yükünü taşıdığımı sanıyordum. Ahmak

* O yıllarda ortaokul diplomasıyla rahat iş bulanabiliyordu. (y.n.)

bir babanın ahmak oğlu olmam lazım geliyordu. Hâkim olan ölçü onların ölçüsüydü. Ben bu ölçüye göre hem ahmak, hem çirkin hem de zavallıydım. Şu halde, onlardan kaçmak, gözlerine görünmemek, delik pabuçlarımla paçaları tiftiklenmiş pantolonumu onlara göstermemek zorundaydım. Gördükleri her yerde, bu hislerini açığa vuran bakış veya fısıltılarından rahatsız oluyordum.

Bu tarafım hızla büyüdü, genişledi. Kambur burnum, kuru ellerim, ince yüzümden dolayı da utanmaya başladım. Onlardan birinin bakışını ne zaman hissetsem, tüylerim dikiliyor, içimden soğuk soğuk bir şeyler akmaya başlıyor, kulaklarımda vınlıtı, gözlerimde seyirme başlıyor, ellerim buz kesiliyor, ufaldığımı, kambur burnumun büsbütün kamburlaştığını ve çirkinleştiğini sanıyordum.

Sonraları, vitrinler dolusu, pırıl pırıl eşyalardan bile utanır oldum. Onlar için, o iyi ve bol yemek, iyi giyinmek, gezip tozmak için yaratıldığına inanan insanlara ait vitrinler dolusu eşya, ben yanlarına sokulunca sanki dudak büküyor, kaşlarını çatıyorlardı. Ben de hem onlardan hem de onların göz alıcı, pırıl pırıl ötebe-rilerinden kaçır oldum.

Çocukken ne iyiydi? Büyümek bu muydu? Şimdi karanlıklar içindeydim sanki. Bol bir ışık, bir çıkar yol, pırıl pırıl bir aydınlığa kavuşmak istiyordum. Benim için öyle mutlak bir kurtuluş lazımdı ki, kavun satmışım, karpuz satmışım, fabrikada çalışmışım, altları delik pabuçlar veya paçaları tiftiklenmiş pantolonla dolaşmışım, kimse ilgilenmesin, ayıplamasın. Kambur burnumu, kuru ellerimi kimse ayıplamasın!

Fakat nerde?

İğneli bakışlar, fiskos, şu bu, beni bir sümüklüböcek gibi ka-buğuma çekilmeye mecbur ediyordu. Ben de kendimi kırlara at-maya başladım.

Kırlar!

Dizboyu yeşilliğin üzerine bir kubbe gibi eğilmiş mavi gök-ler ve kelebek, arı, serçe, kuyruk sallayan, tibili, üveyik kuşları-nın kaynaştığı güneşli boşluk. Onlar yoktur artık. Bir sümüklü-böcek gibi kabuğumun içine çekilmeye mecbur değilim. Fakat bu sefer de Allah ve onun meseleleri!

Çoğu sefer, çimenlerin üzerine sırtüstü uzanır, mavi gökte kayan hafif, beyaz bulutları seyrede seyrede, Allah'ı ve onun me-selelerini düşünürdüm.

Kara karanlıkta, kara taşın üstündeki kara karıncanın bile at-tığı her adımı gören ve bunu ezelde tayin eden o... Kaderimi-zin hâkimi, evrenin sahibi, iyiyi de, kötüyü de, şeytanı da yara-tan. Bizden, bizim aileden ne istemişti? Babam niçin siyasetle uğraşmış, öbür tarafa niçin geçmiş, niçin yokluğa düşmüşüz, delik pabuçlar, paçaları tiftiklenmiş pantolonla gezmeye mec-bur olup etrafımdakilerin iğneli bakışlarına niçin hedef olmuş-tum?

Kesinlikle, bütün bunları, o, kaderimizin hâkimi, evrenin sa-hibi olan, kara karanlıkta, kara taşın üstündeki kara karıncanın attığı adımları gören Allah, ezelde alınlarımıza yazmış da onun için. Bu muhakkak ki böyledir. Peki ama, niçin? Biz ona ne yap-tık da alınlarımıza bu kötü kaderi yazdı? Etrafımdakilerin iğneli bakışları neden? Bu kaderi kendi alnıma kendim mi yazdım ki? Yoksa Allah da onlardan taraf mı? Eğer o da onlardan tarafsaa... Bu müthiş, çok müthiş bir şey olurdu.

Bir gün bütün bunların sebebini sormak için başımı göklere kaldırdım, onun mavi göklerine, “Bütün bunların manası ne?” dedim, “Söyle, neden? Niçin? Adalet neresinde bunun? Yakışır mı sana? Bizden ne istiyorsun? Gülüyorsun, değil mi? Onlar gi-bi gülüyorsun!”

Bu ilk isyanımı Allah'ın duyup duymadığını, sözlerime gü-lüp gülmediğini öğrenmek mümkün olmadı. Fakat görüyör-düm ki, ben ateş çemberinin içine düşmüş bir akrebe benziyo-rum. Şehrin parke döşeli yollarında dolaşsam, onların, dünyaya

bol bol yemek, bol bol gezip tozmak için geldiklerine inananların ateş çemberi; kendimi kırlara atsam, Allah ve onun meseleleriyle çevrili bir başka çember, ateş çemberi! Kaçacak üçüncü bir yerim yoktu.

Sonraları dikkatimi karıncalar çekmeye başladı. Yeraltının bu ufacık hayvanlarındaki bitmez tükenmez çalışma aşkına hayran oldum. Ölü bir solucanı sürüklemedeki gücün hep beraberliği!

Keşke ben de bir karınca olsaydım. Beni insan, onları karınca, ötekileri sinek, at, fil, kaplan, balık... Yaratmaktan maksadı neydi?

Saatler geçip gitmiştir. Bulutlar pembeleşmiş, terli ırgatlar bağlardan dönmektedirler. Ne kadar düşünsem boş. Yaratılış esrarının kör olmuş düğümünü çözmeme imkân yok. Çözer gibi olduğumu zannettiğim yerde tekrar düğümlendiğimi görünce, esmerleşmiş kubbenin altında bitkin, iki yanıma sarkık kollarım, düşük omuzlarımla, çaresiz, şehre, ateş çemberinin içine yollanıyordum.

Ara sıra okula da uğramıyor değildim. Bir gün, başka kulüplerde oynadık diye müdür, beni, Kürt Sermet'i, Ayı Mümtaz'ı karşısına dikti, ama gözleri bende, hep bende; söyledi, söyledi, söyledi. Sonunda, "Fakat sen," dedi, "özellikle sen yüz otuz altı!"

Gözlerimi önüme indirmiştım, başım dönüyor, kulaklarım vınlıyordu. Ben, bilhassa ben. Leyleğin attığı yavru, kırağaların bile çalmadığı acı patlıcan. Burada, onların ateş çemberi içinde işim ne? Ne bekliyorum onlardan? Verecekleri rahat ekmek belgesini mi? Sen onların arasında, kabuğunun içine çekilmeye mecbur bir sümüksükböceksin, anladın mı?

Diplomaları kendilerinin olsun, çek arabanı!

Okulu bıraktım.

Okulu bırakışına annem uzun uzun ağladı:

“Hey Allahım,” dedi, “korktuğuma uğrattın beni! Başkalarının karşısında el ovalamaya mecbur küçük adamlar mı olmalıydı benim evlatlarım? Ben ne ummuştum?”

İçimde bir ayaklanma oldu:

“Hiçbir zaman,” dedim, “hiç kimsenin karşısında el ovalamayacağım!”

Büyük bir yükten kurtulmuş, ateş çemberimin bir kenarını kırmıştım. Babamla Niyazi sanki içimden bana bakıyorlar, babam sanki:

“Aferin oğlum, sefaletimizin üstüne köşk kurmayı denemekten vazgeçtin!”

Birkaç gün sonra da annem, “Madem okulunu bıraktın,” dedi, “bir iş de tuttuğun yok. Şu tarlalarla biraz da sen uğraş!”

Annem haklıydı. Haklıydı ama, tarlalar... Yağmur, dizboyu çamur, yazın katırdikenleriyle dolu tarlalar, köyün pis yolları, azgın köpekler, babaanneme “kadın” diye bağırان çakır gözlü, kıpkırmızı Abdülfettah!

Ya beni de kovarsa?

Annem, “Erkeksin,” diyordu, “ne de olsa senden çekinirler. Ben nihayet bir kadınıam!”

Mosmor bir sabah, tekmil vidaları gevşemiş, kötü kötü gıcırdayan, on kişilik bir kaptıkaçtıya yirmi kişi tıklararak, doğduğum, kargası bol kasabanın yolunu tutuyorum. Yıllardan beri çiftliğe ilk defa gideceğim. Orada kimleri bulacağım acaba? Uzun kış gecelerinde bize peri padişahı, cin, Zümrüdüanka kuşları, yılan, çıyan, üfürükçü kocakarılar dolu masallar anlatıp sıcacık yatağımızda içimize tatlı ürpertiler veren Senem Bacı’yı mı? Bize çiğ patlıcan yemesini öğreten evdecinin sümüklü oğlunu mu? Yoksa kardeşim Niyazi’yle dutun dallarına asıp terbiye etmeye kalktığımız tavukları mı?

Kaptıkaçının içi çarık, sarmısak ve peynir kokuyordu. Yüreğimde daima Abdülfettah ve onun mavi gözlü ağırlığı.

Kaptıkaçı fişiltili, homurtulu, gıcirtılı külçesiyle yokuşlar tırmanıyor, virajlar dönüyor, soluk soluğa yol alıyordu. Radyatörün kapağı yoktu, bir ağaç parçası kakılmıştı. Azgın buhar tıka-cın yanlarından ısık çalarak fişkırıyordu.

Gözlerim kilometre taşlarında... Bu yolları babamın kırmızı Ford'uyla ne kadar çok geçmiştik? Babam direksiyondadır, ben yanı başında. Arada sigara yakmak için babam direksiyonu bana bırakırdı. O sigarasını yakadursun, avansla gazın çubuklarını sonlara kadar indiriverirdim. Otomobil müthiş bir hızla uçmaya başlar... Birdenbire buna dikkat eden babam, elimden direksiyonu telaşla alır, avans ve gazı kapadıktan sonra, "Sersem!" diye bağırır, "Otomobili devireceksin!"

Yollar hep o yollar, kilometre taşları aynı. Ta uzaklarda enginli, yüksekli tepeler, ihtiyar dağlar... Nihayet doğduğum kasaba uzaktan bir şerit gibi göründü. Yaklaşıyoruz. Kenar mahallenin kerpiç huğlarına adeta sürünürcesine kasabaya giriyoruz. Bozuk parkeli anacaddede sarsıla sarsıla yürüyen kaptıkaçtımız, oto taksi durağında duruyor. Atlıyorum. Ayaklarım uyuşmuş. Vuruyorum çarşı içine. Ellerim, bir miktar bozuk para bulunan pantolonumun ceplerinde. Altları delik pabuçlarım, kambur burnum, paçaları tiftiklenmiş pantolonum, kuru ellerim ve ince yüzüm kimsenin umurunda değil. Hiç kimse başını kaldırıp bana bakmıyor. Burada geniş bir hürriyet içindeyim. Bu insanları, benimle hiç ilgilenmeyen bu kasaba insanlarını seviyorum.

Solda Arnavut'un çardaklı kahvesi. Babamın bin dokuz yüz yirmi yedi model kırmızı Ford'u bu çardaklı kahvenin önünde, şurda durur, şoför yamağı Arapoğlu, elinde Fransız anahtarı, otomobilin bir yerlerini sıkıştırır, yahut bujileri temizlerken babam şurada, hemen şuracıkta, sivri sakallı, emekli bir paşayla karşılıklı oturur, buğday, arpa yahut pamuklardan bahseder, sigara kutularının arkasına kurşunkalemiyle birtakım hesaplar ya-

par, arada memnun memnun gülümser, göz kırparlardı. Paşa sert, kırmızı sakallı, haşin bir adamdı. Kuvvetli kollarına geniş kavisler çizdirerek konuşurdu. Milli Mücadele'ye ait öyle meraklı şeyler anlatırdı ki, hepimiz onu zevkle dinlerdik.

Bazen beni hiç ilgilendirmeyen şeylerden söz açılırdı. Müthiş bir sıkıntı içinde gerinir, esner, çapraz düşen kapıdan kahve duvarındaki Arap üzengi resmine dalar, çardağın direklerini sayardım.

Kahvenin önünden geçen yolda pervasızca yürüyorum. Sağlı sollu manavlar, berber dükkânları, kahveler. Çeşmenin yanında tanıdık bir kırtasiyeci. Ben onu hatırlıyorum. Onun beni tanı-mamasına imkân yok. Bu, yassı kafalı bir Türkistanlıdır. Biz çarşı içindeki camide okurken, onun rutubet kokan dükkânından defter, kalem, kâğıt, özellikle *Anadolu Yavrusunun Kitabı*'nı satın alırdık.

O zamanlar bize, Kâzım Karabekir Paşa'nın yazıp bestelediği bir marşı söyleterek uzun yürüyüşler yaptırırlardı.

*Çelik gibi kollu
Tunçtan ayaklı
Türk hiç yılar mı
Türk hiç yılar mı
Türk yılmaz
Türk yılmaz
Cihan yıkılsa
Türk yılmaz*

Caddede ağır ağır yürürken öyle rahatım ki... Dudaklarımda marşın aklımda kalan kısımları:

*Yunan ordusu
Tahtakurusu
Türk hiç yılar mı
Türk hiç yılar mı
Türk yılmaz*

Türk yılmaz
Cihan yıkılsa
Türk yılmaz

Kısa boylu, esmer, yusuvarlak bir öğretmenimiz vardı; taburumuzun önüne düşer, bize tempo tutarak yürürken zırl zırl terler, fesinden sızan kırmızı boya alnına, oradan da yanaklarına iner, adamı palyaçoya çevirir, gülmekten katılırdık. Hele birinde...

Birdenbire ismimle çağırıyorum. Eyvah, gene bir tanıdık mı? Dönüyorum. Tamam, bir tanıdık. Hem de ne tanıdık. Yalnız babamı değil, dedemi bile tanıyan eski bir ahbap. Şu yıllarca önce, çiftliğe gelip kargaşalı şehirlerden bahseden, bir buğday başağının tanelerini sayıp, “Fesuphanallaah!” diyen beyefendi, bir eski Yüksek Mahkeme üyesi!

Şimdi hırdavatçılık yapıyormuş. Dükkâna davet olunuyorum. Sandalye ikram ediliyor, kahve söyleniyor... İnceden inceye gözden geçiriliyorum. Bir dost gözüyle tetkik ediliyorum ama, yıllardır ben böyle şeyi unutmuşum, bel bağlayamıyorum. Ellerimle yüzüm gene buz kesildi, burnumun kesinlikle kamburlaştığını, daha çirkinleştiğini sanıyorum. Ya pantolonumun tiftiklenmiş paçaları gözüne ilişirse?

Gözlerimi ondan boyuna kaçırıyorum. Bana çevrilen gözlerin dostça olabileceğine inanmak elimde değil. Kabuğumun içine çekiliyor, arada başımı uzatarak, emniyetsizlikle ona bakıyorum, “Ne zayıf, ne çirkin çocuk. Halbuki babası ne yakışıklı adamdı!” diyecek gibi geliyor.

Oysa neler anlatmıyor? Babamın çocukluğu, veremden ölen amcam, halalarım, eski günlerin kelle şekeri, güllacı, iftar dönüşleri harem ve selamlık âlemlerine dair neler... Kabuğumdan başımı usul usul çıkarıyorum. Yavaş yavaş ısınıyor gibiyim, aramızdaki duvar alçalıyor, bir ferahlık duyuyorum. Fakat birdenbire, “Sen babana çekmemişsin,” deyiveriyor, “o maşallah kapılardan sığmazdı, sen sıska kalmışsın!”

Derhal kabuğumun içine çekilip büzülüyorum ve aramızdaki duvar hızla yükseliyor. Yüzümde, ellerimde bir üşüme başlıyor, sol gözümde de seyirme.

Yeni bir soru ikinci bir darbe gibi iniyor:

“Liseyi bitirdin tabii?”

Eyvah! Şu andaki hiçliğimin altında eziliyorum. Kesinlikle dünyanın en çirkin ve en sıksa insanıyım. Liseyi değil, ortayı bile bitiremediğimi öğreniverirse ya?

Ne cevap vereceğimi şaşırmış kalmıştım ki, o, “Bize gidelim de,” dedi, “hanım teyzen görsün seni. Seni böyle yetiştirmiş görünce kim bilir nasıl şaşalayacak?”

Felaket felaket üstüne. İtiraz etmeme, birtakım uydurma gerekçeler ileri sürmeme zaman kalmıyor. Bastonuyla kirli fötrünü alıyor, dükkândan çıkıyoruz.

“Çok soğuk davranıyorsun oğlum,” diyor, “ben senin baba değil, dede dostunum. İnsan sıkılır mı hiç? Baban maşallah...”

Adamın sol gerisindeyim, ellerim önümde. Onun ihtiyar adımlarına genç adımlarımı uydurmaya çalışıyorum. Sünepe bir halim olduğunu hissediyorum, içimde annemin esmer hayali, “Vay evladım vay!” diyor, “Başkalarının önünde el ovalayan biri oldun işte!”

Silkiniyorum. Ceketimin ilikli düğmesini çözüp açıyorum adımlarımı. Atbaşı gidiyoruz. Annem kayboluyor. Bir yükten kurtuldum ama, birdenbire hatırlıyorum ki, onunla atbaşı gitmeye hakkım yok. O bir Yüksek Mahkeme eski üyesi, bense ortayı bile bitirmemiş biri!

Geriliyor ve ceketimin düğmelerini ilikliyorum. Gene annem...

Nihayet eve ulaşıyoruz. Ev iki katlı, sağlam bir taş bina. Tokmak iki defa “efendice” kalkıp iniyor. İçerde terlik şırıltıları. Kapı açılıyor. Beyaz başörtüsüne sıkı sıkı bürünmüş bir ihtiyar kadın başı aralıktan uzanıp çekiliyor. Giriyoruz. İhtiyar kadın büsbütün sakınıyor. Amca kıs kıs gülmektedir.

“Tanı bakalım delikanlıyı, hanım!” diyor.

Kadının Müslüman gözleri, yabancıya ürküntüyle bakmaktadır.

“Vallahi efendi,” diyor, “bilmem ki... Gözüm ısıyor gibi desem...”

Yan odada huysuzlanan bir çocuk, sallanan bir beşik ve ninni söyleyen bir annenin genç sesi.

“Tanısana be!”

Sabırsızlanan ihtiyar amca, beni hayretle süzen hanım teyze... Ninni kesiliveriyor. Amca, “Şadiye, kızım!” diye sesleniyor, “Bırak çocuğu da gel biraz!”

Eyvah! Kabuğumun içine öyle büzülüyorum ki gene. Az sonra odadan çıkacak genç annenin beni müthiş çirkin bulacağı kesin. Utanıyor, utanıyor, utanıyorum. Ya paçaları tiftiklenmiş pantolonumla delik pabuçlarım?

“Buyur efendi baba!”

Bir çift simsiyah göz, bembeyaz yüz ve dağınık saçlar.

Yüreğim sökülürcesine çarpmaktadır. Sıcak bir kan yüzüme hücum ediyor. Onunsa beyaz başörtüsü ensesine kaymış, fazla açık, diri memeli, şişkin göğsü... Bu genç kadının beni beğenmesine imkân göremiyorum.

“Annen tanıyamadı, sen tanıyabilecek misin bakalım?”

Bu anne, olsa olsa ben yaştadır. Hiç de çekindiği, sakındığı yok. Yüzüme dikkatle bakıyor. Burnumun kamburu bir yara yeri gibi acımakta. Sanıyorum ki, “Amma da çirkin!” diye aklından geçiriyor.

“Vallahi efendi baba. Bilmem ki...”

İhtiyar, “Nah size!” yapıyor, “İlk görüşte tanıdım!” Anlatıyor.

Deminden beri “yabancı” karşısında ürkek ürkek dikilen hanım teyzenin başörtüsü çözülüyor:

“İlahi çocuk,” diyor, “ben de sandım ki... Demek bu kadar, insanı şaşırtacak kadar büyüdün?” Sonra kocasına dönüyor, “Fakat,” diyor, “babasına hiç benzemiyor, değil mi?”

“Benzemiyor. Babası kapılardan sığmazdı maşallah...”

Yere basmıyor, havada, boşluktayım adeta. Ah şu zayıflığım, kambur burnum, kuru ellerim, ortayı bile bitiremeyişim, vesaire vesaire vesairem...

Babama, anneme, babaanneme, halalarımın dair neler sormuyorlar. Şadiye mutfakta, pastırmalı yumurta pişirmekte, biz yemek odasında, masanın başında, gaz lambasının aydınlığında konuşmaktayız. Daha doğrusu sorguya çekilmekteyim.

Yemek geliyor, başlıyoruz. Kuru ellerimi Şadiye’ye göstermek için ne manevralar çevirmiyorum. Aceleden boyuna damlatıyor, lokmamı şaşıyorum. Bazen onunla göz göze geliveriyoruz. Dünyanın en güzel erkeği olmayı ne kadar isterdim!

İhtiyar, “Şadiyem de,” diyor, “genç yaşında dul kaldı bir çocuğuyla!” Bir tarla yüzünden damadını bilmem ne zadelerin oğlu geçen kış tabancayla vurmuş!

Kadının dul olması cesaretimi artırıyor. Benim yığınla kusurum olduğu şüphesiz. Fakat o da dul. Beni beğense, evlensek onunla. Çocuğunu hiç dövmezdim. Fakat olabilir mi? Ben eli ekmek tutmayan, çirkin, pabuçları delik, paçaları tiftiklenmiş, ortayı bile bitirememiş biri... Olabilir mi?

Gözlerim kim bilir kaçınıcı defa kuru ellerime gidiyor. Onları masanın üstünden dizlerime indirip sofradan çekiliyorum.

İhtiyar, “Niye çekildin oğlum?” diyor. “Can boğazdan gelir, ye... Bak kurumuş, kabuğuna yapışmışsın!”

En hassas yerime kuvvetli bir sopa yemişim gibi irkiliyorum. Şadiye’nin önünde. Oldu mu ya? Ayıp olmasa sofradan ve bu evden kaçardım. Şakaklarımda soğuk soğuk bir sızma...

Bu sırada kadın kocasına usullacık bir şey sordu.

Adam, “Bitirememiş,” dedi, “liseyi bile bitirememiş!”

Ah bu insanların kolay ekmek vesikasına verdikleri kıymet! Karısı, “Ortayı?” diye soruyor.

“Ortayı bitirmiştir elbette canım.”

Gözler bana çevrildi. Her ne pahasına olursa olsun, konu artık kapanmalı. Bu sefer ben soruyorum:

“Amca... Siz *İki Çocuğun Devriâlemi*’ni okudunuz mu?”

İhtiyar hayretle yüzüme bakıyor ilkönce, sonra, “Hayır, okumadım,” diyor, “sen ne iş tutuyorsun? Bir yerlerde çalışıyor musun? Sana burada bir iş bulsak. Böyle aylak aylak gezmekle olmaz. Bir dahaya gelirken ortaokul diplomanı getir de, belediye-de falan bir işçeğiz uyduralım.”

Ezildiğim yeter artık.

“İş mi dediniz?” diye başımı sertçe kaldırıyorum, “Teşekkür ederim. Bir bankanın memur imtihanına girmiştım de... Birkaç gün sonra işe başlayacağım.”

Adam şaşırıyor:

“Ya? Maşallah... Demek, öyleyse...”

“Öyle, evet.”

“Bankada mı dediniz?”

“Evet, bankada.”

“Şu halde lise mezunları girmedı imtihana?”

“Yirmi kişiydik, içimizde beşı lise mezunuydu, üçü de kerli ferli muhasebeci...”

“Aferin! Ben de zannetmiştim ki...”

O zannetmişti ki, kupkuru, çirkin, utangaç bir orta mezu-nu. Halbuki ben! Adaaam sen de. Bir kere ok yaydan çıktı, ate-şe devam!

“Buraya, tarlalarımızla meşgul olmak için geldim. Haksız olarak işgal edilmiş, yığınla tarlamız var. Onları temizleyeceğim. Esasen tarlalardan aldığımız icar bize çok bile geliyor. Ayrıca çalışmama hiç de lüzum yok ama, boş gezmemek için... Sonra, o bir Abdülfettah var. Babaanneme karşı çok terbiyesizce davranmış, ondan hesap soracağım... Onun için özellikle eski elbisem-le, altları delik pabuçlarımı giyip geldim...”

Yoksaaa... Benim yeni yeni ne elbiselerim, ne ayakkabılarım var!

Neler uydurmuyorum? Bankadaki imtihanın ne kıymeti vardı?
“Bu yıl lise olgunluklarına gireceğim, ondan sonra da... Üniversiteye. Daha sonra, belki de Avrupa imtihanlarına...”

İhtiyar, karısına göz kırpmıyor:

“Çol. zeki ve ateşli maşallah...”

“Tıpkı babası gibi,” diyor kadın.

Şadiye’ye gururla bakıyorum. Beni beğendiğini sanıyorum ve cesaretim cüret derecesinde artıyor.

Sonra yan odaya geçiyoruz. Beyaz perdeler, beyaz örtülü ke-revet, ceviz beşik, yüzü sarı teneke kaplı çamaşır sandığı, duvar-larda asılı entariler. Şadiye çocuğuna meme veriyor. Arada başı-nı çevirip gülümsüyor. Kendime güvenim iyiden iyiye artıyor. Ona cesurca bakabiliyorum artık. İçimde ılık ılık kımıldılar. Ni-hayet babası da kahveye diye çıkıyor. Büsbütün ferahlanıyorum. Onlara neler anlatmıyorum neler?

Cebimden bir sinema mecmuası çıkardığım sıra Şadiye yanı-ma gelmiş, sedire oturmuştu. Derginin yapraklarını baş başa seyrediyoruz. Arada başlarımız birbirine dokununca içimde müthiş kontaklar. Mayolu bir artist resmine dalıyoruz. Annesi sedirin ta öbür ucunda, horlamaya başlamıştır bile. Şadiye’ye az daha yaşıyorum, sonra az daha. Kolum şişkin göğsüne iyice yaslanıyor. Oram sanki yanıyor. Titriyorum, gözlerim alev alev... Birdenbire, elimden dergi düşüyor, kolumu beline dolayıveriyorum.

İri bir balık gibi, kollarımdan kurtulup çocuğunun beşiği ya-nına kaçtı, öfkeyle, “Terbiyesiz!” dedi.

İçimdeki sırça köşk tuzla buz oldu birdenbire. Derhal kabu-ğuma çekiliyor, siniyorum. Aramızdaki duvar yükselivermiştir. Kambur burnum, delik pabuçlarım, kuru ellerim, ince yüzüm ve paçaları tiftiklenmiş pantolonum. Annem içimde gene beliriyor:

“Vah yavrum, vah evladım.”

Şadiye bana arkasını adamakıllı dönmüş, hiç bakmıyor. Ne yapmam lazım? Kalkıp evden gitsem? Olmaz. Niçin gittiğimi

soran babasına vaziyeti olduğu gibi anlatırsa ya? Gitmesem... İşim ne?

Ya annesine söylerse? Derse ki, “şu suratsız adam, bana böyle böyle yaptı.” Ya annesi de babasına, “haberin var mı, derse, senin kıza şu terbiyesiz oğlan neler yapmış?”

Huzurum tamamıyla kaçmıştır. Tam bir azap içindeyim artık. Bu ara annesi uyanıyor, gözlerini ovalaya ovalaya kalkıyor. Kız sertçe dönüp nefretle bakıyor yüzüme. Annesine söylemesi için Allah’a yalvarıyorum. Kadınla st kata ıkıyoruz. Yatağımı çabucak serip buyur ediyor. Sonra Allah’tan rahatlık dile-yerek çekiliyor.

Fakat hangi rahatlık?

Odanın sokağa bakan penceresi önünde, parmağım ağzım-da, müthiş şeyler düşünerek dışarlara bakıyorum. Buz gibi bir ay var. Islak evler kalabalığı... Sokak başlarında sarı sarı yanan fenerler, donuk bir sessizlik.

Ya annesine söylerse? Ya annesi de babasına derse ki: Haberin var mı seninkinin yaptığından? İti köpeği peşine takar, eve getirirsin...

İhtiyarın bütün bunları hayretle dinleyeceğini, başını zle-rek sallayacağını, devirlerin değiştiğini, evlatların babalara, de-delere benzemediğini söyleyeceğini tasarlıyorum.

“Fakat,” diyorum arada, “kız annesine söyler mi acaba?”

Belki söyler, belki de söylemez. Bunu nasıl anlamalı? Cebim-den bir beş kuruş çıkartıyorum. Söylerse yazı gelsin, söylemezse tura!

Sallayıp sallayıp atıyorum, yazı geliyor. Demek ki söyleyecek! O halde şimdiye kadar söylemiştir. Annesi de kızın babasını bek-liyordur. Ama, dur, bir defayla olmaz ki... Bir daha atıyorum. Tekrar yazı!

Artık şpphem kalmadı. Kız mutlaka söylemiştir anasına. Ana-sı da... İki defa yazı geldi...

Aklıma birdenbire gene Allah ve onun alın yazısı geliyor. Bu gece bütün bu işlerin böyle olmasını Allah ezelde alnıma yazdı şüphesiz ki, böyle oldu. Benim alnıma bu türlü yazdı, Şadiye'nin alnına da o türlü. Yani, tavşana kaç, taziya tut meselesi.

Fakat, bırak şimdi Allah'ı ve alın yazısını. Rezil kepaze olacağım, sağlam. Ne yapmalı? Merdivenleri usul usul inip, kapılarına kulağımı dayayıp ne konuştuklarını dinlesem. Peki ama, Şadiye yahut annesi çıkıverirse? Beni öylece yakalarlarsa?

İki defa yazı geldi, kız mutlaka söylemiştir! Annesi de... Annesi de kocasını bekliyor. Adam duyunca, sabahleyin bana, tuh diyecek. Seni insan sandık da haremimize soktuk. Meğer sen...

Hâlâ pencerenin önündeyim. Gecenin donuk aydınlığında yarasalar kurşun gibi. Bir yerlerde bir ishakkuşu ötüyor ve saz örtülü kerpiç evler kalabalığı uyuklamaktalar. Soyunup yatağa giriyorum. Uyku tutmak ne mümkün?

İki defa yazı geldi, demek söylemiş. N'olacak şimdi? Yorganı tepeme çekiyorum, daha fena. Gözlerime kapaklar inince bakışlarım içime çevriliyor, başlıyoruz içimdeki Ben'le konuşmaya:

“Söylerse ya, n'olacak?”

“Yazı geldi, söyler, hatta söylemiştir bile...”

“Acaba söylemiş midir?”

“Söylemiş olması lazım...”

“Ne biliyorsun?”

“İki defa yazı geldi...”

“Sen de hep yangına körükle gidersin!”

“Niye saldırdın kadına?”

“Ayıp mı ettim?”

“Ayıptan da fazla bir şey...”

“Oldu bir defa.”

“Olduysa çek cezayı. Seni ailenin hatırı için aldılar evlerine. Bunu ne çabuk unuttun? Sen kimsin yoksa? Kaç paralık adam-sın? Kılıkta kılık, suratta surat yok. Hangi meziyetine güvendin?

Hem sen ne zaman banka imtihanına girdin de kazandın? Utanmadan çatır çatır yalan söyledin.”

“!..”

“Ya bir gün babaannene rastlarlar da, torunun maşallah banka imtihanını kazanmış. Çalışıyor mu yerinde diye sorarsa? Babaannen ne der? Ne bankası? Ne imtihanı? O kim, banka memurluğu kim? Demez mi? O size yalan söylemiş, övünmüş. O adam olursa sokaktaki köpekler de adam olur! Demez mi?”

“?..”

“O zaman ihtiyar, yaaa? der, biz onu sizin hatırlığınız için evimize aldık, yedirdik, içirdik, yatırdık. Halbuki o, benim kıza, böyle böyle, saldırmış...”

“Babaannen, seni dünyaya rezil etmez mi o zaman? Ha? Niye susuyorsun? Cevap versene!”

Uyandığım zaman gümüş bir aydınlık vardı pencerelerde. Ama bu, sabaha benzemiyordu. İçimdeki mücadele gene başladı: “Kadın şimdiye kadar çoktan açtı!”

“Neyi?”

“Şu meseleyi...”

“Gene başladın mı?”

“Başladım, çünkü kadın açtı kocasına. Böyle, böyle, dedi. İhtiyar hayretler içinde kaldı ilkin, sonra küplere bindi. Vay namussuz, dedi, vay rezil, vay hergele, dedi. Saatlerce uyku tutmadı, sigara üstüne sigara içti, ölçtü, biçti. Bütün bu kadar olsa gene neyse. Adam sabahı bekliyor. Öyle sinirli, öyle sinirli ki...”

“Sahi mi?”

“Şerefsizim ki...”

“Ne yapmam lazım?”

“Bana kalırsa, kalk, üstünü başını giyin, evden fırla!”

“Sabah olmadı ki daha. Alacakaranlık henüz...”

“Daha iyi. Sabah olursa kaçamazsın, ihtiyar dikilir karşına.”

“Demek fırlamalıyım?”

“Derhal, derhal. Hiç vakit geçirmeden.”

“Demek?”

“Demek memekle vakit geçirme, hemen fırla. Aksi halde...”

Soğuk soğuk ürpererek yataktan kalkıp acele acele giyiniyorum. Ellerim, yüzümün sinirleri, her yanım yaprak gibi, pır pır titriyor. Yakalanıp rezil rüsva olmak korkusu. Oda kapısının to-puzunu usullacık kıvrıp sofaya süzülüyorum. Duvarlar beyaz beyaz göğüs geçiriyorlar. Merdivenleri usul usul inerken gözüm tırabzanın başına rastlıyor. Bana öfkeyle bakmaktadır. Aşağı kat-taki kapıların topuzları, duvarların köşeleri, pencereler, bütün eşya canlanmış, bana azgın azgın bakıyorlar sanki. Sanki nerdey-se çığlığı basacaklar.

Heyecan içinde sokak kapısını da açıp sıyrılıyorum. Sokak ka-pısını öylece bırakıyorum.

Dışarda buz gibi bir soğuk, çamur ve aysız gökten vuran do-nuk ışık. Hızlı adımlarla evden uzaklaşıyor, köşeler dönüyorum. Dar, kısa, eğri, vıcık vıcık sokaklar... Çamurlu sular delik taban-larımdan kundurama giriyor. O kadar çok köşe dönüyor, öyle karışık sokaklar geçiyorum ki. Zaten iyice bilmediğim kasabada kayboluyorum. Herhangi bir bekçiyle karşılaşmaktan da ödüm kopuyor. Bekçi, nerden gelip nereye gittiğimi, gecenin bu sa-atinde ne dolaştığımı sorabilir. Ne cevap verebilirim? Hangi otelde yattığımı söyleyebilirim? Beni bir hırsız, bir hapisane ka-çağı sanarak alır karakola götürür. Karakolda iş anlaşılır nihayet. Bizim dede dostu ihtiyara haberler uçar, ihtiyar zaten müthiş kızgındır. Nefes nefese gelir, “İşte,” der, “bu. Ben de bunu arı-yordum zaten. Bunu tanıyor musunuz? Bu filanın oğludur. Ben bunu namuslu bir insan sanmıştım da evime, haremime... Hal-buki o, benim kıza...”

Ne cevap verebilirim? Beni belki de hapsederler. Tutuklandı-ğımı annem, babaannem, akrabalar, annemin suratına sokak ka-pısını çarpan hanımefendi, sonra babam, bir memleket, bir dün-

ya duyar, rezil kepaze olurum. Babaannem, “Dememiş miydim? Bu oğlan adam olursa sokaktaki köpekler de adam olur, dememiş miydim?”

Bana, “suçlu suratlı”, “katil çehreli” ve daha kim bilir neler derler!

Sokağın ta öbür ucunda iri bir bekçinin hayalini fark ediyor, hızla geri dönüp adımlarımı açıyorum. Ürperti içindeyim. Nerdeyse arkamdan yetişip yakalayacak, karakola götürecekler.

Bir köşe, bir köşe daha dönüyorum. Fakat düdük sesleri. Sesler sağdan, soldan, önden, arkadan geliyor, çıldıracağım. Sanki kasabanın bütün bekçiler işi çaktı, müthiş bir suçluyu kovalıyorlar. Çit duvarlı, kerpiç bir evin önünden geçiyordum, birdenbire iri bir çoban köpeği. Keskin hırıltısı, beyaz, sivri dişleriyle saldırıyor. Bir taraftan bekçi düdükleri, bir taraftan civar evlerin gittikçe çoğalan köpekleri. Kendimi kasabanın böğründeki tarlalara atıyorum nihayet. Yeni sürülmüş, yumuşak topraklar vıcık vıcık. Attığım her adım ayak bileğime kadar saplanıyor. Köpekler hâlâ peşimde, bekçi düdükleri. Kaçıyorum. Karanlıklara doğru kaçıyorum. Uzaklarda sarı bir ışık, bir istasyon feneri gözümüne çarpıyor, yolumu o tarafa çeviriyorum. Köpekler iki adım gerimdeler. Derken bir mezarlığa düşüyor yolum. Ürperiyorum. Yan yatmış, devrilmiş veya dimdik taşlarıyla korkunç bir mezarlık. Aklıma neler gelmiyor? Kan tere batmışım...

Birdenbire bir dua, çocukluğumda öğrettikleri bir duayı hatırlıyorum, bu duayı on, yirmi, belki de elli defa, bağıra bağıra okuyup köpeklere üflüyorum:

“Summün, bükümün, umyün fehüm la yerciün!”

Bu dua köpek duasıdır. Köpeklerin ağızlarını, dillerini bağlar diye öğretilmişti. Fakat tınmıyorlar bile. Çaresiz, olduğum yere çömelip başımı kollarımın arasına alıyorum. Bir zaman geçiyor böyle. Sonra tekrar koşmayı deniyorum, nafile. Dizkapaklarıma kadar saplanmışım. Kunduramın teki çamurlara saplanıyor, onu çeke çeke söküp çıkarıyorum. Derken gökte, karanlık bulutlar-

da şimşekler. Soğuk bir rüzgârla beraber müthiş bir sağanak boşanıyor. İri taneli, kuvvetli yağmur... Sırılsıklam oluyorum. Fırtına artıyor, parçalanmış siyah bulutlar dağılıyor, ay çıkıyor. Ortalıkta derhal oluşan göller, gümüştten, aydınlık, pırıl pırıl göller...

Bu sıra köpekler çekilip gitmişler, farkında bile olmadım. Ben hayli yol almış, mezarlıktan çıkmışım. Az sonra, şoseye vurup, gene koşar adım, istasyonun yolunu tutuyorum. Sarı sarı yanan ışık, istasyonun önündeki bir tahta barakadan gelmektedir. Barakaya sokulup kirli camdan içeri bakıyorum:

Ooooooooooh, insanlar!

İki istasyon memuru tavla oynuyor. Bu insanlara kul köle olabilirim. Sevinçten, bir ağıttır tutturuyorum. Utanmasam içeri girip, boyunlarına sarılıp şapır şupur öperdim onları.

İçeri dalıyorum.

Daha sonra, sabah. Parlak güneş, ıslak, pırıl pırıl bir güney gündüzü. Tren tam altı saat tehirle geliyor. Güneşe rağmen hâlâ tepeden tırnağa titriyorum. Dışlerim kuvvetle vuruyor. Gişeden biletimi alıp tam dönerken kapıda benim dede dostuyla karşılaşmayayım mı?

Biletim elimden düşüyor.

Fakat...

“Oğlum,” diyor, “nedir bu halin? Ha? Çamura mı düştün? Yağmur mu yedin? İnsan o kadar erken çıkar mı evden? Teyzen üzülüp duruyor. Bu kadar erkenden gideceğini bilsem, kahvaltısını akşamdan hazırlar, odasına bırakırdım, diyor. Bilet aldın mı? Dur ben de alayım...”

Hayretler içindeyim.

“Haydi,” diyor, “kompartımanda konuşuruz. Benim de acele bir işim çıktı...”

Kompartımanda, “Lise imtihanına mutlaka gir,” dedi, “diplomanı koynuna sok. Dünyanın bin bir hali var! Bana kalırsa, yüksekokula da devam et... Çünkü senin baban...”

Sevinçten vagona sığamıyorum.

“Elbette, elbette... Yalnız üniversite değil, Avrupa imtihanlarına da gireceğim.”

“Aferin. Hedefin bu olmalı. Çünkü mensup olduğun aile...”

Evde annem kuru çamaşır verdi, ıhlamur kaynattı, arkama şişe çekti. Sonra, “Ee,” dedi, “bir şeyler koparabildin mi bari? Gördün mü Abdülfettah’ı?”

“Ayyy... Sahi... Ben Abdülfettah’ı görmeye gitmiştim, öyle ya!”

“Gördüm,” diyorum, “nafile... Hakkınız varsa, işte mahkeme, diyor.”

Annemin bakışlarındaki ümit söndü. Kız kardeşlerim başlarını eğdiler. En küçüğümüz, ablasına, “Hiç para getirmemiş mi?” diye fısıldadı. En küçüğümüz altı yaşındaydı.

13

Tekrar kırlar, tekrar Allah ve onun meseleleri... Kötü kader yazan Allah, yazmayan Allah, iyi kader yazan Allah, yazmayan Allah, cömert Allah, eli sıkı Allah, güldüren Allah, ağlatan Allah, vuran Allah, kıran Allah, Şeytan’la başa çıkamayan Allah ve oyuncak olan zavallı kul!

Kafam, bir türlü halledemediğim bu meselelerle yara haline gelmişti. Yirmi yaşındaydım, öbür taraftaki adamın oğlu olmaktan başka suçum yoktu.

Ve tabii günler geçiyordu.

Bir pazar sabahı, üç ahabap çavuşlar, “Ben, Gazi, Hasan Hüseyin,” vaktiyle tezgâhlarında bez dokuduğumuz fabrikanın bulunduğu işçi mahallesindeki kahvede buluştuk...

Eski günlerden bir gündü. Dokumacı Ahmet’le Reşat da geldiler.

Gazi, “Var mısın oğlum Hasan Hüseyin?” dedi.

Hasan Hüseyin mendiliyle cam gözünü siliyordu.

“Neye?”

“Bir Gülbahar...”

“Varım... Neyine?”

“Bir paket Serkidoryan’ına!”

“Varım. Tuttur parayı.”

Paralar bana teslim edildi. Yenilenin sigarası ortaya atılacak, bitene kadar içilecekti.

Karşılıklı geçtiler. Ben, Ahmet, Reşat ve öteki işçi arkadaşlar da etraflarını aldık. Az ilerimizde gazete okuyan, mavi tulumlu, siyah gözlüklü bir işçi dikkatimi çekmişti.

Ahmet’e, “Bu adam,” dedim, “sizin dokumalarda mı çalışıyor?”

Baktı:

“Heye. Ne biliyorsun?”

“Hani mekik attıydı ya, biz orda çalışırken. Fabrika sahibine dikildiği bu. O değil mi?”

“Tamam, o işte... İzzet Usta derler ona. Bu Türkiye’de çalışmadığı fabrika yok, çok becerikli. Bir de karısı var, bomba gibi avrat, Boşnak. Kendinin ne millet olduğu belli değil, Kürt diyorlar.”

Gazi’yle Hasan Hüseyin öyle patırtıyla oynuyorlardı ki, gazete okuyan İzzet Usta, gazetesini katlayıp cebine koymaya mecbur oldu, sandalyesini tavlara taraf çekti. Tam bu sırada Gazi hepyek attı ve çığına döndü. Çünkü Hasan Hüseyin’i mars etmesini yüzde yüz sanıyordu.

Kalktı, hepyekin şerefine sigara ikram etti oradakilere, Hasan Hüseyin’se kör şeytana sövüyordu.

Gazi, hepyeki oynadı, dubarayı oynadı, düşseyi oynarken mavi tulumlu İzzet Usta, “Yapma be çocuk,” dedi, “yapma be... Yanlış oynadın!”

Gazi, düşse üçü oynamaktan vazgeçti.

“Niye?”

“Oynadın bir defa. Dübeş üçten sonrasını çıkaramayacaksın ve mars kesilecek!”

Tütün paketini çıkardı, sigara sarmaya başladı ve artık tavlayla ilgilenmedi.

Gazi uzun bir tereddütten sonra, “Düsse üç,” dedi, “düsse dört. Gelelim dört cahara... Dört cahar bir, dört cahar iki, iki daha dört. Dört de Hasan, dört de evladım, dört de...”

Hasan Hüseyin morarmıştı.

“Desene lan, dört desene... Silik!”

Etraf gülmekten katılıyordu. Hasan Hüseyin’in kırmızı şeritli orta ticaret kasketi yana kaymıştı. Gazi’ye ana avrat sövdü. Beriki, “Oşt lan, çakal!” dedi, “Anama da kurban ol, avradıma da..”

“Bırakırım ha... Oynayacaksan biçimli oynal!”

“Bırakırsan bırak oğlum, paralar kutuda... Beni mi tehdit ediyorsun? Şimdi bak, gelelim dübeşe... Dübeş bir, bir de bu iki, bir de bu üç... Dübeş üç, dübeş üç, dübeş kaç lan Hasan? Ha? Üç de... Üç desene lan!”

İzzet Usta hâlâ sigarasıyla meşguldü. Gazi dübeş üçten sonrasını getiremiyordu. Hasan Hüseyin sağlam gözüyle kahve ocağına taraf baktı:

“Kahveci,” diye seslendi, “efendiye dördüncü dübeşi getir!”

Gazi, hırsla, mavi tulumluya döndü, “Birader,” dedi, “sen demin niye karıştın yani? Merhabamız var mı seninle? Bak, ana avrat dümdüz giderim ha!”

Adam, “Haklısınız,” dedi, “affedersiniz... Karışmamalıydım!”

Sigarasını ateşledi, sonra tabakasını bize uzattı. Lakin Gazi’nin bütün öfkesi içinde kalmıştı. Tavlayı hırsla kapayıp çekildi.

O pazardan sonra bu kahveye devama başladım ve daha fabrikada dikkatimi çeken bu İzzet Usta’yla arkadaş oldum.

Bir gün köpüklü isyanlarımı dinledi, dinledi, “Sonra?” dedi.

Halbuki neler anlatmamıştım? Haksızlığa, adaletsizliğe, Allah’a, Şeytan’a, insanlara vesaire vesaireye dair neler...

“Demek,” diye devam etti, “bütün insanlar ve Allah, işlerini güçlerini bırakmışlar, seni, yalnız seni yere vurmak için...”

“Alay mı ediyorsunuz?”

“Estağfurullah... İnsanlarla alay etmek âdetim değil. Yalnız, öyle şeyler anlattınız ki, bende bu izlenim uyandı. İnşallah yanılmışımdır, çünkü hiç kimseyi bu kadar egoist görmek istemem!”

“Egoist ne demek?”

“Bencil demek...”

“Bencil!”

“Kendini kâinatın merkezi sanıp her şeyin kendi keyfine göre düzenlenmesini isteyen hodbin demek!”

“Ben bu muyum?”

“Bundan kurtulmanızı temenni ederim!”

“Demek buyum?”

“Bundan kurtulmanızı dilerim kardeşim!”

Kuvvetli bir şamar yemiştım. Bu adamın yanından derhal kalkıp savuşmak mı, yoksa kalıp dövüşmek mi gerekiyordu?

Vakit kalmadı:

“Sizin peder beyi ve siyasi maceralarını biliyorum,” dedi, “günlerden beri de geri kalan kısmını sizden öğrendim. Kesinlikle ıstırap çekiyorsunuz, ıstırap çeken her insan gibi isyanda haklısınız şüphesiz... Fakat, size tavsiye ederim, isyana sizden çok daha haklı olanların mahallesinde hiç olmazsa, ıstıraplarınızdan bahsedip isyana kalkmayın!”

Tesiri altında kalmış, ezilmiştim. Cevap verecektim.

“Herkes dertli,” diye devam etti. “Dertsiz insan yok bu dünyada. Hele bizim mahallenin derdi... Ne dert! Ekmek derdi, yaka-cak derdi, uyku derdi, verem derdi, sıtma derdi. Ne bileyim ben? Sizin deyişinizle söylüyorum, Allah’ın unuttuğu insanların mahallesi burası. Burada sizden çok evvel öfkelenmesi gerekenler var!”

Sönen sigarasını yaktı ve sanki beni unuttu.

O gün öyle geçti, ertesi, daha ertesi günler de... Sadece sudan ve havadan konuştuk. Benimle konuşmaya pek de iştahlı görün-

müyordu. Galiba on gün sonra birdenbire, “Kendinize niçin bir iş bulmuyorsunuz?” diye sordu. Öbür taraftaki adamın oğluna kimin, hangi dairede, ne cesaretle iş verebileceğini sordum.

“Şu halde,” dedi, “milyonersiniz?”

“Hayır...”

“Hayırsa... Akrabalarınız falan mı yardım ediyor?”

“Akrabalar yardım etmiyor.”

“Zaten mecbur da değiller...”

“Mecbur değiller mi?”

“Değiller tabii. Babanızla fikir beraberliği ettilerse.”

“Böyle bir şey yok...”

“O halde?”

“Vallahi nasıl geçindiğimizin, değirmenin nasıl döndüğünün farkında değilim.”

“Ya?” dedi, “Demek farkında değilsiniz? Bu lüzumu duymadınız mı?”

“O kadar fena geçiniyoruz ki...”

“Daha iyi ya... Anne, bizim değirmen dönüyor, suyu nereden geliyor diye sormadınız mı? Hiç mi merak etmediniz?”

“Siz çok tuhaf konuşuyorsunuz.”

“Öyle mi?”

O gün de öyle geçti. Ertesi gün hâlâ sinirliydim. Gidip bulmadım onu. Geç vakitlere kadar kendi kendime dolaştım, ölçtüm, biçtim, daha ertesi gün her şeye rağmen, gene gittim. Oradaydı ve gazetesini okuyordu. Selamımı aldı, gazetesini katlayıp iç cebine yerleştirdi, dün nerde olduğumu sordu.

“Hiç,” dedim, “işim vardı...”

“Ne işi? Bir iş için mi başvurdunuz yoksa?”

“Hayır... Geçen gün de söylemiştim, ortaokul diplomam bile yok, sonra, öbür taraftaki adamın oğluna...”

“İş deyince sadece memuriyet anlıyorsunuz.”

“Başka ne iş yapabilirim?”

“Dünya memurlardan ibaret değil. Memurlar devede kıl bile değildirler. Sonra, dünyadaki insanların önemli bir kısmının da ortaokul diploması yoktur ama, pekâlâ çalışır, kazanır, diplomalıları yaşatır, kendileri yaşar ve mücadele de ederler!”

Ne demek istediğini kavrayamamıştım.

“Değil mi?” diye sordu.

“Öyle...”

“Öyleyse... Size iki şey tavsiye edeceğim: Birisi, kendinize memuriyetten başka işler düşünün ve mutlaka çalışın. Öteki, insanları konuşturup dinlemeye alıştırın kendinizi! Beyrut’ta bulaşıklık yapmışsınız pekâlâ... Burada da yapabilirsiniz. Yahut ayran satamaz mısınız mesela!”

Güldüm.

“Niçin güldünüz? Konumuz gayet ciddi.”

“Başka memlekette olsa satabilirdim ama.”

“Burada satamazsınız... Çünkü beyzadeliliğinize söz gelir... El âlem ne der, değil mi? Bu duruma düşecek adamın evladı değil-di derler, değil mi? Sizi ayıplarlar.”

“Kendinize fazla önem veriyorsunuz. İnsanların, işlerini güçlerini bırakıp sizinle, yalnız sizinle ilgili olduklarını sanıyorsunuz. Bu bir hastalıktır. Attan inip eşeğe binenlerin, daha doğrusu eşeği de bulamayıp yayan yürüyenlerin hastalığı... Bu hastalığı mutlaka yenmelisiniz, yok olabilirsiniz... Bu hiç faydası olmayan vıdı vıdııcılığı yenin kardeşim, mutlaka yenin. Sonra... Sizinle fazla uğraşıyorum diye tuhafınıza gidiyordur ihtimal... Fakat görüyorum ki, işleyen bir kafanız var, gözlerinizdeki bağ düşmeli. İnsanlığa işleyen kafalar lazım, et kafalar değil. Onun için uğraşıyorum.”

“?..”

Artık kahvede değil, kırlarda buluşup temiz havada dolaşmaya başlamıştık.

“Bu pis vıdı vıdııcılığı,” diyordu, “atmanızı istiyorum. Bu huy sizi kendi içinize hapsedecek, kendi kendinize mahkûm olacaksınız, mahvolabilirsiniz!”

“Nasıl atabilirim?”

“Onu yenmek suretiyle! Deneyin. Herhangi bir iş bulup çalışın ilkönce... Şehrin dışında bir yerlerde... Toprak kazmak gibi falan... Beceremeyeceksiniz ihtimal, ama sıkın dişinizi... Becermeye çalışın. Becerilmeyecek iş yoktur. Birtakım insanların becerebildikleri bir işi sizin beceremeyişiniz, güçsüzlüğünüzden gelir. Güçsüzlükten kurtulun. Sonra sonra, şehrin dışından şehrin göbeğine doğru girin. Bir gün hiç kimsenin sizinle uğraşmadığını göreceksiniz, hapishanenin duvarlarını sonsuza kadar yıkmış olacaksınız!”

Ona eski Yüksek Mahkeme üyesinin evinden gece yarısı nasıl fırlayıp az kalsın köpeklere yem olacağımın hikâyesini anlattım. Kahkahalarla güldükten sonra, “Amma da abartmışsınız birader,” dedi.

“Niçin? Ben çirkin değil miyim?”

“Pek değil.”

“Kambur burnum? Kuru parmaklarım?”

“Adeta...”

Sonra gayet ciddi ilave etti:

“Çok kimse kendindeki kusurun farkındadır, fakat açığa vurmaktan çekinir. Kendindeki kusurları görebilmek bir özelliktir, bu kusurları söyleyebilmek ikinci özellik, hele kendi kendisiyle alay edebilmek zekâ işidir. Aferin size, aferin!”

“Demek. Korkacak derecede çirkin değilim?”

“Asla. Renginiz son derece canlı! Bu bakımdan, rahat olabilirsiniz! Fakat, her durumda bir iş bulup çalışın, olmaz mı?”

Üç gün sonra, şehrin dış mahallelerinden birindeki bir yapıya, kamyonla üç çeyrek saatlik bir mesafeden çakıl çekme işinde bir iş buldum. Sabahın beşinde, benimle birlikte yirmi iki işçi, ellerimizde kazma küreklerle, çift lastikli, kocaman bir Doç kamyonunun radyatörü önünde biriktik. Hiç tanımadığım, adlarını bilmediğim, yanık yüzlü, kaba, yırtık pırtık üst başlı işçilerin arasındaydım. Sabahın tertemiz ve buz gibi havasını yırtı

yırta uçan kamyonda bir sigara yaktım. Kamyonumuz sahiden de uçuyordu. Omuzumda küreğim, sigaramın dumanını, hâlâ uyuyan köşklerle konaklara savurmaktan vahşi bir zevk alarak, dimdiktim.

İçimizden birisi bir Orta Anadolu havası tutturmuştu.

Öyle heyecanlıydım ki! Bu, Gazi'yle fabrikaya ilk gittiğimiz sabahki sevinç gibiydi. Haykırmak, uyuyan köşklerle konaklara hakaret etmek, ekmeğimi alnımın teriyle kazanmaya gittiğimi duyurmak, bunu âleme ilan etmek istiyordum. Demek istiyordum ki: Diplomanız başınızda parçalsın.

Ne kambur burnum ne kuru parmaklarım ne de delik pabuçlarımla paçaları tiftiklenmiş pantolonum aklıma geliyordu. İş arkadaşlarım benimle ilgili değillerdi. Ellerinde yiyecek çıkınları, çoğunun dudağında sigara...

Kamyonumuz, birdenbire sert bir viraji dönüverince önümüzde engin bir uçurum açıldı. Kamyon tekrar keskin bir virajla uçurumu soluna aldı. Uçurum engindi. Hafif pembe bir tül gerisinden güneş kıpkırmızı bir top gibi doğuyor, sanki tabiat gözlerini ovuşturarak uyanıyordu.

Kamyonumuz nihayet iş yerine kış verdi, atladık. Benden gayrisi işlerinin ehli, toprak yüzlü, pişmiş uşaklar... Herkes kazmasıyla küreğine yapıştı. İş çavuşunun keskin düdüğü, çakıllara giriştik. Bir kısmımız kazıyor, bir kısmımız da kazılan çakılları kamyonu kürek kürek atıyorduk. Ben kürekteydim. Öyle taze bir hamleyle sarılmıştım ki... Ekmeğimi alnımın teriyle kazanıyordum artık, yediğim ekmeğe hak kazanmalıydım.

Yanı başımda, benimle birlikte çakıl atan arkadaş, "Kardeş," dedi, "usul usul, usul usul..."

Bense...

Bu taze hamle çok sürmedi. Omuz başlarımda bir kesiklik başlamıştı. Kamyon da kolay kolay dolmayı bilmiyor, kesiklik artıyordu. Kesiklik gittikçe artmaya, soluğumu güç almaya başladım. Sonra göğüs kemiklerimde bir sızı...

Kamyon nihayet dolabildi. Çakılları boşaltıp gelinceye kadar soluk alacaktık. Birlikte çakıl attığımız delikanlıyla bir kayanın dibine yan yana oturduk.

“Adın ne senin?” diye teklifsizce sordu. Söyledim.

“Seninki ya?”

“Benimki mi? Benimki Şeker Veli...”

“Nerden olursun?”

“Ben mi? Yıldızeli’nden olurum... Sen ya?”

“Ben buralıyım.”

“Ben Yıldızeli’nden olurum... Bildırda geldik, ondan önceki yıl da... Evvelleri Angara’ya giderdik. Sen siftah mı çalışıyon?”

“Siftah çalışıyorum...”

“Bu işler zor iş kardaşım, senin harcın değil. Bi kâtiplik ne uyduramadın mı?”

“Uyduramadım. Demek benim harcım değil? Sen nasıl çalışıyorsun?”

“Bana ne bakan sen? Bizim hamirimiz rençberlikle yoğrulmuş. Babamızdan, dedemizden böyle gördük, alışdık...”

“Benim alışmadığımı nerden anladın?”

“Senin ellerin kâtip eli, yüzün bimbiyaz. Gun gormemiş... Paydosta ne yiyece sen? Epmek ne de getirmemişsin? Buralarda lokanta ne de bulunmaz ki...”

Terli terli kokuyordu.

“Baraber yerik...” diye devam etti, “kardaş malı ortaklık!”

Çok geçmeden kamyon döndü. Kollarım, omuz başlarım, göğsüm yara gibi sızlıyordu. Kamyonun üçüncü sefer dolup dönüşünde tıkağım. Sanki kollarımın bütün sinirleri kopmuştu. Yüreğimde bir bulantı, vücudumda soğuk bir ter, bir halsizlik, yorgunluk. Bütün zorlamama rağmen, artık kollarım işlemiyordu, durdum.

“Dimedim mi?” dedi Şeker Veli. “Canına yazık. Dümbüklerin işi tükenir mi hiç?”

Lakin amele çavuşu. Bir an boş duranların adeta kokusunu alıyor, sövüp sayıyor, taş atıyordu. Bana da bağırdı, sövdü, sonra kocaman bir çakıl fırlattı.

“Ne dineliyon, ne dineliyon, ne dineliyon lan! Yomiye veri-yok teknil!”

Davrandım, nafiye. Bunun üzerine adam ağır bir küfür savurdu. Derhal karşılıkta bulundum ve küreği attım. Herkes güldü. Amele çavuşu yanıma sokuldu:

“Zor mu geldi?” dedi. “Zor geldiyse bey bubanın konağında yanlıyaydın! Bahçe schrası mı bura?”

“Çalışmayacağım!” dedim.

“Ne dimeye?”

“Çalışmayacağım işte...”

“Yiyemedin değil mi? Buban seyranı belledin... Çalışmıyacağmış... Karnın tok senin ellaham... Çalışmıyacağmış...”

Bu hareketimin bir kahramanlık olmadığını bildiğim halde, şehrin yolunu tuttum.

Bu türlü ırgatlık dokumacılıktan da zordu. Bu işleri görenlerin ben ve benim gibilerden çok başka, demirden, çelikten insanlar olduklarını anlamıştım.

14

Mavi tulumlu dostum, “Zaten,” dedi, “başka türlü olamazdı. İşin en zoruna sarılmışsınız. Ama, zararı yok. Amele çavuşunun sözlerine gelince... Üzerinde hiç durmadınız. Niçin? Epeyce ağır söylemiş halbuki...”

Sahiden de... Bunu kendime mesele yapmadığıma birdenbire dikkat ettim.

“Çünkü,” dedi, “her şeye rağmen, ondan üstün olduğunuza inanıyorsunuz. Sizin kızdığınız insanlar, sizden üstün olmalarını bir türlü kabul etmek istemediğiniz, kendi sınıfınızın insanları.”

Günün birinde bu mavi tulumlu dost, ortarlardan silindi gitti. Kimdi? Kimin nesiydi? Neciydi?

Bilmiyorum. Fakat ondan çok şey kalmıştı bende, “İnsanlara kızmamaya alışın!” demişti, “İnsanlar kızılmaya değil, acınmaya ve sevilmeye muhtaçtırlar. Hastasına kızmayan bir doktor olmaya çalışın. Ekmeğinizi alnınızın teriyle kazanın, kitaplar satın alın, bol bol okuyun. Benim kim olduğumu öğrenip de ne yapacaksınız? Bir insan işte...”

Çok geçmeden annemler de, zorla edindikleri bir yol parasıyla ve beni gene evvela Allah’a, sonra babaanneme emanet ederek bir gece babamların yanına hareket ettiler.

15

Daha sonraları yolum tekrar fabrikaya düştü. Hani, şu tez-gâhlarında Gazi’yle bez dokuduğumuz. Ama bu sefer, muhasebe memuru olarak!

Aydan aya elime geçen para tamı tamına yirmi dört lira doksan beş kuruştı ve şüphesiz alabildiğine hürdüm, fabrika kurup, seyahatler yapıp, kafam kızarsa banka bile açabilecek kadar!

Bizim servisteki arkadaşlardan çoğu, kumaş ve kravat desenlerinin iyisini seçmekte, bir bakışta kızları kadınlardan ayırt etmekte usta, saçları briyantınli, gamsız kahkahalar atan, buna rağmen, iyi kalpli çocuklardı. Barı, meyhanesi, kerhane-siyle yaşamak, sadece yaşamak istiyorlardı. Kitap, açık saçık aşk tasvirleri olduğu zaman ve bilhassa kızları tavlarken işe yarıyordu. Fabrika sahibi, genel müdür veya muhasebecinin en yutulmayacak sözleri karşısında gözlerini indirip susmalarına rağmen, bir bar kadını veya zavallı bir garsona karşı aslan kesilirlerdi.

Ama şefim, ben yaşta, benim gibi ortaokulu son sınıftan bırakmış, bir çelik tel gibi sinirliydi.

“Öğreneceğim,” diyordu, “her şeyi öğrenip günün birinde yükseklerle tırmanacağım!”

Bütün bir muhasebenin sinirlendiği bu delikanlıda öğrenmek bir hastalık derecesindeydi. Ne bar, ne meyhane, ne kerhane... İyi giyinmek veya bir sevgili bulmaya da özendiği yoktu. O sadece öğrenmek istiyordu, kendisini ilgilendirsın, ilgilendirmesin.

“Babam öldüğünde,” diyordu, “ben şu kadarmışım. Annem, tahtaya, çamaşıra giderdi. Süt sattım, yoğurt sattım, çörek sattım, gazete sattım, kundura boyacılığı yaptım, bir taraftan da okudum. Daha da okurdum ama, annemin hastalığı. Her ne hal ise öğreneceğim. Bir insanın öğrendiğini diğer bir insan niye öğrenmesin? Profesörler de senin benim gibi insan değil mi?”

En zor cebir denklemlerini şaşılacak bir çabuklukla çözer, fabrikanın bütün dairelerine ait hesapları -elektrik, maliyet, iplelik, dokuma makinelerinin randıman ve hatta dış hesaplarına varıncaya kadar- her şeyi öğrenmeye kendini mecbur sayardı.

Kan tükürdüğünü, dehşetli bir titizlikle saklamasına rağmen görmüştüm. Yükselmek, bol maaş almak. İsviçre’ye gitmek tek gayesiydi. Niçin Fransa, İtalya, İngiltere, yahut Amerika değil de ille İsviçre’ye gitmek istediğini sormuştum.

“Çünkü,” demişti, “İsviçre bence dünyanın en uygar memleketi! Sonra, daha önemlisi, dünyanın en güzel saatleri orada çıkar da...”

Kan tükürdüğünü gördüğüm gün, kafasına İsviçre’yi niçin taktığını anlamıştım. Ne olursa olsun, bu adamdaki “öğrenme” gayretini takdir ediyordum. Benim de bol bol okuduğumu biliyordu ama sonum ne olacaktı?

“İnsanlara iyi şeyler söyleyebilecek hale gelmek istiyorum!” diyemezdin.

“Boş şeylerle uğraşma!” tavsiyesinde bulunuyordu. Gözlerini yükseklerle dik, oraya ulaşmak için oku! Ve hemen ilave ediyordu:

“Yüksel ki yerin bu yer değildir. Dünyaya geliş hüner değildir.”

Muhasebe arkadaşlarım arasında Himmet isminde bir eski avukat oğlu vardı ki, kısa boylu, havuç gibi kuru ve renkliydi. Şişmanlamak için aç karnına şarap içer, başını usturayla yaz kış kazıtıp acayipleşirdi. Ben yaşıyordı. O daha ilkokul sıralarındayken babası ölmüştü. Bu yüzden ancak ortanın ikisine kadar okuyabilmiş, sonra ekmeğini kazanmaya mecbur olmuştu.

“Ben bir avukat oğluyum,” derdi, “sonsuz kadar bir kâtip parçası olarak kalmaya mahkûm edemem kendimi. Kimse beni piyasaya almıyor. Ben de önem verilmenin yollarını bulacağım!”

Bunu bulduğunu da ilave ediyordu:

“Kafayı çektim mi, müthiş oluyorum. Başlıyorum noktasız, virgülsüz, makineli tüfek gibi konuşmaya. Meclis felce uğruyor. İster istemez beni dinliyorlar. Sana benden nasihat, söz sırasını Allah’a bile kaptırmayacaksın! Noktasız, virgülsüz, satır başsız, makineli tüfek gibi...”

“Peki, sonu?”

“Tecrübelerime dayanarak iddia ediyorum, senden herkes yılıyor! Yığınla söz söylüyor, lügat paralıyorsun, bir şey anlamıyorlar belki, belki değil kesin, ama kafalarında yalnız sen yaşıyorsun! Çünkü insanların yüzde sekseni, ne söylediğine değil, nasıl söylediğine bakarlar!”

Fabrika yedek malzeme ambarında, benim gibi ayda yirmi dört lira doksan beş kuruşa çalışan bir kâtipti ama, iki bin şu kadar malzemeyi tek tek aklında tutar, her cinsten ne miktar girmiş, ne miktar çıkmış, geriye ne kalmış, düşünmeden söyleyiverirdi.

Her sabah deste deste söylevlerle gelir, beni ambarın bir köşesine çeker, makine yağı, topak kayışı kokuları arasında başlardı. Müthiş bir heyecanla sarsıla sarsıla söylevini bitirip terini silerken, “Nasıl?” diye sorardı.

Beğenirsem çay ısmarlardı, beğenmezsem, “Sen,” derdi, “benim söylevlerimi anlayacak durumda değilsin henüz!”

Israr edecek olursam sinirlenir, söylevine serpiştirdiği sözcüklerden rasgele birinin anlamını sorardı. Bunları gece geç vakitlere kadar babasının eski kitaplarından bulup çıkardığını, anlamlarını sözlükte bulup ezberlediğini, bilgisini kabul ettirmek için bunu bilhassa yaptığını biliyordum.

Onun için ekseriya, “bunun üstüne söylev olamayacağını” söyler, kurtulurdum. O zaman coşar, anlayışından dolayı beni tebrik eder, “Sende,” derdi, “müthiş gelişmeler görüyorum!”

İnsanları konuşturup dinlemenin zevkine varmıştım. Bu hareket hattı bana yığınla arkadaş kazandırmış, beni sevmelerini sağlamıştı.

Muhasebe arkadaşlarım arasında başkaları da beni ilgilendiriyordu. Bilhassa Turhan’la Mustafa.

Aynı masada, aynı işi ortaklaşa yaparlardı, canciğer dosttular, ama zaman zaman da birbirlerini yemekten geri kalmazlardı. Turhan liseyi son sınıftan bırakmış, batmış bir tüccar oğluydu. Kupkuruydu, eğri burnu çok biçimsizdi. Buna rağmen kendisini güzel sanma hastalığına tutulmuştu. Masanın çekmecesini, kolonya, briyantini, krem, vazelin likit şişeleriyle doluydu. Elinde ayna, boyuna tuvalet tazeler, kaşlarını cımbızla çeker, etrafı inceden inceye kollayarak sinirlenir, kavgaya eder, küserdi.

Mustafa’ysa tam tersi. Turhan’ın inadına güzel, şakacı, geniş yürekliydi. Ancak ilkokulu bitirmişti. Turhan’ın yanında bir şamar oğlanı gibi dolaşır, boyuna onu onaylar dururdu. Niçin böyle yaptığını sordum günün birinde.

“Geçinmek için!” dedi. “Çünkü onun âşık olduğu kadınlar beni tercih ediyorlar.”

Bütün meseleleri bar ve bar kadınlarından ibaretti. Aynı kadını seviyorlardı. Daha doğrusu Turhan kadına fena halde tutkundu, kadınsa Mustafa’ya. Mustafa sahiden güzeldi. Turhan istemeye istemeye onu taklit eder, fakat kimsenin bunu sezmesine dayanamazdı.

Bir gün gene yok yere Mustafa'ya sinirlendi, bağırdı çağırdı, âdeti olduğu üzere mosmor kesildi. Tam bu sırada Mustafa cebinden el aynasını çıkarıp, “Bak ne berbatlaştın!” diye Turhan'ın yüzüne tutmasın mı? Turhan çıldırdı. Masasında ne varsa, defter, kalem, mürekkep hokkası, tampon etrafa fırlattı, sövdü, saydı... Bir kin yumağı halinde muhasebe kapısına kendini attı, çıkmadan önce, “Ulan,” dedi, “bana bak. Seni bir gün it öldürür gibi öldüreceğim! Eğer öldürmezsem...”

Mustafa gülüyordu. Turhan çıktıktan sonra ciddileşti. “Fakat,” dedi, “çok fena yaptım, değil mi? Gidip gönlünü alsam mı?”

“Niçin?”

“Çünkü... Çirkin olduğu malum, biliyor, bundan nefret ediyor zaten.”

Turhan'ı iplik ambarında buldum. Paketlerin arasında, başı avuçlarında ağlıyordu. Ayak sesimi duyunca telaşlandı, doğruldu, gözlerini ovalamaya başladı.

“Baksana,” dedi, “bir şey kaçtı gözüme galiba. Üfleyiver!”

Üfledim ve bir şey kaçmış olduğuna inanmış göründüm.

Mustafa'yla uzun zaman konuşmadı. Beni sık sık masasına çağırır, “Biliyor musun,” derdi, “iki paralık, cahil insanlarla aynı çatı altında, aynı masada çalışmak ne üzücü! İmtihanımı verip üniversiteye gireceğim inşallah...”

Bunu söylerken Mustafa'ya yan gözle bakar, onun aldırış etmeyişine sinirlenir, hınçla, “Cahil!” diye ilave ederdi. “On paralık adam.”

Birinde Mustafa tam karşısındaki arkadaşına seslendi:

“Biliyor musun,” dedi, “Holivuda gidiyorum yakında!”

“Holivuda mı? Sahi mi?”

“Şerefsizim ki... Metro Goldvin Mayer'den teklif aldım, artist olacağım. Bir jön prömiye'ye ihtiyaçları varmış...”

Turhan derhal morardı, elinden kalemi attı, çıktı gitti.

Mustafa'ysa bastı kahkahasını.

Barıştıkları gün, Turhan, “Bana bak,” dedi, “bugünün şerefine bara gideceğiz, sen de gel.”

“Ben mi?” dedim. “Hayatımda hiç bara gitmedim, dans da bilmem.”

“Zarar yok. Bira içer, gacoları seyredersin. Sonra, sana benimkini tanıştıtırım. Gör bak, ne avrat. Kitap gibi!”

Paydosta üçümüz çıktık.

Hayatımda sahiden de ilk defa bara gidiyordum. Barın caz, sigara dumanı, ispiro kokusu, renk renk elbiseler içindeki kadınları başımı döndürdü, afalladım. Üstüm başım, kambur burunum aklıma geliverdi. Eskisi gibi değil, ama gene de bir utanmadır tuttu.

Biralarımız ısmarlandı. Fakat ortalıkta dehşetli bir hazırlık, bar sahibinde telaş, garsonlarda dalgın bir hareketlilik. Birkaç masa çekildi, barın ortasındaki pistin kenarına kuruldu, hazırlandı. Çatal, bıçak, tabak şıkırtıları, garsonların kıvrım kıvrım kıvrılışları, yepyeni smokini içinde, bir delikanlı kadar taze görünen bar sahibinin sinirli aceleciliği. O daha ziyade yapılane nezaret ediyordu. İşlerin yolunda gittiğini, masanın istediğinden âlâ hazırlandığını görünce, caza, “Vur bir harmandalı!” dedi.

Harmandalı vurdu, kızların alkışları arasında patron dönmeye başladı. Mustafa, “Galiba,” dedi, “kodamanlar gelecek gene!”

“Kodamanlar da kim?”

“Şimdi görürsün!”

Az sonra bar kapısının iki kanadı artlarına kadar açıldı. Koca göbek, şalvar ve karayağız yüzler kalabalığı salınarak içeri girdiler. Başta bar sahibi ve şef garson, bütün bar halkı el pençe divan durdular adeta. Kızlar da ayağa kalkmışlardı.

“Gördün mü kodamanları?” dedi Mustafa.

Bunlar zengin ağalardı, para yemeye geliyorlardı. Sekiz kişiydiler. En önden yürüyen üç kişi, besili gerdanlarına rağmen, pörsük ve yorgundular. Yanındakilerle birlikte sandalyeleri çekip masaya kuruldular. Bütün kadınlar davet olundu, barın kapıları

çekildi ve bar “Komple” oldu. Rakı, bira, şarap, vermut, şampanya, cin dereler gibi akmaya başladı. Etrafa hiç önem vermiyorlardı.

Turhan, “Para yiyorlar,” diye homurdandı, “para yiyorlar!”

Mustafa, “Hangi üniversite,” dedi, “bu kadar para yiyebilecek diploma verebilir?”

“Ümit Burnu’nun nerde olduğunu bilmezler.”

“Uzağa gittin. Sekiz kere dokuzun kaç ettiğini sor bakalım.”

Ben söze karışmadım. Fakat... Alın yazısı mı?

Birdenbire mavi tulumlu dostumu ve bu tarzdaki düşüncenin insanı kördüğüm etmekten başka bir şeye yaramayacağı sözünü hatırladım.

Gecenin on ikisine doğru ağaların sarhoşluğu çılgınlık derecesini bulmuştu. Kadınlar kabaca kucaklanıyor, şapırtıyla öpülüyor, örseleniyor, buruşturuluyorlardı. Nihayet bütün bunlara da doydular ve hesap istediler. Hesap da ne demek? Deminden beri her şeyi büyük bir titizlikle not eden şef garsonun hesap pusulasını uzatan eline bakılmadı bile. Altın yüzüklü eller keselere davrandı, keselerden çok büyük para tomarları çıkartıldı. Beş yüzlükler çekildi. Bar sahibinin suratına fırlatıldı. Bar sahibi şaşırılmıştı. Hiç kimse ötekine hesap gördürmek istemiyordu. Nihayet o da oldu. Pırıl pırıl smokiniyle barın betonuna kapanıp beş yüzlükleri kutsal yapraklar gibi toplayan bar sahibinin eli, paraların üstünü beyaz zarif bir tabak içinde sundu. Fakat tabaktaki paraya el sürülmedi, bahşiş olarak bırakılıp çıkılırken barda müthiş bir alkış koptu.

Caz fokstrota başlamıştı. Bar ancak yeni gelmişti kendine, bar olduğunu yeni anlamıştı.

Daha sonra Turhan’la Mustafa’nın müşterek sevgilisi, pembe kadın, sutyenini düzelterek geldi. Turhan’ın çenesini okşadı. Mustafa’ya göz kırptı. Turhan’sa işin farkında değil, gururla bana bakıyor, dünyasından memnun görünüyordu, sevildiğini bilen bir erkek gibi.

Kadın sandalye çekip oturmuştu. Tuvaletini tazelerken, Turhan'a, "Bana darılmadın ya?" dedi.

Turhan coşmuştu. Derhal kulağına eğildi, "Duydun mu?" dedi, "Bana darılmadın ya, diyor... Dememiş miydim? Ödö kopar benden."

Turhan'ın yüz numaraya gittiği bir sıra, Mustafa, "Kulağına ne söyledi?" dedi. "Kadının ödö mü koparmış? Görürsün az sonra..."

Sahiden de. Turhan öyle sarhoş oldu ki, ilkin başını masaya dayadı, sonra sandalyesinde ileri geri sallandı, derken kaykıldı ve barın betonuna iniverdi. Sırtüstü uzanmış, kahkahalarla gülüyor, havada geniş daireler çizen parmağı titriyor, pembeli kadının ismini haykırıyordu.

Kadınsa Mustafa'yla baş başa vermişti bile. Turhan'ı yerden kaldıracak oldum. Pembeli kadın:

"Zahmet etmeyin, şu anda dünyanın en mesut adamıdır. Hele iskarpinimi versem."

Küçük, zarif, pembe iskarpininin tekini çıkarıp Turhan'a attı. Turhan bunu aldı, yüzüne gözüne sürmeye, öpmeye başladı.

Bu adama acımak mı lazımdı, yoksa nefret mi etmek?

Pembeli kadınla Mustafa odalardan birine çekildi. Turhan hâlâ yerde, clinden alınan iskarpine kollarını uzatıyor, pembeli kadının ismini haykırıyordu. Uzun saplı süpürgesiyle gelen bir garson, "Kalk lan!" diye Turhan'ı tekmeledi. "İtoğlu it!"

Neden bilmem, yerimden kurşun gibi fırlayıp garsonu göğsünden ittim. Ben de sarhoştum ve garsonun haklı olabileceğini düşünememiştim. Ona neler söyledim, o bana ne cevaplar verdi, bilmiyorum. Yalnız garsonun, "Ben de insanım," dediğini hatırlıyorum, "ben de can taşıyorum. Anam beni müşterilerin keyfi için doğurduysa, bu kadar değil, bıktım, usandım. Sen benim yerimde ol da tahammül et. Bu her gün böyle. Bense gebe karımı komşulara bırakıp geldim!"

Buruşuk yüzü gerildi, kirpikleri yaş yaş parladı.

Mustafa beni çağırtnmış, gittim. Pembeli kadın, Mustafa'nın kucağında, kundaktaki çocuğunu emziriyordu. Geri çıkmak istedim.

Mustafa, "Gel yahu," dedi, "ben Turhan gibi kıskanç değilim! İstersen sana bırakabilirim sevgilimi!"

Duvarlar sallanıyor, döşeme kımıldıyor, tavan dönüyordu sanki. Bu kadar cömertliğe lüzum olmadığını söyledim. Bir ara pembeli kadın, "Anne!" diye seslendi.

Siyah başörtüsünü çenesinin altından bağlamış, esmer, ufak tefek bir ihtiyar kadın yan kapıdan tereddütle girdi. Pembeli kadın çocuğunu uzattı. Hâlâ Mustafa'nın kucağındaydı, inmeye de lüzum görmüyordu. Annesiyse onun yerine utangaç, çocuğu aldı, usullacık çekildi.

Ertesi gün Turhan, "Dün gece kafayı amma çekmişim ha!" dedi, "Yine de fena eğlenmedik değil mi?"

"?.."

"Nasıl benimki? Beğendin mi?"

"Beğendim."

"Bildığın gibi değil. Öyle fedakâr kadın ki... Ateşe at kendini deyim, bir iki demez!"

"?.."

"En çok neremi beğeniyor, biliyor musun? Gözlerimin rengini. Çok tatlı bir nefti diyor, harikuladeymiş."

Beni en çok ilgilendiren, ne Turhan'ın nefti gözleri ne pembeli kadın ne de Mustafa'ydı. Bana annemin esmer yüzünü hatırlatan, utangaç, ufak ihtiyar kadın aklımdan çıkmıyor, kahroluyordum.

Mustafa'dan öğrendim, bu utangaç kadın, hâlâ emekli maaşı alan, bir eski öğretmenmiş!

Bütün bunları hınçla dinleyen Ambarcı Himmet, “Yazık, yazık, çok yazık! Neslimiz bozuluyor, çöküşe doğru gidiyoruz,” dedi.

Sebebini sordum.

Yüzüme sertçe baktı, bana Orta Asya’dan itibaren tarihimizi hatırlattı ve atalarımıza dair müthiş bir söyleve başladı, söyledi, söyledi, söyledi. Kendini kapmış koyuvermişti. Ne nokta ne virgül... Doludizgin gidiyor, geniş kavisler çizen kolları, boşluğu döven yumruklarıyla köpüre köpüre söylüyordu. Sanki karşısında binlerce kişilik bir halk yığını vardı.

Saltanatımızın çöküş sebeplerine sıra gelmişti ki, kapı usullacık açıldı, uzun boylu, iri burunlu genel müdür kapıda dikildi. Ambarcı Himmet’in havaya kalkan kolu ve sıkılı yumruğu öylece kalmıştı.

Genel müdür:

“Gene söylev mi Himmet Efendi? Söylev mi gene?”

Bana döndü:

“Ya siz? Siz ne geziyorsunuz gene burda? Bu kaçınıcı? Ha? Ben size demedim mi ki, mesai saatleri dahilinde hususi işlerle uğraşmak bir nevi hırsızlıktır diye? Niçin benim sözüm dinlenmiyor?”

“Ambar giriş çıkış cetvellerini...”

“Suuuss! Deminden beri dikiliyorum. Osmanlı saltanatının çöküşü sizi alakadar etmez. Siz kendi çöküşünüzü önlemeye çalışın! Bakın, bu sonuncu ihtarım. Oynarım ekmeğinizle, namusuzum oynarım çocuklar! Yüksek teorileriniz, projeleriniz, romanlarınız falan varsa, mesai dışında olmalı. Bize namuslu memurlar lazım. Başkasına ait mesaiden çalmayan, namuslu insanlar. Büyük şeflere, parti liderlerine, sosyologlara ihtiyacımız yok. Haydi işinizin başına, marş!”

Bununla beraber, genel müdür de haklıydı ihtimal. Bana gelince... Beni kimse tutmuyordu şüphesiz. Kimse beni tutmuyordu ama. Yirmi dört lira doksan beş kuruşun gül hatırı için...

Gün geldi ambarcı Himmet ayrıldı, Mustafa'yla Turhan askere gittiler. İsviçre'yi sayıklayan şefim öldü, bense ne yapmam gerektiğini pek bilmediğim için âşık oldum.

Fabrikanın kurşuni boyalı demir kapısı önünden üçe ayrılarak işçi mahallelerine üç kol halinde uzanan parke döşeli yollar, ikindiüstü saat altıda paydos olan iplikhane kızları, bankocu çocuklar, fabrika meydan hamalları, dokumacılar ve yarım pabuçlarından çatlak topukları taşan Makaracı Arapuşağı kadınlarının ayakları altına serilirdi.

Bizim servis saat yedide paydos olduğu halde, ben, hemen her gün beş buçukta çıkar, fabrika karşısındaki kooperatif bakkalının ekşi ekşi kokan şarap mahzenine geçer, yarım saat sonra paydos olacak iplikhane kızlarının telaşlı kalabalığını seyretmek için mahzen penceresine yerleşir, yanı başımdaki fiçidan iri bardağıma kıpkırmızı şarap doldurur, yakardım sigaramı.

İlk, ikinci ve üçüncü bardaklar mezesiz falan devrilir, gözlerim bulanır, tatlı bir sarhoşluk başlardı. Bu öyle tatlı, öyle tertemiz, öyle sınırsız bir hürriyetin sarhoşluğu olurdu ki, ne kuru parmaklarım ne de kambur burnum.

Yarım saat ne çabuk geçmiştir? Ben sekiz bardak şarabı nasıl devirivermişim?

Siyah önlükleri pamuk tozu içinde kızlar, iplikhanenin başörtülü kelepçi, bankocu, makaracı kızları, ikişer, üçer, beşer telaşlı, ürkek adımlarla geçerlerken, arada usullacık, bakar, güler, birbirlerini dirsekleriyle dürterler.

İçlerinde biri -ille o- akça pakça, on dördünde bir Boşnak kıızı vardır ki, mutlaka bakar, güler ve birkaç adım sonra tekrar döner, bakar, güler, döner, bakar, güler. Ta köşeyi dönüp kayboluncaya kadar!

Mahzenden nasıl çıkarım, nasıl peşine takılırım, farkında bile olmam. Paslı teneke ve çürümüş tahta yığınlarından ibaret iş-

çi mahallelerinin çarpık sokaklarında hafif bir yalpayla yürürken kızlar üç beş adım önümdedirler, birbirlerine öyle sokulmuşlardır ki...

İçimde çalkantılı bir deniz!

Gözlerim onun beyaz, keten ayakkabılar bulunan, biraz ince bacaklarındadır. Kalçaları yeni yeni şeklini almaya başlamıştır. Sokaklar, sokaklarda harap kerpiç evler, harap kerpiç evlerin kapı önlerinde çocuğunu yıkayan, soğan soyan, mahalleye acı bir duman salan maltızını tutuşturmaya çalışan erkek yüzlü Kürt kadınları, köpekler, tavuklar, sonra oymalı saçakları, yarı inik kafesleri ve rakı kokan daracık sokakların kapı önlerinde örgü örerken karşıdan karşıya şakalaşan kadınların mahallesi başlar. Bu mahalle Giritli Mahallesi'dir. Bilirim ki, sokağa açık pencereler gerisinde, kırık Türkçeleriyle şakalaşırken seslerini yabancıya duyurmaktan hoşlanan Giritli kızları vardır. Davetkâr bakışlarıyla cesur, çok defa cömerttirler. Adam sen de. Ben yirmi iki yaşındayım, sevgilim on dördünde, sarhoşum ve dünyada yalnız ona âşığım.

Önünden geçtiğim açık bir pencereden şehvetli bir gülüş dökülür. Başımı çevirmeye kalmaz, pembe, yeşil, mor ipliklerle acemice işlenmiş beyaz bir perde gerisinde, birbirine dayalı iki kadın başı fısıldaşır. Dikkatle baksam kaçarlardı, bakmasam sesleri bazen kulağıma kadar gelir:

“Ooo... Dervişa! Hodi vâmo datti nešto kajem! Evo evo.”*

Fakir Boşnakların mahallesi başlamıştır.

Ceketi geniş ve zayıf omuzunda, uzun boylu, duru beyaz yüzlü, gözleri uyku dolu bir dokumacı kaba bıyığıyla sertçe bakarak yanımdan geçer. Hatta duraklar, beni süzer. Köşeyi dönüp kayboluncaya kadar beni sertçe süzdüğünü sezgimle anlarım, fakat zerrece çekinmem. Çünkü yirmi iki yaşındayım, âşığım ve cebimdeki parlak demirli sustalıma güveniyorum.

Bu sırada sevgilim, solda, kirden kurşunileşmiş tahta kanatları artlarına kadar açık kapıdan harap avluya girer, kaybolur.

* Ooo... Dervişe, buraya gel, sana bir şey söyleyeceğim! İşte, işte...

Kendimi hiçbir sakınmaya zorunlu saymadan, zıncı der durum. Sağımda boydan boya bir cadde, şehri bağlara bağlayan tozlu bir cadde uzanmaktadır. Sırtımı kertenkelelerin girip çıktığı eski bir duvarın köşesine dayar, benimkinin girdiği avlu kapısına çevrili gözlerimle uzun zaman kalırım.

Sağdaki caddede millet bağlara çekilmektedir. Yayalar, bisikletliler. Arada kurşun gibi geçen bir motosiklet, yahut ortalığı toz duman içinde bırakıp gözden kaybolan bir eski Şevrole. Bu saatte güneş, kül renkli sabun fabrikasının ardında usulca batmaktadır. Ortalıkta toz, ter, telaş.

Birden benimki... Yeni yıkanmış ayaklarında nalın, bal renkli margizet entarisi, yanında iki arkadaşı, elinde de beş taşıyla görünür.

Dünyayı unutmuşumdur!

Onların avlu kapısından zayıf, uzun boylu, harap kıyafetli birtakım erkekler girer, beyaz başörtülü kadınlar çıkar, şüpheli yahut hırslı bakışlarıyla delikanlılar geçer önümden. Fakat hiç kimse, “Gözünün üstünde kaşın var!” demez.

Bir ara cin gibi bir kız, yanıma usullacık sokulur, iki yanını kolladıktan sonra, “Ağabey,” der, “ablam diyor ki, beni seviyor-sa diyor. Allah aşkına beklemesin diyor. Korkuyorum diyor, şimdi nerdeyse babam gelir camiden, yahut da ağabeyim diyor, korkuyorum diyor...”

“Sen onun kardeşi misin?”

“Hayır...”

“Ya?”

“Komşusu...”

Onu sevdiğimi kanıtlamak için, sırf bunun için çekilir giderim.

Bağlar yoluna düşmüşümdür. Yüz, yüz elli adım uzaklaşınca aklım hükmeder: “Babası mı gelirmiş? Ağabeyi mi? Gelirlerse n’olur? Nasıl olsa karım olmayacak mı?”

Geri dönerim.

Akşamlar adamakıllı inmiştir. Geç kalmış bağ yolcuları yanımdan telaşla geçerler. Sabun fabrikası kül renkli çinko duvarlarıyla karanlıklara gömülmüştür. Tekrar eski yerime döner, harap duvarın köşesine sırtımı dayar, dikedim gözlerimi onların avlu kapısına.

Bu avlunun sıra sıra odalarında işçi aileler oturduğu için kapı hiçbir zaman kapanmaz. Yıllardan beri kapanmadığı için de, istense dahi kapanmaz hale gelmiştir. Rezeler çürümüş, demir mandallar paslanmış, kapı tahtası yağmur yiye, güneşte kuruya çatlamış, uygunluğunu kaybetmiştir.

Akşam iyice inince mahallenin beyaz perdeli pencerelerinde ışıklar yanar. Arada boğuk boğuk öksürerek bir insan geçer sokaktan, bir kapı usullacık açılır, kapanır, yakınlarda bir çocuk viyaklar ve dakikadan dakikaya ağırlaşan hareketleriyle mahalle, sarı ışıklı pencereleriyle zifiri karanlığa gömülür.

Avlu kapısı artık görünmez olmuştur. Arka sokağa geçerim. Benimkinin penceresi bu sokağa bakar. Sokak iğrenç iğrenç kokmakta ve beyaz perdesiyle iyice bastırılmış pencerede, örgülerini hoplata hoplata beş taş oynayan benimkinin gölgesi arada belirmektedir. Safi dikkat kesilirim, sarhoş kafamdan ne delilikler geçmez! Mesela, çat kapı. Selamünaleykümle dalmışım odalarına. Bunda en küçük bir kararsızlığım yoktur, dalabilirim. İsterse yahut sıkıysa babası, uzun boylu, aksi babası çene etsin. O anda bana öyle bir gelir ki, dünyaları devirebilir, kana girer, cana kıyabilirim. Lakin hiçbir zaman bunu denemem, hep hayalimde kalır. Çünkü kıza acı-maktayım, onu dile düşürmekten kaçınan bir tarafım daima vardır.

Derken, perdede gene o. Elimin bir hareketiyle kafamdakileri atar, bütün dikkatimle gözlerimi perdeye diker, dakikalarca kalırım. Birdenbire, bir bekçinin kaba postalları ve geceyi yırtan düdüğü. Korkmam. Bekçinin beni bir hırsız sanıp burada ne beklediğini sorması ihtimali umurumda değildir.

Saatler akar, akarlar...

Gümüş ışıklarıyla ay, bir çatının kenarından usullacık çıkıverir. Kirli sokak buz gibi bir ışıkla aydınlanır. Sonra ay, devrini tamamlar, kaybolur, tekrar zifiri karanlıklar çöker mahalleye. Sabah yaklaşıyordur. Sarhoş ve uykulu gözlerimle, babaannemin tek gözden ibaret odasına dönerim.

Onun uykusu öyle hafiftir ki, ayakucundan bir kedi geçse uyanıverir. Gene uyanıp başlamaması için ayaklarımın uçlarına basa basa içeri girerken ya bir tahta çatlar yahut kapının mandalı hafif bir “kırk” sesi verir. Babaannem yatağında doğrulmuştur bile. İdare lambasının kısık ışığında, başlar:

“Ah hınzır oğlan, ah hınzır oğlan... Yürek oynatmalarına koydun beni! Gecenin bu saatinde ne işin var dışarlarda? Kötü kötü şeyler geliyor aklıma. Ya bir uygunsuz yere gitti de bıçakladılarsa? Ya içip içip sızdı kaldıysa bir köşede? Ecel terleri dök-tüm, ecel terleri!”

Cevap verecek halde değilimdir. İçimde ısıklık çalmak ihtiyacı, kafamda, yüreğimde benimki ve benimkinin beyaz perde üzerinde, beş taş oynarken kalın örgüleri, hoplayan başı.

Lakin babaannem:

“Hem param yok, az kazanıyorum der, hem de her gece zil zurna oluncaya kadar içer. Parası olmayana rakı mı verir-lermiş?”

O yalnız rakıyla sarhoş olunduğunu ve mutlaka peşin paray-la içildiğini sanır. Ona bu işin tekniğini izah edemem, mümkün değil. Bana öyle gelir ki, o, peşin para verilmeden sarhoş oluna-bileceğiyle, bir fabrika kızına âşıklığımı anlamayacaktır. O bu di-li bilmez. Öğrenmekte de kabiliyetsizlik gösterecektir. Çünkü bir “beyefendi” annesi. “Beyefendi veya bey”lerin kayınvalide-sidir. Bir “bey çocuğu”nun bir fabrika kızına “tenezzül” edebi-leceğini aklı almaz. Eğer ısrar edersem, bana tuhaf tuhaf baka-cak, içini çekecek, gözleri dolacak, “Sen,” diyecek, “annene çekmişsin. Annen de senin gibiydi. Ayaktakımıyla senlibenli ol-maktan hoşlanırdı!”

Kendimi yatağa nasıl attığımı, uykuya nasıl, ne zaman geçtiğimi hiç bilmem.

Sabahtır. Yeni doğan güneşin hafifçe pembeleştirdiği bir sabah. Hâlâ sarhoşum ve kafamda benimkinin beyaz perdede bıraktığım kalın iki örgülü başı.

Üstümü başımı giyinirim. Fırlarken, babaannem:

“Birkaç kuruşun yok muydu? Kaç vakittir sıcak bir şey girmedim midem!”

Onun bana pek de muhtaç olmadığını bilirim.

Sokak kapısını bulmuşumdur bile. Bende metelik ne gezer? Param olsa vermeyecek kadar merhametsiz miyim? Fakat babaannem ay başlarının kredi tazelemekten başka işe yaramadığını bilmez.

18

Gene böyle bir akşamüstü kertenkelelerin girip çıktığı duvarın köşesine sırtımı dayamış, sarhoş gözlerimi onların avlu kapısına dikmişim ki, kısa boylu, tombul, hafif çiçek bozuğu yüzlü, sevimli bir işçi kadın yanıma sokuldu:

“Onu mu bekliyorsun?” diye göz kırptı.

“Evet,” dedim, elim parlak demirli sustalımın bulunduğu cebe gitti.

“Ne o? Elin niye cebine gitti?”

“Hiç.”

“Ayıp ayıp, insan bir kadına karşı bıçağa davranır mı?”

“Yok canım. Bıçağa davranmadım.”

Az daha sokuldu:

“Sen bu kızı ciddi olarak seviyor musun? Yoksa niyetin dalga geçmek mi?”

“Seviyorum, ciddi olarak seviyorum...”

“Yalancının gözleri kör olsun mu?”

“Olsun. İkisi birden kör olsun!”

“Ama bunu senden başka sevenler de var. Korkarım yedirmezler sana, gençliğine yazık olur!”

“Kim?”

“Kim olacak, elin kıranı... Böyle parlak kızı bırakırlar mı hiç? Burası fabrika mahallesi.”

“Onun gönlü olmazsa ya. Zorla güzellik...”

“Kimseye gönlü düştüğünü ne duydum ne gördüm ne de işittim. Onun öyle bir babası var ki, ne gönül tanır ne bıçak ne tabanca. Seni burada görmesin...”

“N’olur?”

“N’olacağını bilmem ama, görünmesen fena olmaz. Kızın bir de ağabeyi var, bizim fabrikada, dokumalarda, işçi. Bu iki çocuk çalışır, kazanır, on beşten on beşe paraları eksiksiz olarak korlar babalarının avucuna. Adam memlekette büyük derebeydi. Bütün bir memleket korkardı ondan. Hiç değilse birkaç yüz gâvurun kellesini kestiğini babalarımızdan işittik. Şimdi, bakma.. Elinden de her bir iş gelir, ama çalışmaz, yedirmez kendine. Bu kızı öyle adamlar istedi ki. En biri şu Kuruköprü’deki Cumali’nin kahvesini geçince, köşenin başındaki bakkal. Herif deli oluyor. Heye desin diyor, ev, altın bilezik, elmas küpeler, elbiseler... Onun gibi niceleri. Senin neyin var? Üstüne ne edebilirsin? Nerden baksan bir kâtip parçası.”

Yerin dibine geçtim.

“Gördün mü? Cevap veremedin... Fabrikada kâtip... N’olacak? İki çıplak bir hamama yakışır. Gençlik karın doyurmaz. Herif kaç kere söyledi, duydum. Heye desin diyor, koca konağımı bir iki demem, üstüne yaparım diyor. Kızla konuştun mu, onun da sana gönlü var mı?”

“Hayır, konuşmadım.”

“Madem konuşmadın, ne diye peşinde dolanıyorsun?”

“Bilmem, benim de bildiğim var mı? Dolanıyorum işte... Elimde değil.”

“Vazgeç oğlum, vazgeç... Bu kızın ardına dolanan çok. Sonra seni tenhada kıştırır, temizleyiverirler. Gençliğine yazık. Seni altınla tartacak niceler niceler. Tuuu...”

Tam bu sırada “benimki”, bal renkli margizet entarisiyle avlu kapısında beliriverdi. Bize uzaktan bakıyordu. İçimde kırılan ümitlerimle uzaklaştım. Köşeyi müthiş bir utançla dönüp adımlarımı açtım.

Elveda arzularım, tatlı hayallerim, gökteki ay, paslı tenekeler, çürümüş tahtalar kalabalığı elveda! Kediler, köpekler, kerpiç duvarlı evler, erkek yüzlü Kürt karıları, eğri sokaklar ve nihayet beyaz perdede kalın örgüleri hoplayan sevdiğim, sana da elveda!

Dünyanın bütün altınlarına lanet olsun!

Küstüm. Bir daha ne mahzen ne de mahzenin onu beklediğim penceresi... Acı, karanlık, sıkıcı günler geçti. Bir gün, ikindiüstü masamda, kara kara düşünüyordum. Odacı geldi. Küçük bir kızın beni fabrika kapısında beklediğini söyledi. Gittim. O günkü cin gibi kız. Gene o günkü gibi yanıma sokuldu, “Ağabey,” dedi, “ablam diyor ki, bu gece babam teraviye gidecek, ağabeyim de işte. Arka pencereye gelsin, bir şey söyleyeceğim diyor!”

“Kim? O mu? Hadi... Ne zaman? Sahi mi?”

“Gözüm kör olsun ki...”

“Ne zaman? Arka pencereye mi dedin?”

“Evet. Teraviden sonra!”

Sanki içimde bir duvar yıkıldı ve parlak güneş bütün hızıyla doldu. Koşmak, bağırmak, dünyayı haberdar etmek istiyordum.

Fabrika kapıcısına sigara ikram ettim, hiç yoktan fukaraya beş kuruş sadaka verdim. Oradan vurdum bakkala, bakkaldan berbere. Yüzüm kazınırken sabırsızlanıyor, usturanın altında boyuna oynuyormuşum ki, berber, “Bir tarafınız kesilecek beyim,” dedi, “n’oluyorsunuz?”

“Sahi mi? Demek böyle bir ihtimal görüyorsunuz?”

Berber tuhaf tuhaf baktı.

“Niçin canım?” dedim. “Bana acımıyor musunuz? Dünyanın en mutlu insanının yanağını kesecek kadar kalpsiz midir ustura-nız? Değer mi bu fani dünyada?”

Berber kahkahasını salıverdi.

“Maşallah,” dedi, “uçuyorsunuz, ipinizle kuşağınız, öyle ya... Piyango mu çarptı, n’oldu?”

Ne perdah ne pudra ne krem ne de yüzümün yıkanması...

“Dünyanın bütün piyangoları vız gelir!”

Dükkândan fırladım. Berber arkamdan seslendi:

“Ekselans, tıraş parasını unuttunuz!”

“Affedersiniz majeste...”

Bakkalın arkasındaki mahzene dalıyorum... Biraz pastırma, biraz turşu, biraz kara zeytin, bir çeyrek ekmek... Gelsin şarap, ver yansın. Tabii yaz hesaba bakkal hazretleri!

Bir bardak, bir daha, bir daha. Oooh... İri bir pastırmayı ağzıma sokacakken vazgeçiyorum, ağzım kokar, nefesim onu rahatsız edebilir. Onu dünyada hiçbir şeyin rahatsız etmesine tahammül edemem! Az sonra paydos. Pencerede onu bekleyeceğim. Çıkacak, gelecek, şurdan, şurdan işte geçecek, bakacak, gülecek, bakacak gülecek... Koca bir hıyar turşusunu kuvvetli dişlerimin arasına veriyorum. Ne kambur burnum ne kuru parmaklarım... Zaten elim ekmeğe değeli beri kilo aldığımın farkındayım. Fakat, geç şimdi bunları... Uçuyorum. Şarabın bu kadar tatlı sarhoşluk verdiğini yeni anlamışımdır. Nerde o içimdeki ben? Piyasada yok. Sinmiş, öyle kuvvetliyim ki, beni eleştirmeye cesaret edemez.

Az sonra çıkacak, bakacak, gülecek, dönecek, bakacak, gülecek, dönecek, bakacak... Daha sonra akşamlar inecek, ay parlayacak, onların mahallesine gideceğim, çirkefsi çirkefsi kokan sokak, onun penceresi... Yaşasın dünya, yaşasın!

Paydosta pencerenin önünden geçerken her zamanki gibi baktı, güldü, işaret etti, anladım.

Geceyi iple çektim. Saat kulesi dokuzu vururken, iğrenç iğrenç kokan sokağa giriyorum. Penceresi karanlık. Sokuluyorum. Daha koyu bir gölge halinde, benimki.

“Geç kaldın,” diye fısıldıyor.

“Ben mi?”

“Sen...”

“Saat dokuz... Geç mi?”

“Geç değil belki ama... Neyse, o kadın sana ne söyledi?”

“Hangi?”

“O işte, deli kadın, Güllü...”

“Şu duvarın köşesinde konuştuğumuz mu?”

“Evet.”

“Dedi ki, o kızın talibi çok, dedi. Sen o kızın peşine düşmekten vazgeç, dedi. Seni vururlar, öldürürler, dedi. Senin taliplerin beni altınla tartarlarmış!”

“Demek böyle söyledi! Vay hınzır vay. Sonra?”

“Sonra, senin peşine düşenler çokmuş. Baban da aksinin bırıymış, seni bana mümkün değil vermezmiş...”

“O böyle söyleyince, sen de...”

“Ben de inandım, senin haberin var diye.”

“Hayır, benim haberim yok. Bunun için küstün demek?”

“Ne yapabilirim?”

“Ben altın, elmas âşıklısı değilim. Sen bana bak. Bundan sonra gene her gün orada, o pencerede otur, beni bekle. Seni orada görmek istiyorum!”

“Sahi mi?”

“Sahi.”

“O kadın neyin olur senin?”

“Hiç. Arkadaşım. Beni çok sever de... Babam teraviye gittiği geceler gel, burada konuşalım, olur mu?”

“Olur, ama teraviye gittiğini nereden bileyim?”

“Ben haber gönderirim...”

“Küçücük bir pusula yaz.”

“Okumam yazmam yok ki benim.”

“Peki, o kızı gönder öyleyse...”

“Sen mutlaka otur o pencerede. Hep öyle bak, gül. Kızlar öyle kıskanıyorlar ki... Kıskansın kaltaklar, oh olsun.”

“Bir gün sinemaya gitsek seninle.”

“Ooo... Sinemaya? Çıldırдың mı?”

“Niye?”

“İmkân yok.”

“Peki ama, niye?”

“Babam beni keser!”

“Demek baban sahidem.”

“Annen yok mu senin? Babanı anlattılar, burada değilmiş öyle mi? Niye gitti öbür tarafa?”

“Uzundur.”

“Sen kimin yanında kalıyorsun burda? Sen niye gitmedin?”

“Gittim, oradaydım, sonra geldim. Babaannemin yanında kalıyorum.”

“Sen o pencerede her gün bekle... Sonra ben sana haber veririm, babaanneni gönderir, istetirsin beni.”

“?..”

“Olmaz mı?”

“Olur...”

“Haydi git artık, nerdeyse babam gelir. Ama unutma, her gün beni orda, pencerenin içinde bekle, e mi?”

Pırıl pırıl gece, uyuyan evler, tozlu yollar...

Çok geçmeden bu mesele fabrikada bomba gibi patladı. Yallah deyince dört tehdit mektubunu birbiri peşi sıra aldım. Ölümle tehdit ediliyordum. Bu kızdı vazgeçmeliydim. Kendim gibi memur kızlar vardı. Aksi halde... İmza: Kara kara kargalar!

Daha altta, ucundan kan damlayan bir hançer resmi, ağzından duman tüten bir tabanca ve sıkılı yumruklar. Fakat her şeye rağmen ikindiüzzerleri şaraphaneninin penceresinde onu bekliyor-

dum. Arada küçük, cin gibi kız geliyor, ablasının bu gece beni bekleyeceğini söylüyordu. Onların evlerine ıssız yollardan geçerek gitmek gerekiyordu. Yol büyük bir bahçenin içinden geçiyordu. Fakat korkmuyordum. Bütün bunlar bana oynuyormuşum gibi geliyordu.

Bir gece, “Korkuyorum!” dedi. “Kötü kötü rüyalar görüyorum. Seni vuracaklar diye ödüm kopuyor!”

“Peki n’apmalıyım?”

“Onu sen bilirsin artık. Babaanneni gönder, beni...”

“?..”

“Yoksa... Beni kaybedersin!”

“Niçin? N’oluyor?”

“Babama çıtlatmışlar galiba. Beni Sivas’a amcalarımın yanına göndermek istiyor. Sonra geçen gece penceremiz taşlandı. Çok korkuyorum. Bilse ki babam...”

“Demek babaannemi göndermeliyim. Ya vermezse baban?”

“Sen istet bir defa...”

Bir başka gün fabrikaya Güllü geldi.

“Bu akşam,” dedi, “bize gel!”

“Size mi? Sizin evi bilmiyorum ki?”

“Seninkinin iki kapı aşağısında. Gel sen, korkma, seni kapıda beklerim. Gelmemezlik etme, çok önemli.”

Akşam saat dokuzda gittim. Beni kapıda bekliyordu. İçeri girdik, dört basamaklı çürük bir merdivenle yukarı çıktık. Camları kâğıtlarla kafes biçimi kâğıtlanmış küçük bir odaya girdik. Sonradan kocası olduğunu öğrendiğim bir yapı işçisi, hoş geldin dedi, elimi sıktı, sigara ikram etti. Güllü kahve pişirdi. Sonra, “O gün,” dedi, “ben seni denedim. Ama sahiden çok isteyen var bu kızın. İş alevlendi, babasına mektuplar geldi, herif deli gibi saldırıyor kıza. Dün gece yarısına kadar dövdü odunla, her tarafını çürük içinde bıraktı. Kız aslan, senin ismini vermedi, ama nasıl olsa öğrenecek.”

Kocası, “Eğer,” dedi, “elini çabuk tutup kızı istetmezsen, Sivas’a gönderecek amcalarının yanına. Yahut da hem seni, hem onu... Bilirsin ya!”

Ve anlattı:

Memlekette bir Müslüman kızı bir Hristiyan delikanlısına kaçır. “Gâvurlar” şenlik yaparlar. Müslümanlarsa kahırlarından yerlere geçerler. O zaman dağda gezen benimkinin babası, bunu haber alır. Pusu kurar. Kızla oğlan tam gerdeğe girerler. Benimkinin babası, odanın penceresine tırmanır, gerdekte sarılıp öpüşürlerken bir kurşunla ikisini birden...

Kafam allak bullak, eve geldim. Babaannem oturuyordu. Lafa neresinden başlamalıydım? Çünkü biliyordum ki...

“Ne düşünüyorsun gene?” diye sordu. “Deryada gemilerin mi battı?”

“Canım sıkılıyor.”

“Niye canın sıkılıyormuş? Aç değilsin, çıplak değilsin şükür. Can sıkılacak ne var?”

“Bilmem, çok sıkılıyorum, patlayacağım.”

“Gene içmişsin. Vazgeç şu zıkkımdan, vazgeç.”

Taşı gediğine koymak zamanı gelmişti:

“İçmeyip de ne yapayım? Hem niye bu kadar çok içiyorum, biliyor musun?”

Yüzüme kurnazca baktı:

“Niye içiyormuşsun bakayım. Söyle de öğreneyim!”

“Yalnızlıktan patlıyorum. Bütün gün çalış, didin, yorul, öl, akşam olunca da kapan şu ruhsuz odaya.”

“Peki, n’apalım istiyorsun?”

Güldüm. O da güldü.

“Söyle söyle,” dedi, “dilinin altındakini çıkar bakalım!”

Tekrar güldüm.

“Meramını açık söyle oğlum. Derdini söylemeyen derman bulamaz!”

Tekrar güldüm ve odanın içinde çaprazlama gidip gelmeye başladım. Beni göz hapsine aldığını hissediyordum. Nihayet, “Kimin nesi?” diye sordu, “İyi bir yerin kızı mı bari?”

Utançtan yerin dibine geçtim.

“Ben,” dedim, “ortayı bile bitirmedim... Gidip de yüksek yerlere el atamam, biliyorsun. Benim alacağım kız...”

“Niye bu kadar küçük görüyorsun kendini? Neyin var? Pekâlâ insansın. Evet, maaşın az, az ama... Sonra, askerliğin var da-ha. Baban, anan. Onlar razı olacaklar mı bakalım?”

Gayet doğru düşüncelerdi ama...

“Kimin nesi? Kimlerden olurmuş? Aslı nesli, soyu sopy belli insanlar mı? Gidip de yazının hello çellosuna takılma!”

“Namus yönünden gayet namuslu. Sonra...”

“Kimin nesi bu?”

“Bizim orda canım...”

“Memur mu?”

“Değil...”

“Ya?”

“İşçi...”

“Ne? İşçi mi? Allah sen gösterme yarabbi! Sen çıldırdın mı? Aklını mı kaçırdın çocuk? Fabrika gibi yerde, erkeklerin arasın-da. Seksen kişiden artakalmış... Tövbe estağfurullaaah...” Ho-murdanarak kalktı, gitti aptes aldı, yatsı namazına durdu.

Sokağa fırladım.

19

Günler geçmiyordu artık.

Bütün yalvarmalarına babaannem, Nuh diyor peygamber demiyordu.

“Evlenmek parayla olur. Hani senin paran? Yarın karı tuz de-di mi ciğerin cız eder. Askerliğini de yapmadın. Sen askere gi-

dince karın nerde kalacak? Sonra, daha mühimi, baban, annen, kardeşlerin... Onlar orada düzenleri bozukken senin evlenmen yakışık alır mı?”

Babaannem kesinlikle haklıydı.

Sevgilim de haklıydı.

Ya ben? Ben haksız mıydım?

Kendimi birtakım dişlilere öylesine kaptırmıştım ki... Gece yarısından önce ve kendimi bilmeyecek derecede sarhoş olmadan yatağa giremiyordum. Kazara girsem, içimdeki ben şahlanıyor, sabahlara kadar, şundan şu çıkar, bundan bu çıkar diye benimle bitmez tükenmez bir mücadeleye girişiyordu. Babamı, annemi, kardeşlerimi mi feda etmeliydim, yoksa sevgilimi mi? Çoğu gece rüyalarım babam giriyor, “Hayırsız evlat!” diyordu, “Hayırsız evlat! Biz burada yoksullukla mücadele ederken sen orada...”

Hepsi de ne kadar zayıflamış, gözleri çukurlara nasıl da gömülmüş, nasıl da sararmışlardır!

Sıçrayarak uyanırım, içimdeki “Ben” yangına körükle gider, “Sen bir alçaksın,” der. Tam bu sırada sevgilim, duru beyaz yüzü, kara gözleriyle içimde yarı dargın ortaya çıkar:

“Beni dillere düşürdün, rezil rüsva ettin! N’olacak benim sonum?”

Evet, n’olacak senin sonun? Babam, annem, kardeşlerim, ben, sen n’olacağız?

Bir gece onu rüyamda gördüm:

Yarı karanlık bir mahzende, elleri ayakları sıkı sıkıya bağlı, yerde yatıyor. Küçücük bir idare lambası hafif sarı ışıqla az ileride... Babası geniş ağızlı, kocaman bir bıçağı öfkeli öfkeli bilemektedir. Sonra kalkıyor, elinde bıçak. Onu yere bir koyun gibi yıkıp kesmeye başlıyor. Benimkinin bana uzanan kolları.

Müthiş bir çılgınlıkla uyanıyorum. Kan ter içindeyim. Babaannem, “Ne var oğlum,” diye telaşlanıyor, “n’oluyorsun?”

“Bir şey yok...”

“Korkulu rüya mı gördün?”

“Evet.”

“Ne gördün?”

“Bilmiyorum.”

“Nasıl bilmiyorsun? Niye bağırdın öyleyse?”

“Bilmiyorum.”

Tehdit mektuplarıysa gittikçe şiddetlenerek gelmeye devam ediyorlardı.

20

Boşnak Güllü:

“Babası gebertecek kızı dayaktan! Tutmazsan elini çabuk, belkim gönderir Sivas’a, amcaları var orada...”

Kocası yerde, dizleri üzerinde oturuyordu:

“Abe niçin gönderip dünürünü istetmezsin? Neyi beklersin?”

Seksen kişiden artakalmış, fabrika sürtüğünden bahsedebilir miydim? Onlarsa bu gece beni bunun için, bu işi mutlaka sağlam bir kazığa bağlamak için çağırmışlardı. Bu iş ya olacak ya da son sözümü açıkça söyleyecektim.

Fena halde sıkışmıştım. Attım, “Babama mektup yazdım,” dedim, “cevap bekliyorum. Mesele bundan ibaret.”

“Para mı istedin?”

“Hayır. Tarlalarımız var bizim. Vekâletname istedim. Vekâletname gelince...”

Güllü’nün kocası:

“Ne sülersin? Var demek tarlalarınız?”

“Var ya...”

“Çok mu? Nerde? Sulak mı?”

Yerini, miktarını söyledim. Heyecanlandı, “Amman bre,” dedi, “ne sülersin? Var demek tarlalarınız bu kadar? Peki niçin ekmezsiniz?”

Uzun uzun anlattım. Dikkatle dinledi.

“Abe,” dedi, “yeteriz biz hepimiz, varız biz. Ben varım, karım var, sen varsın, seninki var, seninkinin babası, karadaşı.”

Güzel bir çiftlik kurabilirdik. İneklerimiz, tavuklarımız, koyun, keçilerimiz olurdu; taze süt içer, yumurta yerdik, hem de bol bol. İstersek tarlaların bir kısmını bahçe yapardık. İnek, tavuk, koyunları çoğaltır, yağ, süt, yumurta ticareti, derken işi büyütürdük.

“Gelsin mektup,” diyordu Güllü’nün kocası, “istemem senden hiç para! Gider, kendi elçeğimle kurarım çitten bir huğ-çağız. Atarım beş altı tavuk, horoz, dikerim limon, portakal fideleri, hem de sebzeler, başlarız bre... Bıktım duvar örmekten.”

Güllü de onun kadar iştahlıydı. İkisi iki yandan öyle fikirler attılar ki ortaya, hiçbir zaman gerçekleşmesine imkân olamayacağını bildiğim halde, onların ateşli arzularına kendimi kaptırdım ve ertesi gün sahiden, babama mektup yazıp vekâletname istemeye karar verdim.

Onlar bu işe olmuş bitmiş gözüyle bakıyorlardı. Güllü öyle neşelenmişti ki, kalktı, koca bir yorgan iğnesiyle yanıma geldi, “Abe,” dedi, “var mısın?”

“Neye?”

“Olalım kan karadaşı?”

“Olalım bre,” dedim.

Kocası araya girdi:

“Olmaz beleş beleşine... Gidip alayım konyak, hem de gazoz, çekelim kafaları. Ondan sonra...”

Kocasının boynuna çılgın gibi sarılan Güllü, “Yaşsa!” dedi, onu öptü, “Yaşsa sen! Durun, geldi aklıma bir şey... Gidip alayım mı seninkini?”

Kocası:

“Çıkarmayasın bir pislik sonra. Berbat etmeyesin bir çuval inciri!”

Güllü fırladı. Sokak kapısını bulmuştu bile. Kocası da kon-
yakla gazoz için çıkınca odada yalnız kaldım. Odanın pencere-
sinden dışardaki geceye baktım: Ta uzaklarda kıpkırmızı ay usul
usul doğmakta, fabrikanın iniltili fişiltısı gelmekte, dönüşünü
yapan makineyse, işçi mahallesinin yüreği gibi atmaktaydı.

Nedense içimde bir sıkıntı, ezen bir ağırlık. Halbuki, az son-
ra benimki gelecek, yan yana oturacağız ihtimal, bakışıp gülüşe-
ceğiz belki de. Birden odanın dolabı iliyor gözüme. Kapağı
aralık. Gidip bakıyorum. İçi tıka basa kitap dolu... Şaşıyorum.
Bu kitaplar ne Güllü'nün ne de kocasının olabilir. Acaba kimin?
Neye dair kitaplar. Onları oraya kim koymuş? Gelişigüzel birini
çekmek için uzanmıştım ki, sokak kapısı açıldı, gürültüyle ka-
pandı. Çekildim.

Gittiği gibi deli deli dönen Güllü, "Aldım izin," dedi, "ge-
lecek şimdi. Ama lazım oturmak uslu! İstemem yaramazlık. At-
tım bir yalan babasına, inandı. Dedim gideceğiz içmeye şerbet,
Beytolara. Olsaydı başkası, vermezdi izin, mümkün değil. Ama
ben? Esirgemez canını bilem, sever beni çok, kızı gibi. Ama ağa-
beyim olsaydı. O başka. Ölür onun için. Ah olmalıydı şimdi."

"Ağabeyin mi?" dedim. "Kim senin ağabeyin?"

"Benim ağabeyim yok şimdi... Çok kafalıdır. Süler bir laflar,
eh... Dinlemeye doyamazsın..."

Deminki dolabın kapağını açtı:

"Görürsün bu kitapları? Onundur. Okurdu her gece..."

Merakım iyiden iyiye arttı:

"Nerde şimdi?"

"Yok burda, gitti..."

"Nereye?"

"Bilmem, lakin gitti işte... Burada, bizim fabrikada çalışırdı,
dokumalarda, ustaydı."

Kafamda şimşek çaktı.

"İsmi ne?"

"İzzet! İzzet Usta derler. Dur bak resmi var."

Bitişik odadan ağabeyinin fotoğrafını aldı, geldi. Aaa... Bu benim mavi tulumlu dostum değil mi?

“Yahu arkadaşım bu benim!” diye bağırdım, “Dostum benim be...”

Birdenbire ciddileşen Güllü beni gözden geçirdi:

“Demek... Öylee... Var mı senin de kitapların?”

“Var.”

“Çok mu?”

“Oldukça...”

Başını salladı.

“Dostun demek... Mademki dostun, ne sorarsın nerde diye?”

Kocasını gazoz ve konyak şişeleriyle döndü.

Güllü:

“Abe, sormazsın, bak. Tanır bu ağabeyimi! Olurmuş dostu.”

Şişeleri kocasının elinden aldı.

Beriki:

“Sayı? Demek olursun dostu?”

Karı koca bakıştılar, gülüştüler, hafif tertip, birbirlerine göz kırptılar.

“N’oluyor?” dedim, “Şaşacak, gülecek, göz kırpacak ne var? Bir insanın başka bir insanla dost olması çok mu garip?”

Güllü, “Yoook...” dedi, “niçin olmasın?”

Onunla ilgili ayaküstü yığınla soru sordum, esaslı bilgi edinmek istediysen de olmadı. Bu konuyu kapatmak ister gibi, benden bir şeyler gizlemek ister gibi bir halleri vardı.

“Peki, karısı, çocuğu yok mu İzzet Usta’nın?” diye sordum.

“Vardı,” dedi Güllü, “vardı bir karısı, çalışırdı fabrikada bizimle. Kaptırdı makinelere kolunu, kan kaybetti çok, öldü.”

“Öldü mü?”

“Öldü.”

“Çocuğu ya?”

“Kesti trenler...”

“Ha?”

“Kesti trenler...”

“Vay anasını. Nasıl kesti? Kaç yaşındaydı çocuk?”

“Altı yaşındaydı ama, çocuk! Her bir saçlar vardı lüle lüle, omuzlarda, gürbüz, akıllı.”

“Peki nasıl oldu bu iş? Nasıl kesildi trene.”

“İşteydi anası, babası da hapiste o sıra...”

“Hapiste mi? Niçin?”

Güllü’nün kocası:

“Değil tavuk çalmaktan...”

Güllü devam etti:

“Yaparmış manevra trenler, oynarmış bu da raylar üzerinde... Takılmış ayacığı, istemiş kaçsın, kaçamamış, kesmiş trenler. Olmasın göstermek gibi, buradan böyle... Bölünmüş ikiye, getirdiler iki parça...”

Gözlerimin önüne İzzet Usta gelmişti.

“Bu mahalle,” demişti, “sizin yorumunuzla söylüyorum, Allah’ın unuttuğu insanların mahallesi. Burada sizden çok daha evvel şikâyet etmesi lazım gelenler var!”

Güllü’nün kocası, “Sen,” dedi, “gördün mü hiç kesilmiş kol? Oynar büle büle. Açılır kapanır parmaklar, olur mosmor.”

Güllü:

“Ben gördüm, vardı bir Süleyman, hallaçta çalışırdı, kabarık saçlı. Arapuşağı. Karısı onun... Koptu kolu yanımda. Şaşırmışım, aldım yerden kolu, oynar avucumda, hem de sıcak sıcak, akan kanlar...”

Birden içim bulandı. Gözlerimin önünde beliren kesik kollar, parmaklar oynamaya başladılar ve sanki bir jiletle kesilen kalın bir damardan fışkıran ılık kanın kuvvetli şırıltısını duyar gibi oldum.

Sonra benimki geldi. Dargın görünüyordu.

“Babamdan mektupla vekâletname bekliyorum!” dedim.

Sertçe baktı.

“Niçin? N’olacak bunlar? Para mı istedin yoksa?”

“Vekâletname istedim,” diye tekrarladım, “vekâletname!”

Omuz silkti.

“Ne işe yarar?”

Güllülerle konuşup sağlam kazığa bağladığımız gelecekteki çiftliğimizden uzun uzun bahsettim. Güllü’yle kocası da beni desteklediler. Benimki inandı ama:

“İnşallah, o zamana kadar başıma bir çorap örülmezse...”

Ve anlattı: Babası çok fena sıkıştırıyormuş, fabrikaya gidip gelirken önüne çıkıyorlar, bıçak çekiyorlar, seni öldürürüz diyorlarmış, pencereleri taşlanıyormuş.

Gazozlu konyak bardağını benimkine uzatan Güllü:

“Hadi kız, çek bakalım. Hepsini, hepsini. Bir damla kalmayacak. Gebertirim seni!”

Benimki hepsini, son damlasına kadar içti.

Sonra ben içtim. Daha sonra Güllü’yle kocası. Ve böylece bardaklar doldu doldu boşaldı, kafaları tuttuk. Kafaları adama-kıllı tuttuğumuz sıra Güllü yorgan iğnesiyle geldi:

“Bak, ilkönce ben delecem... Sonra sen... Hazır ol!”

Parmağını deldi. Kıpırmızı bir damla kan, parmağının ucunda titriyordu. Uzattı. Emdim. Sonra ben deldim, o emdi ve böylece kan kardeşi olduk.

Güllü’nün kocası da iyice kafayı bulmuştu. Bu gecenin şerefine kalktı armoniğini aldı. İzzet Usta’nın çocuğu tren altında kaldığından beri armoniği dolaba atmışlar. O günden beri bugün ilk defa, bu gecenin şerefine çalacaktı.

Velhasıl o gece, çaldık, şarkı söyledik, kahkahalar attık. Güllü Boşnak türküleri söyledi, kocasıyla birlikte oynadılar.

Benimki başını omuzuma dayamıştı. İnce, fakat canlı beline kolumu doladım, o kadar fazla sıkılmışım ki, hafifçe inledi, sonra Güllü’yle kocasını işaret ederek, “Ayıp,” dedi, “onlar var.”

Güllü bunun farkına varmış olacak, lambayı üfleyiverdi. Karanlık odada birden bir ışıltı gözlerimizi aldı. Pencereden vuran ayın kuvvetli ışığı, Güllü’nün yeşil boyalı tahta sandığının parlak tenekelerinde kırılmıştı.

Güllü'yle kocası yeni bir hava ve yeni bir oyuna başlamış, çevik hareketlerle dönüyorlardı.

Benimkini kuvvetle kavradım, bütün gücümle kendime çektim.

Birdenbire sokak kapısı. Öyle kuvvetli kuvvetli çalınmaya başladı ki... Benimki kollarımdan sıyrılıverdi, aktı adeta. Müt-hiş bir korku içindeydi. Ayaklarımın ucuna sıyrılmış, kalkamı-yordu.

“Babam,” diyordu, “mutlaka babam. Haber aldı benim şer-bete gitmediğimi. Ah ne yaptım ben! Ne yapacağım şimdi?”

Güllü çok acele lambayı yaktı, kocası şişeleri kaldırdı. Niha-yet:

“Abe, olursa olsun... Ne var? N’olmuş?”

Kocası kapıyı açmaya gitti.

Benimkinin buz kesilen ellerini avucuma almıştım.

“N’aparız?” diyordu boyuna, “Söyle... N’aparız? Beni mut-laka öldürür, mutlaka...”

Birden Boşnakça şakalar, kahkahalar, gülüşmeler duyuldu. Güllü:

“Ağabeyim, galiba ağabeyim geldi!”

Fırladı.

Sahiden de ağabeyiydi. Odaya yorgun yorgun girip de beni görünce, “Vay,” dedi, “vay... Sen ha? Ne geziyorsun sen buralarda yahu?”

El sıkıştık. Güllü'yle kocası ne gezdiğimi uzun uzun anlattılar. İzzet Usta birden ciddileşmişti. Fakat benim mesele hakkın-da hiçbir şey sormadı. Güllü'ye:

“Bacı, bana bir teneke su ısıtabilir misin?”

Güllü derhal kalktı, su ısıtmaya gitti. İzzet Usta bir sigara iç-mi oturdu oturmadı, “Bana şimdilik izin verin,” dedi, “çok yor-gun ve uykusuzum. Yarın konuşuruz. Bir süre buradayım nasıl olsa...”

Bizi bırakıp çıktı. Benimki, “Bunu nerden tanıyorsun?” diye sordu. “Babamın çok aziz dostudur. Fakat sen nerden tanıyor-sun?”

Anlattım.

“Öyleyse iyi,” dedi, “kandırmaya bak bunu... Babamın dün-yada en çok sevdiği adam budur!”

Güllü’nün kocası armoniğini kaldırmıştı. Sigara içiyordu. Son-ra o da kalktı, dışarı çıktı. Benimkini tekrar kollarımın arasına al-dım. Kaçındı. Beyaz başörtüsü ensesine kaydı, ateş gibi yanıyordu.

“Dur,” dedi, “bırak beni. Allah aşkına bırak, bir şey soraca-ğım sana...”

Bıraktım.

“Sor bakalım, ne soracaksın!”

“Ama doğru söyleyeceksin.”

“Doğru söyleyeceğim.”

“Doğru söylemezsen, ölü yüzümü öper misin?”

“Doğru söylemezsem, ölü yüzünü öpeyim.”

“Peki... Beni niye istetmiyorsun?”

Can damarıma basmıştı.

“İsteteceğim,” dedim.

“O gece, babaannemi gönderip istetirim dedindi. Sonra n’ol-du?”

“Babama yazdım da ondan.”

“Ama o gece babandan filan söz etmemiştin. Babaannemi gönderir, istetirim demiştin... Ha? Niye göndermedin?”

“?..”

“Niye cevap vermiyorsun? Söyledin de gelmedi mi? Ben bir fabrika kızını nasıl alırım torunuma mı dedi?”

Başımdan aşağı kaynar sular döküldü sanki.

“Yok canım, ne ilgisi var.”

“Ne ilgisi yok, ben bilirim onları. Onlar beş paralık bir fab-rika kızına tenezzül etmezler. Bin kişiyle düşmüş kalkmış, der-ler, istemezler, büyüklüklerine yediremezler...”

Elimle ağzını kapamaya çalıştım.

“Bırak,” diyordu, “ağzımı kapama. Bilirim ben onları. Beni istemedi babaannen, sen de... Bana açık söyle, benden hiçbir şey saklama. Hem bunda utanacak bir şey de yok. Öyle dedi, değil mi? Ha? Öyle demedi mi?”

Yerlerin dibine geçmiştim.

“Hişt, sana söylüyorum, cevap ver! Öyle değil mi? Bir fabrika kızı, bizim ailemize yakışmaz, bin kişiyle düşmüş kalkmış, demedi mi? Cevap versene be!”

Birdenbire elimi tuttu:

“Bana bak! Sen şimdi boş ver onlara... Sen beni seviyor musun?”

“Çok...”

“Madem öyle, babandan para filan bekleme...”

“Para değil, vekâletname...”

“Neyse... İsteme onlardan bir şey... Sen doğrudan doğruya babamı gör, yahut bir akşam gel bize, iste beni. Babam mert insanları sever, kabadayı adamdır. Hiç çekinme, gel bize, de böyle, söyle...”

“Ya beni kovarsa?”

“Kovmaz. Söylediklerine bakma sen, hiç kaba adam değil o. Mert adamdır, iste sen beni. Onu bunu araya koymaya boş ver.”

“Vermezse ya?”

“Sen iste. Vermezse o zaman düşünürüz. Ağabeyimin de haberi oldu, seni futboldan tanıyormuş, çok beğeniyor, babama neler söyledi. Korkma, gel bize, iste beni, mutlaka verir. Babam mert adamdır, mert insanları sever.”

Sonra uzun uzun açıkladı: Paraya da ihtiyacımız yoktu. Benden ne ayakkabı, ne entari, ne şu, ne bu isterdi. Aldığım maaşa gelince... Evet az kazanıyordum, ikimize yetmezdi. Kendisi de çalışırdı. Tutardık onların avlusunda bir göz oda, yerleşirdik, bitti gitti. İki gönül bir olduktan sonra samanlık seyran olurdu!

“Bir şey daha soracağım,” dedi, “benden önce başkalarını sevdin mi? Kimlerle dalga geçtin?”

“Hiç kimseyle...”

“Doğru söyle...”

“Sahi söylüyorum...”

“İnanmam,” dedi, “mutlaka geçmişsindir.”

Nihayet, Beyrut’taki Rum kızı Eleni’den söz ettim. Dikkatle dinledi.

“Benden güzeldir herhalde,” dedi. “Hadi hadi... Ağzı yapma bana. Eskiden olan olmuş, geçen geçmiş... Gençlikte her şey olur. Ama bundan sonra?..”

“Bundan sonra olmaz.”

“Hele duyup işiteyim...”

“N’aparsın?”

“Ne mi yaparım? O zaman anlarsın.”

Daha sonra babamlara dair sordu.

“Niçin oraya gittiler? Kim bakıyor onlara? Niçin gelmiyorlar? İsteseler gelemezler mi?”

Kısaca izah ettikten sonra, kardeşim Niyazi’nin onlara baktığını söyledim.

“Senden küçük mü?”

“Küçük. Beş yaş...”

“Beş yaş? Aferin ona. Ne iş yapıyor?”

“İşportacılık. Daha doğrusu ne iş olursa.”

“O da bizdenmiş. Ben senin yerinde olsaydım, anamı babamı bırakıp gelmezdim.”

Niçin geldiğimi akla uygun şekilde anlatamayacağım için açıklamaya girişmedim.

“Ben dantela işlerim, hem de antikalarını. Yün de örerim. Sana hiç yük olmam. Gel bize, iste beni babamdan, korkma, babam vahşi değil.”

Oradan çok geç ayrılıyorum. Dünyaları bana vermişler gibi memnun ve huzur içindeyim. Gecenin hayli ilerlemiş saatleri.

Sokaklarda el ayak çekilmiş. Lambalar sönmüş. Dükkân kepenkleri uykuda...

Babaannemi uyandırmamak için sarf ettiğim bütün gayrete rağmen, ayağımın altında bir tahta çatladı ve babaannemi tabii... Gene nerden geldiğimi sordu. Söyledim.

“Ah deli kafa,” dedi, “ah deli kafa... Bin türlü erkeğin arasın-da yetişmiş bir kız. Başını taştan taşa vuracaksın, ama...”

Ona neler anlatmadım.

“Yok yok yok,” dedi, “ben böyle şeylere öneyak olamam, Allah yazdıysa bozsun. Ne üstümün gereği...”

Yorganı tepesine çekti.

Vurdum kafayı. Haftalardan beri ilk defa rahat, deliksiz bir uyku kestirdim. Gece rüyamda güneş vurmuş bir portakal bahçesi, altın kanatlı kuşlar, gümüş ışıltılı bir ırmak gördüm.

21

İzzet Usta, “Babaannen haklı!” dedi. “Çünkü...”

Derhal itiraz ettim:

“Nasıl? Haklı mı? Amma da yaptın ha!”

“Evet, haklı,” diye sözümü kesti, “önce, evlenmek için paran yok, bu bir; maaşın çok az, bu iki; üçüncü ve en önemli meseleye gelince... Bu ilk ikisinden de önemli!”

“Nedir o?”

“İzin ver... Erkekler arasında, fabrika gibi bir yerde çalışan bir kız, onların ölçüsünce, dürüst bir kız değildir.”

“Ama...”

“İzin ver dedim ya! Bunun doğru olduğunu iddia etmiyorum tabii. Onların anlayışlarından bahsediyorum. Onlar böyle düşünür, onlar böyle düşünmekte haklıdırlar, onlar böyle düşünmekle karşı tarafa rahatsızlık verdiklerinin farkında değildir. Yarın bu kızcağızı alıp o çevreye götüreceksin. O çevre bu

kıza o nazarla bakacak, erkeklerle düşüp kalkmış, oynaşmış, ör-selenmiş bir kıza bakar gibi. Laf çıkaracaklar, iğneleyecekler... Buysa hem kızı üzecek hem de seni. Zaman gelecek, kız yavaş yavaş yeni çevresine uyacak, onları kopya edecek, onlar gibi gi-yinip onlar gibi hissetmeye başlayacak. Ve bir gün gelecek ki, vaktiyle fabrikada çalışmış olmasından dolayı üzülecek, utana-cak, sıkıntı duyacak.”

Beni dikkatle gözden geçirdi.

“Bütün bunlara engel olurum,” dedim.

“Yeter,” dedi, “aklını takmışsın, vazgeçmene imkân yok, an-laşılıyor. Bu konuyu burada keselim artık. Çünkü...”

Ve bana sevgilimi anlattı:

“Mükemmel bir kızdır. On iki saat fabrikada çalışır, ondan sonra gelir eve, tahta siler, çamaşır yıkar, söküük diker, çorap ya-mar. Kütür kütür kızdır. O yarın senin evini omuzlarında taşıya-cak! Bununla beraber, öyle bir gün gelecek ki, evlendiğine piş-man olacaksın. Tekrar ediyorum, sende eşeleyici bir zekâ var. Er veya geç hanyayı konyayı anlayacaksın...”

Bu konuda konuştuklarımız bundan ibaret kaldı. Galiba üç gün sonra da, gene usullacık, çekti gitti. Nereye? Bilmiyorum. Fakat gitmeden önce bana son bir iyilikte bulunmayı ihmal et-medi: Kayınbabamı görmüş, ona benden, özellikle babamdan söz etmiş. Babamın ismini duyan ihtiyarın yüzü gülmüş. Parti zamanından gayet iyi tanıyormuş. Demiş ki:

“Bir değil, beş kız feda olsun öyle bir adamın oğluna!”

İrkildim.

“Aman ustam,” dedim, “kızını bana verecek, babama değil, bir yanlışlık olmasın!”

“Üst yanını kendin yakıştır artık,” dedi, yarın akşam onlara gideceğiz, hazır ol. Beni saat yedide Giritlilerin kahvesinde bul!”

Ertesi gün buluştuk. Çakırkeyiftim. Sinekkaydı tıraşlı yü-züm, briyantınli saçlarım, ümit ve heyecanla taşan yüreğimle düştük tozlu yollara. Gece inmişti. Ay yoktu. Gökyüzü kalın si-

yah bulutlarla kaplıydı, hava esiyordu. Dar, eğri sokakları, dar eğri sokaklara bakan pencereleri, pencereler gerisindeki kırık kahkahaları, gramofon seslerini, sarhoş naralarını, bekçi düdüklerini gerilerde bırakıp benimkinin avlu kapısına dayandık. Benimki kapıda. Koltukaltlarına sokulu elleriyle bizi bekliyordu. Yol gösterdi. Girdik. Karanlık avluda yer yer çamur birikintileri, çirkef kokusu. Avlunun göz göz kiraya verilmiş odaları önünden geçerken meraklı gölgeler fark ediliyor, fısıltılar duyuyorduk. Belliydi ki avlu halkı haberli!

Kayınbabam dişsiz ağzıyla gülerek bizi karşıladı. Dört basamaklı bir merdiveni çıktık. Duvarlar kar gibi, tertemiz, küçücük bir odaya girdik. Camı pırıl pırıl bir gaz lambası odayı aydınlatıyordu. Güllü'yle kocası bizden önce gelmişler, başköşeye kurulmuşlardı. Güllü boyuna gülüyordu.

O gece kayınbabam yan gözle beni uzun uzun inceledi. Babama, babamın partisine, çekilen nutuklara dair neler konuşulmadı! Ben Hama'ya, Humus'a, Antakya ve Beyrut'a ait neler anlatmadım.

Bir ara sevgilim kahve getirmişti. Şaşkınlıktan ayağı takılıp kahveleri mi dökmedi? Utanıp odadan mı kaçmadı? Bütün bunlar olup kahveler, sigaralar üst üste içilip oda sigara dumanı içinde kalınca bizim meseleye sıra geldi. Kayınbabam derhal ciddileşmişti. “Öyle bir adamın oğluna” faslından bahsedince, “Bir dakika!” dedim.

Gözler bana çevrildi. Ne yumurtlayacağım merak edilmişti herhalde, içinde yirmi dört lira doksan beş kuruşun da bulunduğu öyle acıklı, fakat müthiş doğru şeyler yumurtladım ki, kayınbabam heyecanla kalktı, alnımdan öptü, “Aşkolsun bre!” dedi, “Verdi ben sana bu kızı! Getir bir çul, sar götür... İstemem hiçbir şey!”

Mesele kalmamıştı. Bir atla üç nal ortadaydı. Dördüncü nalsaaa... Adaaaam sen de...

Bu işe babaannem nasıl peki dedi? Hâlâ farkında değilim.

Razı oldu. Evi tarif ettim. Gitmiş, kızı görmüş. “Nasıl buldun?” diye sordum.

“Fena değil,” dedi. “Bir kara don çekmiş üstüne, çamaşır yıkıyordu. Kütür kütür kız, akça pakça, evcimen. Fakat bilmem ki...”

İlkin basit ve yüz kızartıcı bir nişan,* sonra düğün...

O günün şerefine Hasan Hüseyin bir takım lacivert kostüm buldu. Gazi bir çift rugan iskarpinle bir kravat ve yeni bir jilet bıçağı. Cebimde tam tamına kırk beş kuruşla yarım paket Köylü sigarası, on sekiz kuruş da fabrika kooperatifi markası vardı.

Yaşasın hürriyet!

Gazi:

“Ulan Hasan Hüseyin, bende bir buçuk lira var, sende?”

Hasan Hüseyin yutkundu:

“Bende mi? Bende de otuz beş kuruş...”

“Ya sende damat bey?”

“Bende de kırk beş kuruş...”

“Ulan en zengininiz benmişim desene... Şimdi bakın oğlum, yüz elli bende, otuz beş Hasan’da, etti yüz seksen beş, kırk beş de sende, ne etti lan muhasebeci?”

“Yüz seksen beş, kırk beş daha?”

Hasan Hüseyin, “İki yüz otuz!” dedi.

“İki yüz otuz mu? Durun. Bunun kırk beşini hasbi geçelim, güvey girecek enayi... Lazım olur, iki yüz otuzdan kırk beş düş...”

* Yüz kızartıcı... Çünkü alyanslarımız bakırdan, alelade halkalardı. (y.n.)

“Yüz seksen beş...”

“Yüz seksen beş, tamam. Şimdi n’apacağız, biliyor musunuz? Dalacağız Giritli’nin mahzenine, bu gece dört ayak olacak bir enayinin şerefine çekeceğiz kafaları!”

Hasan Hüseyin:

“Ulan, ulan Gazi... Bazen deha gösterirsin be!”

Bardağı beş kuruşa şarap satan* Giritli’nin mahzenine daldık. Koca fiçidan herkes kendi eliyle doldurdu bardaklarını. Gazi, “Bu gece dört ayak olacak bir enayinin şerefine” bardağını kaldırdı; tokuşturduk, birer nefeste diktik, yumruk mezesiyle.

Hasan Hüseyin:

“Ulan, lacivert elbise, kravat, ruganlar. Adama döndün be! Ha? Şuna bak yahu, filinta gibi oldu hergele. Ulan, kıza fiyaka yapmaya kalkma, ha! Anam avradım olsun, çat kapı, dalarım, derim böyle böyle, elbise, kravat, ruganlar, uydurmadır, bozarım fiyakanı!”

“Boş ver,” dedim, “çaktı derecemi o, çoktaaan...”

“Hadi...”

“Yirmi dört doksan beşten bahsettim, hem de neler...”

Gazi boynuma sarıldı, yanağımdan öptü:

“Aldırma be kardaaaş... Bu da geçer... Zamanı gelirse biz de bizden sonrakilere ne aslan olduğumuzdan bahsederiz!”

Al ha, ver ha, al ha, ver ha... Kafalar bulundu. Mahzen sigara dumanından görünmüyor, kahkahalarımız havai fişekler gibi patlıyordu ki, ihtiyar şarapçı uzun beyaz bıyığıyla gülererek aramıza karıştı, başladı çekmeye. Az sonra koca burnu kızardı, gözleri şişti. Yeni doldurduğu bir bardağı şerefimize kaldırırken mahzene karısı girdi. Yumrukları geniş kalçalarında, “Oh oh oh...” dedi, “bizimki de burada! Ne âlâ! Kuzucuklarla kırılıyor gene... Müşteriler bekliyor kıranta... Saçından sakalından utan!”

* Yıl 1937. (y.n.)

Bardağını otuz beş sene evvelin şerefine kaldıran koca moruk, “Yaşasın!” diye bağırdı, “Nur olun çocuklar!”

Hisselerimize altışar buçuk bardak düşmüştü ama, onlar yarımşar bardaklık hisselerini bana bırakmışlardı. Bu hesapla ben yedi bardak devirmiş oluyordum.

Hep beraber kalktık, beni eve getirip bıraktılar.

Benimki allar, teller, pullar içinde beni karşıladı. Başım dönüyordu. Çalgılar çalınıyor, kadınlar, kızlar, çocuklar... Başımın içi uğulduyordu...

O günün şerefine hazırlanan odaya sokuyorlar beni. Koltuklar, kanepeler, karyola, halılar, kilimler, duvarlarda sıra sıra, şık şık, renk renk entariler... Bu oda, bu öteberi, bu halılar, kilimler, bu renk renk, çeşit çeşit entariler... Fabrikadan zorla alabildiğim elli liracık avansla olacak şeyler değil ama...

Kendimi bir koltuğa bırakıyorum. Benimki:

“Şimdi kırgım atılacak,* kulak ver de bak. Bak bütün bu halılar, kilimler, entariler hep bizim!”

“Ha?”

Benimkini çağırıyorlar, gidiyor.

Bütün bunların nasıl olup da bizim olabileceğini aklım almıyor.

Az sonra dışarda ihtiyar kadının sesi, kuvvetle duyuluyor:

“Âlâ bir altın burma... Oğlanın babasındaaan... Hayırlı olsun!”

“Annesinden... Bir pandantif... Darısı evlatlarına!”

“Bir çift ince bilezik...”

“Elmas taşlı âlâ bir çift küpeee!”

“!...”

“!...”

“!...”

“Çift kanat bir halı!”

* Düğün şerefine takılan hediyeler.

Kafamı toparlayamıyorum, ama bizim kariya takılan takıların müthiş bir servet olduğunun farkındayım... Demek babam, anem ve diğer akrabalar. Halbuki ben...

Sızmışım... Gözlerimi açtığım zaman benimki karşımdaydı, kafamı içinden tokmaklıyorlardı sanki...

Benimki, “Bak,” dedi, “bana neler taktılar! Şu burmalarla bileziklere bak. Ya şu pandantif? Küpeler nasıl küpeler? Elmas taşlı... Bütün bunlar en azından beş, altı yüz lira eder... Güllü diyor ki...”

“Ne diyor?”

“Biraz eskiyince satın bunları, kocan sermaye yapsın, bir iş çevirsin, diyor. Doğru. El kapısından kurtuluruz. Değil mi?”

“Tabii, tabii... Bir lokanta açarım... Yahut da...”

“Yahut da bir kahve veya temiz bir bakkal dükkânı. En çok küpelere bayılıyorum.”

“Demek bütün bunları bize hediye ettiler ha?”

“Tabii... Akrabaların ne iyiymişler... Bir de derdin ki...”

“Yanılmışım herhalde, öyle görünüyor.”

“Şu kilimlere bak! Ya şu halılar?”

“Bu elbiselik kumaşlar da senin mi?”

“Tabii. Bu entariler de... Birkaç sene senden üst baş istemem artık.”

“Bayağı tirittendik desene.”

“Tirittendik ya... Ama n’olursun har vurup harman savurmayalım, olmaz mı? Şarabı da bırak. Ben de boş durmam, bir dikiş makinesi alırız taksitle, dikiş dikmeyi öğrenirim, terzilik yapar, ben de para kazanırım...”

Ertesi gün gözlerimi açtım, benimki ayna karşısındaydı. Kar-yolada usullacık doğruldum. Onu iyice görüyordum. Saçlarını tarıyor, kıvrıyor, büküyor, tokalıyor, kıvrıyor, büküyor, tokalıyor. Sonra dudaklarını boyamayı denedi, pudralandı. Küpele-ri aldı, öptü, tekrar öptü, taktı. Bu haliyle kendini önce yandan seyretti, sonra öbür yandan, yarım sağdan, yarım soldan, önden,

arkadan ve birdenbire beni gördü. Bir çığlıkla ellerini yüzüne kapadı, yanıma koştu, karyolaya yüzükoyun kapandı. Ellerinden tutup kaldırdım.

“N’oluyorsun? Ha? Utanacak ne var sanki?”

Kulakmemelerine kadar kıpkırmızıydı.

“Söyle... Ne var utanacak? Ha?”

Cevap vermiyor, gözlerini benden kaçırıyordu. Neden sonra, “Biliyor musun,” diye iri siyah gözleriyle baktı, “ben bu küpe-leri çok seviyorum! Bunları en sonra satalım yahut da hiç satma-yalım!”

“Olur. Hiç satmayız...”

“İlkönce bilezikleri bozdururuz, sonra pandantifi, en sonra da... N’apacağım, biliyor musun? Dudaklarımı boyayacağım, güzelce pudralanacağım, takacağım, takıştıracacağım, iki dirhem bir çekirdek, seni de koluma takacağım, ver elini bizim mahal-le! Arkadaşlarım beni böyle görünce kim bilir nasıl çatlarlar. Değil mi?”

“Tabii...”

“Çatlasınlar kaltaklar... Benim düğünüme gelmezler mi na-sıl? Güllü diyor ki, tak takıştır, sür sürüştür, herifini de koluna tak şunların inadına, diyor. Çatlat kaltakları... Çatlatacağım... Resim de çektirelim, olur mu? Amcamlara yollarız. Fakat şu kü-peler... Yiyeceğim geliyor vallahi... Bana yakışıyor, değil mi?”

“Sana ne yakışmaz?”

İki gün sonra bir sabah babaannem, beni bir kenara çekti, “Oğlum,” dedi, “biliyorsun ya, âdet. Babanın şerefini düşün-dük. Karına usulüyle anlat da...”

“Eeee?”

“Emanetleri?”

“Hangi emanetleri?”

“Altın avadan, küpe, bilezikler, burma, pandantif...”

“Sonra?”

“Versin...”

“Ay... Onlar emanet miydi? Başkasından mı almıştınız?”

“N’apalım? Dosta düşmana karşı...”

Beynimden vurulmuşa döndüm.

“Lanet olsun sizin âdetlerinize,” dedim. “Allah kahretsin. Gider, kendin istersin, yüz kalmadı bende artık, kalmadı!”

Evden fırladım.

Akşam karım beni merdiven başında, küpesiz, bileziksiz ve pandantifsiz karşıladı. Odamıza girdik. Odanın ortasında karşı karşıya bir süre dikildik kaldık. Neden sonra, “Sana bir şey söyleyeceğim,” dedi, “ama, eğer canını sıkarsan, üzülsen, ölü yüzümü öp!”

Anlamamış davrandım:

“Ne?”

“E mi?” diye tekrarladı. “Eğer üzülsün, canını sıkarsan...”

“Canım, nedir şu, söyle... Anladık...”

“Bende bir eksiklik görmüyor musun?”

“Ne gibi?”

“Kulaklarıma baksana!”

“A... Sahii. Nerde küpelerin?”

Boynuma sarıldı. Gözleri dolu dolu:

“Allahını seversen canın sıkılmasın, üzülsün. İkimiz de gençiz, çalışır, kazanır, kendimiz yaparız. Anamızdan küpeyle doğmadık ya...”

“Ne olduklarını söylemedin hâlâ...”

“Babaannen hepsini geri aldı. Komşulardan emanet almışlar, babanın şerefi için, dosta düşmana karşı. Sahiplerine geri verildi. Verilsin, değil mi? Verilsin ha?”

Onu koltukaltlarından tutup öptüm. Islak kirpikleriyle gülmeye çalışıyordu. Boyuna da ısrar ediyordu:

“Söyle... Canın sıkılmadı, değil mi?”

“Sıkılmadı.”

“Hiç sıkılmayacak mı?”

“Sıkılmayacak...”

“Hiçbir zaman sıkılmasın, umursama bile. Sat anasını dünyanın.”

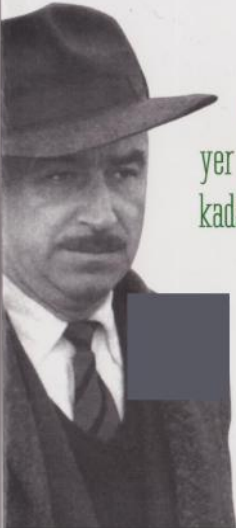
Daha sonra karyola, elbiselik kumaşlar, entariler, halı, kilim, arkasından benim lacivert elbise, kravat ve ruganlar sahiplerine teker teker gittiler. Karım ille benim kostümle kravatın gitmesine kahkahasını bastıktan sonra, “Aldırma kocacığım,” dedi, “herkes sakız çiğner, ama Çingene kızı tadını çıkarır... Değil mi?”

Dünyanın tadını çıkarmaya devam ettik.

1949

Yazdıklarında kimi zaman biyografik öğelerden de yararlanan Orhan Kemal'in en sevilen kitaplarından biri olan **Baba Evi**, "Küçük Adamın Romanı" dizisinin ilk kitabı. Çocukluktan gençliğe geçişi edebiyatımızda en iyi anlatan metinlerden biri olan **Baba Evi**, yine yazarın çok sevilen romanı **Avare Yıllar**'ın öncesini oluşturuyor.

Avare Yıllar, halkına inanan bir yazarın dilinden, bireyin, zorlu bir çocukluğun ardından yetişkinliğe geçişte yaşadığı doğruları bulma mücadelesindeki korkularının, kaçırlarının ve geri dönüşlerinin romanıdır.

Orhan Kemal'in kitapları bir okurun hayatta rastlayabileceği o çok nadir hazineler arasında yer alır. Çok az yazar okurunun dünyasında onun kadar iz bırakır, okurunu onun kadar biçimlendirir.

Orhan Kemal umudu ve iyimserliği yeniden kazanmamız için yol gösterir bize.

EVEREST

www.everestyayinlari.com

[f/everestyayinlari](https://www.facebook.com/everestyayinlari)

[t/everestkitap](https://www.instagram.com/everestkitap)

[@everestyayinlari](https://www.instagram.com/everestyayinlari)